

Міністерство освіти і науки України
Полтавський державний аграрний університет

ФАКУЛЬТЕТ
ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ

ПДАУ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

VII Всеукраїнська науково-практична конференція
(15 травня 2024 р.)

м. Полтава 2024

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

УДК 33: 167.1

А 43

Рекомендовано до друку вченою Радою факультету обліку та фінансів Полтавського державного аграрного університету (протокол № 8 від 29.04.2024 р.).

Редакційна колегія:

– **Безкровний О.В.**, к. е. н., доцент, декан факультету обліку та фінансів, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– **Дорогань-Писаренко Л. О.**, к. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– **Зоря О. П.**, д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– **Перерва П. Г.**, д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»;

– **Томілін О. О.**, д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– **Єгорова О. В.**, к. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– **Бражник Л. В.**, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету;

– **Кубецька О. М.**, к. е. н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

– **Остапенко Т. М.**, к. е. н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

– **Лега О. В.**, к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету.

Актуальні питання сучасної економічної науки : збірник матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф., 15 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. 350 с.

До збірника матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки» ввійшли результати міждисциплінарних теоретичних та прикладних досліджень актуальних проблем української економіки.

Матеріали надруковані в авторській редакції. Редакційна колегія може не розділяти поглядів авторів. Відповідальність за зміст матеріалів, точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела, достовірність іншої інформації та за додержання норм авторського права несуть автори.

© Колектив авторів

© Полтавський державний аграрний університет

ЗМІСТ

С.

СЕКЦІЯ 1. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	11
Chernukh Diana CORPORATE CULTURE OF UKRAINIAN COMPANIES IN THE CONDITIONS OF WAR.....	12
Chip Liudmyla, Romash Daria CHALLENGES OF UKRAINE AGRIBUSINESS IN TODAY'S CONDITIONS.....	15
Андросюк Олександра ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	18
Барбалат Ауріка СТРАТЕГІЧНІ ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	21
Баришева Марія СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	24
Біль Мар'яна, Ванат Володимир ІНКЛЮЗИВНА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ.....	26
Болвох Яна СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН ПОХИЛОГО ВІКУ.....	29
Бугайчук Аліна СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	32
Бура Інна РОЛЬ І ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ.....	34
Вебер Богдан, Перерва Дмитро, Салогуб Володимир ІНВЕСТИЦІЙНО- ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ ПРОДОВОЛЬСТВА.....	36
Волков Владислав, Линник Артем АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	38
Гладун Анастасія ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ.....	41
Гнатюк Яна РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	43
Гога Данил ОСОБЛИВОСТІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	45

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Григоришена Валерія РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНО СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (КСВ) ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	48
Гузь Остап, Волкодав Владислав, Чернов Олександр АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ.....	50
Довженко Анна ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ.....	53
Дяченко Анастасія СТАН СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	56
Єрьома Жанна ПОНЯТТЯ СУБСИДІАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ПРАВОВА ПРИРОДА.....	58
Жданова Людмила СУЧАСНІ ТРЕНДИ СВІТОВОГО РИНКУ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕ- ЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	61
Івченко Володимир, Солошонок Алла, Полонська Ольга ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ.....	64
Ковальов Олександр РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	67
Краснікова Оксана МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	69
Кубецька Ольга МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ.....	71
Кубецька Ольга ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА..	74
Куліш Інна ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ.....	77
Кулявець Сергій БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	80
Кучеркова Світлана ЗНАЧЕННЯ ЕКОІННОВАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ СВІТУ	84
Ладатко Максим МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ.....	87
Ленчук Анастасія ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.	90
Льотка Яна ЕТАПИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ	94
Магар Анна РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ДОСЯГНЕННІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ.....	96

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Мамотенко Дар'я, Корнієнко Ольга, Цвілий Сергій УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ІМІДЖЕМ ТЕРИТОРІЇ.....	98
Мауер Діана, Дуднік Максим, Будніков Олександр ІНВЕСТУВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	101
Муренець Анна МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВІ.....	103
Нестеров Дмитро, Клименко Маргарита ЕФЕКТИВНІСТЬ ТОРГІВЛІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ КОМПАНІЯМИ	105
Опалько Вікторія, Гайдай Ганна РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	108
Остапенко Тетяна ВИРОБНИЧА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ	111
Остапенко Тетяна ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	114
Парфьонова Вероніка СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	117
Петрова Марія, Токар Руслан ЄВРОПЕЙСЬКА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА..	120
Пірняк Ольга ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ	123
Похиленко Наталія ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЛОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	126
Прибега Альона ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ	129
Рудич Алла СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ.	131
Симонян Емма, Нерубайська Наталія ПОТЕНЦІЙНИЙ ВПЛИВ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ КУКУРУДЗИ В КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ	135
Спринчук Наталія, Воронецька Ірина, Юдова Олена, Корнійчук Олексій, Задорожна Ірина ІНВЕСТУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНИХ ДОБРІВ, ЯК ФАКТОР БОРОТЬБИ З ПОСУХОЮ	138
Татарець Карина СФЕРИ УКРАНСЬКОГО БІЗНЕСУ, ЯКІ НАЙБІЛЬШЕ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ	142
Тросюк Карина ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	145

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Утенкова Оксана, Гузе Станіслава МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН.....	147
Хомин Петро АГРАРНІ РЕФОРМИ: ВІД СА-Р ДО Р-Р	150
Чередніченко Олена ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «МХП»	153
Шабатура Юліан ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ	156
Швець Кристіна ІННОВАЦІЇ ЯК ЧИННИКИ ЯКІСНИХ ЗМІН У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ТА СОЦІАЛЬНІЙ ОСВІТІ.....	158
Штик Юлія, Меланченко Анастасія ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКООРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	161
Шуліка Елеонора, Кравчук Олена ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	163
СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ	165
Борисенко Дмитро, Борисенко Володимир, Літвінова Галина МОДЕЛЮВАННЯ ВИТРАТ У РОСЛИННИЦТВІ – СУЧАСНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ	166
Бурмінова Мілана ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	169
Горулько Ліана СУЧАСНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	171
Єгорова Олена, Павленко Олександр, Крутько Станіслав ВПЛИВ ЗМІНИ ВИТРАТ І ЗАТРАТ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ЙОГО ФІНАНСОВИЙ СТАН.....	174
Кондратенко Анастасія ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	176
Лега Ольга, Прийдак Тетяна, Яловега Людмила ЗЛИТТЯ ПІДПРИЄМСТВ: СИНХРОННІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ З ФІСКАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ	179
Сук Петро РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ДОХОДУ ВІД ІНШОЇ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	183
Толмач Анна ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АУДИТІ	187

СЕКЦІЯ 3. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ 189

Безус Олександр, Болтобаєв Олег, Сливка Юрій, Яковенко Сергій БЮД-ЖЕТУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ З ЦІЛЮ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ 190

Василинич Дар'я ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ 193

Дроботя Яна, Дорошенко Ольга, Кгаєвська Владислава ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ З АКЦЕНТОМ НА ФІНАНСОВИЙ РИЗИК .. 196

Клепач Володимир ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І АНАЛІЗУ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА..... 199

Малиш Вікторія МІСЦЕ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ..... 202

Петрищева Катерина ВИТРАТИ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ФІНАНСОВОГО РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ 204

Ромаш Дарія ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ 206

СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ, БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ 208

Андрос Світлана НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 209

Богач Олена, Клименко Тетяна РОЗВИТОК ВІРТУАЛЬНИХ АСИСТЕНТІВ ТА ЧАТ-БОТІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ КЛІЄНТІВ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ В УКРАЇНІ..... 212

Бойко Таїсія РОЛЬ БАНКІВ У РОЗВИТКУ МОБІЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ..... 215

Бражник Людмила, Чумак Валентина РОЗВИТОК FINTESCH ІННОВАЦІЙ... 218

Гузь Остап, Швець Анастасія СВІТОВИЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ РИНОК: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ МІЖ ЙОГО ОКРЕМИМИ СЕКТОРАМИ 220

Мартинів Євгенія УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ ТА СТРАТЕГІЇ ПОМ'ЯКШЕННЯ ЦІЄЇ ПРАКТИКИ..... 224

Малишкін Олександр ЕКОНОМІЧНІ ТА ОБЛІКОВІ НАСЛІДКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО МЕХАНІЗМУ ВУГЛЕЦЕВОГО КОРИГУВАННЯ ІМОРТУ ТОВАРІВ (СВАМ).....	226
Поліщук Вадим УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗМІН: ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	229
Федорова Анна НЕОБХІДНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ ТА ЇЇ ОСНОВНІ НАПРЯМКИ	232
СЕКЦІЯ 5. ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ	233
Mozghovyi Yaroslav ROBUSTNESS OF IT COMPANIES FACING GEOPOLITICAL RISKS	234
Алешко Марія СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	237
Андрушкевич Наталія, Кривоус Дмитро ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ХОЛДИНГОВИМИ КОМПАНІЯМИ	240
Андрущенко Кирило, Мігулін Дмитро ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ	243
Барбалат Ауріка АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	247
Батечко Ілона УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	247
Бережна Валерія, Чужданова Марія НЕМАТЕРІАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ.	254
Бударина Людмила, Ляліна Олександра МІЖНАРОДНЕ СТАРТАП ПРОЕКТУВАННЯ	257
Гаплевський Денис УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	260
Гладка Ксенія, Гопанчук Наталія РОЗВИТОК DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ	263
Гнатюк Олексій, Катана Володимир УМОВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР	265

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Дівенок Богдан, Лагута Анастасія БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	267
Драч Олег СЦЕНАРНИЙ АНАЛІЗ ДЛЯ РОЗРОБКИ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ	270
Дробоног Данило УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	273
Дрозденко Євгеній НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КАДРОВОЇ РОБОТИ В ОРГАНІЗАЦІЇ	275
Зайченко Ярослав МЕТОДИ АДАПТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ	278
Зеньковець Оксана ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЯКІСТЬ СПОРТИВНИХ ПОСЛУГ	281
Зозуля Каміла ВІДМІННІ РИСИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	283
Климентова Марія ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙ ЦІНИ	286
Коваленко Володимир, Коншина Ганна СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	289
Козачок Леонід ПОНЯТТЯ ПРО ДИДЖИТАЛІЗАЦІЮ ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ У ПІДПРИЄМСТВАХ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ СФЕРИ	292
Козир Денис ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МАШИННОГО НАВЧАННЯ НА ПОВЕДІНКОВУ ЕКОНОМІКУ	295
Конюк Валерій ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	298
Кузнєцова Луїза СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	301
Курінний Данило, Пересада Альона МІЖНАРОДНІ ІНВЕСТИЦІЇ НА ОСНОВІ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ	304
Куца Оксана РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	307
Мацука Вікторія ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ	310
Мацюк Аліна УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА ДОПОМОГОЮ ERP СИСТЕМ.....	312
Мащенко Марина, Гудименко Вячеслав, Момотков Ігор ВИМОГИ ДО СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	315

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Мудрецький Роман ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІННОВАЦІЙНІ ЕКОСИСТЕМИ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	318
Оленюк Кирило ЕКОНОМІЧНІ, ЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	321
Погасій Дар'я ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПЕРСОНАЛУ	324
Польова Наталія, Радченко Олександр ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ .	327
Попович Валентин ІННОВАЦІЇ В МАРКЕТИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВЗАЄМОВІДНОСИН ЗІ СПОЖИВАЧЕМ.....	330
Слинько Єлизавета УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	332
Степанець Карина ПЕРЕТІКАННЯ ЗНАНЬ ЯК ОСНОВА ДИФУЗІЇ ІННОВАЦІЙ	334
Страховецька Марина СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	337
Тарасенко Анастасія, Болюх Ірина АУТСОРСИНГ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	340
Томілін Олександр, Стельмах Анна ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ МІЖНАРОДНИХ БІЗНЕС-СТРУКТУР	343
Чиженко Ганна ЦІЛІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	346
Юрчик Вікторія ЯКІ НОВОВВЕДЕННЯ ТА ВИКЛИКИ ОЧІКУЮТЬ НА КОМПАНІЇ У НАЙБЛИЖЧІ РОКИ.....	349

Секція 1.

Стан та перспективи економічного і соціального розвитку України

Chernukh Diana

Postgraduate Student

Institute of Industrial Economics

of the National Academy of Sciences of Ukraine

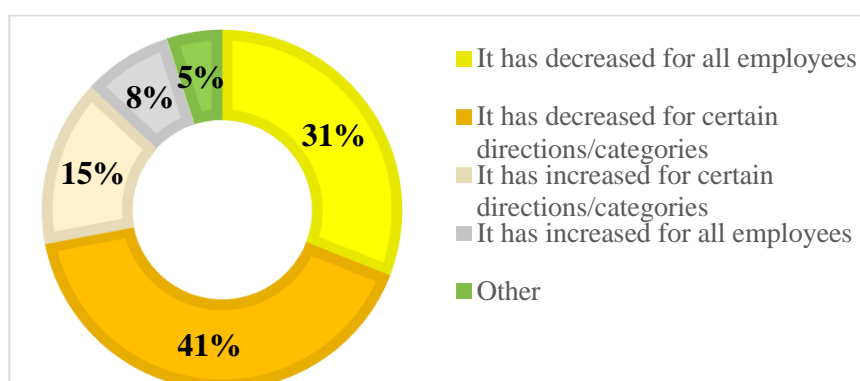
CORPORATE CULTURE OF UKRAINIAN COMPANIES IN THE CONDITIONS OF WAR

In the conditions of the modern global political and social climate, conflicts and wars have become a challenging reality for many countries and their citizens. Ukraine, situated at the crossroads of historical, cultural, and political paths, has witnessed serious challenges arising from the armed conflict on its territory. The ongoing war not only affects the political and economic spheres of the country but also various aspects of its society, including the corporate culture of enterprises.

According to Deloitte surveys, the main challenges for Ukrainian businesses include ensuring employee safety (74%), supporting team productivity (56%), and ensuring continuity of work processes (49%) [1]. The most relevant HR priorities for companies are workload management (57%), real-time support and assistance to employees (57%), and reviewing workforce/organizational structure (49%).

According to the majority of surveyed companies (transport-logistics, agricultural, banking, professional services) (67%), there has been no increase in the number of employees since the beginning of the full-scale war. Among these companies, approximately half (54%) have no intention of changing this within the next 3 months. Approximately 28% of companies have reduced their workforce, with an average decrease of 10%. The most common reason cited was forced migration or relocation of employees.

Representatives of the companies note that overall workload has decreased for all employees (31%) or for certain categories (41%) (Figure).

Figure. How has the workload of employees changed?

Source: built on the basis of [1].

81% of companies provide assistance to employees in Ukraine and abroad. Among material support, the most common are relocation assistance (79%), housing

(79%), and financial aid (67%). Among non-material support, psychological support (70%), flexible working hours (70%), and the opportunity to volunteer during working hours (49%) are prevalent.

Communication during wartime has become more intense. The greatest communication challenge companies face is the unavailability of some employees through common communication channels (50%). At the same time, (31%) of companies indicate that they do not have any communication challenges.

It's worth noting that out of the surveyed 39 Ukrainian enterprises, 20% of the managers indicated that their employees are abroad. 81% stated that they assist all their employees, 8% only those abroad, and 11% do not provide any assistance at all.

It is worth noting that today Ukrainian enterprises actively provide both material and non-material assistance to their employees (Table 1).

Table 1

Assistance to employees by type of aid

Material assistance		Nomaterial assistance	
Relocation assistance	79%	Psychological support	70%
Housing assistance	79%	Flexible schedule	70%
Financial aid	67%	Opportunity for volunteering during working hours	49%
Health insurance	58%	Opportunity for education/retraining	39%
Mobile communication	55%	Assistance with job placement	30%
Life insurance	42%	Public recognition and encouragement	21%
Corporate transportation 27	27%	Other	3%
Humanitarian aid	21%		
War victim compensation	18%		
Other	3%		

Source: compiled on the basis of [1, 4].

Today Ukrainian enterprises aiming to enhance their corporate culture may need to:

- foster an open and trusting atmosphere in the workplace where every employee feels valued and can voice their ideas and opinions;
- develop an effective communication system, including both vertical and horizontal communication, to ensure mutual understanding and collaboration across all levels of management and departments;
- support employee development and learning by providing access to training programs, workshops, and opportunities for self-improvement;
- recognize and reward employee achievements, offering appropriate incentives, bonuses, or other forms of acknowledgment;
- ensure a balanced work schedule and support a healthy work-life balance for employees;
- implement corporate social responsibility programs aimed at community and

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

environmental improvement, fostering a positive company image among employees and the public;

- create opportunities for collaboration, cooperation, and creative idea exchange among employees, fostering an environment conducive to innovation and growth.

References

1. Опитування щодо впливу війни на підходи до управління людським капіталом. *Deloitte*. 2022. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/press-release/2022/acc-deloitte-survey.html>

2. Трушкіна Н. В., Чернух Д. В. Цифрова культура підприємств: уточнення термінології. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 2, No. 1, 2023, pp. 19-33. Doi: 10.46299/j.isjmef.20230201.03

3. Chernukh D. Corporate culture of enterprise: essence, models, types. *Economic Herald of Donbas*. № 4 (70). P. 93-104. Doi:10.12958/1817-3772-2022-4(70)-93-104.

4. Тиск війни на бізнес залишиться або навіть посилиться у 2023 році – опитування. *Forbes*. 2023. URL: <https://forbes.ua/news/tisk-viyni-na-biznes-zalishitsya-abo-navit-posilitsya-u-2023-rotsi-opituvannya-22022023-11908>.

Chip Liudmyla

Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
PhD in Economics, Associate Professor;

Romash Daria, Graduate of higher education, Bachelor
Poltava State Agrarian University

CHALLENGES OF UKRAINE AGRIBUSINESS IN TODAY'S CONDITIONS

Agribusiness is of particular importance for the Ukrainian economy; it is an important and critical sector of the economy for our country. Ukraine has undoubted comparative advantages in agribusiness. The agricultural sector as a sector of the Ukraine economy turned out to be the most stable in wartime. It has the fastest return and the highest competitiveness on the world market, but at the same time it requires a large number of workers in spring-autumn period, which is the most critical in the increase unemployment. There are 41.3 million hectares of farmland in Ukraine, including 32.7 million hectares of agricultural land. This is invaluable wealth.

Due to full-scale invasion, more than 5 million hectares of arable land in Ukraine are currently not being used, 19.3% of arable land lost and the damage caused to Ukrainian soil is more than 900 billion hrn in 2023. [1]

In pre-war 2021, commodity exports of agricultural products amounted to \$23.29 billion, food products – \$3.79. As of the end of February 2023-2024 of the marketing year, which started on July 1, Ukraine exported more than 29.1 million tons of grain, flour and legumes, as said Danylo Hetmantsev, chairman of the Council's Committee on Finance, Tax and Customs Policy. He added that 15.8 million tons of corn, 11.5 million tons of wheat, and 1.6 million tons of barley were delivered to foreign markets in terms of main crops. [5]

After the start of full-scale war, the cost of logistics increased at least 4 times, mainly due to the blockade of seaports. The difference between domestic and external prices has grown to \$200 per ton due to the rise in logistic prices. As a result, farmers began to receive a loss of \$85 per ton of product. Due to the limited volume of banking resources and the rise in capital prices, lending rates have more than doubled. Preferential programs offered by the government do not fully cover financing needs.

The most significant increases in prices were for fertilizers, for example for corn, more than 2 times, and for fuel. The predicted decrease in the cost of capital goods in 2023 did not lead to a decrease in production costs to the 2021 level.

There are problems with return of VAT. Thus, for 9 months of 2022, 52 billion hrn of VAT were reimbursed, while at the same time for the same period in 2021- 111 billion hrn. Recently, the situation has improved, but the period for returning VAT has become longer, which does not improve normal business activity.

The purchase of means of production takes place at the commercial exchange rate, while at the same time the sale of products takes place at the official rate. The exchange rate difference creates an additional tax burden for agricultural enterprises in amount of 20%.

Current problems: non-refund of VAT, exchange rate differences, problems with financing are pushing producers to move into the shadow economy.

Small farmers (up to 200 hectares), which account for 70% of the total number of grain enterprises, faced problems with financing, taxes, rent and so on, even before the start of the war. This pushed small producers to partially or completely move into shadow economy. With the beginning of the full-scale invasion of Ukraine, small farmers acutely felt the impact of logistics problems, rising prices for inputs, non-refund of VAT and exchange rate differences. This forced a certain part of small producers to go into the shadows in order to maintain margins. According to the Ministry of Economy, about 27% of the official gross value added of the agricultural sector was in the shadows in 2021. In addition, experts claim that 40% grains and 10-20% of oilseeds were sold unofficially. Now, according to experts, in order to export products, almost half of sales in agriculture occur in cash. Among the main reasons, first of all, are the non-repayment of VAT and high cost of lending (about 24%). [2]

In 2024, Ukraine farmers are incurring losses by selling their products on the world market at low prices. While prices for soybeans and sunflowers are relatively acceptable, prices for grain, wheat, and corn are very low on the world market. This greatly affects the lack of liquidity for Ukrainian farmers.

The exchange rate remains one of the main factors that affects on the level of profit of agro-industry exporters, since all transactions are carried out in foreign currency. The National Bank has fixed the exchange rate of hryvnia to the dollar twice since the beginning, the difference in rates of 13% is significant, and freezing money in accounts remains the only tool for controlling the level of profit of an enterprise. Losses of foreign exchange earning amount 20%. [2]

The Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, together with the Ministry of Economy, is conducting a dialogue at all levels with Poland and the European Commission to prevent a reduction in trade and imports. There is positive trend in resolving issues with Bulgaria and Romania, which allows Ukraine to introduce licensing of products such as rapeseed, sunflowers, wheat, and corn, as stated by Taras Vysotsky, First Deputy Minister of Agrarian Policy and Food of Ukraine. [3]

On April 29, Polish farmers stopped blocking traffic at all checkpoints on the Polish border for products from Ukrainian farmers, as reported by the Ukrainian Agricultural Business Club. As Nazar Babitsky, head of UCAB office in the EU, said, Ukraine has much more in common with European farmers in terms of Common Agricultural Policy funds and guidance on the European Green Deal Policy. [4]

Potential solutions that could improve the state of the agricultural sector in Ukraine in the short and long term can be identified follows:

- improvement and revision of the tariff setting system for transportation services of agricultural products;
- introduction of a demand monitoring system;
- removal of currency restriction and transition to a floating exchange rate;
- restoring the automatic VAT refund mechanism;
- improving access to finance;

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

- uninterrupted grain purchases for countries with a food crisis;
- supplies from international organization of means of production at reduced prices for Ukrainian farmers;
- ensuring the effective functioning and expansion of “grain agreement”;
- extension of elimination of tariffs and non-tariff restrictions by the EU and G7 countries. [2]

Thus, Ukrainian agribusiness is a special sector of the economy that requires serious and constant attention from both the government and business partnerships. This sector requires serious transformation and is undoubtedly the driving force behind the economic sustainability and attractiveness of the Ukrainian economy.

References

1. Romanchuk Ya. New West. Ukrainian dream. Kh.: Publishing house "New Literature", 2023. 662 p.
2. UCAB 2024: Analysis of the impact of the war on the agricultural sector of Ukraine. website. URL: http://www.ucab.ua/pres_sluzba/novosti/opublikovano_analitichne_doslidzhennya_analiz_vplivu_viyni_na_agrosektor_ukraini.
3. UCAB 2024: Ukrainian farmers welcome the plenary vote in the European Parliament on ATMs rollover, look forward to its speedy adoption by the EU Council/ News/Press service/UCAB website. URL: https://www.ucab.ua/en/pres_sluzhba/novosti/ukrainian_farmers_welcome_the_plenary_vote_in_the_european_parliament_on_the_atms_rollover_look_forward_to_its_speedy_adoption_by_the_eu_council.
4. UCAB 2024: EU – Ukraine relations in agriculture: stormy weather ahead? website. URL: https://www.ucab.ua/en/pres_sluzhba/novosti/eu__ukraine_relations_in_agriculture_stormy_weather_ahead.
5. Official website of the Ministry Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL: <https://minagro.gov.ua/>.

Андросюк Олександра Мирославівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

м. Вінниця

Науковий керівник: Павлюк Тетяна Іванівна, к. е. н., доцент

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Україна, як країна з великим потенціалом у різноманітних сферах економіки, постійно звертається до питання інвестиційної привабливості. Залучення іноземних інвестицій є стратегічним завданням, спрямованим на розвиток економіки, підвищення життєвого рівня населення та зміцнення позицій на світовому ринку. Інвестори шукають не лише вигідні умови для вкладення капіталу, але й стабільне та прозоре середовище, яке гарантує їхні права та інтереси. У цьому контексті, розгляд аспектів інвестиційної привабливості України, а також шляхів її покращення стає надзвичайно важливим для подальшого економічного зростання та розвитку країни.

Україна має великий потенціал для залучення іноземних інвестицій у різні галузі, такі як інформаційні технології, сільське господарство, виробництво, енергетика та інші. Покращення інвестиційного клімату в країні вимагає системних заходів, таких як стабільність правової системи, боротьба з корупцією, спрощення податкової та регуляторної політики, розвиток інфраструктури та людських ресурсів. Ці заходи спрямовані на створення сприятливого середовища для інвестування та можуть значно підвищити інвестиційну привабливість України [3].

Інвестиційна привабливість України визначається різними факторами, які впливають на рішення іноземних інвесторів вкладати свої кошти в українську економіку. Одним із ключових аспектів цієї привабливості є економічна стабільність та потенціал для зростання. Зокрема, динаміка ВВП та показники економічного зростання є важливими критеріями для оцінки інвестиційного клімату.

Привабливість України для іноземних інвесторів визначається різними факторами, що підтверджуються статистичними даними. За цими даними, найбільша частка інвестицій припадає на промисловість (29,6%) та фінансову та страхову діяльність (29,4%), що свідчить про популярність галузей, спрямованих на внутрішнє споживання. Також варто відзначити, що найбільшими інвесторами в Україні є Сполучені Штати Америки, Кіпр, Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Австрія та Польща. Фінансовий сектор є привабливим завдяки високим процентним ставкам та динаміці банківської діяльності [1].

Проте існує важлива проблема нерівномірності інвестиційної політики в Україні, яку необхідно вирішувати на рівні кожного регіону, враховуючи його

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

потенціал та потреби розвитку. Наприклад, розвиток курортно-туристичної галузі та використання природних ресурсів є перспективним для західних областей, в той час як східний регіон може сприяти технічному переоснащенню та реконструкції промислових галузей. Крім того, розподіл прямих іноземних інвестицій показує нерівномірний розвиток різних регіонів, зокрема, найбільші обсяги інвестицій спрямовані в міста: Київ, Дніпропетровськ, Донецьк, Харків та Київська область, тоді як деякі регіони, зокрема Луганська та Івано-Франківська області, залишаються менш привабливими для інвестицій. Це призведе до подальшого зростання розриву у соціально-економічному розвитку регіонів та вимагає системного підходу для стимулювання інвестиційної активності у всіх частинах країни.

Більше того, розвиток інфраструктури та доступ до ринків є ще одними з важливих факторів, які впливають на рішення інвесторів. За останні роки в Україні було запущено декілька стратегічних інфраструктурних проектів, таких як будівництво доріг, розвиток портів та аеропортів, що створює додаткові можливості для інвестування в цей сектор [4].

Один із ключових аспектів, який впливає на інвестиційну привабливість, – це рівень корупції. Корупція стає перешкодою для бізнесу та інвестицій, знижуючи довіру до влади та порушуючи прозорість управління.

Шляхи покращення інвестиційного клімату та залучення іноземних інвестицій в Україну вимагають комплексного підходу та впровадження різноманітних заходів на різних рівнях. Перш за все, важливо реформувати правову систему та покращити бізнес-середовище. Це включає в себе спрощення процедур реєстрації бізнесу, розробку прозорої та стабільної законодавчої бази, а також зменшення адміністративних бар'єрів для ведення бізнесу.

Інвестиційна привабливість України, незважаючи на війну на сході країни, має перспективи для покращення. Шляхи вирішення конфлікту та зміцнення стабільності, включаючи мирні переговори та дипломатичні зусилля, є важливими кроками у цьому напрямку. Окрім цього, урядові реформи, спрямовані на боротьбу з корупцією, створення сприятливого інвестиційного клімату та розвиток інфраструктури, сприяють залученню іноземних інвестицій. Важливою також є активна міжнародна дипломатична та економічна діяльність для позиціонування України як привабливого інвестиційного напрямку попри внутрішні виклики [2].

Для залучення іноземних інвестицій також необхідно активно просувати Україну на міжнародному ринку. Це включає проведення маркетингових кампаній, участь у виставках та конференціях, організацію інвестиційних форумів, а також залучення консультантів та експертів з міжнародного бізнесу. Важливо також активно співпрацювати з міжнародними фінансовими та розвитковими організаціями для залучення фінансової підтримки та технічної допомоги для реалізації інвестиційних проектів.

Україна проявляє великий потенціал для залучення іноземних інвестицій, проте існують виклики, такі як війна на сході країни та проблеми корупції.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Шляхи покращення включають реформи, боротьбу з корупцією, розвиток інфраструктури та активну міжнародну просування. Зусилля уряду та сприятливе інвестиційне середовище які можуть підвищити інвестиційну привабливість України і сприяти її економічному розвитку.

Список використаних джерел

1. Крихівська Н.О., Чернишова Г.М. Інвестиційна привабливість України: основні проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка і суспільство*. 2027. №9. С. 260-264. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/45.pdf (дата звернення: 18.04.2024).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 18.04.2024).
3. 10. Іноземні інвестиції в Україну зросли більш ніж на 5% URL: <http://economics.unian.ua/finance/1472851-inozemni-investitsiji-v-ukrajinu-zrosli-bilsh-nij-na-5.html> (дата звернення: 18.04.2024).
4. Фурман І., Кропивницька І. Розвиток інвестиційної сфери в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/62666.doc.htm (дата звернення: 18.04.2024).

Барбалат Ауріка Федорівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв

Науковий керівник: Кушнірук Віктор Степанович, к. е. н., доцент

СТРАТЕГІЧНІ ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) – це сфера бізнесу, яка все частіше стає невід'ємним елементом сучасної бізнес-стратегії. КСВ – філософія, згідно з якою бізнес-організації, що займаються соціальною та екологічною діяльністю, прагнуть задовольнити потреби своїх співробітників, місцевих громад, постачальників, клієнтів та інших зацікавлених сторін, які мають вплив на успіх підприємства на ринку. Компанії визнають необхідність доповнення соціальних цілей бізнес-цілями, що виявляється хорошим стимулом для побудови довготривалих і взаємовигідних відносин. Важливу роль у з'єднанні соціальних партнерів відіграє концепція соціальної відповідальності бізнесу. У цьому сенсі програми корпоративної соціальної відповідальності можуть стати основою для більш широкого підходу до маркетингу компаній. Вони можуть бути корисними у зміні сприйняття компанії як інституції, націленої переважно на отримання прибутку і несправедливої до своїх клієнтів [1]. Детермінантами впровадження соціально відповідальної діяльності на підприємстві можуть бути як бажання покращити імідж, зміцнити довіру до компанії чи бренду, так і почуття моральності та доброї волі керівництва компанії.

Загальна мета стратегії корпоративної соціальної відповідальності полягає в тому, щоб запровадити низку заходів із твердим зобов'язанням зменшити або компенсувати будь-які потенційні наслідки, які може мати така підприємницька діяльність. Однак варто зазначити, що наразі розробка стратегії КСВ є абсолютно добровільною [2].

З цих причин компанії зі стратегією КСВ працюють етично, щоб бути більш стійкими та додавати соціальну цінність своїй діяльності. Ця концепція впливає на всі різні сфери управління в компанії, які повинні адаптувати свій підхід, щоб покращити свою практику. Деякі з ключових моментів, які слід запроваджувати у процесі стратегії корпоративної соціальної відповідальності:

- корпоративна прозорість і підзвітність;
- корпоративне управління та етика;
- повага до прав людини та працівників;
- вплив діяльності на навколишнє середовище;
- повага до верховенства права.

Успішні стратегії КСВ складні, комплексні та вимагають явного впливу. Вони найчастіше публічні, і потенційно шкодять підприємству, якщо розроблені неякісно. Крім того, вони пропонують безліч переваг для бізнесу, які можна

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

втратити, якщо не звертатися до стратегічного планування на підприємстві. Звичайно, щоб скористатися всіма перевагами КСВ для підприємства потрібна стратегія, орієнтована на розкриття місії компанії, добре вивчена, оперативна, орієнтована на партнерство на всіх рівнях і та, що постійно удосконалюється.

Відповідно до багатьох досліджень авторитетних джерел [3], споживачі з більшою ймовірністю ставитимуться прихильно до підприємства, яке діяло на користь своїх клієнтів. Через те, що компанія розробила стратегію КСВ, вона, в більшій ймовірності отримає визнання та лояльність своїх клієнтів. Крім того зменшується плинність кадрів, адже працівники вірять у своє підприємство та мають жагу розвивати його згідно поставлених стратегічних цілей.

Для підприємств, які прагнуть випередити ринок, запровадження стратегій КСВ як правило покращує те, як інвестори бачать цінність компанії. Такий ціннісний та сталий підхід робить бізнес привабливим та конкурентоспроможний у колі гравців на ринку. Стратегія КСВ допомагає компаніям зменшити ризики. Це включає запобігання дискримінації груп працівників, нехтування природними ресурсами, неетичне використання коштів компанії та діяльність, яка призводить до судових позовів [4, 5].

Важливо звернути увагу, що при впровадженні КСВ треба орієнтуватися на довгострокове планування, яке може забезпечити стійкі зміни в довгостроковій перспективі. Короткострокове планування господарської діяльності є, звичайно, важливим, але може ввести в оману при впровадженні даної стратегії та спровокувати невідповідність між очікуваним результатом та реальним. Також важлива безпосередня звітність кожного кроку при впровадженні КСВ на підприємстві. Щоб бути успішними, підприємства, установи, організації повинні нести відповідальність за стратегію КСВ. Один із способів зробити це – чітко, послідовне та прозоре звітування.

Соціальна та екологічна обізнаність зростає в усіх сферах, аж до того, що зараз близько 80% вартості компанії залежить від нематеріальних дій. Загалом, безвідповідальна поведінка негативно впливає на імідж та репутацію бренду. Більшість вітчизняних та міжнародних підприємств розглядають впровадження стратегії КСВ як невід'ємну частину іміджу свого бренду, вважаючи, що клієнти з більшою ймовірністю будуть вести справи з підприємством, яке вони вважається етичним. У цьому сенсі КСВ є важливою складовою корпоративних зв'язків з громадськістю.

З іншого боку, стратегії КСВ також пов'язані з новою хвилею молодих лідерів, які дуже добре усвідомлюють проблеми, з якими стикається планета, а це означає, що все більше компаній перетворюють свою політику на політику, яка більше відповідає поточному контексту.

Однак, щоб створити ефективну стратегію КСВ, яка дозволить компаніям налагодити тривалі відносини зі своїми клієнтами, підвищити свою ринкову репутацію, зменшити витрати, підвищити довіру та залучити й утримати таланти, життєво важливо володіти такими навичками, як емоційний інтелект, відданість, рішення - створення та робота в команді.

Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)

Список використаних джерел

1. Drewniak R. Corporate social responsibility in the context of the enterprise marketing activities. *Journal of Positive Management*. 2014. Т. 4, № 1. С. 38. DOI: <https://doi.org/10.12775/jpm.2013.003> (дата звернення: 14.03.2024).
2. Santander Universidades. CSR Strategy: examples of business social responsibility. URL: <https://www.santanderopenacademy.com/en/blog/crs-strategy.html> (дата звернення: 14.03.2024).
3. Good Guys Can Finish First: How Brand Reputation Affects Extension Evaluations / Z. S. Johnson та ін. *Journal of Consumer Psychology*. 2019. Т. 29, № 4. С. 565–583. DOI: <https://doi.org/10.1002/jcpsy.1109> (дата звернення: 14.03.2024).
4. Вступ до бізнесу (Lumen). *LibreTexts - Ukrayinska*. URL: [https://ukrayinska.libretexts.org/Бізнес/Бізнес/Вступний_бізнес/Книга:_Вступ_п_до_бізнесу_\(Lumen\)](https://ukrayinska.libretexts.org/Бізнес/Бізнес/Вступний_бізнес/Книга:_Вступ_п_до_бізнесу_(Lumen)) (дата звернення: 26.03.2024).
5. Кушнірук В.С., Донець Т.Є. Агробізнес та його основні результати діяльності в Миколаївській області. *Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент* : матеріали I міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 12-13 лютого 2020 р.) : у 2 ч. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. Ч.1. С. 153-156. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15598> (дата звернення: 26.03.2024).

Баришева Марія Владиславівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

Науковий керівник: Каховська Олена Володимирівна, д.е.н., професор кафедри менеджменту

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

За останні роки Україна стикнулася з неабиякою кількістю викликів, які залишили свій відбиток на економічному та соціальному розвитку держави. Ще в 2014 розпочалась війна з Росією, яка стала причиною не тільки смерті мільйонів людей, а і спричинила руйнування інфраструктури, погіршення економічної ситуації та звісно пониженню рівня добробуту населення. До цього додалась ще пандемія COVID-19, посилюючи існуючі проблеми, а в 2022 році життя всіх українців перевернулось ще раз після повномасштабного російського вторгнення. Але наша держава, не зважаючи на всі перешкоди, з кожним днем ставала сильнішою та намагалась забезпечити розвиток у всіх сферах, наскільки це було можливо. Тож яка ситуація панує в країні насправді і які перспективи очікують нас у майбутньому?

Очевидно, що економіка України зазнала значного удару. Не дивлячись на всі труднощі, ВВП все-таки зріс на 5,3% у 2023, а згідно прогнозам НБУ, очікується зріст ще на 3,6% у 2024 та на 5,8% у 2025 [2]. Це можна вважати неабияким проривом, враховуючи сьгоднішні обставини. Не можна забувати, що фінансова допомога від іноземних партнерів дозволяє нам триматись на плаву, покращуючи негативну ситуацію в державному бюджеті. Наступним, і на жаль дуже кризовим аспектом є рівень безробіття. Після 24 лютого 2022 року, половина громадян втратили свої робочі місця, бо частина підприємств закривались, а інша частина була зруйнована. В 2023, коли всі трохи оговтались і почали намагатись жити далі, постала інша проблема – брак працівників на посади, де раніше працювали виключно чоловіки, які наразі героїчно боронять свою Вітчизну. Попри все, українці – незламна нація, підприємці проводять реорганізації, додаткові навчання та впроваджують нові стратегії задля надання нових робочих місць і збільшенню доходів. За даними Міністерства фінансів, рівень безробіття в 2023 році складає 96,1 тис., а наприклад в 2022 позначка сягала 186,5 тис., що свідчить про позитивну динаміку [1]. Але не слід забувати, що для подальшого розвитку цих перспектив є обов'язковим розвиток Збройних сил України, продовження стабільної допомоги від закордонних партнерів та дружніх країн, а також повернення українців з закордону та замотивованість всіх громадян працювати на благо держави [3].

Попри певну економічну кризу, також загострилось і питання соціальної сфери. Міграція, нестабільна ситуація в країні, емоційна втома та інші аспекти

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

спричинили зниження рівня добробуту населення. Люди втратили роботу, домівки, а у найгірших випадках – когось з членів родини. Щоб якось покращити ситуацію, держава запровадила низку заходів. Першим і найосновнішим стало надання гуманітарної допомоги: необхідно було забезпечити доступ до базових потреб у їжі, житлі, одязі та медичній допомозі. Також почали діяти центри психологічної підтримки для постраждалих внаслідок збройної агресії. Це все допомагає людям впоратись з труднощами та отриманим стресом, набутти відчуття підтримки і впевненості в сьогоднішньому дні. Таким чином, українці стають ще більш згуртованими, підкреслюючи незламність духу та готовність до боротьби за перемогу.

Тож, підсумовуючи, попри всі складнощі, Україна має величезний потенціал для успішного економічного і соціального розвитку. Тільки спільними зусиллями можна подолати виклики війни та побудувати краще майбутнє для нас і наших нащадків!

Список використаних джерел

1. Кількість зареєстрованих безробітних. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/2024/> (дата звернення: 25.04.2024).
2. Самойлюк М. Трекер економіки України під час війни. *Центр економічної стратегії*. 2024. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 25.04.2024).
3. Юрчишин В. Стан економіки та перспективи її відновлення у 2023 р. С. 8. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/05/18/2023-MATRA-I-KVARTAL-8.pdf> (дата звернення: 25.04.2024).

Біль Мар'яна Михайлівна

д.е.н., старший науковий співробітник,

Ванат Володимир Романович

аспірант,

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»

м. Львів

ІНКЛЮЗИВНА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ¹

Концепція інклюзивних ринків праці є новою для України. Як правило, «інклюзивність» українські експерти та науковці розглядають щодо осіб з обмеженими можливостями. Відповідно інклюзивність для ринків праці розуміється через призму працевлаштування таких осіб. Але в розвинутих державах, зокрема ЄС, повноправним членом якого прагне стати Україна, інклюзивні ринки праці означають, що кожна особа працездатного віку, в тому числі вразлива (vulnerable) чи знедолена (disadvantaged) має мати доступ до якісної й належно оплачуваної праці [1]. Таке розуміння інклюзивних ринків праці визначає широке коло пріоритетів у політиці ЄС: підтримка створення нових робочих місць; стимулювання соціального (інклюзивного) підприємництва (з окремою підтримкою для молоді, осіб похилого віку, мігрантів, жінок); сприяння інтеграції на ринку праці; запобігання бідності серед зайнятих; забезпечення адекватної оплати праці й надання пільг; дотримання прав зайнятих; створення належних умов праці, в тому числі безпечних і таких, що не шкодять здоров'ю; підтримка навчання дорослих.

Зазначені пріоритети показують багатовекторність розвитку інклюзивних ринків праці. Для України актуально визначати пріоритети інклюзивної трансформації, щоб поступово переорієнтовувати ринок праці на інклюзивні засади, долаючи поширені деструктиви тіньової зайнятості, порушення норм організації праці, оплати праці, соціального захисту працівників та ін. При цьому трансформація має бути не примусовою, а такою, щоб бізнес сам був мотивований працювати прозоро та впроваджувати кращі практики інклюзивності в свою діяльність.

Таким чином, тематика дослідження інклюзивного ринку праці є актуальною, оскільки вона є порівняно новою для України в теоретичному аспекті. Її практична актуальність полягає в необхідності впровадження кращих світових, зокрема європейських, підходів до трансформації ринку праці в період воєнного стану та в перспективі повоєнного відновлення.

«Трансформація» є міждисциплінарним поняттям з специфікою використання в різних сферах досліджень, однак зі схожим трактуванням змісту. Врахування висновків інших науковців щодо трансформації дозволяє її розуміти як закономірний та/або цільовий регульований процес, що модифікує існуючі

---

¹ Тези підготовлено в межах НДР «Трансформація ринку праці Карпатського регіону України в перспективі повоєнного відновлення» (№ ДР 0124U000984).

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

та/або створює нові системи, які мають тривалі впливи на інші явища і процеси в єдності змін.

Трансформації властиві такі ознаки: зміна (перетворення) та розвиток системи – її складових, відносин, властивостей *vs/ &* виникнення (зникнення) нових систем та інших явищ і процесів; процесний характер (етапність) – дія «трансформатора», початок змін, перехід до «точки біфуркації», зміна системи через її оновлення чи «відкат» або формування нової системи [2, с. 95].; цільова регульованість *vs/ &* під впливом зовнішніх чинників, умов, зокрема еволюційно *vs/ &* саморегульованість; інституційність – включеність конкретних інститутів у процеси змін; часова вимірність – певний часовий проміжок змін; тривалість змін – необхідність певного часу, щоб зміни відбулись; усталеність змін – вирізнення змін на певний період, в якому вони стабілізуються в проявах та наслідках; наслідковість змін – вплив на інші явища і процеси.

Важливими ознаками трансформації є розвиток систем за певними етапами. *Інклюзивний розвиток* вказує на еволюційні прогресивні зміни системи, що здатна виконувати ширші функції.

Оскільки трансформація притаманна всім системам, ринок праці як системне утворення теж піддається трансформаційним змінам. *Трансформація ринку праці* є процесом змін (а) соціально-трудових відносин, (б) кон'юнктури (попиту, пропозиції, ціни праці, конкуренції), (в) особливостей використання і розвитку трудового потенціалу та (г) капіталізації ресурсів в активи, що відображаються на цілях розвитку економіки, суспільства, держави. Трансформація детермінується еволюційними змінами, цільовим регулюванням, зовнішніми чинниками, форс-мажорними обставинами, саморегулюванням ринку.

Інклюзивна трансформація ринку праці є процесом еволюційних та цільових змін умов використання і розвитку трудового потенціалу з залученням різних категорій економічно активного населення, в тому числі вразливих і таких, що потребують особливої підтримки з високим проактивним потенціалом.

«Вразливе населення» є правового категорією. За законодавством України, це особи, які перебувають у складних життєвих обставинах [3]. Часто до вразливого населення експерти відносять окремі соціально-демографічні групи, що потребують особливої підтримки. Однак такі групи не завжди «перебувають у складних життєвих обставинах», а радше вирізняють високим проактивним потенціалом. Мова йде про молодь (осіб до 35 років) та жінок, підтримці економічної активності яких приділяють значну увагу розвинуті держави. Для України проактивний потенціал характерний також для осіб з міграційним досвідом, у тому числі вимушеним – внутрішньо переміщених осіб та реемігрантів (біженців, трудових мігрантів, які повернулись з-за кордону або мають бажання повернення). Окрему групу становлять учасники бойових дій, щодо інклюзії яких має розроблятися окрема державна ветеранська політика.

Інклюзивна трансформація ринку праці України має відбуватись за *принципами*: рівності можливостей – у жодному разі виокремлення цільових груп підтримки не повинно знижувати можливості розвитку для інших груп

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

населення; етапності – зміни мають відбуватись поступово, щоб якісно впроваджувати нові підходи до організації соціально-трудова відносин з переходом до інклюзивності; законності – зміни мають бути регламентовані законодавством та погоджуватись з правових регулюванням інших сфер життєдіяльності; суміжності – зміни мають поширюватись на суміжні до ринку праці сфери, особливо освітню, щоб якість кадрів та їх професійно-кваліфікаційна структура забезпечували функціонал інклюзивного ринку праці; регіоналізації – ринки праці різних регіонів України мають різні можливості інклюзивної трансформації, відтак лідерами в даному плані мають бути тиллові регіони, які найбільше зберегли можливості економічної активності та релокалізували підприємницькі й соціально-трудова активи.

Етапність інклюзивної трансформації ринку праці України, виходячи з викликів повномасштабної війни та перспектив євроінтеграції, має включати:

1) долання критичних деструктивів та створення правових засад інклюзивного розвитку – з визначенням категорій вразливого населення і таких, що потребують особливої підтримки з високим проактивним потенціалом;

2) створення умов для інклюзії вразливого населення з проактивним потенціалом – молоді, жінок, внутрішньо переміщених осіб, окремих категорій реемігрантів-біженців з-за кордону, учасників бойових дій. Первинний ефект надає міжнародна грантова підтримка, яка має бути координованою профільними органами влади, зокрема територіальними підрозділами Державної служби зайнятості (прикладом такої підтримки є реалізована в 2017-2024 роках програма МОП за фінансування уряду Данії «Інклюзивні ринки праці для створення робочих місць в Україні» [4].);

3) перехід на європейські засади розвитку інклюзивного ринку праці, що враховує Європейський стовп соціальних прав (EPSR), механізми інтеграції «тривалих безробітних», впровадження соціальних інвестицій та ін [1].

У подальших дослідженнях авторів буде проаналізовано критичні деструктиви розвитку ринку праці України та її регіонів, що є базовим етапом для його подальшої інклюзивної трансформації.

Список використаних джерел

1. Inclusive labour markets: Employment, Social Affairs & Inclusion: European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1134&langId=en> (дата звернення: 15.04.2024).

2. Пивовар П. В. Трансформація як соціально-економічний феномен. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 91-97. <https://doi.org/10.32702/23066806.2021.8.91>.

3. Про соціальні послуги: Закон України № 2671-VIII від 17.01.2019 року: Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.

4. Inclusive labour markets for job creation in Ukraine: ILO. URL: https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/projects/WCMS_617840/lang--en/index.htm (дата звернення: 15.04.2024).

Болвох Яна Віталіївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

м. Вінниця

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН ПОХИЛОГО ВІКУ

В останні десятиліття людство зіткнулося зі проблемою збільшення тривалості життя та зростанням чисельності людей похилого віку. Згідно з даними ООН, частка громадян похилого віку в розвинених країнах сягнула 20 %, а процес старіння людей з кожним роком прискорюється. Законодавчі норми України у сфері захисту людей похилого віку відповідають загальним принципам міжнародно-правових норм, прийнятих міжнародним співтовариством і підписаних нашою державою. Незважаючи на психофізіологічні та соціальні зміни, люди похилого віку користуються всіма правами громадянина України, як і всі особи, які потребують особливої турботи з боку держави, і захищені низкою законів, спрямованих на забезпечення рівних прав та можливостей літніх людей.

Проблему соціального захисту громадян похилого віку досліджували сучасні науковці, серед яких Полехіна В., Гайдамашко І., Савельчук І. Б. та інші, проте дана проблема досі актуальна зважаючи на світові тенденції зростання чисельності людей похилого віку.

Метою роботи є дослідження сучасних проблем соціального захисту громадян похилого віку.

Умовно систему соціальних прав людей похилого віку можна звести до двох типів норм:

– норми, що відображають права всіх громадян незалежно від віку, особливо ті, які є особливо важливими для людей похилого віку;

– норми, що стосуються людей похилого віку та їх особливі групи (ветерани, ветерани, норми, що безпосередньо стосуються прав осіб з інвалідністю тощо) та відповідні цим правам зобов'язання держави, недержавних установ і сім'ї.

В Україні соціальний захист людей похилого віку регулюється низкою нормативних актів. Тому люди похилого віку мають право користуватися всіма соціально-економічними та особистими правами і свободами, передбаченими Конституцією України, Законами України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» [4], «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [3], а також інші законодавчі акти, що регулюють відносини у цій сфері.

Держава забезпечує людям похилого віку належний рівень життя, забезпечує різноманітні життєві потреби, надає різноманітну соціальну

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

допомогу за допомогою таких методів: сприяння населенню послугами та проектами по догляду за людьми похилого віку; створення умов для здорового старіння та активного медичного обслуговування; забезпечення реалізації права на соціальні послуги; створення установ та інституційних мереж для надання соціальних послуг та/або залучення надавачів соціальних послуг з недержавного сектору (через соціальне замовлення, державно-приватне партнерство, конкурси соціальних проектів, соціальні проекти та ін.) тощо.

Кабінет Міністрів України, місцеві адміністрації та органи місцевого самоврядування зобов'язані розробити та забезпечити реалізацію загальнодержавних і регіональних цільових програм соціального захисту громадян похилого віку.

За чинної системи соціального забезпечення громадян похилого віку, з урахуванням досягнень сучасної медицини, гарантується безоплатне кваліфіковане медичне обслуговування в геріатричних стаціонарах та інших стаціонарних, амбулаторно-поліклінічних закладах, а також вдома. Геріатрична медицина здійснюється в порядку, встановленому законодавством України про охорону здоров'я. Люди похилого віку мають право на соціальні послуги, включаючи надання різноманітних послуг для підтримки їхньої життєдіяльності та соціальної активності [1, с. 122].

Право на матеріальне забезпечення гарантується виплатою пенсії, різними формами допомоги та наданням допомоги в натуральній формі. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та інші закони встановлюють порядок і умови пенсійного забезпечення громадян похилого віку. Особи похилого віку, які не мають права на пенсію, можуть отримувати державну соціальну допомогу на умовах, визначених Законом України «Про надання державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам».

Українська система соціального захисту населення включає в себе пенсійне забезпечення, яке має важливе значення для суспільства. Дана система спрямована на надання пенсій, допомоги, компенсацій та державної соціальної підтримки непрацездатним громадянам похилого віку, особам з інвалідністю та тим, хто втратив годувальника. Пенсійну систему також доповнюють системи соціального забезпечення, компенсації, забезпечення, житлові субсидії та інші види державної соціальної допомоги людям похилого віку, інвалідам, сім'ям з дітьми тощо.

У зв'язку із запровадженням воєнного стану Кабінет Міністрів України 26 лютого 2022 року прийняв постанови про виплату пенсій та грошової допомоги даній категорії населення, а саме беручи до уваги необхідність своєчасної виплати коштів та підтримку у сферах соціального захисту, пенсійного забезпечення та різних форм матеріальної допомоги.

Таким чином, соціальна політика країни спрямована на реалізацію конституційних прав щодо соціального захисту людей похилого віку. Однією з ключових цілей соціальної політики є значне покращення матеріального

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

становища та умов проживання людей похилого віку, забезпечення їм можливості жити повноцінним життям якнайдовше і приносити користь суспільству.

Список використаних джерел

1. Полехіна В., Гайдамашко І. Вектори соціального захисту людей похилого віку. *Scientific Collection «InterConf»*. 2022. № 26(129). С. 119–126.
2. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України, редакція від 22.03.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України, редакція від 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 23.03.2024).
4. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні : Закон України, редакція від 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text> (дата звернення: 24.03.2024).
5. Савельчук І. Б. Підготовка соціальних працівників за сучасних умов: інноваційні тенденції. *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. Педагогічні науки*. 2016. №1(83). С. 117-122.

Бугайчук Аліна Анатоліївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету

м. Вінниця

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

**СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ
ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**

Соціальні інновації – це нові ідеї, продукти, послуги та моделі, які спрямовані на вирішення соціальних проблем та покращення життя людей. В Україні, з її складними економічними та соціальними викликами, соціальні інновації можуть відігравати важливу роль у підвищенні якості життя населення. Модернізація соціальної сфери, включаючи всі галузеві системи, що до неї входять, має органічно відбуватися в руслі оновлення всієї української економіки. При цьому важливо враховувати соціальну спрямованість української економічної політики, зумовлену загальним станом країни: бідністю значної частини населення, а також погіршенням демографічної та екологічної ситуації. Рівень життя українців значно відстає від показників багатьох розвинених країн. Це зумовлено неефективною соціально-екологічною політикою та, найсуттєвіше, низькою продуктивністю вітчизняного виробництва, яка в 3–4 рази нижча, ніж у розвинених країнах світу [1].

Потенціал соціальних інновацій:

Соціальні інновації можуть мати значний вплив на різні аспекти життя людей, такі як:

– *Освіта*: нові підходи до навчання можуть зробити освіту більш доступною та якісною для всіх.

– *Охорона здоров'я*: інноваційні рішення можуть покращити доступ до медичних послуг та зробити їх більш ефективними.

– *Соціальний захист*: нові моделі соціальної підтримки можуть допомогти людям з інвалідністю, сім'ям з дітьми та іншим вразливим групам населення.

– *Економічний розвиток*: соціальні інновації можуть стимулювати створення нових робочих місць та розвиток соціального підприємництва.

Приклади успішних соціальних інновацій в Україні:

– «*Нова українська школа*»: реформа освіти, яка спрямована на створення сучасної та інклюзивної системи освіти.

– «*eHealth*»: система електронної охорони здоров'я, яка покращує доступ до медичних послуг та їх якість.

– «*Спільнокошт*»: платформа для громадського фінансування соціальних проєктів.

Виклики:

Незважаючи на значний потенціал, розвиток соціальних інновацій в Україні

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

стикається з рядом викликів, таких як:

- Недостатнє фінансування: потреба в інвестиціях в соціальні інновації з боку уряду, бізнесу та міжнародних організацій.
- Відсутність сприятливої політики: необхідність створення правового та інституційного середовища, яке підтримує розвиток соціальних інновацій.
- Низька обізнаність: необхідність покращити розуміння соціальних інновацій з боку суспільства.

Багато з найактуальніших соціальних проблем сучасності потребують рішучих інновацій, які виходять за рамки традиційних підходів та об'єднують зусилля різних організацій, галузей та наукових дисциплін.

На жаль, розвиток соціальних інновацій в Україні лише починається, і їх вплив поки що обмежується локальною сферою. З огляду на це, важливо визначити ключові фактори, які допоможуть спрямувати соціальні інновації на шлях досягнення економічного та соціального благополуччя. Соціальні інновації – це ключ до покращення життя українців та забезпечення сталого розвитку країни.

На жаль, законодавча база для розвитку та впровадження соціальних підприємств в Україні відсутня. Однак позитивна динаміка в практичній діяльності свідчить про необхідність підтримки та розробки соціальних інновацій.

Важливо поступово змінювати світогляд українців. За допомогою соціального навчання перейти від консервативних цінностей, поширених серед людей старшого віку, до цінностей, орієнтованих на розвиток та створення комфортних умов життя для всіх [2].

Соціальні інновації є нововведеннями, що мають упроваджуватися для вирішення протиріч, що виникають у соціальній сфері. Соціальні інновації можуть бути як ініційованими державою і цілеспрямовано впроваджуватися в суспільство, так і внутрішніми спонтанними змінами, що виникають у процесі соціальної самоорганізації [3].

Список використаних джерел

1. Social innovation: what it is, why it matters and how it can be accelerated. URL: http://eureka.sbs.ox.ac.uk/761/1/Social_Innovation.pdf (дата звернення: 18.04.2024).
2. Крижанівська А.Г. Теоретичні підходи до визначення якості життя населення. // Економічні науки. – М., С. 273.
3. Паламарчук О. М. Інноваційна діяльність фахівців з соціальної роботи як чинник розвитку суспільства. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 821-825. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_201 (дата звернення: 18.04.2024).

Бура Інна Анатоліївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

м. Вінниця

Науковий керівник: Павлюк Тетяна Іванівна, к. е. н., доцент

РОЛЬ І ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Інноваційні технології, як ключовий елемент сучасного світового розвитку, відіграють вирішальну роль у трансформації економіки та підвищенні конкурентоспроможності. Україна, як країна з багатообіцяючим потенціалом у галузі наукових досліджень та технологічного розвитку, не може залишатися осторонь цього глобального тренду. Розуміння ролі та впливу інноваційних технологій на економічний розвиток України є критично важливим у контексті пошуку шляхів досягнення сталого зростання та підвищення якості життя для усіх громадян.

Інноваційні технології мають потужний вплив на різні аспекти економіки, включаючи виробництво, послуги, торгівлю, освіту та інші сфери. Їх впровадження сприяє підвищенню продуктивності, зменшенню витрат, поліпшенню якості товарів та послуг, а також створенню нові можливості для бізнесу та розвитку людського потенціалу. Більше того, інноваційні технології є ключовим фактором у формуванні нових ринків, залученні інвестицій та розвитку стартапів [2].

Зрозуміння цих процесів і впровадження відповідних стратегій стає важливим кроком для України на шляху до сталого економічного розвитку та інтеграції у світове інноваційне співтовариство. У цьому контексті, дослідження ролі і впливу інноваційних технологій на економіку України є актуальним і важливим завданням, спрямованим на формування стратегічних рекомендацій для подальшого розвитку країни.

У контексті швидкого технологічного прогресу та глобальної конкуренції, використання інновацій стає ключовим фактором для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни.

Інноваційні технології мають потенціал трансформувати різні сфери економіки України. Вони сприяють підвищенню продуктивності, зменшенню витрат та створенню нових ринків і можливостей для бізнесу. Наприклад, впровадження інноваційних технологій у виробництві призведе до автоматизації процесів, підвищення якості продукції та зменшення впливу на навколишнє середовище. У сфері послуг інновації покращують якість обслуговування та розширити асортимент послуг, що пропонуються.

Більше того, інноваційні технології стають каталізатором для розвитку нових галузей економіки, таких як інформаційні технології, біотехнології та відновлювальна енергетика. Це відкриває нові можливості для створення робочих місць, повернення інвестицій та розвитку людського потенціалу [1].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Таким чином, розуміння та використання інноваційних технологій стає необхідністю для України у досягненні економічного розвитку та підвищенні якості життя її громадян. Інновації є ключовим фактором у довгостроковому економічному розвитку, впливаючи на конкурентоспроможність та технологічні зміни. Інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, який має форму втілення у вигляді нового чи вдосконаленого продукту (товару, роботи, послуги), виробничого процесу, маркетингового чи організаційного методу в веденні бізнесу, зовнішніх зв'язках, організації робочого місця [4].

Функції, які виконують інновації в рамках розвитку економіки та суспільства багаточисельні, неможливо охопити весь спектр їх дії. Інновації сприяють економічному розвитку країни в довгостроковому періоді. Інновації вийшли на перший план, ще в рамках індустріального суспільства.

Розвинуті економічно та технологічно країни світу перейшли до принципово нового характеру розвитку економіки, особливостями якого є широкомасштабне впровадження у виробництво науково-технічних розробок та трансфер високопродуктивних технологій із метою їх комерціалізації, що стає причиною прогресивних технологічних змін реального сектору економіки, структури сфери споживання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки у цілому.

Інноваційні технології визначають сучасний світовий розвиток, впливаючи на трансформацію економіки та підвищенні конкурентоспроможності. Україна, з унікальним потенціалом у наукових дослідженнях та технологічному розвитку, не може залишатися осторонь цього глобального тренду. Розуміння ролі і впливу інноваційних технологій на економічний розвиток України є важливим у пошуку шляхів досягнення сталого зростання та покращення якості життя [3].

Інноваційні технології мають значний вплив на економіку, покращуючи продуктивність, зменшуючи витрати та сприяючи новим можливостям для бізнесу та розвитку. Їх впровадження сприяє розвитку нових галузей, створює робочі місця та забезпечує підвищення ефективності у різних сферах, включаючи виробництво, послуги та освіту.

Список використаних джерел

1. Швець Ф.Д., Василів Б.Д., Швець М.Д. Вплив інноваційних технологій на розвиток економічного потенціалу України. *Вісник НУБІП*. 2023. № 2 (102). URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/27778/1/Ve10232.pdf>.
2. Білорус О.Г., Гриценко А.А. Інноваційно-інформаційна економіка: цифровий вимір та еволюційна динаміка у глобальному контексті. *Економічна теорія*. 2021. № 1. С. 115–119.
3. Бутко Б.О. Багатокритеріальна модель підвищення ефективності інструментів комерціалізації високотехнологічної продукції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 1. С. 13–17.
4. Казакова Л.О. Інновації як засіб економічного розвитку держави та їхній вплив на формування світового господарства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 40. С. 42-47. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/40_2021ua/10.pdf (дата звернення: 19.04.2024).

Вебер Богдан Степанович,

Перерва Дмитро Володимирович,

Салогуб Володимир Володимирович

здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

Науковий керівник: Зоря Олексій Петрович, д.е.н., професор

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ ПРОДОВОЛЬСТВА

В умовах постійної зміни та конкуренції на ринку продовольства інвестиційно-інноваційні стратегії мають вирішальне значення для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Окрім того, необхідність постійного розвитку та удосконалення таких стратегій зумовлена рядом факторів впливу, серед яких, на нашу думку, доцільно виділити зростання світового населення, а отже зростання попиту на сільськогосподарську продукцію, зміни в споживчих уподобаннях, глобалізація ринків та прогресуюча зміна кліматичних умов. Інвестиційно-інноваційні стратегії містять в собі різні підходи та методи на всіх ланках виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, які спрямовані на сталий розвиток аграрного сектору України та його активної інтеграції на світовий ринок. Безумовно, в сучасних умовах збройного конфлікту в країні, загострюється питання забезпечення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвесторів у сільське господарство, що в перспективі повинно позитивно сприяти розвитку та модернізації галузей аграрного сектору, зокрема шляхом активізації впровадження новітніх технологій та нарощення конкурентних переваг. Основні напрями інвестиційно-інноваційних стратегій підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України наведено на рис. 1.

Враховуючи зростання попиту на органіку, на нашу думку, розвиток органічного сільського господарства може бути важливою інвестиційно-інноваційною стратегією для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Важливо зазначити, що інвестиційні вливання у перехід до органічного сільського господарства вимагають значних обсягів початкових інвестицій, оскільки виникає потреба в додаткових дослідженнях, інноваціях та змінах виробничих процесів, проте, враховуючи світові тенденції, ведення органічного господарства, бачимо, що в довгостроковій перспективі вони можуть бути вигідними [1].

Ще одним важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності агротоваровиробників є інвестиції у впровадження системи управління якістю, що сприяють покращенню якості продукції та оптимізації витрат на її виробництво.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Рис. 1 Напрями впровадження інвестиційно-інноваційних стратегій підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств
Систематизовано авторами на основі джерела [2].

Постійні зміни клімату зумовлюють появу нових викликів для ринку продовольства та продовольчої безпеки загалом, тому виникає потреба у впровадженні та розробці інновацій, здатних нівелювати ризики, пов'язаних з погодними умовами, шкідниками та хворобами рослин, а також здатних покращити стійкість вирощування культур та забезпечити стабільний виробничий процес.

Розробка та успішна реалізація інвестиційно-інноваційних стратегій дозволяє аграрним підприємствам наростити конкурентні переваги, шляхом ефективних та раціональних рішень у відповідь на зміни вимог споживачів та ринкових умов, створення унікальної продукції та оптимізації відповідних виробничих процесів в залежності від напрямку впровадження таких стратегій.

Список використаних джерел

1. Зоря О.П., Мауер Д.Р., Авраменко Д.І. Природоорієнтовані рішення для інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 2(02). С. 104-109. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/76> (дата звернення: 24.04.2024).

2. Зоря О.П., Овчарук О.М., Мауер Д.Р. Теоретико-методологічні засади формування та розроблення інвестиційно-інноваційної стратегії. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 62. С. 37-42. URL: http://bses.in.ua/journals/2021/62_2021/8.pdf (дата звернення: 24.04.2024).

Волков Владислав Володимирович

магістрант економіки

Линник Артем Андрійович

магістрант економіки

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Науковий керівник: Погорелова Тетяна Олексіївна, доцент

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Компаративний аналіз (або порівняльний аналіз) – це метод дослідження, який використовується для порівняння двох або більше об'єктів, явищ, явищ або процесів з метою виявлення їх схожостей та відмінностей. Цей метод широко застосовується у багатьох галузях, таких як наука, соціологія, економіка, політика, лінгвістика, історія та інші [1]. Основна мета компаративного аналізу полягає в тому, щоб виявити схожі та відмінні риси між об'єктами аналізу, оцінити переваги та недоліки кожного об'єкта порівняння та зробити висновки про те, які фактори впливають на різниці чи схожості між об'єктами.

Компаративний аналіз міжнародної конкурентоспроможності (international competitiveness) є важливим інструментом для оцінки та порівняння ефективності економічних систем різних країн у глобальному контексті. Цей аналіз допомагає розуміти, як кожна країна пристосовується до міжнародних економічних умов і чинників конкуренції. Компаративний аналіз міжнародної конкурентоспроможності – це процес порівняння ефективності та конкурентних переваг країн у глобальному контексті. Для проведення такого аналізу зазвичай використовуються різні методики та індикатори, що відображають рівень економічного розвитку, інноваційність, торгівельні відносини, якість життя населення та інші аспекти [2, 3].

В науковій доповіді запропоновано основні аспекти компаративного аналізу міжнародної конкурентоспроможності, які включають в себе наступні теоретико-методичні положення та етапи проведення компаративного аналізу.

1. Вибір показників. Визначення ключових показників, які характеризують конкурентоспроможність країн. Це можуть бути, наприклад, ВВП на душу населення, рівень інновацій, показники освіти, індекси корупції, доступність інфраструктури тощо.

2. Визначення мети аналізу. Необхідно чітко сформулювати, для чого ви проводите аналіз. Це може бути оцінка конкурентоспроможності певного сектору економіки, країни або групи країн.

3. Вибір методології. Обираються методи та інструменти для компаративного аналізу конкурентоспроможності. Це можуть бути індекси конкурентоспроможності, порівняльні аналітичні моделі, SWOT-аналіз і таке ін.

4. Вибір країн або регіонів для порівняння: Оберіть ті країни або регіони, які будуть об'єктом порівняння.

5. Збір даних. Ставиться задач зібрати всі необхідні дані для аналізу. Це може включати статистичні дані, економічні показники, дані про інвестиції,

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

ринкову інформацію і таке ін. Отримання статистичних даних для обраних показників з міжнародних джерел, таких як бази даних Всесвітнього банку, Міжнародного валютного фонду, Організації Об'єднаних Націй тощо.

6. Оцінка економічних показників. Передбачається проведення детального аналізу показників економічної діяльності країн, таких як ВВП на душу населення, індекси інфляції, безробіття, обсяги експорту та імпорту, показники інвестиційної привабливості тощо.

7. Оцінка інноваційного потенціалу. Включає в себе аналіз можливостей для інновацій та розвитку, включаючи дослідження та розвиток, здатність до адаптації нових технологій та інноваційних підходів.

8. Оцінка галузевої конкурентоспроможності. Детальний аналіз конкурентоспроможності в ключових галузях економіки.

9. Оцінка глобальних факторів. Враховувати глобальні тенденції та фактори, які можуть впливати на конкурентоспроможність, такі як геополітична ситуація, торгові угоди, зміни клімату тощо.

10. Формування висновків та рекомендацій. На основі проведеного аналізу сформулювати висновки щодо рівня конкурентоспроможності обраних країн або регіонів та розробити рекомендації щодо політики та стратегій для підвищення конкурентоспроможності.

11. Моніторинг та оновлення: Важливо постійно відстежувати зміни в конкурентоспроможності і оновлювати аналіз відповідно до нових умов і факторів.

12. Запропоновані етапи проведення компаративного аналізу дозволяють систематично дослідити та порівняти рівень конкурентоспроможності країн або регіонів, що важливо для розробки стратегій економічного розвитку та планування міжнародних економічних відносин.

Ефективність результатів порівняльного аналізу міжнародної конкурентоспроможності пропонуємо оцінювати за декількома ключовими критеріями, сутність яких зводиться до формування відповідей на наступні питання.

1. Чи вдалося країнам впровадити стратегії, розроблені на основі аналізу? Чи відбулися позитивні зміни у відповідь на виявлені слабкі сторони та можливості?

2. Чи відбулися позитивні зміни в економічних показниках, таких як ВВП на душу населення, рівень безробіття, індекси інноваційності та конкурентоспроможності?

3. Чи отримали країни визнання за досягнення в покращенні конкурентоспроможності на міжнародному рівні, наприклад, через позитивні оцінки у звітах міжнародних організацій чи рейтингових агентств?

4. Чи змогли країни підвищити свою стійкість до зовнішніх економічних та політичних шоків через впровадження рекомендацій порівняльного аналізу?

5. Чи сприяло покращення конкурентоспроможності досягненню соціальної справедливості та екологічної стійкості?

Аналіз цих критеріїв дозволить оцінити ефективність порівняльного аналізу

міжнародної конкурентоспроможності та визначити його вплив на економічний розвиток та соціальну стабільність країн.

Проведення порівняльного аналізу міжнародної конкурентоспроможності може бути завданням для різних організацій та структур [4, 5]. На основі проведеного дослідження ми визначили, що такою важливою справою можуть займатися урядові органи, міжнародні організації, академічні та дослідницькі установи, приватні консалтингові компанії, що спеціалізуються на стратегічному управлінні та аналізі ринків, громадські організації можуть відстежувати конкурентоспроможність країни та сприяти розвитку політик для підвищення соціальної справедливості та екологічної стійкості. Враховуючи широкий спектр зацікавлених сторін та складнощі у вимірюванні конкурентоспроможності, ефективний аналіз часто вимагає співпраці між різними типами організацій і фахівцями.

Конкурентоспроможність країн визначається різноманітними факторами, такими як економічний розвиток, інновації, освіта, політична стабільність та інші. Кожна країна має свої унікальні сильні та слабкі сторони. Ефективні стратегії для підвищення конкурентоспроможності повинні бути адаптовані до конкретного контексту кожної країни, враховуючи її інституційні, культурні та соціальні особливості. Країни з високим рівнем конкурентоспроможності активно інвестують у наукові дослідження, розвиток технологій та освіти для створення конкурентних переваг у глобальному ринковому середовищі. Політики, спрямовані на поліпшення конкурентоспроможності, повинні бути підтримані ефективними управлінськими рішеннями та дієвими інституційними механізмами. В цілому, порівняльний аналіз дозволяє країнам зрозуміти їхню позицію на світовій арені та розробити стратегії для підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.
2. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с.
3. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства /ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л.-Х.: Віровець А.П. : Апостроф, 2012.-703 с.
4. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки): зб. наук. пр.* – Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.
5. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50.

Гладун Анастасія Володимирівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Хмельницький національний університет

м. Хмельницький

Науковий керівник: Ченаш Володимир Сигізмундович, к. е. н., доцент

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Цифрова трансформація стає все більш актуальною для усіх сфер громадського життя, включаючи адміністративні органи. У світлі цього, податкові служби в багатьох країнах звертають увагу на впровадження цифрових технологій для покращення ефективності та зручності взаємодії з платниками податків [2]. Цей процес, відомий як цифровізація податкової служби, має значний потенціал для оптимізації податкової системи, забезпечення вищого рівня дотримання податкового законодавства та покращення обслуговування громадян.

Однією з ключових складових цифровізації податкової служби є перехід до електронного обміну даними та електронного звітування. Це означає, що платники податків можуть подавати свої декларації, звіти та інші документи в електронній формі через спеціально створені онлайн-платформи. Такий підхід спрощує процес збору інформації для податкової служби та зменшує витрати часу як для платників податків, так і для адміністраторів.

Додатково, цифровізація дозволяє використовувати аналітичні та штучно-інтелектуальні системи для аналізу великих обсягів податкової інформації. Це допомагає виявляти ознаки порушень податкового законодавства, уникнення податкових зобов'язань та інші недоліки в системі. Застосування штучного інтелекту може також сприяти автоматизації процесів перевірки та аудиту, що дозволяє значно зменшити обсяг ручної роботи та збільшити точність результатів [1].

Проте, цифровізація податкової служби також поставляє перед собою ряд викликів. Одним з них є забезпечення безпеки та конфіденційності податкової інформації, оскільки великі обсяги даних перебувають в цифровій формі. Необхідно вдосконалити заходи захисту даних, щоб запобігти несанкціонованому доступу та зловживанню.

Крім того, цифровізація може створити нерівності між тими, хто має доступ до цифрових технологій, та тими, хто не має. Податкові служби повинні приділяти увагу включеності та доступності електронних сервісів для всіх шарів суспільства, в тому числі людей з обмеженими можливостями та малозабезпечених груп.

У підсумку, цифровізація податкової служби є важливим кроком у напрямку модернізації та оптимізації податкової системи. Вона дозволяє покращити якість обслуговування платників податків, забезпечити більшу ефективність у зборі

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

податків та зменшити можливості для податкових шахрайств. Проте, для успішної цифровізації необхідно вирішити ряд технологічних, правових та соціальних викликів, щоб забезпечити її справедливий та ефективний характер для всього суспільства.

Список використаних джерел

1. Використання штучного інтелекту в податкових службах: світовий досвід та перспективи для України. *Економіка та держава*. 2023. № 2. С. 14-22. (дата звернення: 13.03.2024).
2. Досвід країн світу у цифровізації податкової служби. *Фінанси України*. 2021. № 12. С. 24-32. (дата звернення: 13.03.2024).
3. Цифровізація Податкової служби України: стан та перспективи розвитку. *Вісник податкової служби України*. 2023. № 1. С. 4-12. (дата звернення: 13.03.2024).
4. Офіційний веб-сайт Державної податкової служби України – URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 12.03.2024).
5. Проект «Електронна податкова служба». URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/> (дата звернення: 12.03.2024)

Гнатюк Яна Олександрівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

м. Вінниця

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Сьогодні прогрес являється рушійною силою кожного аспекту життя суспільства. Важко уявити сучасний світ без винаходів, які вже розроблені та є частиною нашого повсякденного життя, а також тих, які розроблятимуться в майбутньому, щоб забезпечити його безперервний розвиток. Більшість науковців сходяться на думці, що винаходи є основною причиною розвитку соціального та економічного життя. Інновації вивели людство на нові та вищі рівні розвитку. Вдосконалені продукти, нові або вдосконалені технологічні процеси, що застосовуються для вирішення реальних проблем, або нові стратегії вирішення економічних проблем є прикладами кінцевих продуктів інноваційної діяльності. Інновації відіграють важливу роль в економічному та соціальному розвитку [1].

Роль інновацій у сучасній економіці досліджували українські вчені Л.В. Гоцуляк, В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулов, Л.І. Федулова та інші, проте дане питання залишається актуальним зважаючи на свою динамічність.

Метою даної роботи є дослідження ролі інновацій в сучасній економіці.

До початку епохи пост індустріального та інформаційного суспільства інновації закріпили свої позиції як головний фактор економічного зростання в усіх країнах світу. Інновації впливають на всі аспекти людського життя, включаючи економічні фактори та впливають на створення нових секторів економіки. Залежно від впливу інновації можна поділити на радикальні та покращувальні. Радикальні інновації сприяють розвитку нових галузей, і в довгостроковій перспективі нові галузі не тільки з'являються, але й поступово займають домінуюче становище [2].

Інновації стимулюють зростання конкурентоспроможності. Науковець Джон А.Гібсон сказав про це так «Ефективна конкурентна перевага полягає у здатності знаходити нові ринки, виробляти нові товари та винаходити нові методи виробництва» [4]. Коли дві або більше компаній, що працюють на одному або декількох ринках, володіють інновацією, вони вступають у конкурентну боротьбу, особливо в розробці нових інноваційних ідей, що перешкоджає створенню єдиної монополії. Зрозуміло, що конкуренція зростає, що позитивно впливає на загальну ринкову ситуацію.

Розробка нових технологічних та організаційних рішень створює умови для оновлення виробничих процесів підприємств, знижується собівартість продукції

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

за рахунок використання технологій, які автоматизують виробничі процеси та зменшують використання енергетичних, водних та інших ресурсів. Покращується якість виробленої продукції. Технологічні інновації сприяють виробництву продукції з новими або покращеними характеристиками та наданню більш якісних послуг, що найкраще відповідають потребам людини [3].

Таким чином, у процесі формування постіндустріального суспільства, заснованого на знаннях, саме у впровадженні та реалізації інноваційних технологій можна знайти шляхи вирішення сучасних економічних проблем. Завдяки інтеграційним процесам на основі інноваційного розвитку та інтеграції країни формують співтовариства, реалізують спільні проекти та спільні програми, в результаті чого країни-учасниці долають бар'єри взаємодії, організують і стимулюють появу та впровадження інноваційних технологій, знаходять шляхи вирішення ключових макроекономічних проблем зовнішньої взаємодії країн.

Список використаних джерел

1. Білорус О.Г., Гриценко А.А. Інноваційно-інформаційна економіка: цифровий вимір та еволюційна динаміка у глобальному контексті. *Економічна теорія*. 2021. № 1. С. 115–119.
2. Єрмак С.О. Генезис та сучасні тенденції розвитку теорії інновацій. *Вісник ДонНУЕТ*. 2016. № 1(65). С. 89–101.
3. Василенко В. О. Роль інновацій у розвитку економіки на сучасному етапі. 2020. URL: https://conferencekneu.wordpress.com_

Гога Данил Дмитрович

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

Науковий керівник: Сукрушева Ганна Олегівна, к. е. н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Останніми роками у системі державного управління та місцевого самоврядування накопичилось безліч проблем. Одна з найважливіших серед них полягає у виявленні різних «лазівок» через прогалини у законодавчому регулюванні, що призводить до неефективності системи обслуговування населення. Наприклад, відсутність чітких теоретичних та методичних принципів обслуговування, незалежна оцінка якості кандидатів на державні посади відсутня, конкурси на заміщення вакансій урядових установ мають формальний характер. Також існують проблеми у формуванні кадрового резерву та системи просування по службі, що призводить до неконкурсних призначень, і відсутність у чинному законодавстві процедур оцінки роботи державних службовців. Інші проблеми включають неефективність системи оплати праці та відсутність реальної відповідальності посадових осіб. Розв'язання цих питань потребує негайного уваги та врегулювання.

Організація роботи кадрової служби в органах державної служби, як організаційний інститут, являє собою:

– автономну спеціалізовану групу співробітників, які мають необхідну підготовку і виконують певні функції, спрямовані на досягнення поставленої мети (тобто, в нашому випадку дана функція - це вирішення питань державного значення);

– сукупність норм, правил і процедур (закони, постанови, кодекси, положення тощо), що визначають принципи, правове становище та правовий стан державного службовця, порядок вступу на державну службу, її проходження, припинення, оплати праці державного службовця та гарантій, які йому надають; а також способи впорядкування, регулювання та координації спільної діяльності державних службовців, додання їхній роботі узгодженості та цілеспрямованості;

– орган, що використовує засоби об'єднання і регламентації діяльності державних службовців в ім'я реалізації її цілей [2, с. 34].

Якщо застосовувати структурні елементи схеми до організації роботи кадрової служби в державному утворенні, то:

– з'ясування завдання і формування мети – вирішення питань державного значення;

– оцінка результату - вивчення ставлення населення до органів державної влади;

– ухвалення управлінського рішення – застосування заходів щодо добору і

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

розстановки кадрів, а також організації виконання роботи таким чином, щоб домогтися поставленої мети [1, с. 28].

Вирішення більшої частини завдань державної служби пов'язане з головною частиною її системи - кадровим потенціалом, рівнем професіоналізму, особистих якостей фахівців і наполегливості в досягненні цілей. Підбір кадрів – основне завдання організаційної роботи кадрової служби органів публічної влади, що охоплює контроль за виконанням закріплених правил добору, приймання, призначення на посаду органів влади, процедур проведення конкурсів на заміщення вакантних посад, навчання кадрів, атестацій.

Побудова кадрової політики в органах державної влади має свої особливості, які визначаються специфікою їхньої діяльності та завданнями, що стоять перед ними. Основні особливості цієї політики зазначено на рисунку 1.

Рис. 1. Особливості кадрової політики в органах державної та місцевої влади

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Отже, побудова кадрової політики в органах державної влади враховує ці особливості, спрямовані на забезпечення ефективності та легітимності їхньої діяльності.

Під час діагностики забезпечення кадрами в органах державного та місцевого управління необхідно використовувати комплекс різних методів: аналіз статистичних даних, соціологічне опитування фахівців, аналіз документації, опитування експертів тощо. При цьому гранично формалізовані відомості про кадровий склад наділяються змістовним наповненням про мотивацію співробітників, професійні орієнтації та очікування тощо. І навпаки, суб'єктивна думка держаних кадрів коригується і доповнюється відносно об'єктивними результатами опитування експертів, що стосуються загальних закономірностей кадрових процесів [1, с. 161].

У контексті побудови кадрової політики в органах державного управління виявлено безліч проблем, що ставлять під загрозу ефективність та функціонування системи. Недоліки у кадровій політиці можуть призвести до неефективності у вирішенні завдань та недостатнього задоволення потреб суспільства [4, с. 20]. Отже, висновок полягає в тому, що для забезпечення оптимальної кадрової бази органів державного управління необхідно впровадження комплексу заходів, включаючи розробку чітких процедур підбору кадрів, створення ефективної системи оцінки працівників, забезпечення відповідальності та стимулювання успішності у роботі. Тільки такий комплексний підхід зможе забезпечити оптимальну кадрову базу, яка відповідатиме потребам і вимогам сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Ковбасюк Ю. В., Семенченко А. І. Інституційне забезпечення кадрової політики у державному управлінні: становлення та розвиток. Київ : НАДУ, 2015. 404 с.
2. Олуйко В. М. Шляхи вдосконалення реалізації державної кадрової політики в регіонах України. Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: Матеріали науково-практичної конференції. Київ : Вид-во УАДУ, 2020. С. 33-35.
3. Падалко Г. В. Теорія служби в органах місцевого самоврядування в Україні: муніципально-правове дослідження: монографія. Харків: Право, 2019. 288 с.
4. Яковенко О. Державна регіональна політика як складова адміністративної реформи. *Вісн. держ. служби*. 2021. № 3. С. 17-23.

Григоришена Валерія Олександрівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

Науковий керівник: Каховська Олена Володимирівна, д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНО СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (КСВ) ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Світ динамічно розвивається, а разом із ним потреби суспільства. Люди шукають більше сенсу і відповідальності, тому корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) набирає обертів і стає не просто трендом, а й важливою умовою для успішного бізнесу. Для споживачів бренд – це не лише товар, який він створює, а й те, що вносить зміни в навколишнє середовище [1].

Публікація американського медіа Sourcing Journal стверджує, що практично 87% міленіалів та 94% споживачів покоління Z очікують вирішення соціальних та екологічних проблем від компаній [1].

До «топ–25 кращих програм КСВ» входить компанія Nestlé. У Nestlé корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) — це основна частина стратегії бізнесу компанії. Основний акцент компанії полягає у наданні користі у країнах, де вона здійснює свою діяльність, включаючи Україну. Завдяки цьому за останні 143 роки Nestlé з маленького сімейного підприємства перетворилась на найбільшу світову компанію, яка веде бізнес в сфері здоров'я, здорового харчування і способу життя [2].

Щодо вимірювання успішності КСВ компанії Nestlé. До 2025 компанія прагне замінити 100% пакувальних матеріалів, на такі, які будуть підлягати вторинній переробці або повторному використанню. На сьогодні пакувальні матеріали кондитерських виробів, дитячого харчування та молочних продуктів придатні до переробки на 96%, кулінарних продуктів – на 78%, кормів для тварин – на 79%, готових сніданків – на 56%.

КСВ кожної компанії прагне досягненню глобальних цілей сталого розвитку. Nestlé, у свою чергу, активно долучається до досягнення глобальних цілей сталого розвитку, серед яких основними є:

– Якісна освіта (4). Метою глобальної програми «Nestlé здорові діти» є запровадження навчальних програм, спрямованих на розвиток культури правильного харчування та здорового способу життя.

– Промисловість, інновації, інфраструктура (9). Nestlé прагне до 2050 року досягти нульового рівня викидів CO₂, тому з 2021 року компанія запровадила проєкт «Сонячні панелі» та почала встановлювати сонячні панелі з метою переведення своїх потужностей в Україні на відновлювальну електроенергію. Сонячні панелі встановлені у дистрибуційних центрах в Малехові та Смолигові, а також на Волинській фабриці з виготовлення соусів Торчин [3].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

– Збереження екосистем суходолу (15). Nestlé разом з компанією Veolia восени 2020 року запровадили проєкт «Маяк», мета якого підвищити якість сортування відходів та обізнаність населення щодо правильної утилізації. На сьогоднішній день в межах даного проєкту встановлено 220 контейнерів для збору відходів у трьох населених пунктах Київської області – смт. Макарів, Нові та Старі Петрівці [4].

– Партнерство заради стійкого розвитку (17). Nestlé Україна оголосила про стратегічне партнерство з ТОВ «МЛС» щодо продажу підприємства з виробництва печива в с. Старий Яричів (Львівська область) [5].

Розвиток корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) і популяризація цілей сталого розвитку є важливими для досягнення глобальної гармонії. Популяризація цілей сталого розвитку забезпечує залучення широких верств населення та організацій до вирішення глобальних проблем, що є необхідним для створення сталого майбутнього для всіх. КСВ сприяє інтеграції соціальних, екологічних та економічних стандартів у діяльність компаній, що призводить до позитивного впливу на суспільство, довкілля і країну загалом. Nestlé стала першою мультинаціональною компанією, яка зробила великий внесок для майбутнього розвитку України.

Список використаних джерел

1. Більше цінності для клієнтів. Як соціальна відповідальність рухає бізнес уперед. *Агенція комплексного діджитал-маркетингу Content.UA*. URL: <https://content.ua/ukr/blog/impact> (дата звернення: 09.04.2024).

2. Корпоративна соціальна відповідальність: отримати перепустку до добropорядного товариства. *Житомир.info*. URL: https://www.zhitomir.info/news_82058.html (дата звернення: 09.04.2024).

3. Шляхом євроінтеграції: як Nestlé впроваджує виробничі стандарти ЄС. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/publications/20267973-shlyahom-evrointegraciyi-yak-nestland233-vprovadzhuje-virobnichi-standarti-es> (дата звернення: 09.04.2024).

4. Збір, сортування та переробка відходів – шлях до майбутнього без сміття. *Nestlé*. URL: <https://www.nestle.ua/stories/the-future-without-garbage> (дата звернення: 10.04.2024).

5. Онисько О. «Нестле Україна» продає частину активів «Світоча» та виробництво печива на Львівщині. *ZAXID.NET*. URL: https://zaxid.net/quotnestle_ukrayinaquot_prodaye_chastinu_aktiviv_quotsvitochaku_ot_ta_virobnitstvo_pechiva_na_lvivshhini_n1048861 (дата звернення: 10.04.2024).

Гузь Остап Богданович

аспірант кафедри підприємництва, торгівлі і логістики,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м.Харків

Волкодав Владислав Юрійович

аспірант кафедри підприємництва, торгівлі і логістики,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м.Харків

Чернов Олександр Олександрович

аспірант кафедри підприємництва, торгівлі і логістики,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м.Харків

АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ

В сучасних умовах глобалізації інвестиційний розвиток галузей є важливим фактором їх загального розвитку, тому питання оцінки та аналізу стану інвестиційної привабливості стає особливо актуальним.

Згідно загальноприйнятій міжнародній класифікації GICS нафтогазова галузь відноситься до сектору енергетики [1]. Зазначений сектор складається з усіх компаній, які беруть участь у бізнесі, пов'язаному з нафтою, газом і паливом. Сюди входять компанії, які знаходять, бурять і видобувають та очищують сировину, а також ті, що постачають або виробляють відповідне обладнання. Акції компаній енергетичного сектору входять до складу найбільш відомих фондових та товарних індексів. Станом на початок квітня 2024 р. доля компаній сектору у індексі SP500 складала приблизно 4,15%, а відповідна величина ринкової капіталізації – 4.21 трлн. дол. США [2]. Що стосується товарних індексів, то наприклад у індексі S&P GSCI доля сектора складає 54% [3], у індексі BCOM – приблизно 30% [4].

На графіку нижче наведена динаміка ціни індексу SP500 та відповідного індексу для енергетичного сектору, ціни нормовані від початкового значення 100 станом на 01.01.2019 р.

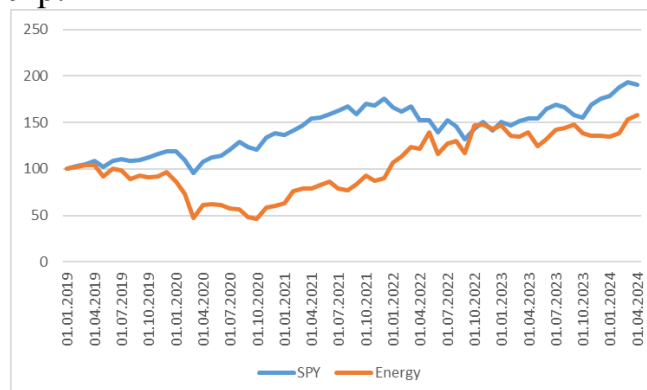

Рис. 1. Порівняльна динаміка S&P 500 Index та S&P 500 Energy Sector Index

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Як видно з рис. 1, характер динаміки обох індексів схожий, але енергетичний індекс відрізняється більшими коливаннями. Так, наприклад на початок квітня 2020р. просадка S&P 500 складала приблизно 5%, в той час як для енергетичного сектору цей показник перевищував позначку 50%. Загалом, енергетичний сектор характеризується відносно більшими просадками ціни від попередніх максимумів, з одного боку, та відносно меншими приростами ціни, з іншого боку. Так, наприклад за зазначений період темп росту для S&P 500 склав величину 190%, а для енергетичного сектору – лише 158%.

Ступень ризику інвестування у активи сектору в першу чергу потрібно оцінювати у порівнянні з відповідними показниками для інших складових портфелю або у порівнянні з нормативним припустимим рівнем ризику, який згоден прийняти інвестор. У якості базового показника ризику можливо використання значення середнього квадратичного відхилення прологарифмованого ряду темпів росту цін відповідних активів. На рис. 2 наведені дані щодо динаміки відповідних показників ризику для S&P 500 та S&P 500 Energy Sector Index.

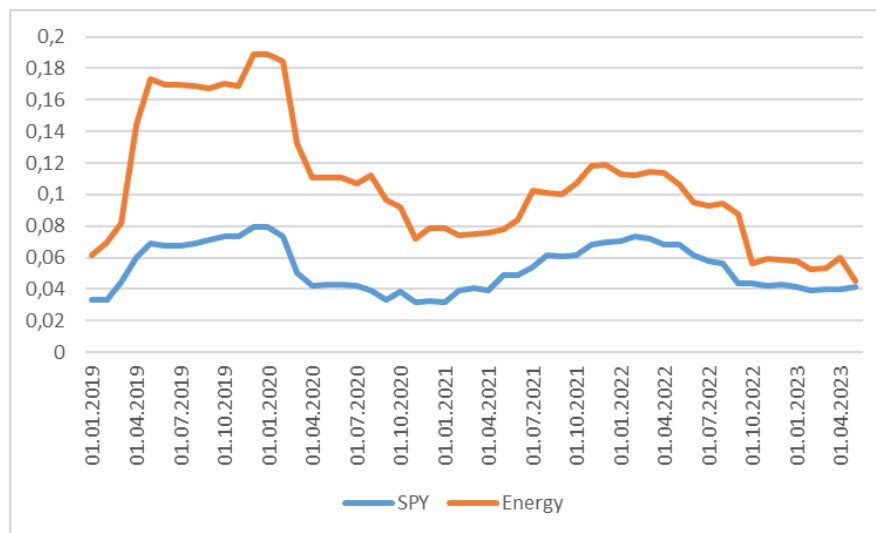

Рис. 2. Порівняльна динаміка показників ризику для S&P 500 Index та S&P 500 Energy Sector Index

Як бачимо з рис. 2, динаміка зміни ризиків схожа, але в абсолютному значенні ризик енергетичного сектору завжди значно перевищує відповідний показник для ринку в цілому.

Одним з найбільш вживаних показників поточного стану інвестиційної привабливості є показник P/E, який обчислює співвідношення поточної ціни акції компанії до річного прибутку. Отримане таким чином значення можна інтерпретувати як суму, яку інвестор розраховує вкласти в компанію, щоб отримувати одиницю прибутку. Тому P/E іноді називають ціновим мультиплікатором. При використанні цього показника важливо не тільки оцінити його абсолютне значення, а й провести порівняльний аналіз динаміки по відношенню до середнього рівня. Зазвичай показники P/E мають суттєві

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

відмінності для компаній з різних секторів та галузей, тому важливо коректно обирати еталон для порівняння.

Використовуючи зазначений показник, можливо отримати відносний рівень переоціненості/недооціненості акції компанії. Одним з підходів до такої оцінки є використання розрахунків на основі показників середньої (av_{pe}) та середнього квадратичного відхилення(std_{pe}):

$$av_{pe} = \frac{1}{T-1} \sum_{t=1}^T pe_t, \quad std_{pe} = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T (pe_t - av_{pe})^2.$$

Зазначені характеристики є основою для розрахунків діагностичних інтервалів та відповідної інтерпретації рівня перекупленості/перепроданості акцій(див. табл. 1).

Таблиця 1

Інтервали інвестиційної привабливості

Інтервал	Оцінка стану
$(-\infty; av_{pe} - 2std_{pe})$	Дуже занижена ціна
$[av_{pe} - 2std_{pe}; av_{pe} - std_{pe}]$.	Занижена ціна
$[av_{pe} - std_{pe}; av_{pe} + std_{pe}]$.	Справедлива ціна
$[av_{pe} + std_{pe}; av_{pe} + 2std_{pe}]$.	Завищена ціна
$[av_{pe} + 2std_{pe}; \infty]$.	Дуже завищена ціна

Так, згідно [5], за період 1995-2023рр. показник два рази досягав аномально максимальних значень 45.03 та 45.02 відповідно у березні 2016р. та у квітні 2020р. Мінімальне значення спостерігалось у жовтні 2008р. та складало величину 6.23. За останні 10 років середнє значення показника дорівнює 19.52, а відповідне значення стандартного відхилення – 7.64. Таким чином, беручи до уваги поточне значення 11.3, згідно табл. 1 робимо попередній висновок про завищеність поточної ціни.

Таким чином, нафтогазовий сектор виграє значну роль у сучасній світовій економічній системі, та є досить привабливим об'єктом для інвестування. Але враховуючі складний характер динаміки котирувань відповідних активів, пов'язаний як з частотою, так і з розміром абсолютних значень коливань, питання розробки та впровадження алгоритмів інвестування у зазначений сектор потребують подальшого поглибленого дослідження.

Список використаних джерел

1. The Global Industry Classification Standard (GICS®). URL: <https://www.msci.com/our-solutions/indexes/gics/>
2. Fidelity. URL: <https://digital.fidelity.com/prgw/digital/research/sector/detail/energy>.
3. Adam Hayes. S&P GSCI Definition, Commodity Types Listed, Potential Drawbacks. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/g/gsci.asp>.
4. Bloomberg Commodity Index 2024 Target Weights Announced/ URL: <https://www.prnewswire.com/news-releases/bloomberg-commodity-index-2024-target-weights-announced-301976390.html>.
5. Worldperatio. URL: <https://worldperatio.com/sector/energy/>.

Довженко Анна Олександрівна,

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державного торговельно-економічного університету,

м. Київ

Науковий керівник: Каховська Олена Володимирівна, д. е. н., професор кафедри менеджменту

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

Протягом останніх років туризм здобув шалену популярність серед мільйонів людей по всьому світу. В ньому люди шукають не тільки відпочинок від буденних справ, неймовірних пригод та нових вражень, а й можливість познайомитися з традиціями, культурними й історичними пам'ятками різних регіонів світу. Заспокійливі пляжі, з м'яким піском та теплими промінцями сонця, а бризки морських хвиль освіжають повітря, наповнюючи його солоним ароматом. Звуки прибою лагідно ллється в ритмічний мелодійний концерт, заспокоюючи серце й розум. Або ж захоплюючі екскурсії від древніх пам'яток до сучасних міст, які насичені історією та красою. Ви зможете відчути дух минулого, доторкнувшись до витоків цивілізацій, а також насолодитися сучасною архітектурою та культурою. І це лише мала частина того, що ми можемо відчути та дослідити під час подорожі. Проте, разом зі зростанням популярності туризму, з'явилися і серйозні проблеми, які тепер потребують негайного вирішення.

Однією з найбільш серйозних проблем в світі є негативний екологічний вплив туризму на природне середовище. Створення великих туристичних центрів та інтенсивне використання місцевих туристичних ресурсів є особливо небезпечними для окремих регіонів та біосфери в цілому. Через великий наплив туристів у обмежених місцях призводить до перенаселення та перевантаження туристичної інфраструктури. Звідси виникає понаднормове використання природних ресурсів, значне забруднення довкілля, зростання обсягів відходів і порушення екологічної рівноваги. Це призводить до незворотних змін у природному середовищі, зменшення привабливості природних об'єктів та їх деградації. Однак, як відомо всім, туристів приваблюють екологічно чисті регіони, де вони можуть повністю відпочити та насолодитися природою. Крім цього, на природне середовище також негативно впливають незаконні дії туристів, такі як самовільне розміщення тимчасових баз відпочинку, незаконне розпалювання вогнищ, полювання та рибальство, збирання рослин та створення колекцій. Негативний вплив туризму на навколишнє середовище може спричинити не тільки порушення екологічної рівноваги, а й загрозу вимирання деяких видів рослин і тварин, а також пошкодження природного середовища. Отже, щоб зберегти біологічне різноманіття та ландшафт, а також підтримати якість оточуючого середовища, потрібно застосовувати комплекс заходів, які взаємодіють між собою [1].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Щодо України наразі розвиток туризму гальмує чимало факторів, включаючи нестабільність законодавства, обмежений вибір послуг, недостатні фінансові засоби для реставрації історичних та архітектурних пам'яток, а також недостатня інформація про доступні туристичні маршрути. Цей список можна продовжувати і далі, але давайте розглянемо поки ці фактори.

По-перше, через непокладну нормативно-законодавчу базу, яка гальмує залучення інвестицій, Україні бракує фінансування для відновлення історичних та архітектурних пам'яток. Прикладом можуть стати такі населені пункти як Хотин, Межиріччя, Ізяслав та інші. Вони мають цінні архітектурні пам'ятки, яким бракує фінансування для реставрації [2].

По-друге, сектор туристичної індустрії в Україні не є розвиненим. У більшості міст немає безкоштовних буклетів-путівників історико-культурних пам'яток, а навіть у тих містах, де такі путівники є, вони часто обмежені через недостатню свідомість про різноманіття туристичних послуг. Зазвичай різноманіття туристичних послуг пропонується в містах-мільйонниках, туристичних зонах (Крим, Карпати) та історичних та культурних центрах. Однак, у більшості міст України є можливості розвивати інші види туризму, включаючи промисловий, оздоровчий, екологічний, а також екстремальний [3].

Ще одним фактором, який суттєво вплинув на туризм на початку 2020 р. стала коронавірусна інфекція COVID-19, яка охопила увесь світ, що призвело до практичного зупинення багатьох сфер життя, включаючи туризм. Через широкомасштабний вплив пандемії було запроваджено обмеження для іноземних туристів, аби зменшити ризик поширення коронавірусу, всі туристичні напрямки було закрито. Ці обмеження стосуються як повної заборони на в'їзд туристів, так і закриття доступу до конкретних місць чи регіонів, а також скасування пасажирських авіаперевезень. Внаслідок цих обмежень туризм у ЄС та в усьому світі фактично сповільнився. Коронавірус справді серйозно позначився на туристичній галузі, в тому числі й в Україні. Індустрія туризму була серйозно підірвана, зокрема туристичні оператори, спеціалізовані на обслуговуванні VIP-клієнтів, які мандрують до популярних європейських країн, таких як Італія, Іспанія та Франція, постраждали найбільше. Ця ситуація призвела до зменшення числа туристів та негативно позначилася на доходах туристичних підприємств, їхній стабільності і навіть можливості продовження діяльності. Багато країн ввели надзвичайні заходи безпеки та обмеження, що стосуються подорожей, такі як обов'язкова карантинізація, обмеження громадських заходів і закриття туристичних об'єктів [4].

Отже, туризм набуває популярності, пропонуючи незабутні враження, проте супроводжується серйозними екологічними проблемами. І задля вирішення поставлених проблем необхідні комплексні заходи та міцна підтримка зі сторони держави. Лише таким шляхом можна забезпечити сталість та екологічну безпеку майбутнього туризму в Україні.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Прига О. Екологічні проблеми туризму та шляхи їх вирішення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. С. 405-406. URL: https://dspu.edu.ua/sites/youngsc/AQGS/2014_8/ecology/404-408.pdf
2. Меліхова А. О., Любцева О. О. Туризм в Україні: проблеми, перспективи розвитку. *Молоді науковці – географічній науці* : матеріали наук. конф., м. Київ, 27-28 жовтня 2006 р., Київ, 2006. URL: <https://skole.com.ua/uk/papers/13-turizm/36-turizmukrproblemi.html>
3. Марценюк Л. В. Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2015. № 3. С. 76-82. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2015/3/EV20153_076-082.pdf
4. Марценюк Л. В., Батмангліч К. А. Напрями зниження негативного впливу пандемії коронавірусу на туристичну сферу. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 214-221. URL: https://visnik.dduvs.in.ua/wpcontent/uploads/2021/01/s3_ua/36.pdf.

Дяченко Анастасія Костянтинівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Науковий керівник: Каховська Олена Володимирівна, д. е. н., професор кафедри менеджменту

СТАН СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У час війн та катастроф суспільство спрямовує всі можливості на збереження життя цивільних та їх благополуччя, у той час як соціальний розвиток переходить на другий план. Дуже складно зберігати цілісність території України й одночасно вводити програми на покращення якості здоров'я людей, доступ до освіти, ресурсів і житлових умов, введення більше робочих місць та розробки нових культурних можливостей. Мета цієї наукової роботи проаналізувати сьогоденний стан соціального розвитку України та розглянути можливі засоби для покращення розвитку українців.

Військові дії країни-терориста внесли свої корективи в сферу соціальної роботи в Україні. До конфлікту основними проблемами соціального розвитку відзначалися низька оплата праці соціальних працівників, відставання формальної освіти від вимог професійної сфери діяльності та низку інших нерозв'язаних задач. Зрозуміло, що початок війни призвів до численних викликів та перешкод у сфері соціальної роботи в нашій країні, таких як негативне ставлення до волонтерів, обмеження ресурсів та невідповідних умов... За результатами інтерв'ю, проведеного кафедрою соціології управління та соціальної роботи соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна у листопаді 2022 року серед керівників та провідних фахівців соціальних служб міст Харкова, Сум, Полтави та Дніпропетровської областей відзначилися такі серйозні теми, як відсутність безпечних умов для праці та неможливість виконання своїх обов'язків через повітряні тривоги, відключення електропостачання та Інтернету [1]. Ці аспекти значно ускладнюють соціальний розвиток і потребують значних зусиль та фінансових витрат для подальшого удосконалення розвитку українського суспільства.

Для здійснення соціального прогресу суспільства необхідна міцна та стабільна фінансова база, що формується на коштах, зібраних у бюджеті держави. Місцеві кошти відіграють вирішальну роль у забезпеченні загального благополуччя, оскільки значна частина їх видатків призначена на соціальні потреби. Дослідження аспектів соціального розвитку та впливу держави на його фінансове забезпечення залишається актуальною проблемою сучасності, оскільки соціальні пріоритети є важливими у всіх сферах суспільного життя. Для вирішення цих завдань успішно використовуються як інструменти ринкової економіки, так і державні механізми регулювання [2]. Державне регулювання використовує різноманітні методи, серед яких представлені пільгові програми, компенсація витрат та вдосконалення заходів соціальної політики. Ці заходи

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

спрямовані на забезпечення добробуту громадян шляхом надання їм доступу до необхідних ресурсів, культурних та духовних благ. Вони реалізуються через діяльність Міністерства соціальної політики України, яке відповідає за державне регулювання ринкової економіки шляхом розподілу та перерозподілу суспільного благополуччя та формування відносин між працівниками. Державна політика також націлюється на соціальне забезпечення, соціальну допомогу, житлові програми, охорону здоров'я, освіту та підтримку соціально орієнтованих галузей.

Україна підпорядковується соціально орієнтованій ринковій економіці і бере її за основу для свого подальшого розвитку, подібно до багатьох країн Західної Європи. Ця концепція соціального ринкового господарства передбачає, що держава має створити такий економічний та соціальний порядок, що забезпечуватиме свободу і права на індивідуальний розвиток та відповідальність. Згідно з цією концепцією, пріоритетним напрямком економічної стратегії нашої країни має стати розвиток її соціальної сфери. Саме тут реалізується соціальний інтерес всіх верств населення та створення придатних умови праці та побуту, забезпечується здоров'я та освіта, культура та відпочинок, а також впроваджується соціальний захист [2].

На сьогоднішній день я відзначу пріоритетним завданням у сфері соціального розвитку підвищення ефективності управління бюджетом для державної підтримки соціально вразливих груп населення та їх подальше надання соціальних послуг і соціального захисту. Також необхідно зазначити, що нам потрібен не лише захист, а й подолання проблеми безробіття та інновації в сферу культури та освіти. В Україні рівень безробіття становить близько 30%, при цьому 2 млн осіб знаходяться в активному пошуку робочого місця на території нашої держави та 2,7 млн українців поза межами Батьківщини [3]. З одного боку, Україна має значний потенціал у вдосконаленні соціального розвитку, але з іншого боку існують такі перешкоди, як корупції, відсутність реформ у важливих сферах, низький рівень життя та ключовий воєнний конфлікт на сході країни створюють серйозні перешкоди для подальшого розвитку суспільства. Тому необхідно продовжувати роботу над руйнуванням цих бар'єрів та надалі боротися за нашу цілісність та незалежність.

Список використаних джерел

1. Євдокимова І. А. Соціальна робота в Україні: тенденції розвитку й проблеми в довоєнний період та в умовах війни з росією. *SOCIOПРОСТІР*. 2022. № 12. С. 6–13. URL: <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-01>.

2. Булавинець В. М. Теоретичні засади соціального розвитку та роль держави у його фінансовому забезпеченні. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Сер. : Економіка. 2010. Вип. 13. С. 177-184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2010_13_23

3. Рівень безробіття в Україні становить 30% - Мінекономіки 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3654271-riven-bezrobitta-v-ukraini-standovit-30-minekonomiki.html>.

Єрйома Жанна Олександрівна

здобувачка вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка»

м. Чернігів

Науковий керівник: Пузирна Наталія Станіславівна, к.ю. н., доцент

ПОНЯТТЯ СУБСИДАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ПРАВОВА ПРИРОДА

Сьогодні інтереси суспільства, держави та її громадян врівноважуються за допомогою відповідальності як інструмента соціального управління, що стимулює нормальну роботу соціальних норм, забезпечує порядок та дисципліну. У юриспруденції є безліч підстав для класифікації юридичної відповідальності. Одним із таких видів є саме субсидіарна відповідальність.

Офіційного визначення субсидіарної відповідальності немає, проте її положення містяться в Цивільному кодексі України [1].

Стаття 619. Субсидіарна відповідальність

1. Договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи.

2. До пред'явлення вимоги особі, яка несе субсидіарну відповідальність, кредитор повинен пред'явити вимогу до основного боржника.

Якщо основний боржник відмовився задовольнити вимогу кредитора або кредитор не одержав від нього в розумний строк відповіді на пред'явлену вимогу, кредитор може пред'явити вимогу в повному обсязі до особи, яка несе субсидіарну відповідальність.

3. Кредитор не може вимагати задоволення своєї вимоги від особи, яка несе субсидіарну відповідальність, якщо ця вимога може бути задоволена шляхом зарахування зустрічної вимоги до основного боржника.

4. Особа, яка несе субсидіарну відповідальність, повинна до задоволення вимоги, пред'явленої їй кредитором, повідомити про це основного боржника, а у разі пред'явлення позову, – подати клопотання про залучення основного боржника до участі у справі.

У випадку невиконання цих вимог особою, яка несе відповідальність, основний боржник має право висунути проти регресної вимоги особи, яка несе субсидіарну відповідальність, заперечення, які він мав проти кредитора.

На основі цього можна сформулювати таке поняття: субсидіарна відповідальність – це додаткова відповідальність, яка виникає в результаті неправильного виконання зобов'язань чи порушення приписів законодавства, проте не ним самим, а другим суб'єктом, з яким він має різні правові зв'язки.

При розгляді питання, щодо субсидіарної відповідальності Господарським судом, було виявлено, що предметом дослідження є [2]:

– інформація щодо потоку коштів протягом останніх трьох років до початку провадження і після нього;

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

- опис активів боржника на момент початку провадження у справі про банкрутство;
- аналіз моменту виникнення ризику неплатоспроможності боржника;
- розмір непогашених вимог у випадку відсутності активів у ліквідаційній масі;
- дії та події, що призвели до стійкої неплатоспроможності боржника та осіб, відповідальних за них;
- визначення вини конкретних осіб у доведенні до банкрутства та інші обставини.

Щодо суб'єктів, то до даного типу відповідальності можуть бути залучені, як фізичні так і юридичні особи, а також держава і безпосередньо міжнародні організації. На сьогоднішній день існує велика кількість випадків, коли фізичні особи несуть субсидіарну відповідальність, тому важливо визначити умови, за яких цей вид відповідальності виникає, а саме: дія або бездіяльність особи; 2) причино-наслідковий зв'язок; 3) визнання основного винуватого суб'єкта непридатним до відповідальності за свої дії; 4) у винуватця немає або не вистачає фінансових ресурсів і майна.

Субсидіарна відповідальність може бути розділена на різні категорії [3, с.209], тому відповідно до підстав залучення додаткового боржника, субсидіарна відповідальність ділиться на: статутну - це обов'язок засновників (учасників), власників майна юридичної особи або інших осіб, які мають право давати обов'язкові для цієї юридичної особи вказівки або іншим чином визначати її дії, договірну - це субсидіарна відповідальність, яка настає у поручителя у випадках невиконання чи неналежного виконанні боржником забезпеченого договором поруки зобов'язання й деліктну – відповідальність, що виникає в результаті завдання шкоди. Тому, на сьогодні питання щодо класифікації та систематизації видів субсидіарної відповідальності залишається відкритим, обговорюваним та потребує подальшого дослідження.

Щодо особливостей субсидіарної відповідальності, то Сельська В.В. виділяє такі [4, с. 34-39]:

- 1) виникає у випадках, які вказані у договорі або законодавстві, а також припускається на основі основної відповідальності, яка покладається на відповідальну особу;
- 2) різні суб'єкти, такі як фізичні особи, юридичні особи, держава і міжнародні організації, можуть бути притягнуті до субсидіарної відповідальності;
- 3) обсяг цієї відповідальності не може перевищувати основну відповідальність;
- 4) цей тип відповідальності включає різні стадії: протиправного діяння, виявлення цього правопорушення, визначення винних осіб та виду відповідальності, а також його виконання. Ключовою є точна ідентифікація складу правопорушення, його учасників та їх правового статусу.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

В юридичних джерелах субсидіарна відповідальність розглядається як форма відповідальності, що застосовується до ситуацій, де зобов'язання спрямовані на кількох осіб. Сутність зобов'язання полягає в тому, що особа, яка зобов'язана, має відповісти за його виконання [5, с. 85-89]. Простим прикладом зобов'язання, з точки зору кількості учасників, є ситуація, в якій беруть участь один кредитор і один боржник. У випадку солідарної відповідальності боржників, кредитор має право вимагати виконання зобов'язань одночасно від усіх боржників або від будь-якого з них окремо, незалежно від того, чи є це повне або лише часткове виконання.

На практиці часто виникає ситуація, коли кредитор одночасно пред'являє вимоги до основного та додаткового боржників. У цьому випадку субсидіарну відповідальність можна розглядати як солідарну. Сутність субсидіарної відповідальності полягає в тому, що вона виникає у випадках, коли майно основного боржника, визначене у суді, є недостатнім для покриття заборгованості.

Отже, можна зробити висновок, що субсидіарна відповідальність - це вид цивільно-правової відповідальності, яка виникає у випадках, коли основний боржник не виконує свої зобов'язання або виконує їх недостатньо через свідому відмову, відсутність або недостатність майна для виконання, і коли обов'язок виконання такого зобов'язання, чи то повністю, чи в певній частині, переходить на субсидіарного (додаткового) боржника.

Особливістю субсидіарної відповідальності є те, що з одного боку вона передбачає участь уповноваженого суб'єкта згідно з законом або угодою, а з іншого боку - участь суб'єкта, який не є безпосереднім порушником, але, з різних причин, несе відповідальність за порушення, оскільки має правові зв'язки з винним суб'єктом.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №435 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>
2. Левандовські К.М. Правове регулювання субсидіарної відповідальності фізичних та юридичних осіб в Україні та Німеччині: Київ, 2012. 16 с.
3. Примак В.Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб. Київ, 2005. 209 с.
4. Сельська В.В. Поняття та ознаки субсидіарної юридичної відповідальності. *Право і суспільство*. 2016. № 3 С. 34-39 (дата звернення: 18.03.2024).
5. Луць В.В. Проблеми правового регулювання відповідальності юридичних осіб. *Актуальні проблеми приватного права*. 2019. Вид. № 2123, ч. 1. С. 85-89.

Жданова Людмила Леонідівна

д. е. н., професор кафедри загальної
економічної теорії та економічної політики,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса

СУЧАСНІ ТРЕНДИ СВІТОВОГО РИНКУ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Науково-технологічний прогрес у сучасному світі актуалізує дослідження специфіки конкуренції та ефективних трендів у розвитку високотехнологічного сектору. Цей сектор органічно поєднує науку і матеріальне виробництво як сфери суспільного виробництва. Теоретичним фундаментом високотехнологічного сектору, його підготовчим етапом, початковою стадією є наука. Відповідно і розвиток науки стає найважливішим джерелом розвитку високотехнологічного сектору.

Враховуючи, що сучасна наука функціонує і розвивається як глобальний світовий комплекс, цілком раціональним є універсальне юридичне визначення наукових продуктів, які можуть стати специфічним ринковим благом, як об'єктів інтелектуальної власності. До таких об'єктів Всесвітня організація інтелектуальної власності відносить патенти (винаходи), корисні моделі, торговельні марки, промислові зразки, географічні назви, авторські права, комерційну тайну. Всі ці об'єкти купують з метою подальшого використання для виробництва або продажу товарів.

Високотехнологічний сектор будь якої національної економіки є іманентною частиною світової економіки. Світ-системне трактування сучасної світової економіки знайшло своє віддзеркалення в статистичних показниках міжнародних організацій, у тому числі і Світового банку, який збирає інформацію стосовно високотехнологічного сектору. Світовий банк поділяє всі країни світу за критерієм ВВП на одну особу на три групи: країни з високим рівнем доходу, із середнім рівнем доходу, із низьким рівнем доходу. Такий підхід покладено в основу розрахунків і аналізу трендів на ринку об'єктів інтелектуальної власності за минулі роки ХХІ століття, зроблений в даній статті.

Інноваційні продукти, які є об'єктами інтелектуальної власності і циркулюють як ринкові блага, обслуговують різні фази руху капіталу: фазу виробництва товарів і фазу їх реалізації. З фазою виробництва зв'язані патенти (винаходи) та корисні моделі. Не усі країни оформлюють такий вид інтелектуальної власності як «корисна модель», тому для цілей співставлення статистичної інформації від даних по корисних моделях доводиться відволіктися, залишивши у якості об'єкту аналізу лише інформацію по патентам (винаходам).

Як видно з даних таблиці 1, за минулі роки ХХІ століття країни середнього рівня розвитку нарощують свою присутність на ринку патентів (винаходів), підвищуючи як абсолютну кількість патентів, так і власну частку у світовому

показнику.

Таблиця 1

**Зареєстровані заявки на об'єкти інтелектуальної власності-патенти
(винаходи), одиниць***

Роки	Світ		Країни з високим рівнем доходу		Країни з середнім рівнем доходу		Країни з низьким рівнем доходу	
	усього	%	усього	%	усього	%	усього	%
2000	1 377 500	100	1 191 400	86,49	184 900	13,42	1 200	0,09
2005	1 703 200	100	1 374 300	80,69	322 000	18,91	6 900	0,40
2010	1 997 400	100	1 393 900	69,79	593800	29,73	9 700	0,48
2015	2 886 200	100	1 539 500	53,34	1 344 700	46,59	2 000	0,07
2020	3 281 900	100	1 552 800	47,31	1 727 200	52,63	1 900	0,06

*Розрахунки автора на основі джерел [1, 2].

Так, у 2020 році, останньому року, за який оприлюднено співставні показники, розвинуті країни зареєстрували 1 552 800 заявок на патенти (винаходи), тоді як країни середнього рівня розвитку – 1 727 200. При цьому частка високорозвинених країн по даному показнику знизилась з 86,49% у 2000 році до 47,31% у 2020 р., тоді як частка країн середнього рівня розвитку підвищилась за ті ж самі роки з 13,42% до 52,63%.

Фазу обігу капіталу, пов'язану з продажем товарів, обслуговують такі об'єкти інтелектуальної власності як торговельні марки та промислові зразки. Не усі країни надають звіти по промисловим зразкам, тому для цілей співставлення статистичної інформації від даних по промисловим зразкам доводиться відволіктися, залишивши у якості об'єкту аналізу лише інформацію по торговельним маркам. Як видно з даних таблиці 2, за минулі роки ХХІ століття країни середнього рівня розвитку нарощують свою присутність на ринку торговельних марок, підвищуючи як абсолютну кількість зареєстрованих об'єктів, так і власну частку у світовому показнику.

Таблиця 2

**Зареєстровані заявки на об'єкти інтелектуальної власності-
торговельні марки, одиниць***

Роки	Світ		Країни з високим рівнем доходу		Країни з середнім рівнем доходу		Країни з низьким рівнем доходу	
	Усього	%	усього	%	усього	%	усього	%
2005	4 910 400	100	2 724 400	55,48	2 135 000	43,48	51 000	1,04
2010	5 818 800	100	2 821 000	48,48	2 939 500	50,52	58 300	1,00
2015	8 636 900	100	3 256 200	37,70	5 309 400	61,47	71 300	0,83
2020	17 183 900	100	4 238 000	24,66	12 859 000	74,83	86 900	0,51

*Розрахунки автора на основі джерел [3, 4].

Так, у 2020 році, останньому року, за який оприлюднено співставні показники, розвинуті країни зареєстрували 4 238 000 заявок на торговельні марки, тоді як країни середнього рівня розвитку – 12 859 000. При цьому частка високорозвинених країн по даному показнику знизилась з 55,48% у 2000 році до 24,66% у 2020 р., тоді як частка країн середнього рівня розвитку підвищилась за

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

ті ж самі роки з 43,48% до 74,83%.

Таким чином, базуючись на джерелах статистичної інформації Світового банку можливо зробити висновок, що країни середнього рівня розвитку нарощують власні зусилля по розвитку науки та комерціалізації наукових розробок на всіх етапах руху капіталу. У зв'язку з цим інтерес представляє зіставлення доходів, отриманих від продажу об'єктів інтелектуальної власності країнами різного рівня розвитку, з їх витратами на купівлю на світовому ринку об'єктів інтелектуальної власності. Такі дані наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

**Надходження/платежі за використання інтелектуальної власності,
загальний обсяг, млрд. дол. США***

Роки	Надходження				Платежі			
	Світ	Країни з високим рівнем доходу	Країни з середнім рівнем доходу	Країни з низьким рівнем доходу	Світ	Країни з високим рівнем доходу	Країни з середнім рівнем доходу	Країни з низьким рівнем доходу
2000	82,22	81,50	0,715	0,005	76,21	68,40	7,61	0,200
2010	241,25	238,55	2,680	0,014	273,95	232,36	41,13	0,121
2015	330,28	325,73	4,530	0,024	400,61	338,87	61,28	0,073
2020	390,11	375,70	14,400	0,016	462,33	381,36	80,86	0,125

*Розрахунки автора на основі джерел [5].

Показники свідчать, що за період з 2000 до 2020 рр. надходження за продаж об'єктів інтелектуальної власності-ринкових благ зросли як у розвинутих країн, так і країн середнього рівня розвитку. Однак, незважаючи на те, що країни середнього рівня розвитку за показниками валової кількості зареєстрованих об'єктів випереджають відповідні показники розвинутих країн, по доходам від продажу цих об'єктів вони суттєво відстають. У 2020 році розвинуті країни продали об'єктів інтелектуальної власності на 375,70 млрд. дол. США, тоді як країни середнього рівня розвитку отримали від продажу таких об'єктів лише 14,400 млрд. дол.

Список використаних джерел

1. Worldbank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/IP.PAT.NRES?view=chart> (дата звернення: 17.04.2024).
2. Worldbank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/IP.PAT.RES?view=chart> (дата звернення: 17.04.2024).
3. Worldbank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/IP.TMK.NRCT?view=chart> (дата звернення: 17.04.2024).
4. Worldbank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/IP.TMK.RSCT?view=chart> (дата звернення: 17.04.2024).
5. Worldbank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.ROYL.CD?view=chart> (дата звернення 17.04.2024).

Івченко Володимир Миколайович

генеральний директор

Солошонок Алла Леонідівна

головний науковий співробітник

Полонська Ольга Миколаївна

старший науковий співробітник

Український науково-дослідний інститут

продуктивності агропромислового комплексу,

м. Київ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Молокопродуктовий підкомплекс України – багатогранна та складна економічна структура, діяльність якої залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників. Серед них найвагомим можна вважати чисельність поголів'я корів у секторі тваринництва сільського господарства нашої держави.

В Україні за 20 років відбулися катастрофічні зміни у молочному скотарстві. У 2023 році поголів'я корів в усіх категоріях господарств зменшилось порівняно з 1991 роком більше ніж у 6 разів і становить на 1 січня усього 16 %, а саме 1352,8 тис. голів, до показника початку дев'яностих років (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Наявність поголів'я корів в Україні

Період, рік	Кількість корів станом на 1 січня, тис. голів		
	Усі категорії господарств	Підприємства	Господарства населення
1991	8378,2	6191,6	2186,6
2001	4958,3	1851,0	3107,3
2015	2262,7	529,2	1733,5
2020	1788,5	438,6	1349,9
2021	1673,0	423,9	1249,1
2022	1544,0	424,6	1119,4
2023	1352,8	394,2	958,6
2023 рік у % до:			
1991	16,1	6,4	43,8
2001	27,3	21,3	30,8
2021	80,9	93,0	76,7
2022	87,6	92,8	85,6

Складено і розраховано за даними Держстату України

Здебільшого така ситуація виникла через падіння кількості корів у сільськогосподарських підприємствах з 6191,6 тис. голів до 394,2 тис. голів – більше ніж у 15 разів. У господарствах населення такі негативні зміни були менш стрімкими – зниження становило 43,8 % (із 2186,6 до 958,6 тисяч голів).

Наразі зміни відбуваються повільнішими темпами. Зазначимо, що показник

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

зниження поголів'я корів у господарствах населення вищий, однак у загальному підсумку все ж за кількістю голів господарства населення переважають. Зокрема станом на 1 січня 2023 року кількість корів у підприємствах становить 394,2 тис. голів, у господарствах населення – 958,6 тис. голів.

Через деструктивні зміни у молочному скотарстві держава втрачає значні обсяги сирого молока. За розрахунками, проведеними згідно з даними Держстату, в Україні виробництво молока в усіх категоріях господарств за період з 1990 року скоротилось більш ніж утричі і у 2022 році становило лише 7767,7 тис. т (у 1990 р. – 24508,3 тис. т) [1].

За цей час у сільськогосподарських підприємствах виробництво молока усіх видів зменшилось у 7 разів, натомість у господарства населення – в 1,1 раза. Щодо останніх, то більш показовим буде порівняння з 2000 роком, коли в господарствах населення було вироблено 8989,2 тис. т молока, тобто за 10 років обсяги у цій категорії господарств зросли у півтора рази. Отже в період 2021-2022 років практично відбулося повернення до 1990 року (табл. 2).

Таблиця 2

Виробництво молока усіх видів в Україні за 1990-2022 роки, тис. т

Показник	Роки							2022 р. до 1990 р., %	2022 р. до 2021 р., %
	1990	2000	2010	2015	2020	2021	2022		
У господарствах усіх категорій	24508,3	12657,9	11248,5	10615,4	9263,6	8713,9	7767,7	-68,3	-10,9
У підприємствах	18634,1	3668,7	2216,6	2669,2	2761,2	2767,7	2644,2	-85,8	-4,5
Частка у загальному обсязі, %	76,0	29,0	19,7	25,1	29,8	31,8	34,0	x	x
У господарствах населення	5874,2	8989,2	9031,9	7946,2	6502,4	5946,2	5123,5	-12,8	-13,8
Частка у загальному обсязі, %	24,0	71,0	80,3	74,9	70,2	68,2	66,0	x	x

Впродовж усього проаналізованого періоду (окрім 1990 року) частка молока, виробленого в господарствах населення, превалює і знаходиться у межах 60-80 відсотків.

Доцільно проаналізувати регіональні особливості виробництва молока. За даними Держстату України у 2022 році за обсягами виробництва молока у господарствах усіх категорій лідували Хмельницька, Полтавська, Вінницька, Тернопільська, Житомирська Полтавська області з частками у загальному виробництві відповідно 8,7 %, 8,5 %, 8,1 %, 6,4 %, 6,0 % та 5,7 % (табл. 3).

Якщо порівняти ці показники з 2015 роком, то побачимо, що трійка лідерів залишилась незмінною, однак Львівська і Чернігівська області поступились Тернопільській та Черкаській [1].

Регіони з найбільшим виробництвом молока в Україні

2015 рік			2022 рік		
Найменування регіону	Обсяг виробництва молока, тис. т	Частка регіону у загальному виробництві, %	Найменування регіону	Обсяг виробництва молока, тис. т	Частка регіону у загальному виробництві, %
Україна	10615,4	100	Україна	7767,7	100
Вінницька	838,4	7,9	Хмельницька	673,2	8,7
Полтавська	794,5	7,5	Полтавська	663,2	8,5
Хмельницька	581,4	5,5	Вінницька	631,1	8,1
Житомирська	578,4	5,4	Тернопільська	493,8	6,4
Львівська	571,2	5,4	Житомирська	464,2	6,0
Чернігівська	552,6	5,2	Черкаська	442,3	5,7

Сформовано і розраховано за даними Держстату України

Слід зазначити, що центральні та західні області наростили виробництво за рахунок релокації бізнесу та зростання попиту на сировину у цих регіонах. Так, на 23,4 % зросло виробництво молока в Чернівецькій області (9,5 тис. т), на 21,5 % – в Тернопільській (143,2 тис. т) [2].

Через повномасштабне вторгнення негативні тенденції у молочному секторі можуть тривати і надалі. В зонах бойових дій та окупації перебувають населені пункти, де виробляли значну кількість молочної сировини у довоєнний період. З огляду на ситуацію, що склалася, українські молочні господарства потребують підтримки як на рівні держави та з боку недержавних інституцій, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 26.03.2024).

2. Виробництво молока в Україні змістилось на захід. URL.: <https://agroportal.ua/news/zhivotnovodstvo/virobnictvo-moloka-v-ukrajini-zmistilos-na-zahid> (дата звернення 29.03.2024).

Ковальов Олександр Олександрович

аспірант денної форми навчання

зі спеціальності 051 «Економіка»

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

м. Дніпро

Науковий керівник: Остапенко Тетяна Миколаївна, к. е. н., доцент

**РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Ресурсний потенціал є важливим елементом економічної безпеки підприємства, оскільки відображає наявність та можливості використання різних видів ресурсів для досягнення стратегічних цілей. Основні складові ресурсного потенціалу включають матеріальні, фінансові, трудові, інтелектуальні, природні та соціальні ресурси. Ресурсний потенціал включає матеріальні ресурси (обладнання, сировина), фінансові ресурси (капітал, кредити), трудові ресурси (кваліфіковані кадри), інтелектуальні ресурси (знання, патенти), природні ресурси (енергія, вода) та соціальні ресурси (взаємовідносини зі співробітниками та партнерами). Відправною точкою для розвитку ресурсного потенціалу є аналіз і визначення потреб у ресурсах, а також їхня ефективна мобілізація та використання [2].

Ресурсний потенціал підприємства визначається рядом факторів, включаючи стратегічне управління ресурсами, інноваційну діяльність, рівень технологічного розвитку, конкурентне середовище та інші. Ефективне управління ресурсним потенціалом підприємства сприяє його стабільності, конкурентоспроможності та успішності на ринку.

Ресурсний потенціал є основою економічної безпеки підприємства, оскільки відображає його здатність адаптуватися до змін у середовищі, конкурентним умовам та ринковим вимогам.

Наявність достатніх ресурсів дозволяє підприємству забезпечувати стабільність в умовах кризи, ефективно конкурувати на ринку, розвиватися та здійснювати інновації.

Ефективне управління ресурсним потенціалом передбачає аналіз потреб у ресурсах, їхню мобілізацію та раціональне використання з метою досягнення стратегічних цілей.

Впровадження сучасних технологій дозволяє оптимізувати використання ресурсів, підвищувати їхню продуктивність та забезпечувати конкурентоспроможність підприємства [1-2].

Глобалізація відкриває нові можливості для розвитку ресурсного потенціалу, зокрема, шляхом залучення іноземних інвестицій, впровадження міжнародних стандартів та співпраці з іноземними партнерами.

До основних викликів управління ресурсним потенціалом відносяться нестабільність на ринку, високі вимоги до якості та інноваційність продукції та

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

ін. Взагалі, проблеми управління ресурсним потенціалом можуть виникати внаслідок різних факторів, таких як:

1. Недостатність ресурсів. Недостатній обсяг матеріальних, фінансових, людських або інших ресурсів може ускладнити виконання стратегічних завдань підприємства та вплинути на його конкурентоспроможність.

2. Неефективне використання ресурсів. Недостатня ефективність використання наявних ресурсів може призвести до втрати потенціалу підприємства і зниження його конкурентоспроможності [3].

3. Неадекватність ресурсів потребам підприємства. Неправильна або неадекватна оцінка потреб у ресурсах може призвести до їхнього недостатнього або надмірного використання, що негативно позначиться на діяльності підприємства.

4. Відсутність координації. Недостатня координація між різними підрозділами та відділами підприємства може призвести до неефективного використання ресурсів та зниження їхньої продуктивності.

5. Відсутність стратегічного планування. Недостатня увага до стратегічного планування може призвести до недооцінки потреб у ресурсах та неспроможності підприємства адаптуватися до змін у середовищі.

6. Фінансові обмеження. Обмежені фінансові ресурси можуть ускладнювати впровадження інновацій та розвиток підприємства [4].

7. Недостатність кваліфікованих кадрів. Відсутність кваліфікованих кадрів може ускладнити ефективне управління ресурсами та виконання стратегічних завдань підприємства.

8. Недостатня увага до інновацій. Недостатня увага до інновацій може призвести до втрати конкурентоспроможності та відставання від конкурентів.

Тож, якими б не були за обсягами і структурою фінансові, матеріальні та інші ресурси, кваліфікація працівників щодо ефективного управління ресурсним потенціалом підприємства, на нашу думку, має займати провідне значення.

Список використаних джерел

1. Должанський І.З., Загорна Т.О., Удалих О.О. Управління потенціалом підприємства : навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 362 с.

2. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: навч. посібник. Дніпропетровськ: Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2014. 62 с.

3. Кубецька О. М., Остапенко Т. М., Зайченко Р. А. Підвищення прибутку з метою забезпечення економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2022. №1. С. 287–293. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-287-293>.

4. Кубецька О. М., Остапенко Т. М., Палешко Я. С. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. . *Бізнес Інформ*. 2022. №8. С. 159–165. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-8_0-pages-159_165.pdf.

Краснікова Оксана Миколаївна

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава

МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Митна політика є важливою складовою зовнішньоекономічної стратегії та має вплив на економіку в цілому. Формування та реалізація митної політики в умовах розв'язаної російською федерацією війни набуває особливого значення та має ряд специфічних особливостей. Внаслідок наявності зовнішніх загроз фінансовій системі України, актуальним стає розробка нових аспектів функціонування митної політики в такій складній для нашої країни час. З перших днів агресії Україна активно почала реагувати на ситуацію, яка склалася, заклавши всі пункти пропуску з росією та білорусією. Оговтавшись від першого шоку, уряд став впроваджувати заходи нетарифного регулювання, ввівши ембарго на російські товари [1]. Вслід за цим було введено заборону на 50 років в'їзду та виїзду на будь-якому виді транспорту громадян та юридичних осіб з російської федерації [2]. Також важливим рішенням був перегляд процедури ввезення гуманітарної допомоги та розширення списку предметів, які відносяться до гуманітарної допомоги, порядок ввезення якої значно спростили. По-перше, на окремі товари групи 27 (дизель, бензин, скраплений газ) знизили ставку акцизу та зменшили ПДВ при імпорті. По-друге, гуманітарна допомога проходить процедуру митного контролю першочергово та безкоштовно і звільняється від сплати ввізного мита.

Вимоги сьогодення зумовлюють посилення безпекових аспектів роботи митниць та митних постів та змінюють акценти щодо реалізації основних завдань митної політики нашої країни.

Безумовно, головним наслідком війни є зміна торгових потоків (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз торгових потоків України за 2021-2023 рр., млн. дол. США

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)	
				2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.
Експорт	63113	40899	34678	-22214	-6221
Імпорт	69755	55551	63473	-14204	7922

Розраховано автором [3].

Аналіз експортно-імпоротної діяльності дає підстави стверджувати, що в 2022 р. відбулося значне зниження обсягів експорту (на 22214 млн. дол. США), а в 2023 р. ще на 6221 млн. дол. США. Це пов'язано з порушенням торгівельних шляхів, періодичним блокуванням кордону та з закриттям значної частини торгівельних мереж.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Обсяги імпорту в 2022 р. також знизились на 14204 млн. дол. США, але в 2023 р. спостерігається їх збільшення на 7922 млн. дол. США в порівнянні з минулим періодом.

В умовах повномасштабної війни, акценти та пріоритети митної політики змінюються в залежності від їх першочерговості. Наразі важливим є захист кордонів та інтересів національної економіки, забезпечення військових потреб. Першочерговими питаннями є проведення митних процедур учасників ЗЕД, ефективність роботи митних органів, контроль за надходженням митних платежів до державного бюджету.

Отже, незважаючи на важку ситуацію в країні, уряду вдалося організувати роботу структурних підрозділів митниці, створити та забезпечити функціонування «зернового коридору», досягти підтримки урядів Євросоюзу (мається на увазі скасування з 4 червня всіх мит на українські товари та запровадження з 1 жовтня 2022 р. режиму спільного транзиту, або як його ще називають «митний безвіз»). Таким чином, ефективні заходи з митної політики дозволять при підтримці іноземних партнерів нашій країні з найменшими потрясіннями пройти весь шлях до перемоги.

Список використаних джерел

1. Про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з російської федерації. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року № 1147. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP151147?an=2>
2. Про внесення пропозицій щодо застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до транспортного сектору Російської Федерації. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 січня 2024 р. № 39-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-propozytsii-shchodo-zastosuvannia-sektoralnykh-spetsialnykh-ekonomichnykh-ta-inshykh-obmezhuvalnykh-zakhodiv-sanktsii-do-transportnoho-sektoru-rosiiskoi-federatsii-39r-190124>
3. Платіжний баланс України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/balance/2021/>.

Кубецька Ольга Миколаївна

к. е. н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту
Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ
м. Дніпро

МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Серед можливих шляхів зниження собівартості продукції, часто керівниками (фахівцями) обирається наступний – виявлення резервів зниження собівартості продукції:

1. Аналіз виробничих процесів, що передбачає проведення детального аналізу кожного етапу виробництва для виявлення можливих неефективностей та витратних матеріалів.

2. Оптимізація використання ресурсів, що передбачає використання матеріалів та енергії більш ефективно шляхом покращення технологій та управління виробництвом.

4. Управління запасами, що передбачає оптимізацію рівня запасів із зменшенням надлишковості та уникненням дефіциту матеріалів.

5. Впровадження нових технологій: Використання сучасних технологій для автоматизації процесів та підвищення продуктивності праці.

6. Удосконалення системи управління, що передбачає впровадження системи управління виробництвом, яка дозволяє вчасно виявляти та усувати неефективності.

7. Аналіз ринкової конкуренції, що передбачає дослідження ринкової ситуації та конкурентів для виявлення можливих шляхів оптимізації виробництва.

8. Підвищення кваліфікації персоналу, що передбачає навчання та підвищення кваліфікації працівників для покращення їхньої ефективності.

9. Удосконалення управлінської структури, що передбачає реорганізацію управління для оптимізації прийняття управлінських рішень.

10. Впровадження системи контролю якості, що передбачає виявлення та усунення причин браку та відходів, що сприятиме зниженню витрат на виробництво [1-3].

На практиці, виявлення резервів зниження собівартості продукції проводиться з використанням наступних методів:

1. ABC-аналіз (він передбачає класифікацію матеріалів та інших ресурсів за рівнем важливості для виробництва, що дозволяє керувати ними більш ефективно).

2. Порівняльний аналіз (він передбачає порівняння витрат та результатів виробництва з аналогічними показниками у конкурентів або інших галузевих підприємств).

3. SWOT-аналіз (він передбачає визначення сильних та слабких сторін, можливостей і загроз для підприємства з метою розробки стратегії зниження

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

собівартості).

4. Парето-аналіз (він передбачає визначення основних причин витрат за допомогою принципу 80/20, де 80% результатів віддаються 20% причин).

5. ABC-VEN аналіз (він передбачає класифікація товарів за важливістю та оборотом для кращого управління запасами та витратами).

6. Аналіз трудомісткості операцій (він передбачає виявлення найбільш трудомістких операцій для подальшого їх оптимізації або автоматизації).

7. Метод «дорогоцінний камінь» (він передбачає виявлення та використання ресурсів, які є найбільш цінними та приносять найбільшу вартість продукції).

8. Аналіз ефективності витрат (він передбачає вивчення витрат на виробництво з метою виявлення можливостей їх зниження при збереженні якості).

9. Аналіз технологічного процесу (він передбачає вивчення та оптимізація послідовності операцій у виробничому процесі для зменшення часу та витрат) [1-3].

Фактори, що впливають на собівартість продукції, можуть бути досить різноманітні і залежать від конкретного виду продукції та умов виробництва. Вплинути абсолютно на всі ці фактори неможливо і не є доцільним, тому на практиці здійснюється управлінський вплив виключно на найбільш значимі (небезпечні).

Зменшення виробничої собівартості продукції можна досягти за рахунок оптимізації виробництва:

1. Ефективне використання обладнання. Підтримка обладнання в хорошому стані, його регулярна очистка та обслуговування допомагають уникнути витрат на ремонт та зберегти ефективність обладнання.

2. Управління запасами. Раціональне управління запасами дозволяє уникнути надмірного складування товарів, що може призвести до збитків.

3. Оптимізація трудових процесів. Використання ефективних методів управління персоналом, навчання працівників та впровадження новітніх технологій дозволяють зменшити витрати на працю та підвищити її продуктивність.

4. Енергоефективність. Впровадження енергоефективних технологій та обладнання дозволяє зменшити витрати на електроенергію та інші види енергії.

5. Використання відновлювальних джерел енергії. Використання сонячних панелей, вітряних турбін та інших відновлювальних джерел енергії може зменшити витрати на енергію та сприяти зниженню собівартості.

6. Оптимізація транспортних витрат. Використання оптимальних маршрутів доставки та економічних транспортних засобів допоможе зменшити витрати на транспортування продукції.

7. Мінімізація відходів. Впровадження системи управління відходами допоможе знизити втрати матеріалів та енергії.

8. Автоматизація процесів. Впровадження автоматизованих систем виробництва дозволяє зменшити витрати на робочу силу та підвищити продуктивність праці [1-3].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Зменшення виробничої собівартості продукції за рахунок енергоефективності може стати важливою стратегією для підприємств. Розглянемо як це може бути досягнуто:

1. Впровадження енергоефективного обладнання, тобто через заміну застарілого обладнання на більш енергоефективне може значно зменшити споживання енергії.

2. Управління освітленням: Використання енергоефективних світлодіодних ламп та систем управління освітленням (генераторів) може знизити витрати на електроенергію.

3. Ізоляція будівель. Ізоляція стін, дахів та вікон може значно знизити втрати енергії на опалення та кондиціонування приміщень.

4. Оптимізація вентиляції та кондиціонування. Використання систем контролю вентиляції та кондиціонування може зменшити витрати на опалення та охолодження.

5. Енергоефективність виробничих процесів. Оптимізація виробничих процесів для зменшення споживання енергії, наприклад, за допомогою автоматизації та оптимізації використання енергії.

6. Використання відновлювальних джерел енергії. Встановлення сонячних батарей або вітрових турбін для виробництва власної електроенергії може значно зменшити залежність від традиційних джерел енергії.

7. Штучний інтелект та аналітика. Використання штучного інтелекту та аналітики для оптимізації споживання енергії та планування енергоефективних заходів.

Собівартість продукції є одним із показників, в якому знаходять відображення усі сторони роботи підприємства: рівень організації виробничого процесу, його технічна оснащеність, рівень організації матеріально-технічного постачання, ступінь ефективності використання необоротних та оборотних активів, продуктивність праці тощо. Тому, шляхи її зниження мають мати різностороннє охоплення.

Список використаних джерел

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підруч. Київ. 2016. 378 с.
2. Таранюк Л. М. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. Суми. 2016. 278 с.
3. Яркіна Н. М. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ. 2017. 596 с.

Кубецька Ольга Миколаївна

к. е. н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту
Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ
м. Дніпро

ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Кожне підприємство в процесі своєї господарської діяльності, здійснює велику кількість господарських операцій, взаємодіючи операції пов'язані з інвестиціями. Інвестиції в діяльність підприємств є ключовим чинником їх успішності і конкурентоспроможності. Інвестиції допомагають підприємствам впроваджувати нові технології, процеси та продукти, що підвищує їхню конкурентоспроможність і дозволяє залишатися в лідерах свого сегменту ринку. Інвестиції в розширення або модернізацію виробничих потужностей дозволяють підприємствам підвищити обсяг виробництва та покращити ефективність виробництва. Інвестиції в якість дозволяють підприємствам вдосконалювати продукцію та послуги, задовольняючи потреби клієнтів та зміцнюючи їхню лояльність. Інвестиції в маркетинг та розвиток нових ринків допомагають підприємствам збільшити обсяги продажів та залучити нових клієнтів. Інвестиції в інформаційні технології та системи управління дозволяють підприємствам оптимізувати бізнес-процеси та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Інвестиції в діяльність підприємств є ключовим фактором, який допомагає їм досягати стабільного та стійкого розвитку, забезпечуючи конкурентні переваги на ринку. Тож інвестиційна діяльність – це комплекс заходів, спрямованих на вкладення коштів у різні об'єкти з метою отримання прибутку або доходу у майбутньому. Це купівля нових машин та устаткування, розширення основного капіталу підприємств та ін.

Учасники інвестиційної діяльності можуть бути різними за своїми ролями та функціями: інвестори, підприємства, інвестиційні фонди, пенсійні фонди та інші фінансові установи, держава, біржі, консультанти, стартапи, аналітики, постачальники послуг тощо.

Як бачимо, серед учасників інвестиційної діяльності перебувають підприємства. Роль підприємства у інвестиційній діяльності полягає у вкладанні власних або залучених коштів у різноманітні об'єкти з метою отримання прибутку або доходу у майбутньому. Це може включати інвестування в нові проекти, розширення виробництва, придбання активів або цінних паперів, а також участь у спільних підприємствах чи інших формах інвестування. Підприємство може також власними коштами інвестувати в різні активи, такі як нові технології і т.д.

Підприємство самостійно визначає, в які проекти або активи вкладати кошти з урахуванням їх потенційного доходу, ризику та стратегічних цілей підприємства. Підприємство повинно оцінювати ризики інвестицій та приймати заходи для їх зменшення або управління, забезпечуючи максимальну

ефективність інвестицій.

Підприємство розробляє фінансові стратегії та плани для забезпечення фінансування інвестицій та їх відповідності стратегічним цілям. Підприємство може активно управляти своїм портфелем інвестицій, аналізуючи ризики та доходність різних інвестиційних можливостей для максимізації прибутковості. Підприємство визначає критерії оцінки ефективності інвестицій, такі як показники доходності, рентабельності та інші, для вибору найбільш прибуткових проектів. Після здійснення інвестицій підприємство відстежує їхні результати та аналізує досягнуті результати, забезпечуючи відповідні корективи для максимізації прибутковості [3].

Підприємство може виступати як суб'єкт інвестиційної діяльності у різних аспектах. По-перше, підприємство може активно залучати інвестиції власні або зовнішні для реалізації своїх проектів і розвитку бізнесу. Підприємство може активно залучати фінансування для реалізації своїх інвестиційних проектів від наступних зовнішніх джерел, таких як кредитні установи, інвестиційні фонди, приватні інвестори тощо. По-друге, підприємство може вести активне управління своїми інвестиціями, аналізуючи ринкові умови, ризики та можливості для максимізації вибору ефективних інвестицій. По-третє, підприємство може створювати спеціалізовані інвестиційні фонди для залучення коштів на ринок та їх подальшого інвестування в різні об'єкти. По-четверте, підприємство може надавати консультації з питань інвестиційного портфеля і фінансового планування для інших суб'єктів ринку. По-п'яте, підприємство може бути ініціатором та організатором створення нових інвестиційних проектів у сфері виробництва, послуг або інших галузях. По-шосте, підприємство може брати участь у спільних інвестиційних проектах з іншими підприємствами або інвестиційними фондами для спільного вкладання коштів у різні види діяльності [1-3].

На обсяг інвестицій підприємства впливають різні фактори, які включають (рис. 1). Ці фактори можуть взаємодіяти та створювати складну динаміку для обсягу інвестицій.

З урахуванням розглянутого, сформуємо ознаки інвестицій: 1) очікувана вигода, тобто інвестиції мають приносити прибуток або іншу форму вигоди в майбутньому; 2) ризик, тобто інвестиції пов'язані з певним рівнем ризику втрати вкладених коштів; 3) строк інвестування, тобто інвестиції можуть бути на довгострокову або короткострокову перспективу; 4) ліквідність (можливість швидко та без втрати продати інвестиційні об'єкти за поточною ринковою ціною); 5) диверсифікація, тобто інвестиціям властивий їх розподіл між різними активами для зменшення загального ризику; 6) контроль (інвестор впливає на управління інвестицією або підприємством, у яке вкладено кошти); 7) податкові наслідки (вплив податків на доходи від інвестицій); 8) соціальний вплив (інвестиції впливають на суспільство та навколишнє середовище); 9) стійкість до інфляції (інвестиції зберігають свою вартість у зростаючому інфляційному середовищі); 10) пов'язаність з грошовими потоками (інвестиції приносять

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

грошові потоки (наприклад, оренда, роялті); 11) соціальна відповідальність (відповідність інвестицій етичним та соціальним стандартам); 12) екологічні наслідки (впливають на довкілля та екологію); 13) структура інвестиції (форма, у якій вкладено кошти (акції, облігації, нерухомість тощо).

Фактори обсягів інвестицій:

---

1. Економічні умови (стан економіки, зокрема рівень ВВП, інфляція, безробіття та інші економічні показники, впливають на рішення про інвестування).

---

2. Політична стабільність (нестабільність у політичній сфері може створювати невизначеність та ризики для інвесторів, що може вплинути на обсяг інвестицій).

---

3. Технологічний прогрес (розвиток технологій може створювати нові можливості для інвестицій у високотехнологічні сектори).

---

4. Податкова політика (податкові ставки та інші податкові вигоди/пільги можуть впливати на привабливість інвестицій у різні сектори економіки).

---

5. Попит та пропозиція (рівень попиту та пропозиції на ринку також може впливати на обсяг інвестицій).

---

6. Фінансовий ринок (стан фінансового ринку, зокрема доступність кредитів та інші фінансові умови, можуть впливати на рішення про інвестування).

---

7. Демографічні тенденції (зміни в населенні, такі як зростання або зменшення чисельності та зміни в структурі населення, можуть впливати на споживчі витрати та інвестиційний попит).

---

8. Екологічні чинники (зміни в екологічних умовах та вимоги до сталого розвитку можуть впливати на рішення про інвестування у виробництво та технології).

Рис. 1. Фактори обсягів інвестицій [1-3]

Розглянуті вище ознаки допомагають інвесторам зробити обґрунтовані рішення щодо інвестування та оцінки ризиків та вигод від інвестиційних проєктів.

Список використаних джерел

1. Ганзюк С.М. Конспект лекцій з дисципліни «Інвестування» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти усіх форм навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Кам'янське, 2019. 60 с.

2. Гриньова В.М. Інвестування: підручник. Київ : Знання, 2008. 458 с.

3. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навчальний посібник. Київ : Каравела, 2012. 432 с.

Куліш Інна Михайлівна

к. держ. упр., с. н. с.

ДУ «Інститут регіональних досліджень

ім. М. І. Долішнього НАН України»

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ОХОРОНИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

ОЕСР визначає управління водними ресурсами як набір політичних, інституційних та адміністративних правил, практик і процесів (офіційних і неофіційних), за допомогою яких приймаються та реалізуються рішення, зацікавлені сторони можуть сформулювати свої інтереси та врахувати свої проблеми, а особи, які приймають рішення, несуть відповідальність для управління водними ресурсами [1].

Вода є життєво важливим ресурсом, і управління нею повинно бути суворо регульоване для забезпечення доступу до всім громадянам. Державна політика охорони водних ресурсів відіграє у цьому ключову роль, що впливає на сталий розвиток та екологічну безпеку.

Окремі дослідники вважають, що сьогодення українська модель управління водними ресурсами за своєю структурою, технологіями, рівнем водокористування та охороною вод суперечить відновлювальній спроможності природних водних екосистем і якісним запитам соціальної сфери водозабезпечення. Вона є неефективною, оскільки управлінню водними ресурсами притаманні як загальні, так і специфічні ознаки, зміст котрих полягає не тільки у забезпеченні водою населення та галузей економіки, а й відновленні водних ресурсів, збереженні їх належного стану. Система управління водними ресурсами не сприяє узгодженості економічних та природоохоронних цілей у масштабах країни та її регіонів і, відповідно, реалізації оптимальних екологічнобезпечних управлінських рішень, а бюджетна підтримка не стимулює залучення позабюджетних інвестицій, прагнення водогосподарських підприємств використовувати кредитні кошти для свого розвитку [2, с. 47].

Виходячи з цього, державна політика у цій сфері повинна бути спрямована на збереження якості води, її чистоти та придатності насамперед для використання населенням (пиття та побутові потреби) і промислового використання. Це передбачає суворий контроль забруднення водою різними відходами і токсичними речовинами, а також розробку і впровадження ефективних заходів щодо запобігання незаконному використанню води, видобутку водних тварин та рослин, що призводить до руйнування екосистем.

Правову основу для захисту та управління водними ресурсами створюють закони та нормативно-правові акти держави. Центральним органом виконавчої влади України, що відповідає за реалізацію державної політики у цій сфері є Державне агентство водних ресурсів України. До його основних завдань належить також контроль використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвитку водного господарства [3].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Світовий досвід кращих політик охорони води включає в себе розробку і впровадження технологій з очищення стічних вод та утилізації відходів. Для цього уповноважені державні органи регулярно моніторять якість води та розробляють стратегії щодо її поліпшення. Політика охорони води також включає в себе заходи з адаптації до зміни клімату та запобігання стихійним лихам, пов'язаним з водою, збереження водного біорізноманіття та унікальних екосистем, існування яких неможливе без водних територій.

Важливо забезпечити справедливий розподіл доступу до водних ресурсів між різними соціальними групами та країнами. Не можна залишати поза увагою і розподіл водних ресурсів між різними галузями економіки та регіонами. Наприклад, на сільське господарство припадає майже 70 % усіх витрат прісної води. І це потрібно враховувати під час розробки державних програм підтримки сільського господарства і промисловості, а екологічні аспекти є невід'ємною частиною кожної з таких програм.

Політика охорони води сприяє зміцненню міжнародного співробітництва з питань екології та сталого розвитку. Вона передбачає інвестування в дослідження та інновації в галузі водних технологій є важливим аспектом політики охорони води.

У багатьох країнах запроваджено так звану «водну освіту» – програми з навчання та інформування населення про значення збереження водних ресурсів, ці програми вже стали невід'ємною частиною державної політики.

Водна освіта полягає не лише в інформуванні людей про факти та цифри водних проблем, але й у залученні їх емоційно, етично та практично. Водна освіта допомагає людям зрозуміти цінність і вплив води, проблеми та можливості управління водними ресурсами, а також ролі та обов'язки різних зацікавлених сторін. Водна освіта спонукає людей застосовувати методи економії води, підтримувати політику її захисту та брати участь у проектах, пов'язаних з водою. Навчаючи громадськість питанням збереження води та очищення стоків, держава розвиває культуру управління водою, що принить користь навколишньому середовищу, суспільству та економіці [4].

Водна освіта відіграє ключову роль у підвищенні обізнаності населення про водні ресурси, їх стійке використання та захист від забруднень. Навчання населення водної грамотності сприяє дбайливому ставленню до води, ефективному управлінню водними ресурсами та зниженню ризику виникнення екологічних криз. Розвиток водної освіти забезпечує можливість доступу до безпечної питної води, підвищує гігієнічні стандарти і сприяє загальному благополуччю суспільства.

Державна політика охорони водних ресурсів є основою для забезпечення екологічної стабільності та сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. OECD Water Governance. Indicator Framework. URL: <https://www.oecd.org/regional/OECD-Water-Governance-Indicator-Framework.pdf> (дата звернення: 04.04.2024)

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

2. Хвесик М.А., Левковська Л.В., Мандзик В.М. Цільові орієнтири формування територіальних водно-ресурсних капіталів. *Збалансоване природокористування*. 2015. №4. С. 44-49.

3. Державне агентство водних ресурсів України. URL: <https://davr.gov.ua>. (дата звернення: 04.04.2024)

4. What are the most effective ways to educate the public about water conservation and wastewater treatment? URL: <https://www.linkedin.com/advice/0/what-most-effective-ways-educate-public-water-aowye>. (дата звернення: 04.04.2024)

Кулявець Сергій Зіновійович

аспірант,

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України»

м. Львів

Науковий керівник: Левицька Ольга Олександрівна, к. е. н., старший дослідник

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІ ТА ПРОБЛЕМИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Безробіття є індикатором стабільності та соціально-економічного розвитку країни. Умови воєнного часу руйнують усталену систему соціально-трудова відносин та спричиняють довготривале безробіття, що ще більше поглиблює кризу.

В Україні безробіття в умовах воєнного часу є *довгостроковим викликом*. Через масову еміграцію за кордон, переорієнтацію значної частини населення на військово-оборонний сектор, громадську й волонтерську діяльність завдання зниження безробіття не відносять до ключових державної політики воєнного часу та повоєнного відновлення. Разом з тим, невирішення проблеми неконтрольованого і зростаючого безробіття населення є ризикогенним довгостроковим чинником втрат людського капіталу, зниження продуктивності праці та руйнування мотиваційного середовища ринків праці. Безробіття окремих категорій населення може спричинити серйозні соціодемографічні проблеми – соціальну ексклюзію, поширення девіантної поведінки населення, зневірення безробітних у пошуку місця праці та ін. Особливо це стосується зайнятості учасників бойових дій та молоді (формування покоління NEET – «Not in Education, Employment or Training»).

Щоб цього уникнути, актуально аналізувати тенденції безробіття в Україні, опираючись на дані статистики й соціологічних обстежень та беручи до уваги системний підхід загальнодержавних реформ у рамках міжнародної допомоги Україні.

Відповідно до Програми фінансової підтримки України від ЄС «Ukraine Facility» у блоці економічних реформ визначено пріоритетні напрямки «людський капітал» та «бізнес-середовище». Напрямок «людський капітал» пріоритизує розробку нової політики зайнятості з конкурентними умовами праці, розвиток професійної освіти, соціального захисту, забезпечення гендерної рівності; напрямок «бізнес-середовище» пріоритизує дерегуляцію бізнесу та стимулювання малих і середніх підприємств [1]. Визначені пріоритети мають прямий вплив на зниження безробіття, адже ефективізують залучення людського потенціалу через стимулювання бізнесу, захищеність і мотивацію, якісне професійне навчання.

У затверджених урядом прогнозних показниках соціального й економічного розвитку України до 2026 року визначено рівень безробіття наближено до показника кінця 2021 року. На рис. 1 відображено динаміку і прогноз рівня

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

безробіття в Україні, що вказує на оптимістичні очікування влади при збереженні поточних тенденцій. Разом з тим, нестабільність економіки і ринку праці в воєнний час є дуже високою. Тому прогнозовані значення є більше орієнтиром для здійснення якісних реформ та реагування на довгострокові виклики безробіття в Україні.

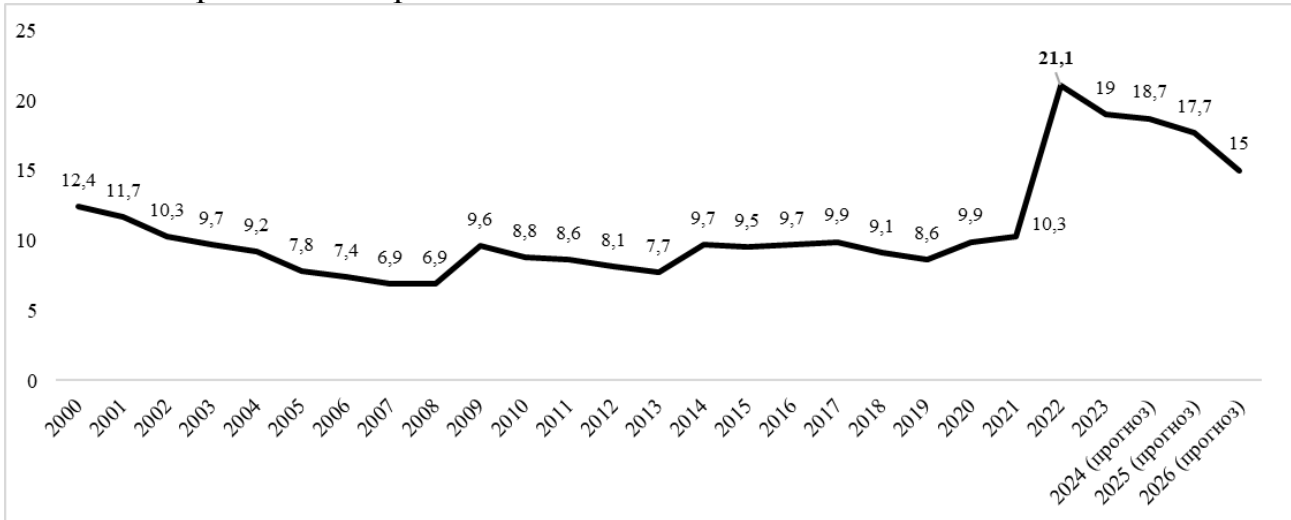

Рис. 1. Динаміка і прогноз рівня безробіття населення в Україні, 2000-2026 роки, %

Джерело: [2; 3].

Унаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну рівень безробіття в офіційному сегменті ринку праці у 2022 році зріс до 21,1%. Динаміка кількості безробітних станом на кінець року за період 2000-2023 років (рис. 2) вказує на високу стійкість ринку праці України. Однак слід враховувати масову вимушену еміграцію за кордон, а також зниження рівня реєстрації безробіття серед чоловічого населення, що послаблює тиск на вакантні робочі місця.

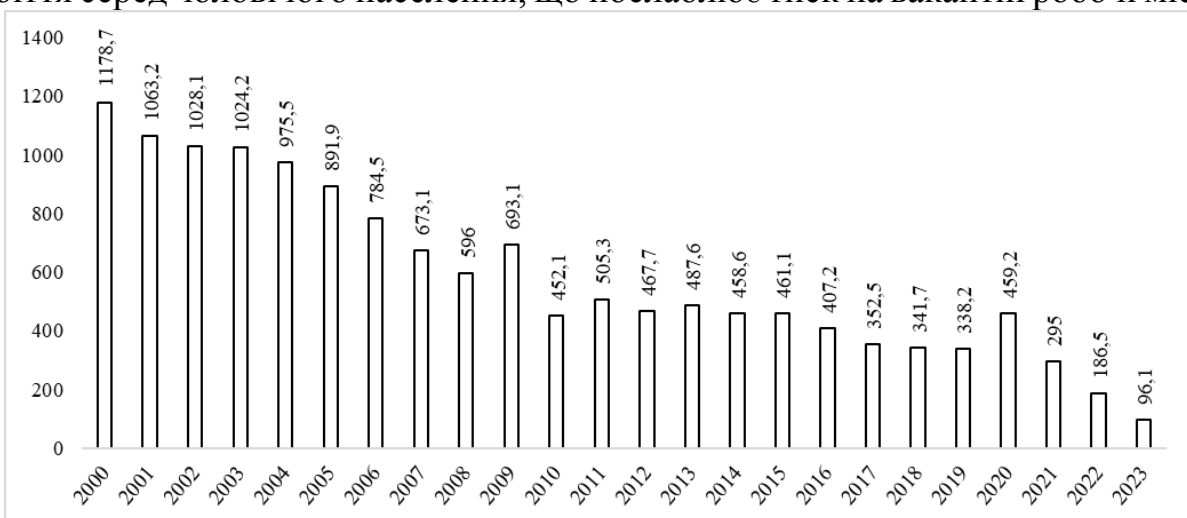

Рис. 2. Динаміка кількості зареєстрованих безробітних в Україні, на кінець року, 2000-2023 роки, тис. осіб

Джерело: [2].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Якщо аналізувати динаміку кількості зареєстрованих безробітних у воєнний час щомісячно, то вона вказує на досягнення стану «плато» щодо кількості осіб, які готові визнати свій статус безробітного та скористатись послугами Державної служби зайнятості в пошуку нового місця праці (рис. 3).

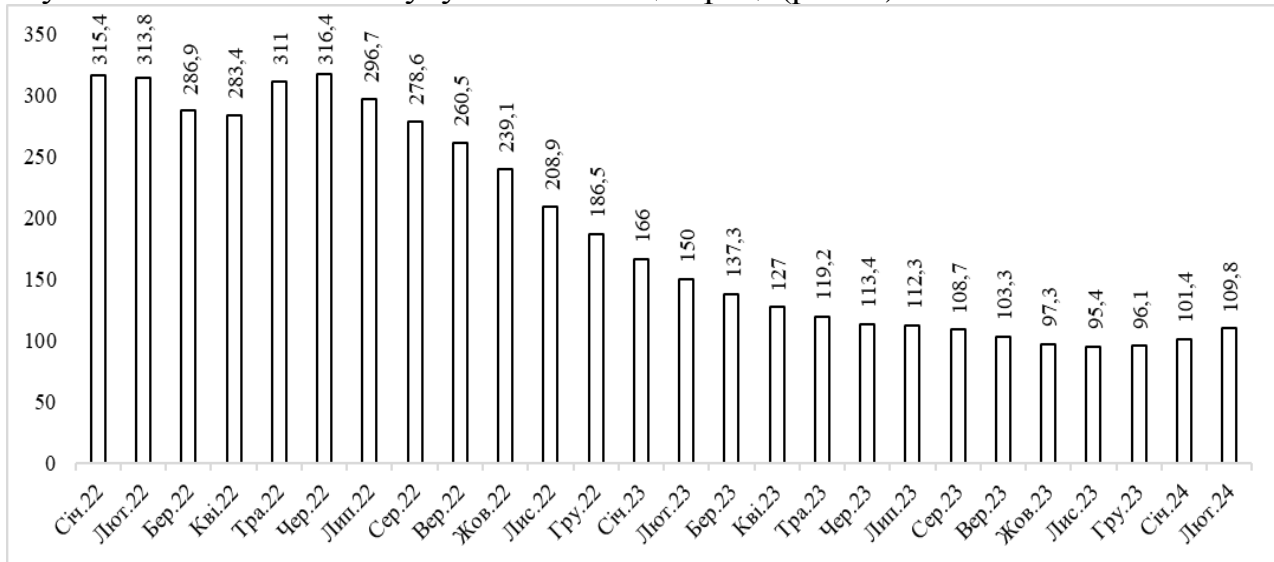

Рис. 3. Динаміка кількості зареєстрованих безробітних в Україні у період повномасштабної війни, 2022-2024 роки, тис. осіб

Джерело: [2].

Таким чином, офіційні дані свідчать, що безробіття населення поки не є на критичному рівні. Проте безробіття – це довгостроковий виклик, оскільки його ризикогенність наразі послаблюється масовою еміграцією, мобілізацією значної частини економічно активного населення до ЗСУ, неповною об’єктивністю обліку (невключенням осіб з тимчасово окупованих територій, неформально зайнятого населення). За оцінками влади, реальні обсяги безробіття в Україні у 2023 році склали від 2,6 до 4,8 млн осіб [4].

У контексті реагування на довгостроковий виклик безробіття необхідно також зважати на численні проблеми зниження якості зайнятості – переведення працівників у режим неповного робочого часу, зниження оплати праці та соціальних гарантій тощо. Такі тенденції можуть детермінувати хронічне і добровільне безробіття в умовах поширення девіантної поведінки населення, а також, що вкрай загрозово, формування покоління NEET серед молоді.

У регулюванні безробіття основним має бути регіональний підхід. Слід окремо визначати можливості зниження безробіття у тилкових регіонах з орієнтиром на якісну зайнятість, коли у фронтових областях вимушено зберігати соціальні форми підтримки з окремою увагою до громадської й волонтерської активності та реалізації міжнародних грантових програм підтримки бізнесу і зайнятості населення. В зв’язку з цим, у наступних працях автора буде проаналізовано безробіття в областях України для обґрунтування механізми його регулювання залежно від наслідків повномасштабної війни.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2024)
2. Рівень безробіття в Україні: Праця та зарплата: МінФін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/> (дата звернення: 15.04.2024)
3. Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2024-2026 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 1315 від 15.12.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-2023-%D0%BF#Text>
4. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни: Національний інститут стратегічних досліджень (14.02.2023). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomasshtabnoyi-viyni>.

Кучеркова Світлана Олександрівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра
Моторного, м.Запоріжжя

ЗНАЧЕННЯ ЕКОІННОВАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ СВІТУ

У 21 столітті, окрім геополітичних і військових конфліктів, справжньою загрозою, яку вже становить людство, є зміна клімату та втрата біорізноманіття. Точку неповернення в змінах з природою вже пройдено. Тепер люди не повинні завойовувати та змінювати природне середовище, а намагатися жити в гармонії з природою та забезпечити життя в екологічно безпечному середовищі.

Розвиток нових технологій ставить питання про взаємозв'язок між технологією та сталим розвитком. Майбутнє людства безпосередньо залежить від дій урядів і міжнародних організацій для збереження та відновлення навколишнього середовища. Треба дбати про майбутні покоління, забезпечуючи їм хоча б такі умови та природні ресурси, які ми маємо зараз. Епоха економіки, заснованої на постійному та зростаючому споживанні, добігла кінця. Необхідно докорінно змінити як економічні системи, так і світогляд людства [3].

Людство завжди потребувало енергоресурсів для життя, з початком промислової революції з кожним роком споживання енергії у світі зростає. Цифровізація та створення криптовалюти збільшують попит на енергію в усіх країнах. Тому актуальним є питання забезпечення чистої та дешевої енергією для подальшого розвитку. Саме за допомогою нових технологій та інновацій вона може виправити вже скоєні людством помилки та досягти Цілей розвитку тисячоліття ООН. Природа має невичерпні джерела енергії, які необхідно використовувати (сонце, вітер, вода), про що століття тому наголошував М. Тесла.

Уряди, підприємства та суспільство вже відчують наслідки зміни клімату та повинні працювати разом, щоб зменшити кліматичні ризики.

Ризики для бізнесу від глобального потепління з часом відчуються все більше і більше. Побойовання не безпідставні, адже частота та серйозність погодних явищ зростає. У 2021 році глобальний збиток від страхової катастрофи перевищив 100 мільярдів доларів – четвертий за значимістю рік за всю історію спостережень [1].

Тому і бізнес, і фінансові компанії повинні стати більш стійкими до зміни клімату. Лише 15,8% респондентів Всесвітнього економічного форуму позитивно або оптимістично дивляться в майбутнє. Ризики зміни клімату займають перше місце в рейтингу Allianz Risk Barometer, а ризики стихійних лих входять до трійки лідерів. Економічні збитки від екстремальних погодних та кліматичних умов у Європі сягнули приблизно півтрильйона євро за останні 40 років. Величезні втрати від погодних умов у Німеччині, Франції, Італії та Іспанії. Екстремальні погодні явища, такі як шторми, спека та повені, призвели до загибелі від 85 000 до 145 000 людей у Європі [1].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Національні плани відновлення та стійкості передбачають, що члени ЄС передбачають понад 232 мільярди євро для зеленої трансформації. ЄС планує виділити 3,4% ВВП на національні плани стійкості та відновлення.

Цей перехід найбільш плавно можливий лише за допомогою впровадження зелених інновацій та добре сформованої державної підтримки.

Компаніям доцільно створити портфель гнучких бізнес-стратегій з інтеграцією «зелених рішень» у процеси функціонування, приділяти більше уваги дослідженням, розробці та впровадженню зелених інновацій, навчанню персоналу. Підприємства, які зараз починають працювати на основі екологічних інновацій, можуть взяти на себе лідерство в майбутньому та бути більш стійкими. Більшість світових компаній вже усвідомили необхідність переходу до нових економічних реалій. Наприклад, Сполучені Штати витрачають 2,8 відсотка свого ВВП на НДДКР і мають приблизно 11 000 патентів на такі технології, як виробництво відновлюваної енергії та низький рівень викидів. У Південній Кореї 4,8% ВВП витрачається на дослідження та розробки, а також є 6600 патентів у подібних сферах.

Таким чином, світ стоїть перед необхідністю переходу до зеленої економіки та сталого розвитку. Закінчується також ера дешевої викопної енергії, тому необхідно шукати шляхи розвитку альтернативної енергетики, здешевлювати її та впроваджувати екоінновації для зменшення впливу людської діяльності на природу. Із зростанням споживання енергії зростає потреба в інноваціях у сфері енергозбереження. Основними напрямками інновацій, які необхідні економіці світу на цьому етапі розвитку, є: зменшення кліматичних ризиків; енергозбереження; стійка транспортна інфраструктура; розвиток циркулярної економіки [2].

Екоінновації стають одним із головних пріоритетів політики ЄС практично у всіх видах економічної діяльності. На рівні країн та в ЄС необхідно оцінити та визначити перспективні соціальні, економічні та екологічні виміри розробки стратегії екоінновацій. Нова економіка, яка формується, – це не тільки економіка знань і людського капіталу, а й свідомої та відповідальної поведінки щодо наслідків, які можуть відчувати майбутні покоління. Впровадження та імпорт екоінновацій може значно покращити економічні показники країни та підвищити рівень соціального життя населення. Також існує нагальна потреба у зміні інфраструктури на основі екологічних інновацій. Більшість існуючої інфраструктури було спроектовано та побудовано, коли викопне паливо було дешевим і у великій кількості, але ситуація кардинально змінилася.

Розвиток зеленої економіки має здійснюватися у трьох вимірах: зелені інновації та сталий та інклюзивний розвиток. Від чого залежить розвиток основних факторів:

- інвестиції в людський капітал;
- збереження природи та примноження соціального капіталу;
- реалізація макроекономічної та структурної політики;
- розвиток інститутів інноваційної діяльності та економічної трансформації;
- мобілізація капіталу та залучення приватних інвестицій для фінансування

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

екоінновацій.

Також необхідно змінити системи в управлінні підприємствами, які будуть спрямовані на стратегічне бачення та впровадження сталого розвитку та зеленої трансформації.

Стратегія біорізноманіття захищає принаймні 30% суші та 30% моря в межах ЄС. Сільське господарство відіграє життєво важливу роль у збереженні біорізноманіття. Стимули можна встановити для точного землеробства та цифровооптимізованого землеробства. Крім того, Штучний інтелект можна використовувати в сільському господарстві, включаючи датчики, дрони, роботів і камери. Наявність даних та інформації в режимі реального часу дозволяє фермерам своєчасно виявляти й керувати потенційними проблемами, а також швидко застосовувати методи сталого ведення сільського господарства. Запровадження екологічних інновацій у сільському господарстві з органічним землеробством є перспективним, оскільки порівняно з іншими країнами та середнім показником ЄС, Україна має дуже малий відсоток площ під органічним землеробством.

У середньостроковій перспективі збільшення використання відновлюваної енергії та підвищення енергоефективності може значно знизити ціни на енергоносії, тоді як інвестиції в енергоефективні, неуглецеві джерела енергії або чистий транспорт і екологічні інновації можуть мати значний синергічний ефект і допомогти забезпечити енергетичну безпеку.

Список використаних джерел

1. Allianz Risk Barometer. 2022 Available online. In: <https://www.agcs.allianz.com/content/dam/onemarketing/agcs/agcs/reports/Allianz-Risk-Barometer-2022.pdf>.

2. Кучеркова С. Державна підтримка та регуляторні заходи для розвитку штучного інтелекту в енергетичному секторі України / Кучеркова С., Матвієнко Г. // Acta Academiae Beregsasiensis. Economics : наук. журн. / редкол. : Р. Бачо, Н. Пойда-Носик, В. Макарович; Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці II. Берегове, 2023. Вип. 3 (2023). 401 с.

3. Vernadskyi Volodymyr. 1993. Avtotrofnost chelovechestva. Available online. In: URL: http://vernadsky.lib.ru/e-texts/archive/Vernadsky_V.I.__Avtotrofnost_Chelovechestva.html.

Ладатко Максим Миколайович

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Науковий керівник: Єгорова Олена Володимирівна, к.е.н., доцент

МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ

Сьогодні розвиток малого бізнесу в Україні є одним з найважливіших напрямків підтримки національної економіки. Для нашої країни, яка внаслідок військової агресії РФ щодня зазнає величезних втрат, зараз дуже важливо створювати якомога більше робочих місць, розвивати усі сектори економіки, забезпечувати населення усіма необхідними товарами і послугами, формувати конкурентне середовище, надавати економіці воєнного часу потрібної для неї гнучкості і адаптивності, – всі ці завдання можуть виконувати малі підприємства.

Сфера малого підприємництва як суб'єкта господарської діяльності характеризується низкою визначальних особливостей:

– економічна відособленість, незалежність суб'єктів господарювання щодо вибору напрямів та методів менеджменту, однак при цьому обов'язкова відповідність умовам, які ставить ринок, а також діяльність виключно в нормативно-правовому полі;

– орієнтація на максимізацію прибутку поєднується із бажанням самореалізації, втілення своїх ідей та бачення розвитку господарської діяльності. Водночас із задоволенням власних інтересів підприємець створює умови для покращення суспільного добробуту;

– повна відповідальність лежить безпосередньо на підприємцеві, а тому особливо важливими стають прийняті ним рішення, а також готовність до підвищеного ризику пов'язаними з їх наслідками [1, с.2].

Хоча вже більше двох років підприємцям доводиться працювати в надскладних умовах і долати численні труднощі пов'язані з воєнними діями на нашій території, малий бізнес в Україні не тільки вистояв, а й почав активний розвиток в 2023 році.

За даними низки досліджень головними проблемами ведення малого бізнесу в Україні є:

– безперервні атаки на інфраструктуру держави і бізнесу з боку країни-агресора;

– психологічний стан працівників;

– кадровий голод внаслідок мобілізації та еміграції, залучення і збереження топ-кадрів;

– зниження рівня економічної активності споживачів;

– логістичні проблеми.

Крім того малий бізнес зазнає тиск з боку держави, має труднощі з регуляторами, стикається з корупцією.

Від початку повномасштабного вторгнення малі та середні підприємства

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

втратили понад 83 млрд доларів США. Проте, бізнес «втримав удар» і поступово відновлюється. Якщо у 2022 році малий бізнес був не межі виживання, то 2023 року ситуація покращилася – багато компаній повернулося на ринок. Не може не тішити той факт, що у 2022 році головним завданням більшості компаній малого та середнього бізнесу було зберегти і втримати на плаву справу, при цьому не маючи змоги планувати роботу навіть на місць вперед, але станом на зараз компанії прилаштувались до нових умов і складають повноцінні плани розвитку на декілька років вперед. Більше того за даними державного підприємства «Дія» за I квартал 2024 року через Дію відкрили рекордну кількість ФОПів, а саме 57 665 нових бізнесів. Це набагато більше, ніж у першому кварталі 2023 року, коли їх відкрилося 40713, та показник 2022 року – 28 849. Всього з травня 2021 року, коли запровадили автоматичну реєстрацію ФОП, українці відкрили 535 021 новий бізнес.

Цікаво, що підприємцями у 2024 році частіше стають жінки: 58% проти 42% чоловіків. Попри таку негативну економічну ситуацію в Україні, проаналізувавши останні дані, помічаємо досить позитивну тенденцію до укріплення та розвитку малого бізнесу. Все завдяки оперативним та якісним заходам адаптації до нових умов від наших підприємців, наприклад, релокації бізнесу, створення товарів і послуг відповідно до сучасних потреб, в свою чергу і держава не залишилася осторонь з наданням більш вигідних умов кредитування, фінансування, грантів і т.д. Фінансова допомога шляхом інвестування у розвиток малого бізнесу у вигляді грантів має значний позитивний ефект для українських підприємців. Станом на літо 2023 року було видано понад 7500 грантів на загальну суму понад 1,8 млрд гривень [3]. На окрему увагу заслуговує проект «Власна справа», мета якого – фінансово допомогти ветеранам та членам їх родин відкрити новий бізнес або розвивати існуючий.

Доволі значну роль у процвітанні українського бізнесу відіграють і міжнародні партнери з їх потужним фінансуванням. За даними Урядового порталу український бізнес отримав від міжнародних партнерів більш ніж 4 млрд євро. Допомога надходить як у вигляді грантів, так і інших форм прямого фінансування, а також у розподілі кредитних ризиків, страхуванні воєнних ризиків тощо. У процесі реалізації проекти на 2,7 млрд євро і погоджені ще на 1,5 мільярди євро.

Розглядаючи перспективи розвитку малого бізнесу в Україні на майбутнє, то однозначно домінує позитив і це не може не радувати. Власники малих та середніх підприємств також здебільшого налаштовані досить оптимістично, за даними опитувань 56% підприємців мають у планах підтримувати діяльність у попередніх обсягах; 30% планують розширювати бізнес; а решта навіть планує збільшити кількість партнерів і виходити на нові ринки.

Незважаючи на всі вище визначені ризики і труднощі, які виникають в процесі ведення діяльності, малий бізнес в Україні точно має майбутнє завдяки грамотності і самовідданості наших підприємців, а також звісно підтримці держави і іноземних партнерів.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Білик Т.О. Мале підприємництво: розвиток та прибутковість. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 10. С. 78–84.
2. Лозовський О.М., Яремко А.О. Основні тенденції розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка і суспільство*. Мукачівський державний університет. 2017. Випуск 13. С. 578 – 582.
3. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analotyka/>.

Ленчук Анастасія Сергіївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр, спеціальності

Публічне управління та адміністрування

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Ваганова Людмила Василівна, к. е. н., доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Поставлення проблеми полягає у визначенні того, як працездатність, активність, функціональна рухливість та точність оцінки ситуації, разом узяті, визначають індивідуальний стиль діяльності особистості, особливо яскраво проявляючись у різних сферах професійної діяльності.

Як суб'єкт управління, кожен державний службовець постійно працює в умовах обмеженого часу, самовіддачі та напруженості, викликані складнощами планування роботи при зустрічі з численними складними ситуаціями. Це потребує негайного вирішення проблем організації процесу управління, конфліктів та інших термінових питань.

Останні дослідження вказують на різноманітні підходи до аналізу проблеми часу. Ці дослідження включають в себе аспекти сприйняття часу, бачення часової перспективи та вивчення динаміки розвитку мотивації особистості.

Щодо тайм-менеджменту як інструменту удосконалення часової організації діяльності державних службовців, він залишається недостатньо дослідженим.

У контексті сучасної України, швидка зміна умов та навколишнього середовища, особливо через постійні реформи, є характерною особливістю професійної діяльності державних службовців. Це вимагає постійного коригування планів та рішень для вирішення різних тимчасових проблем. Державному службовцю потрібно постійно адаптуватися до змін, оволодівати новими технологіями управління та приймати рішення в умовах невизначеності, під тиском як зі сторони керівництва, так і громадськості.

Метою цієї статті є аналіз сучасних механізмів удосконалення часової організації професійної діяльності державних службовців.

Аналізуючи основний матеріал дослідження, ми звертаємо увагу на найбільш актуальну проблему управлінської діяльності, якою є недостатній час для ретельного опрацювання важливих доручень. Працівники підрозділів змушені працювати з великим перевищенням норм трудового законодавства щодо робочого часу, оскільки недостатньо вміють розподіляти свій час та ресурси, що негативно впливає на ефективність їхньої роботи. На додаток до проблем з розподілом обов'язків, ця ситуація часто виникає через недостатню уважність державних службовців до встановлення пріоритетів та планування їхньої діяльності.

Дослідження стверджує, що проблема організації часу безпосередньо впливає на успішність державних службовців. Помилка окремого службовця може мати серйозні наслідки, розповсюджуючись на всі рівні влади у країні. Ефективність державного управління залежить від ефективності їхньої діяльності.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Особливість тимчасової організації діяльності державних службовців полягає в переривчастому характері, який виникає через велику кількість різноманітних доручень. Їм доводиться постійно коригувати плани, вирішуючи тимчасові конфлікти у своїй діяльності, та обирати між своєчасним виконанням завдань та їхньою якістю. Введення адміністративних регламентів заснованих на принципах тайм-менеджменту дозволяє ефективно інституціоналізувати техніки та забезпечувати їх ефективне використання.

У системі державного управління поступово відбувається зміна парадигми, що пов'язана з розвитком економіки та зміною ролі державного службовця. Тепер його сприймають не як перешкоду, а як інструмент ефективної діяльності. Це відображається на тенденції переходу від командно-адміністративного типу управління до системи, що ґрунтується на ринкових механізмах.

Важливо відзначити, що успішне управління часом у державній службі потребує інноваційності. Формування та розвиток інноваційного потенціалу стає запорукою ефективної діяльності будь-якої державної установи. У практиці державних установ все більше поширюється використання технологій створення гнучких та тимчасових творчих груп для створення нових або удосконалення наявних продуктів та послуг.

Під час дослідження встановлено, що управління часом спочатку асоціювалося лише з бізнесом, проте згодом його застосування розширилося на особисту діяльність на загальних підставах. Тепер це поєднання процесів, інструментів та методів з метою підвищення ефективності праці. Однак варто зазначити, що примусове впровадження методів тайм-менеджменту неможливе, і важливу роль в цьому процесі відіграє самомотивація співробітників разом.

Управління часом державного службовця володіє потенціалом забезпечити його необхідними інструментами і методами, допомогти розвивати навички, які застосовуються під час постановки цілей та виконання завдань, а також при реалізації проектів у команді. Цей комплекс може включати в себе різноманітну діяльність: аналіз і самоаналіз, постановку цілей, планування, встановлення пріоритетів, розподіл та делегування завдань для виконання, аналіз витрат часу, проведення моніторингу та інше [1, с. 126; 2, с. 78].

Традиційно, тайм-менеджмент розглядається дослідниками як складова самоменеджменту, який динамічно розвивається. Його основне завдання полягає у виявленні ефективних методів та принципів управління часом, емоціями, ресурсами, ролями у команді тощо. Аналіз поглядів науковців на сутність поняття «тайм-менеджмент» свідчить про відсутність єдиної думки та багатоваріантність цього терміну [3, с. 94].

Згідно з дослідженнями, проведеними Л. Зайвертом, існують дві абсолютно протилежні парадигми тайм-менеджменту: швидкість і повільність [4, с. 315].

За першою парадигмою швидкість стає все більш важливим аспектом діяльності, з короткими строками виконання проектів і непередбачуваною поведінкою цільової аудиторії. Проте повільний тайм-менеджмент, навпаки, спрямований на усунення симптомів, але не причин проблеми часу [4, с. 315].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

За думкою В. Кулікової, тайм-менеджмент є системою методик і інструментів, які дозволяють досягати відмінних результатів. Деякі державні службовці сприймають його лише як систему планування і структуризації часу, але це лише один з аспектів цього поняття [5, с. 9].

С. Калінін підкреслює, що тайм-менеджмент пов'язаний із загальними питаннями управління структурами та процесами всередині організації, а також іноді з особистими навичками та компетенціями державного службовця [6, с. 13].

Процес тайм-менеджменту включає управління емоціями і продуктивністю, встановлення пріоритетів, фіксацію та постановку завдань, досягнення поставлених цілей і підведення підсумків [6, с. 13].

Згідно з класичним тайм-менеджментом, сформульованим Л. Образцовою, до найважливіших навичок відносяться: формулювання професійних і особистих цілей, планування діяльності, розвиток навичок самоконтролю, відстеження витрат часу та ефективне використання ресурсів [7, с. 9-10].

З огляду на різноманітні погляди та підходи дослідників, можна зробити висновок, що під терміном «тайм-менеджмент» розуміється управління собою за допомогою відповідних методик та механізмів керування часом, що сприяють точній діагностиці часових проблем та формуванню особистої технології, що відповідає індивідуальним характеристикам, темпераменту, знанням та типу занять державних службовців.

Отже, для ефективного управління часом державний службовець повинен вивчити не конкретні технології організації часу, а механізми формування власної технології, яка відповідає його індивідуальним характеристикам, темпераменту, біологічним ритмам та типу діяльності.

У сфері державної служби та на курсах підвищення кваліфікації рекомендується проводити семінари та тренінги з питань сучасного управління часом. Це допоможе державним службовцям здобути додаткові знання та практичні навички для оптимізації свого робочого навантаження, ефективної організації часу та використання методів його раціоналізації. Проведення таких заходів також сприятиме підвищенню рівня організаційної роботи та якості управлінської діяльності.

В контексті професійного розвитку державних службовців підкреслюється, що часовий аспект діяльності включає не лише знання та уявлення про часові характеристики зовнішніх умов роботи, а й уміння планувати, встановлювати пріоритети та володіти методами управління власним часом.

В сучасних умовах управління в державній службі спостерігається зростання впливу змін у сфері менеджменту, яке полягає не лише в адаптації управлінських методів, а й у перенесенні технологій та прийомів з комерційної сфери. Це свідчить про необхідність впровадження у державне управління ефективних підходів і методів самоорганізації, включаючи тайм-менеджмент. Використання методів тайм-менеджменту виявилось корисним для підвищення ефективності використання робочого часу державних службовців. Однак необхідно адаптувати ці методи до специфіки їхньої діяльності.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Буряченко О. Є., Яроміч С. А. Часова організація діяльності державних службовців. Приазовський економічний вісник. 2018. Вип. 1 (06). С. 44–48.
2. Євдокимов В. О., Конотопцева Ю. В. Основи планування тайм-менеджменту державного службовця. Теорія та практика державного управління. 2016. Вип. 2 (53) С. 171–177.
3. Іваницька С. Б., Галайда Т. О., Толочій Р. М. Впровадження європейських методик тайм-менеджменту в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 21. С. 288–292.
4. Ізюмцева Н. В, Чхеайло А. А, Свергун О. А. Тайм-менеджмент – як один із методів управління часом у банківській установі. Соціальна економіка. 2018. Вип. 56. С. 130–135.
5. Колесов О. С. Тайм-менеджмент – управління часом. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. 2011. № 2 (53), т. 3. С. 61–69
6. Причепка І. В., Соломонюк І. Л., Лесько Т. В. Тайм-менеджмент як дієвий інструмент ефективного використання часу успішного менеджера за сучасних умов. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6781>.
7. Таймменеджмент керівника / Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка. URL: <https://korolenko.kharkov.com/metodrec/metodrec0000000004.pdf>

Льотка Яна Іванівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

м. Вінниця

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

**ЕТАПИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ПРИ ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ**

У сучасному світі соціальні проблеми набувають все більшої гостроти. Бідність, нерівність, безробіття, злочинність, екологічні проблеми – це лише деякі з них. Вирішення соціальних проблем потребує нових підходів та інструментів. Саме тому соціальні технології стають все більш актуальними. Соціальні інноваційні технології відіграють дедалі важливішу роль у сучасному суспільстві. Вони мають потенціал для вирішення багатьох нагальних проблем, з якими стикається людство. Проте застосування інноваційних технологій у соціальній сфері може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Важливо використовувати їх відповідально та етично, а також враховувати потенційні ризики та проблеми.

Соціальні технології – це система методів, прийомів та інструментів, які використовуються для впливу на соціальні процеси та явища з метою їх зміни та вдосконалення. Вони ґрунтуються на знаннях соціології, психології, педагогіки, менеджменту та інших наук [2].

Дослідженням розвитку соціальних технологій при вирішенні соціальних проблем займалися вітчизняні та закордонні вчені, серед яких Абрамов, Л.К., Азарова, Т.В., Кузьменко, О., Віноградська, О.М., Белова, Л.О. Проте, проблема розвитку соціальних технологій залишається актуальною зважаючи на динамічність їх виникнення.

Метою роботи є дослідження етапів розвитку соціальних технологій при вирішенні соціальних проблем.

Аналіз проблеми розвитку соціальних технологій при визначенні суті проблеми, її причин та наслідків, вивченні досвіду вирішення подібних проблем в інших країнах.

Соціальні технології постійно розвиваються. Нові методи та засоби вирішення соціальних проблем з'являються динамічніше, тому важливо, щоб фахівці соціальної роботи постійно вчилися та оновлювали свої знання, що допоможе їм максимально ефективно вирішувати соціальні проблеми [1].

Тож, завдяки використанню інноваційних технологій можливо покращити життя людей, які потребують допомоги. Розвиток та використання соціальних технологій є важливим інструментом для вирішення соціальних проблем. Завдяки послідовному проходженню етапів - від аналізу проблеми до тиражування технології - можна досягти значного прогресу у покращенні життя

людей, які потребують допомоги [3].

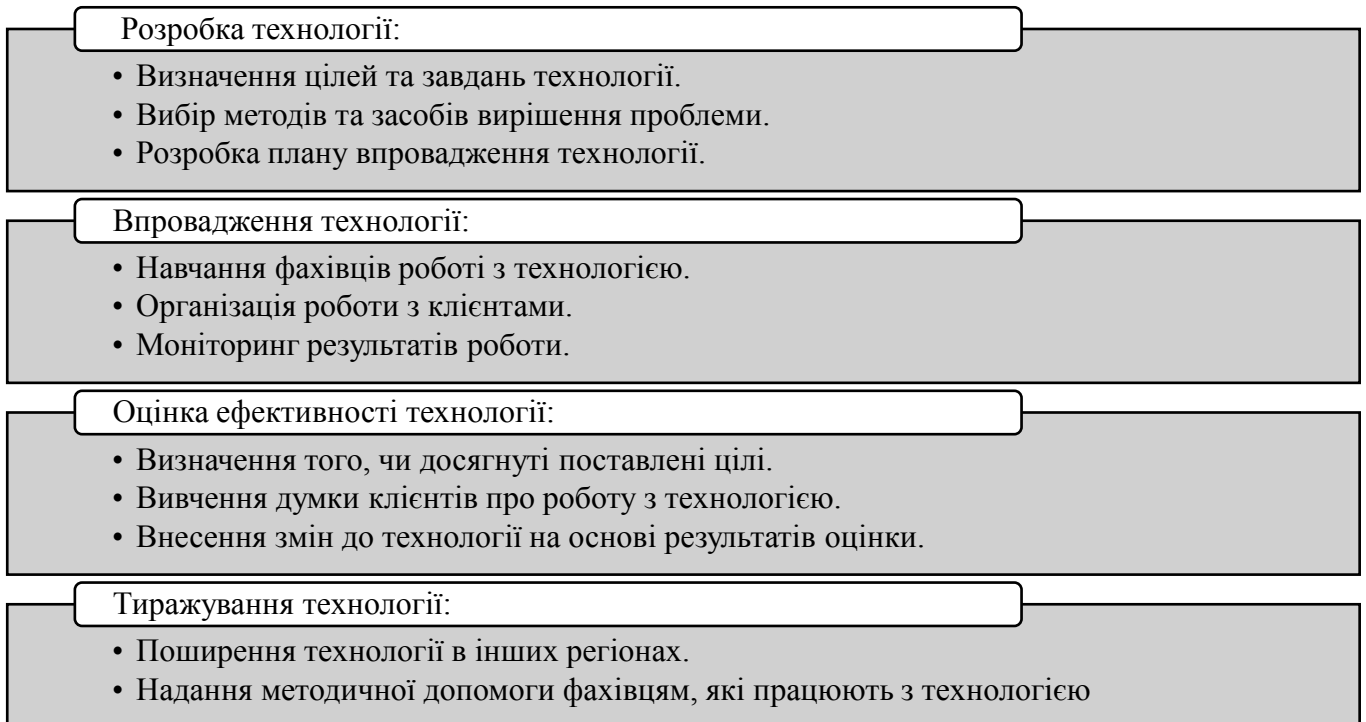

Рис. 1. Етапи впровадження соціальних технологій

На кожному із зазначених етапів важливо враховувати специфіку соціальної проблеми, можливості та ресурси, які є в наявності, а також думку клієнтів, які потребують допомоги. Також важливо, щоб фахівці соціальної роботи постійно вдосконалювали свої знання та навички щодо застосування нових методів та засобів вирішення соціальних проблем.

Таким чином, соціальні технології є потужним інструментом, який може бути використаний для вирішення соціальних проблем. Розвиток та застосування соціальних технологій є важливою умовою для створення справедливого та процвітаючого суспільства.

Список використаних джерел

1. Абрамов, Л.К., Азарова, Т.В. Соціальні технології: Навчальний посібник. Київ: ІСМ, 2020. 58 с.
2. Віноградська, О.М., Белова, Л.О. Соціальна технологія: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 106 с.
3. Болотна О. В., Костюк М. К. Соціальні інновації як інструмент підвищення якості життя населення України. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 10. С. 510–517.

Магар Анна Євгенівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв

Науковий керівник: Величко Олена В'ячеславівна, к. е. н., доцент

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ У ДОСЯГНЕННІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

В сучасних умовах глобалізації та нестабільності економічного середовища питання сталого економічного зростання стає надзвичайно важливим для України. У цьому контексті роль стратегічного управління підприємствами стає критичною, оскільки ефективне використання стратегічних інструментів та методів дозволить підприємствам адаптуватися до змін у середовищі, мінімізувати ризики та забезпечити стале зростання у довгостроковій перспективі.

Стратегічне управління підприємствами є важливим чинником для досягнення конкурентної переваги, забезпечення стійкості у змінному економічному середовищі та досягнення сталого економічного зростання. Це дає змогу підприємствам адаптуватися до ринкових умов, прогнозувати зміни та ефективно використовувати ресурси для досягнення стратегічних цілей.

Стратегічне управління виступає є умовою визначення стратегічних конкурентних переваг та важелем їх практичної реалізації [1].

Стратегічне управління підприємством – процес постійного впливу на об'єкт управління, який здійснюється, виходячи з об'єктивної оцінки його стану, із врахуванням змін навколишнього середовища та прогнозу подальшої їх динаміки для досягнення цілей розвитку [2].

Визначальною метою стратегічного управління підприємствами є досягнення сталого економічного зростання шляхом розробки та впровадження стратегій, спрямованих на збільшення конкурентоспроможності та прибутковості.

Роль стратегічного управління полягає в розробці та впровадженні довгострокових планів та стратегій, спрямованих на досягнення конкретних цілей та місії підприємств. Вона охоплює аналіз середовища, ідентифікацію можливостей, формулювання стратегічних цілей та вибір шляхів їх досягнення.

Успішність функціонування підприємств в сучасних реаліях залежить від забезпечення необхідною і вичерпною інформаційною підтримкою процесу стратегічного управління [3].

Наукові дослідження свідчать, що підприємства, які активно використовують стратегічне управління, мають значно більшу ймовірність досягнення стійкого економічного зростання. Це пояснюється тим, що стратегічне управління дозволяє підприємствам адаптуватися до змін на ринку, ефективно використовувати свої ресурси, підвищувати ефективність виробництва та реалізації продукції.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

В контексті української економіки, де спостерігаються значні виклики, такі як політична нестабільність, низька інвестиційна активність та інші, стратегічне управління набуває особливого значення. Впровадження дозволить підприємствам ефективніше відповідати на виклики, які ставляться перед ними, та активно приєднуватися до процесу сталого економічного зростання України.

Правильне впровадження стратегічного управління є ключовим для компаній, оскільки воно дозволяє гармонізувати його діяльність з внутрішніми та зовнішніми факторами, максимізувати використання ресурсів та досягати конкурентних переваг на ринку.

Першим етапом його впровадження є аналіз зовнішнього середовища, що включає оцінку ринкових тенденцій, конкурентів, технологічних змін, політичних та правових аспектів. Це дозволить зрозуміти своє місце на ринку.

Другим етапом є внутрішній аналіз, який полягає у вивченні сильних та слабких сторін підприємств. Це допомагає виявити ресурси, які можуть бути використані для досягнення стратегічних цілей, а також проблеми, які слід вирішити.

На третьому етапі формулюються місія, бачення та стратегічні цілі підприємств. Місія визначає сутність та цілісність підприємств, бачення визначає його майбутнє напрямки, а стратегічні цілі встановлюють конкретні досягнення, над якими підприємство має працювати.

Останній етап - розробка та впровадження стратегічних планів дій. Цей етап передбачає встановлення систем моніторингу та оцінки, що дозволяють відстежувати прогрес та коригувати плани при необхідності.

Таким чином, стратегічне управління на підприємствах є не лише інструментом досягнення конкурентних переваг, але й ключовим фактором у забезпеченні сталого економічного зростання країни.

Зміни в економічному середовищі України роблять впровадження стратегічного управління на підприємствах не лише бажаним, але й нагальним кроком. Це дозволить підприємствам ефективно реагувати на виклики ринку, адаптуватися до змін у законодавстві та економічних умовах, забезпечить їхню стійкість і успішність у довгостроковій перспективі, а також в комплексі призведе до досягнення економічного зростання країни.

Список використаних джерел

1. Мошак С. М., Мікловда В. П., Шандор Ф. Ф., Кубіній Н. Ю., Кубіній В. В. Стратегічне управління: системний метод та конкурентоспроможністю екзистенціальна експозиція: монографія. Мукачево: Карпатська вежа. 2017. 240 с.

2. Латинін М. А., Лозинська Т. М., Дунаєв І. В. Стратегічне планування: навч. Посібник. 2-ге вид. Харків. 2013. 248 с.

3. Кузнецова І.П., Балабаш О. М. Формалізація процедури оцінювання фінансової стійкості, як стадії процесу стратегічного управління підприємством. Науковий вісник № 5. 2017. С. 84–94.

Мамотенко Дар'я Юріївна

к.е.н., доцент

Корнієнко Ольга Миколаївна

к.е.н., доцент

Цвілий Сергій Миколайович

к.е.н., доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя

УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ІМІДЖЕМ ТЕРИТОРІЇ

В сучасному світі багато країн займаються цілеспрямованим формуванням позитивного іміджу, розуміючи, що він є найважливішим інструментом захисту їх національних інтересів, залучення інвестицій, розширення туристичного бізнесу. У зв'язку із зростанням туристичної діяльності відбувається створення нових робочих місць, підтримується високий стандарт життя населення, та створюються умови для подальшого поліпшення платіжного балансу країни. У зв'язку з цим уряд та приватні організації вживають активних заходів для збереження та оздоровлення природного середовища, реставрації пам'ятників історії та культури, а також для збереження культурної та природної спадщини. Актуальність дослідження визначається необхідністю системного використання сучасних технологій маркетингу та іміджмейкінгу для розробки якісної стратегії з просування території та туристичного іміджу дестинації.

Імідж є однією з найбільш абстрактних і водночас найбільш важливих категорій сприйняття суб'єктів політики, зокрема держав. Його визначають як актуальний образ, що формується впродовж досить тривалого періоду на основі умовно статичних характеристик: географічного положення, кліматичних особливостей, етнічного та релігійного складу населення тощо.

Всесвітня туристична організація (UNWTO) визначає імідж території як сукупність емоційних та раціональних уявлень, що витікають із зіставлення всіх ознак території, власного досвіду та чуток, які впливають на створення певного образу [1].

На думку авторів [2], туристичний імідж це цілеспрямовано сформований образ конкретного територіально-державного утворення, існуючий на рівні окремої особистості або групи, який включає емоційно-оцінну, когнітивну складові, є відносно динамічним, асоціативним, відкритим соціальним утворенням, що робить істотний вплив на туристичну активність представників цільової аудиторії.

Управління іміджем туристичної території здійснюється з метою привертання туристів, створення позитивного сприйняття місцевості та підвищення конкурентоспроможності на туристичному ринку [3]. Ефективне управління іміджем допомагає позиціонувати територію як привабливий туристичний напрямок, залучаючи увагу та інвестиції туристичних підприємств

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

та місцевого населення.

Сучасні технології можуть використовуватися для підвищення іміджу туристичної території, наприклад, за допомогою цифрового маркетингу, віртуальних турів, мобільних додатків для туристів тощо. Таким чином, смарт місто може використовувати технології для створення привабливого та комфортного середовища для туристів, що в свою чергу сприяє позитивному іміджу туристичної території і збільшенню туристичного потенціалу міста [4].

Управління іміджем туристичної території можна згрупувати в наступні етапи:

1. Діагностика, визначається фактично існуюча оцінка іміджу.
2. Вибір цілей, обрається певний напрям діяльності в галузі іміджу території (формування іміджу, оновлення, зміцнення або зміну).
3. Формування іміджевої стратегії.
4. Розробка тактики діяльності, тобто ставляться конкретні завдання, застосовуються певні методи й інструменти.
5. Розробка маркетингової програми, яка включає методи і тактичні прийоми розробки та просування туристичних продуктів для конкретного регіону.

Існують світові рейтинги, які допомагають як туристичним організаціям, так і урядам оцінювати та покращувати імідж своїх туристичних територій:

1. World Economic Forum Travel & Travel & Tourism Development Index (TTDI) – оцінює конкурентоспроможність країн у сфері туризму за різними критеріями, включаючи імідж та маркетингову ефективність.
2. Anholt-Ipsos Nation Brands Index (NBI) – досліджує сприйняття та імідж країн на міжнародному рівні, враховуючи вплив таких чинників, як культура, туризм, економіка тощо.
3. Traveler's Choice Awards від TripAdvisor – відображає відгуки та рейтинги туристів про різні туристичні напрямки, включаючи їхні враження про імідж територій.
4. Global Destination Cities Index від Mastercard – аналізує популярність та відвідуваність міст світу, включаючи фактори, що впливають на їхній імідж.

Етапи створення програми формування іміджу регіону [2]:

Перший етап – усвідомлення органами влади та місцевим співтовариством необхідності формування і просування позитивного іміджу регіону. Прийняття рішення про загальний напрямок та структуру, яка займатиметься формуванням і просуванням іміджу, розробка механізму фінансування цієї структури.

Другий етап – дослідження аудиторії, на яку будуть впливати заходи з просування іміджу, вивчення регіональних особливостей, які можна використовувати для формування іміджу регіону.

Третій етап – створення іміджевої концепції та втілення її в життя: розробка фірмового стилю і логотипу, під яким буде просуватися регіон; формування «ідеального туристичного маршруту», впровадження діючої системи зворотного зв'язку для передачі перспективних ідей, які сприяють формуванню іміджу

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

регіону; розробка або модернізація офіційного сайт регіону; складання реєстру заходів на найближчі роки, які будуть широко висвітлюватися провідними ЗМІ.

Четвертий етап – система контролю над функціонуванням механізму просування позитивного іміджу. Процес просування території повинен бути безперервним. Регулярний моніторинг запитів споживачів, рівня життя населення, туристичних потоків повинен приводити до коригування дій та програм просування території.

Таким чином, необхідною умовою розвитку туризму в країні є створення відповідного її іміджу, який базується на стандартному сприйнятті людиною тих чи інших об'єктів. Країна має бути унікальною, безпечною, привабливою, для того щоб зацікавить значну кількість туристів. Сучасні технології можуть використовуватися для підвищення іміджу туристичної території, наприклад, за допомогою цифрового маркетингу, віртуальних турів, мобільних додатків для туристів тощо. Головною метою маркетингу території є формування сприятливого образу території для споживача, а ключовими задачами територіального маркетингу є: формування та покращення іміджу території; підвищення престижу і конкурентоспроможності території; підвищення рівня споживання послуг і ресурсів; задоволення вимог споживачів; підвищення рівня популярності території; підвищення інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Всесвітньої туристської організації. URL: <http://www.unwto.org> (дата звернення: 19.04.2024).

2. Оболенцева Л. В., Костіна К. М. Tourist image of the territory: problems of formation, management and development. Proceedings of scientific works of cherkasy state technological university series economic sciences. 2019. № 52. С. 56–64. URL: <https://doi.org/10.24025/2306-4420.0.52.2019.160391> (дата звернення: 19.04.2024).

3. Zaitseva V., Tsviliy S., Gurova D., Korniienko O., Mamotenko D. Postcoronavirus formation of tourist micro-business of the region on the basis of economic security. *Management, finance, economics: modern problems and ways of their solutions* : collective monograph. USA. Boston: Primedia eLaunch, 2021. 616 p. P. 169-202.

4. A Conceptual Model for Creating Smart Cities in Czechia Based on Smart Specialization / T. But та ін. *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series D: Faculty of Economics and Administration*. 2023. Т. 31, № 2. URL: <https://doi.org/10.46585/sp31021736> (дата звернення: 19.04.2024).

Мауер Діана Романівна,

Дуднік Максим Ігорович,

Будніков Олександр Артурович

здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

Науковий керівник: Зоря Олексій Петрович, д.е.н., професор

ІНВЕСТИВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Тривала війна на території України зумовлює підвищення економічних та продовольчих ризиків для країни, але шляхи нівелювання виникаючих загроз у свою чергу окреслюють перспективні напрями розвитку держави, зокрема в галузях аграрного сектору. Розвиток сільського господарства та підвищення його інвестиційної привабливості залишаються актуальними питаннями в контексті стабілізації економічної ситуації країни та покращення стану та оцінки продовольчої безпеки. Важливим ланцюгом у сільському господарстві, економіці та забезпеченні продовольчої безпеки виступає агропереробна галузь, адже внутрішня переробка дозволяє формувати додаткову вартість всередині країни, залучати іноземні інвестиції та технології, витіснити на ринку частину імпоротної продукції на користь вітчизняної, зменшувати навантаження на транспортну інфраструктуру та формувати потужні кластери в основних галузях аграрного сектору України.

В умовах блокування експорту аграрної сировини зростають перспективи нарощування агропереробки та збільшення інвестиційних вливань аграріїв у нові переробні потужності. Інвестування в розвиток агропереробки зумовлює посилене впровадження та використання інноваційних технологій в сільському господарстві, що є одним пріоритетних завдань в досягненні 2 Цілі Сталого Розвитку – подолання голоду [3].

Переробна промисловість є стратегічно важливою для економіки країни та характеризується високим потенціалом до зростання. Інвестування розвитку агропереробки сприяє технологічному розвитку, розширенню виробничих потужностей виробників, підвищенню експортного потенціалу, створенню робочих місць та розвитку сільських територій.

Інвестиційні проєкти в зазначеній галузі мають високий ступінь інвестиційної привабливості, особливо в контексті повоєнної відбудови країни (рис. 1.), однак їх успішна реалізація та вихід продукції на нові ринки зумовлюють потребу в удосконаленні вітчизняного законодавства, розробки ефективної державної політики щодо підтримки інвестпроєктів, створення органів сертифікації продукції відповідно до міжнародних стандартів, розвитку суміжної інфраструктури, особливо транспортно-логістичної, впровадженні сучасних технологічних ліній, створення індустріальних парків тощо.

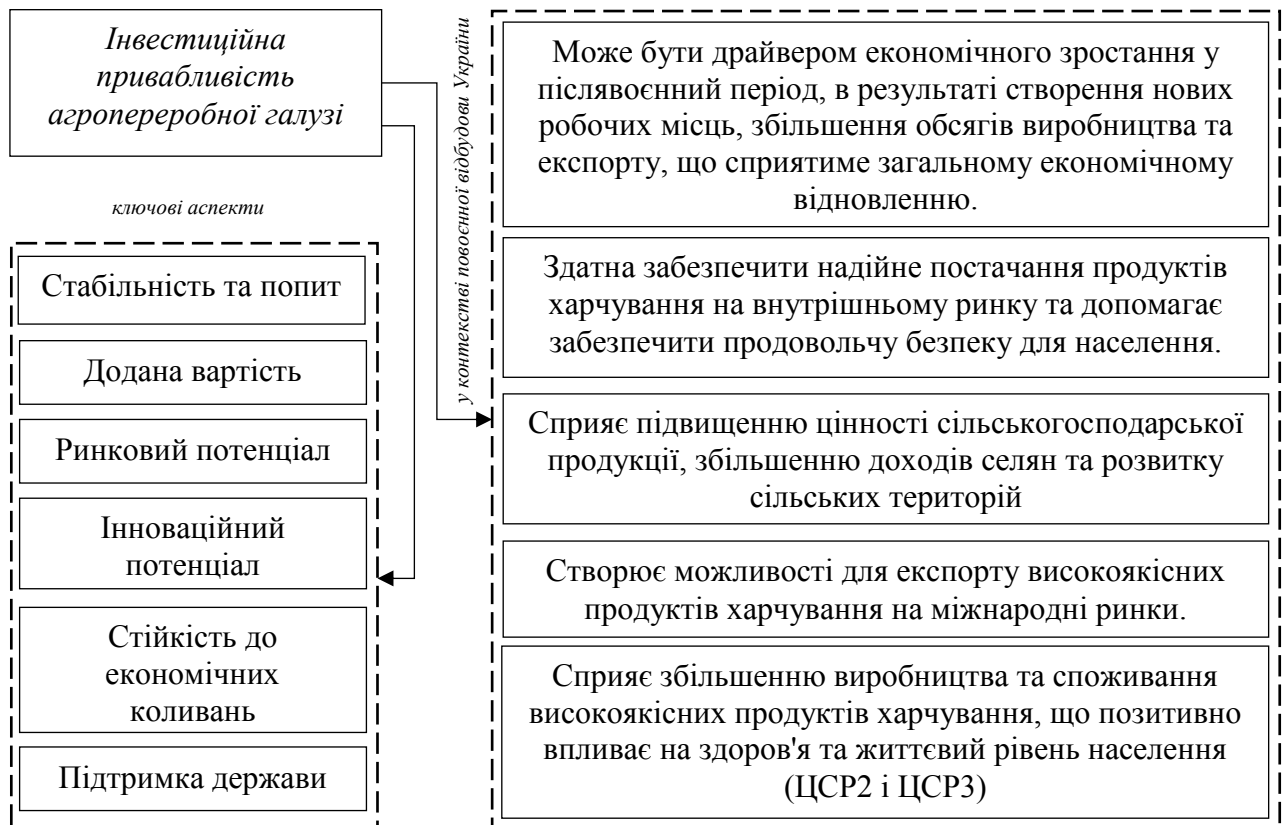

Рис. 1. Ключові аспекти інвестиційної привабливості агропереробної галузі України Систематизовано авторами на основі джерела [1,2].

Зростання перспектив агропереробної галузі в Україні та збільшення інвестиційних впливів в неї відбуваються в умовах блокування експорту аграрної сировини. Інвестування в розвиток агропереробки сприяє інноваційному розвитку та підвищенню експортного потенціалу. Агропереробна галузь є досить привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів, оскільки вона відіграє ключову роль у стабілізації економіки, забезпеченні продовольчої безпеки та підвищенні життєвого рівня населення.

Список використаних джерел

1. Зоря О.П., Зоря С.П., Мауер Д.Р. Напрями інвестиційного-інноваційного розвитку аграрного виробництва України в умовах євроінтеграційних змін та продовольчих викликів. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Випуск 8 (08). С. 83-88. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.8-14>. (дата звернення: 19.04.2024).

2. Зоря О.П., Мауер Д.Р. Роль стратегічного управління інвестиційно-інноваційним розвитком аграрних підприємств в умовах війни. *Глокалізаційні аспекти інноваційного розвитку економіки: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених* (Одеса, 13 жовтня 2023 р.). Одеса: ОНЕУ, 2023. С. 50-51.

3. Цілі Сталого Розвитку Україна. Добровільний національний огляд. 2020. С. 62-69. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Download?id=4819b04d-99d6-47d3-a0db-fd4a4215f13d> (дата звернення: 19.04.2024).

Муренець Анна Сергіївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

МЕТОДИ ОЦІНКИ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВІ

Корупція може бути визначена як зловживання владою або посадою для особистої вигоди або для отримання неправомірних вигод, часто шляхом хабарництва, підкупу, використання владних ресурсів у власних інтересах тощо. Це серйозне соціальне, економічне та політичне явище, яке має негативний вплив на розвиток суспільства та держави в цілому.

Оцінка рівня корупції дозволяє зрозуміти, наскільки поширеною є корупція в конкретній країні або секторі. Це дає змогу правлячим структурам та міжнародним організаціям визначити пріоритети та ресурси, необхідні для боротьби з цим явищем. Оцінка дозволяє виявити причини та фактори, які сприяють корупції, а також її наслідки для суспільства, економіки та політики. Це допомагає розробити більш ефективні стратегії боротьби з корупцією, орієнтовані на вирішення конкретних проблем. Оцінка рівня корупції дозволяє визначити ефективність заходів, вжитих для її запобігання та боротьби. Це дозволяє вчасно коригувати стратегії та заходи, щоб досягти кращих результатів. Отже, оцінка рівня корупції є необхідним елементом комплексного підходу до боротьби з цим явищем і дозволяє ефективно використовувати ресурси та зусилля для досягнення позитивних результатів.

1. Кількісні методи оцінки рівня корупції:

Міжнародні рейтинги та індекси корупції: Порівняння рівня корупції між країнами за допомогою спеціалізованих рейтингів, таких як Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) від Transparency International.

Статистичні дані та аналіз: Використання статистичних методів для оцінки корупції, таких як аналіз злочинності, рівень відмивання грошей, обіг готівки у економіці та інші показники.

2. Якісні методи оцінки рівня корупції:

Експертні оцінки та опитування: Залучення експертів, активістів, журналістів та громадських організацій для збору інформації про рівень корупції у різних сферах суспільства.

Квалітативні дослідження, орієнтовані на розуміння контексту, особливостей і структури досліджуваної теми: Проведення квалітативних досліджень, спрямованих на вивчення структури та механізмів корупційних схем, виявлення основних причин корупції та шляхів її запобігання.

3. Застосування отриманих результатів:

Визначення пріоритетних напрямків боротьби з корупцією на основі результатів оцінки. Розробка та впровадження ефективних антикорупційних стратегій та програм.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

4. Методи інституційного аналізу:

Аналіз правового середовища: Оцінка ефективності антикорупційного законодавства, його відповідності міжнародним стандартам та рівня захисту прав громадян та бізнесу.

Аналіз інституційних систем: Вивчення роботи правоохоронних органів, судової системи, контролюючих та регулюючих органів з метою виявлення слабких місць у боротьбі з корупцією.

5. Технологічні методи оцінки:

Використання ІТ-рішень: Застосування інформаційних технологій для автоматизації моніторингу та аналізу даних про корупцію, а також забезпечення прозорості та доступу до інформації для громадськості.

Цифрові інструменти звітування: Розвиток онлайн-платформ для збору скарг та повідомлень про корупційні випадки, що дозволяє громадськості активно брати участь у виявленні порушень та моніторингу діяльності влади.

6. Специфічні методи для різних секторів:

Оцінка рівня корупції в освітній та медичній сферах: Аналіз випадків хабарництва, несправедливого розподілу ресурсів та послуг, виявлення випадків недостатньої професійної етики.

Оцінка корупції в галузі публічних закупівель: Аналіз процедур закупівель, дотримання принципів відкритості та конкуренції, виявлення корупційних схем у галузі закупівель.

Ці методи можуть використовуватися окремо або в поєднанні для отримання комплексної картини рівня корупції в державі та розробки ефективних стратегій по її запобіганню та боротьбі.

Список використаних джерел

1. Методика стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні. Схвалена рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 12.01.2017 № 12. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN028308>.

2. Басанцов І. В., Зубарева О. О. Корупція в Україні: сучасні реалії та ефективні засоби протидії : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2016. 113 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/53054/1/Basantsov.pdf;jsessionid=253449921282D2918FA3625570765810>.

Нестеров Дмитро Олександрович
магістрант МЕВ

Клименко Маргарита Андріївна
магістрант економіки

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Науковий керівник: Сусліков Станіслав Вячеславович, к.е.н., доцент

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТОРГІВЛІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ КОМПАНІЯМИ

Розуміння ефективності торгівлі з цими компаніями стає ключовим для бізнесу з усього світу [1-5]. Укладання торговельних угод між Європейським Союзом та іншими країнами чи регіонами, такими як зони вільної торгівлі, робить європейський ринок привабливим для торгівлі. Вивчення ефективності таких угод стає важливим завданням [1, 2]. Розуміння та зниження тарифних та нетарифних бар'єрів у торгівлі з європейськими компаніями може допомогти збільшити обсяги торгівлі та підвищити конкурентоспроможність. Політичні зміни, такі як виходи з ЄС чи введення нових торговельних обмежень, можуть суттєво вплинути на ефективність торгівлі з європейськими компаніями [3, 4]. Отже, дослідження ефективності торгівлі з європейськими компаніями відображає сучасні тенденції у світовій економіці та визначає стратегічні підходи для підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Торгівля з європейськими компаніями може бути важливою і перспективною сферою для розвитку бізнесу. Європейський ринок приваблює багато українських підприємців через свою велику потенційну аудиторію, високі стандарти якості та розвинену інфраструктуру [3, 4]. На наш погляд, в цій сфері слід надавати особливу увагу деяким надзвичайно важливим аспектам торгівлі з європейськими компаніями.

Перш ніж починати торгівлю з європейськими компаніями, варто зробити дослідження ринку, щоб зрозуміти попит на пропоновані товари чи послуги в Європі, конкурентну обстановку, особливості споживачів та маркетингові стратегії. Для успішної торгівлі важливо встановити стабільні торгові відносини з європейськими партнерами. Це може охоплювати укладання контрактів, визначення умов поставок та взаєморозрахунків. Тому конче необхідно знаходити європейські компанії, які зацікавлені у співпраці. Це може бути зроблено через участь у міжнародних виставках, використання бізнес-мереж, а також за допомогою онлайн-платформ та баз даних. В подальшому важливо налагодити тісний зв'язок з потенційними партнерами та почати переговори щодо умов співпраці.

Визначення ефективності торгівлі з європейськими компаніями включає аналіз різних аспектів взаємодії та оцінку досягнутих результатів. Для цього необхідно оцінити загальний обсяг торгівлі з європейськими компаніями за певний період часу та порівняти ці цифри з попередніми періодами, щоб визначити тенденції зростання чи зменшення. Потім розрахуються витрати, пов'язані з торгівлею з європейськими компаніями (наприклад, витрати на логістику, маркетинг, виробництво тощо) та їх порівняння з прибутком від такої

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

торгівлі, зі стандартами галузі та попередніми періодами. Після цього проводиться оцінка результативності використання маркетингових стратегій для просування продуктів чи послуг на європейському ринку [1]. Розглядаються такі аспекти, як рівень усвідомлення бренду, конверсія продажів та рівень задоволеності клієнтів. На завершення проводиться вивчення відгуків та зворотного зв'язку від клієнтів з Європи щодо пропонованої продукції чи послуг. Аналізуються позитивні та негативні аспекти, щоб визначити, як можна поліпшити якість та задоволеність клієнтів. Отримані результати порівнюються з європейськими компаніями шляхом комплексного аналізу різних аспектів взаємодії та досягнутих результатів, враховуючи конкретні цілі та стратегії підприємства. Загалом, ефективність торгівлі з європейськими компаніями можна визначити шляхом комплексного аналізу різних аспектів взаємодії та досягнутих результатів, враховуючи конкретні цілі та стратегії даного підприємства [5].

Важливо звернути увагу на те, що Європейський ринок має високі стандарти якості та безпеки. Перед початком експорту в Європу вам може знадобитися сертифікація відповідності стандартам ЄС. Організація логістики і доставки товарів до Європи є, на нашу думку, ключовим етапом. Варто вивчити оптимальні маршрути, вибрати надійних логістичних партнерів і встановити ефективні системи поставок. Важливо також уважно дослідити митні правила та тарифи, які можуть застосовуватися до пропонованої продукції при ввезенні в Європу. Ці правила і тарифи можуть залежати від різних факторів, таких як країна походження продукції, вид продукції та інші характеристики. Для того щоб дізнатися конкретні митні правила та тарифи для продукції українських підприємств при ввезенні до ЄС, рекомендуємо звернутися до національного митного органу або скористатися онлайн-інструментами Європейської Комісії, які допоможуть з'ясувати необхідну інформацію для кожного конкретного випадку в сфері міжнародної торгівлі.

Далеко не завжди представники українського бізнесу звертають увагу культурні відмінності між Україною та країнами Європи. Розуміння цих різниць може допомогти вести успішний міжнародний бізнес та встановлювати довгострокові відносини з партнерами з ЄС. Ознайомтеся з правовими вимогами та регуляціями, що стосуються експорту товарів чи послуг з України до Європейського Союзу. Щоб успішно вести торгівлю з європейськими компаніями, важливо мати належне розуміння міжнародних торговельних угод, вимог і стандартів. Крім того, необхідно вивчити культурні та юридичні відмінності між даною країною та країнами Європейського союзу.

Успішна міжнародна торгівля передбачає ефективну комунікацію з партнерами з Європи. Відкритість до співпраці, вміння швидко реагувати на зміни та вирішувати проблеми можуть стати ключем до успіху у торгівлі з європейськими компаніями. Успішна комунікація з партнерами з ЄС є ключовим аспектом міжнародної торгівлі. Загальним принципом є бажання розбудовувати довіру та розуміння між українськими та європейськими партнерами. Засновані на цьому відносини сприятимуть успішній торгівлі та спільним проектам.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Велике значення має постійне вдосконалення бізнес-процесів, адаптація до нових вимог та розвиток ефективної стратегії для взаємодії з європейським ринком. Торгівля з європейськими компаніями може відкрити нові можливості для бізнесу даного підприємства та сприяти його зростанню. Торгівля з європейськими компаніями може бути важливим аспектом бізнесу для багатьох підприємств у всьому світі. Європейські компанії часто відомі своєю якістю, інноваційністю та високими стандартами виробництва. Відкриття торговельних зв'язків з європейськими компаніями може принести українським підприємствам багато переваг, таких як доступ до нових ринків, технологій та ресурсів. Успішна торгівля з європейськими компаніями може відкрити нові можливості для українського бізнесу та допомогти зміцнити його позиції на світовому ринку.

Дослідження показує, що торгівля з європейськими компаніями є важливою складовою міжнародного бізнесу, і обсяги торгівлі зростають з року в рік. Торговельні угоди, укладені між різними країнами та регіонами, грають велику роль у сприянні розвитку та підтримці торгівлі з європейськими компаніями. Політичні, економічні та соціальні зміни можуть суттєво впливати на ефективність торгівлі з європейськими компаніями, тому підприємства повинні бути готові до адаптації та вироблення стратегій управління ризиками. Дослідження вказує на важливість розвитку ефективних стратегій маркетингу, збуту та логістики для забезпечення успішної торгівлі з європейськими компаніями. Незважаючи на досягнуті успіхи, існує потенціал для подальшого зростання торгівлі з європейськими компаніями шляхом розвитку нових ринків та підвищення конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejoru/2023/No1/43.pdf>.

2. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. *Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.

3. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с

4. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства. Харків : Віровець А.П. : Апостроф, 2012. 703 с.

5. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки): зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.

Опалько Вікторія Вікторівна

к.е.н., доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси

Гайдай Ганна Григорівна

к.е.н., доцент кафедри економіки
Національний транспортний університет
м. Київ

РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ринок праці в Україні залишається однією з ключових сфер у контексті соціально-економічного розвитку країни. В умовах геополітичних турбулентностей та економічних викликів, таких як військові дії, пандемії та економічні реформи, ринок праці стикається зі значними викликами. Суттєво змінюються попит і пропозиція на ринку праці, потреби економіки, запити на нові професії та нові вакансії. Тому необхідно постійно аналізувати та розробляти стратегії для забезпечення стабільності, росту зайнятості та підвищення рівня соціального захисту працівників.

Воєнні дії суттєво впливають на вітчизняний ринок праці, що призводить до значних коливань, структурних та якісних змін у сфері праці, зменшення можливостей для зайнятості, зростання вимушених переселенців, мобілізації працездатного населення. Незважаючи на поступову адаптацію економіки до нових умов, в Україні залишається високий рівень безробіття. Проблеми на ринку праці загострюються в умовах поглиблення означених дисбалансів. Однією з найбільш значущих змін на ринку праці України у 2022-2023 роках стало значне скорочення зайнятості населення. Це стало наслідком припинення діяльності значної кількості підприємств, що постраждали під час військових дій. Більшість таких підприємств розташовувалися на територіях, що перебували під окупацією протягом перших місяців війни. Відбулося скорочення кількості працюючих приватних (небюджетних) підприємств у другому кварталі 2022 року, зокрема, 77% у Луганській області, 56% у Донецькій, 51% у Херсонській, 39% у Харківській, 30% у Запорізькій, 28% у Миколаївській, 15% у Київській, 14% у Чернігівській області, 12% у Сумській [2].

Відповідно до результатів дослідження Національного банку України (далі – НБУ) рівень безробіття у 2023 році становив 19%, за очікуваннями планується, що він буде скорочуватися з часом [1]. Рівень безробіття в Україні за методикою Міжнародної організації праці (серед населення у віці від 15 до 70 років) у 2022 – 2023 роках в середньому становив 33% [2], проти 10,3% у 2021 році.

Державна служба зайнятості надає детальний огляд щодо кількості та структури зареєстрованих безробітних, відповідно до статі, віку, професії та видів економічної діяльності. Проте, ці дані відображають лише зареєстрованих безробітних (тобто тих, хто офіційно зареєстрований у Державній службі

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

зайнятості) на ринку праці. Згідно з цими даними, кількість зареєстрованих безробітних зменшилася з 1191,0 тисяч осіб у 2021 році до 867,6 тисяч осіб у 2022 році. Станом на 1 січня 2024 р. загальна чисельність безробітних, становила 96,1 тис. осіб (серед них понад 40% мають вищу освіту) наявні вакансії становлять 40,2 тис. одиниць [3]. У той же час, кількість зареєстрованих безробітних серед внутрішньо переміщених осіб зросла майже в 5 разів, хоча їх відсоткове співвідношення від загальної кількості зареєстрованих безробітних становило лише 7%.

Змінилася і статеві-вікова структура безробітних. За нашими підрахунками та оцінками фахівців статеві-вікова структура безробітного населення України свідчить про певну вікову переорієнтацію: якщо у 2015 році найбільша частка безробітних була у віці 15-34 роки (54,5%), у 2021 році найбільша частка безробітних була у віці 35-49 років (43,7%), то у 2022-2023 роках зросла частка безробітного населення віком 50 років і старше. Найбільше зниження кількості зареєстрованих безробітних у воєнний період відбулося серед молоді (на 33%) та серед жінок (на 22%).

На ринку праці від початку 2024 року збільшилася кількість нових вакансій, у порівнянні з 2021 роком, тобто довоєнним періодом. Водночас зменшилася кількість резюме у період 2022-2023 років, що пов'язано зі значною міграцією та мобілізацією.

Динаміка вакансій на ринку праці України за 2015 – 2023 роки представлена на рис. 1.

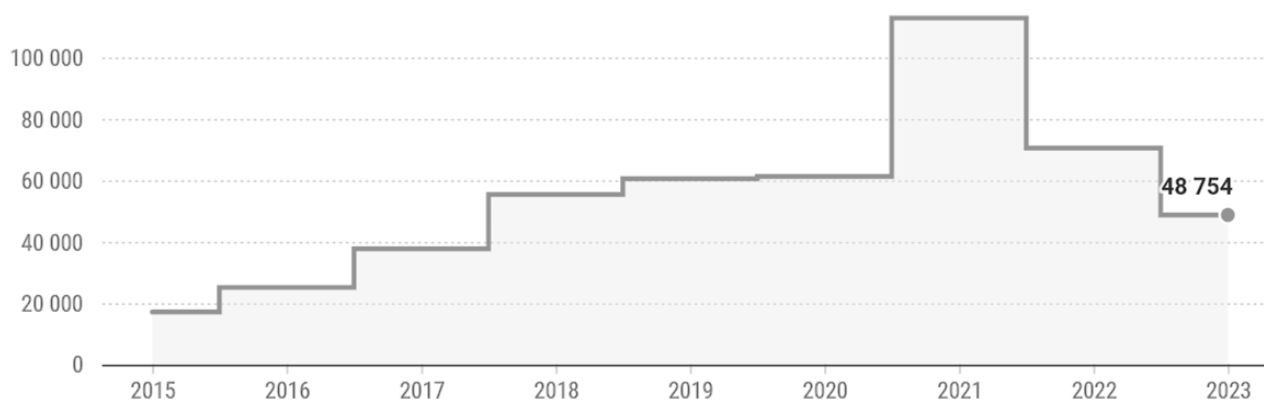

Рис. 1 Кількість вакансій на ринку праці в Україні за даними *jobs.dou.ua*, 2015 – 2023 роки [4].

Згідно даних рис. 1 спостерігається зменшення вакансій у 2022 і 2023 роках. Найбільша кількість вакансій була у 2021 році. Особливістю 2023 року є те, що кількість вакансій нетехнічних професій зросла на 15% за рік, технічних, навпаки, зменшилась на 34%. Традиційно найбільш затребуваними вакансіями серед роботодавців є продавці-консультанти, менеджери, бухгалтери, водії, кухарі, касири, вантажники, охоронці та ін. Якщо порівнювати десятку лідерів за посадами на Work.ua з показниками 2023 року, то вона залишилася майже без

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

змін. У трійці лідерів за професіями залишаються – сфера обслуговування, робочі спеціальності, продажі та закупівлі.

Під час воєнного стану в Україні набули актуальності такі військові професії/посади, як: вогнеметник, артилерист, мінометник, снайпер, розвідник, інженер та оператор дронів та ін. Попит на відповідний людський капітал став очевидним і зумовлений станом війни в країні, що призвело, серед іншого, до відзначення (або фактичного витіснення) позицій професій/посад у сфері «ІТ. Комп'ютери. Інтернет» у рейтингу високооплачуваних професій.

Отже, умови воєнного стану суттєво впливають на ринок праці України, призводячи до значних змін та викликів. Серед основних викликів можна виділити істотне скорочення зайнятості внаслідок припинення діяльності підприємств та зменшення економічної активності. Крім того, військові дії спричиняють масштабні потоки переселенців, які також впливають на ринок праці та структуру безробіття. Дані про безробіття та структуру зайнятості вказують на значні зміни, зокрема, зростання кількості безробітних серед населення старшого за 50 років, зменшення серед молоді та жінок, а також збільшення числа безробітних серед внутрішньо переміщених осіб. Це вимагає від уряду та інших зацікавлених сторін реалізації ефективних заходів з метою стимулювання зайнятості, захисту уразливих груп на ринку праці та розроблення програм відновлення економіки після воєнного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Зарплати українців в 2024 році суттєво зростуть – НБУ. URL: <https://finclub.net/ua/news/zarplaty-ukraintsiv-v-2024-rotsi-suttievo-zrostut-nbu.html> (дата звернення 15.04.2023)
2. Ринок праці України 2022–2023: стан, тенденції та перспективи. 2023. 170 с.
3. Аналітична та статистична інформація. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/view> (дата звернення 16.04.2023)
4. Ринок праці 2023: найменше вакансій за 5 років, але +15% нетехнічних за рік. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/jobs-and-trends-2023/> (дата звернення 18.04.2023).

Остапенко Тетяна Миколаївна

к. е. н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту
Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ
м. Дніпро

ВИРОБНИЧА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ

В умовах ринкової економіки підвищення ефективності виробництва та подальший розвиток суб'єктів господарювання можна досягти за умови зниження собівартості продукції та ефективного управління витратами підприємства. Собівартість продукції (робіт, послуг) є одним із показників, в якому знаходять відображення усі сторони роботи підприємства: рівень організації виробничого процесу, його технічна оснащеність, рівень організації матеріально-технічного постачання, ступінь ефективності використання необоротних та оборотних активів, продуктивність праці тощо.

Отже, поняття собівартості продукції будується на визначальному положенні: це витрати на виробництво продукції, здійснювані на підприємстві. Економічна сутність виробничої собівартості полягає в обґрунтуванні витрат, необхідних для виробництва одиниці продукції, тобто у визначенні вартості, яка включає в себе витрати на сировину, матеріали, працю, амортизацію обладнання та інші витрати. Виробнича собівартість є важливою складовою для прийняття управлінських рішень, таких як встановлення цін на продукцію, розрахунок ефективності виробництва, планування виробництва та управління запасами [1].

Виробнича собівартість дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів підприємства для виробництва продукції. Вона допомагає управлінцям планувати та контролювати витрати на виробництво, визначаючи оптимальні стратегії ведення бізнесу. Від виробничої собівартості залежить встановлення цін на продукцію, що дозволяє підприємству отримувати прибуток. Зниження виробничої собівартості дозволяє підприємству збільшити свою конкурентоспроможність на ринку. Інформація про виробничу собівартість допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо виробничих процесів та стратегій розвитку підприємства. Вона дозволяє визначити рентабельність окремих видів продукції та виробничих підрозділів підприємства. Таким чином, виробнича собівартість є важливим інструментом управління, який дозволяє підприємству ефективно вести свою діяльність та досягати поставлених цілей.

Зниження собівартості продукції має значення для підприємства з різних поглядів. Зменшення собівартості дозволяє підприємству отримувати більший прибуток з продажу продукції або послуг. Низька собівартість дозволяє підприємству встановити більш конкурентоспроможні ціни на свою продукцію, що може привертати більше клієнтів та збільшувати частку ринку. Зниження собівартості може дати можливість підприємству збільшити виробничі масштаби, що в свою чергу може призвести до економії на виробництві через

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

економії в обсягах закупівель, виробництва та ін. Зменшення собівартості може позитивно вплинути на фінансовий стан підприємства, дозволяючи збільшити прибуток та інвестиційні можливості. Оптимізація процесів та зниження витрат може також призвести до покращення якості продукції, що може бути привабливим для споживачів. Зниження собівартості може допомогти зменшити вплив різних ризиків на фінансовий стан підприємства, таких як коливання цін на ресурси або зміни в споживчому попиті.

Узагальнимо переваги та недоліки зниження собівартості продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки зниження собівартості продукції [2, 3]

Переваги та недоліки	Зміст переваг та недоліків
Переваги зниження собівартості продукції	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зниження собівартості дозволяє збільшити прибуток від продажу продукції. 2. Зниження цін на продукцію або послуги може підвищити їх привабливість для покупців та збільшити частку ринку. 3. Зменшення собівартості може дозволити підприємству збільшити виробничі обсяги без збільшення витрат. 4. Зниження витрат дозволяє зменшити вплив ризиків, таких як коливання цін на ресурси. 5. Збільшення прибутковості, конкурентоспроможності та фінансового стану може стимулювати інвесторів вкладати кошти в підприємство, що сприяє подальшому розвитку.
Недоліки зниження собівартості продукції	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зниження витрат може призвести до скорочення витрат на контроль якості, що може негативно вплинути на якість продукції. 2. Надмірне зниження витрат може призвести до скорочення заробітної плати або вигод для працівників, що може знизити їхню мотивацію. 3. Зменшення витрат може призвести до зменшення інвестицій у покращення умов праці. 4. Надмірне зниження витрат може призвести до скорочення інвестицій у дослідження та розвиток. 5. Якщо всі підприємства в галузі знижують собівартість, це може призвести до втрати конкурентної переваги. 6. Зниження витрат може призвести до більшого використання ресурсів та забруднення довкілля.

Зниження собівартості продукції може мати різноманітні соціальні наслідки. Якщо підприємство зменшує витрати на виробництво, це може призвести до скорочення кількості робочих місць або зміни умов праці. Якщо зниження собівартості призводить до збільшення прибутку без відповідного підвищення заробітної плати або інвестицій у соціальні програми, це може призвести до економічної нестабільності та зростання соціальних нерівностей.

Зниження собівартості може призвести до зміни якості або інших характеристик товарів, що вплине на споживчі властивості продукції. Якщо зниження собівартості призводить до автоматизації або інших заходів з

ефективності, це може призвести до втрати робочих місць для працівників.

В літературі містяться наступні можливі шляхи зменшення виробничої собівартості продукції (витрат виробництва):

1. Оптимізація процесів виробництва: покращення технологій та оптимізація робочих процесів можуть допомогти знизити витрати на виробництво.

2. Енергоефективність: зменшення споживання енергії та перехід на більш ефективні джерела енергії можуть знизити витрати.

3. Управління витратами на сировину: ефективне управління закупівлями та використанням сировини може допомогти зменшити витрати.

4. Оптимізація транспортних витрат. Використання ефективних транспортних маршрутів та технологій може зменшити витрати на доставку.

5. Модернізація обладнання. Використання сучасного обладнання може підвищити продуктивність та знизити витрати.

6. Управління виробничими відходами. Ефективне управління відходами може допомогти знизити витрати на їхнє утилізацію.

7. Оптимізація робочої сили. Планування робочого часу та використання ресурсів може знизити витрати на заробітну плату.

8. Ефективне управління запасами може допомогти знизити витрати на їх утримання та зменшити ризик не продажу.

9. Оптимізація виробничого простору: використання простору виробництва більш ефективно може допомогти зменшити витрати на оренду або утримання приміщень.

10. Автоматизація процесів, тобто впровадження автоматизованих систем може підвищити продуктивність та знизити витрати на робочу силу.

11. Ефективне управління витратами на обслуговування: планування та контроль витрат на обслуговування можуть допомогти знизити витрати.

12. Використання субпідрядників та партнерів, тобто співпраця з іншими підприємствами може допомогти зменшити витрати на виробництво [4, 5].

Отже, собівартість виготовленої продукції є одним з найважливіших показників ефективності роботи підприємства, який комплексно характеризує використання всіх ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових) та потребує зниження.

Список використаних джерел

1. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підруч. Київ. 2016. 378 с.
2. Романченко Н.В., Кожемякіна Т.В. Економіка підприємства: навч. посіб.: підручник. Київ. 2018. 304 с.
3. Небава М.І. Економіка підприємства [Текст]: Навч. посібник / М.І. Небава, О.О. Адлер, О.Й. Лесько. Вінниця. 2011. Ч. 1. 117 с.
4. Економіка енергетики: підруч. За ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. І.М. Сотник. Суми. 2015. 378 с.
5. Маслак О.І., Воробйова Л.Д. Економіка промислового підприємства: навч. посіб., Київ. 2016. 172 с.

Остапенко Тетяна Миколаївна

к. е. н., доцент, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту
Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ
м. Дніпро

**ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Інвестиційна конкурентоспроможність підприємства визначається його здатністю ефективно конкурувати на ринку за рахунок використання інвестиційних ресурсів для досягнення стратегічних цілей та забезпечення стабільного розвитку. Основні складові інвестиційної конкурентоспроможності підприємства включають: здатність підприємства витримувати фінансові труднощі та забезпечити доступ до достатньої кількості фінансових ресурсів для інвестицій; здатність підприємства створювати та впроваджувати нові ідеї, технології та продукти, що дозволяють займати конкурентні переваги на ринку; забезпечення оптимального використання виробничих ресурсів та процесів для зниження витрат та підвищення якості продукції; вміння розробляти та реалізовувати стратегії розвитку, спрямовані на досягнення конкурентних переваг; здатність підприємства до встановлення ефективних партнерських відносин та співпраці з іншими компаніями для спільного розвитку та досягнення цілей; наявність висококваліфікованого та мотивованого персоналу, що дозволяє підприємству ефективно виконувати свої завдання; здатність підприємства займати сильну позицію на ринку та ефективно конкурувати з іншими учасникам; здатність підприємства враховувати інтереси суспільства та дотримуватися принципів сталого розвитку.

Загалом, інвестиційна конкурентоспроможність підприємства залежить від комплексного підходу до управління його ресурсами та стратегіями, спрямованими на досягнення успіху на ринку [1]. Підвищення інвестиційної конкурентоспроможності підприємства є важливою стратегічною метою, яка сприяє забезпеченню стабільного розвитку та успіху на ринку. Для досягнення цієї мети підприємство може вживати ряд заходів. Цими заходами можуть стати:

1. Розробка та впровадження нових продуктів або послуг, що відповідають потребам ринку та мають конкурентні переваги.
2. Використання передових технологій та інноваційних виробничих процесів, що дозволяють знизити витрати та підвищити продуктивність.
3. Створення ефективних маркетингових стратегій, що сприяють просуванню продукції та залученню нових клієнтів.
4. Розвиток інноваційної культури на підприємстві, що сприяє постійному пошуку нових ідей та рішень.
5. Впровадження системи управління якістю ISO9001, що дозволяє підвищити якість продукції та послуг.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

6. Створення та впровадження програми корпоративної соціальної відповідальності (CSR), що сприяє позитивному сприйняттю підприємства в суспільстві.

7. Розробка та впровадження ефективних систем управління ризиками, що дозволяють підприємству уникати потенційних втрат.

8. Використання фінансових інструментів для залучення інвестицій, таких як облігації, акції, кредити та інші.

9. Створення та впровадження програми лояльності для клієнтів, що сприяє збільшенню обсягів продажів та підвищенню їхньої віддачі.

10. Розвиток та впровадження системи ефективного управління персоналом, що сприяє підвищенню мотивації та продуктивності працівників.

11. Використання інноваційних методів управління витратами**, що дозволяють знизити витрати та підвищити ефективність управління.

12. Створення та впровадження програми розвитку талантів, що дозволяє залучати та утримувати висококваліфікованих спеціалістів.

13. Розробка та впровадження ефективної системи управління знаннями, що сприяє накопиченню та передачі знань у межах підприємства.

14. Впровадження програми зниження впливу на навколишнє середовище, що сприяє зменшенню витрат та підвищенню привабливості для інвесторів.

15. Використання інноваційних методів фінансового управління, що дозволяють ефективно використовувати фінансові ресурси та залучати нові інвестиції.

16. Створення та впровадження програми цифрової трансформації, що сприяє впровадженню новітніх цифрових технологій та процесів.

17. Впровадження системи управління відносинами з клієнтами (CRM), що сприяє покращенню спілкування з клієнтами та підвищенню їхньої лояльності.

18. Створення та впровадження програми сталого розвитку, що сприяє збереженню ресурсів та підвищенню ефективності виробництва.

19. Впровадження інноваційних методів управління ланцюгом постачання, що дозволяють оптимізувати виробничі процеси та знижувати витрати.

20. Розвиток та впровадження програми диференціації продукції, що дозволяє відрізнити продукцію від конкурентів та залучати нових клієнтів [2-4].

Інвестиційна конкурентопроможність підприємства є ключовою для залучення інвесторів та забезпечення його стійкого розвитку. Щоб підвищити конкурентопроможність, підприємство повинно розробити та продемонструвати свої конкурентні переваги, такі як унікальність продукції, технологічні досягнення, доступ до ринків тощо. Підприємство має демонструвати свою платоспроможність, впровадити системи управління ризиками для мінімізації можливих загроз інвесторам. Забезпечити доступність та відкритість інформації про фінансовий стан, діяльність та перспективи розвитку підприємства. Впроваджувати технології та інноваційні рішення, що дозволяють підприємству зали-

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

шатися конкурентоспроможним. Підприємство має здійснювати постійне вдосконалення та бути гнучким до змін у відповідь на вимоги ринку та інвесторів. Ці дії допоможуть підприємству підвищити його інвестиційну конкурентоспроможність та забезпечити стабільний розвиток у конкурентному середовищі.

Список використаних джерел

1. Пономаренко В. С., Піддубна Л. І. Управління конкурентоспроможністю підприємства: підручник. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. 328 с.
2. Маслак О.І., Воробйова Л.Д. Економіка промислового підприємства: навч. посіб., Київ. 2016. 172 с.
3. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навчальний посібник. К.: Каравела, 2012. 432 с.
4. Краус Н.М. Інвестиційний менеджмент: навчально-методичний посібник. Полтава: Астроя, 2011. 176 с.

Парфьонова Вероніка Миколаїіна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Пуртов Володимир Федорович, к. е. н., доцент

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У даний момент Україна активно працює над здійсненням свого європейського курсу, визначенням власного місця в глобальній спільноті та встановленням стратегічних партнерств на основі взаємності та рівності. Проте, на шляху до досягнення цих цілей стоять численні виклики, які ускладнюють процеси інтеграції. Зокрема, у сфері регіонального розвитку та державного управління існують серйозні проблеми, які гальмують економічний прогрес, соціальний розвиток та формування ефективної системи управління регіонами.

Досягнення соціально-економічного прогресу регіонів напряму залежить від правильної розробки регіональної політики, вибору стратегічних концепцій розвитку, впровадження інвестиційно-інноваційної політики та підтримки міжрегіональних та міжнародних соціально-економічних зв'язків.

У сучасних умовах особливо важливе стає виявлення факторів, що визначають конкурентне середовище регіонів, розробка ефективних механізмів забезпечення конкурентоспроможності господарських систем, використання методів оцінки конкурентоспроможності та розробка стратегій підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств. Зниження рівня соціально-економічного розвитку регіонів та погіршення якості життя населення, без належних заходів з боку держави, може призвести до додаткової дестабілізації ситуації в країні.

Для розуміння концепції соціально-економічного розвитку регіону, спершу необхідно розглянути поняття «регіон» та «розвиток» взагалі. Виникнення терміну «регіон» тісно пов'язане з розвитком напрямів досліджень, таких як регіоналістика та регіональна економіка. На сьогоднішній день відсутнє єдине чітке визначення поняття «регіон». Різні автори трактують його різним чином, основувшись на аналогії з терміном «економічний район» або надаючи йому інший контекст. Термін «регіон» з'явився пізніше, ніж термін «район», проте часто вони використовуються як синоніми [2].

Можна виділити кілька критеріїв формування регіону, таких як:

- географічні (розміщення, площа та населення);
- виробничо-функціональні (характеристика основних галузей діяльності);
- містобудівні (типи забудови промислових, житлових та комерційних об'єктів);
- соціологічні (стандарти спілкування та поведінки).

Отже, регіон можна описати як територію, яка має певну внутрішню

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

однорідність, що відрізняє її від інших територій. У межах регіону окремі галузі виробництва, процеси та явища взаємопов'язані, що дозволяє йому функціонувати як системі. Регіон є складовою частиною єдиної держави, яка вирішує свої проблеми та реалізує свій потенціал за допомогою різних політичних, правових, економічних та соціальних програм, спрямованих на створення умов для розвитку регіональних точок зростання.

Соціально-економічний потенціал регіону, який включає демографічний, науково-технічний, виробничий та природно-ресурсний потенціали, є важливою характеристикою регіону. Цей потенціал визначається його здатністю до відтворення, спеціалізацією, динамічністю та наявністю зовнішніх зв'язків. Розвиток регіону означає процес соціальних, гуманітарних, економічних, екологічних та інших позитивних змін у його територіальному просторі. Незалежно від того, чи розглядається лише економічний розвиток, його завжди поєднують із соціальним.

Соціально-економічний розвиток регіонів значною мірою залежить від величини та ефективності використання їх економічного потенціалу. Цей аспект надзвичайно важливий, оскільки він впливає на якість життя населення. Покращення якості життя населення є основною метою соціально-економічного розвитку регіонів [2].

Соціально-економічний розвиток регіону охоплює такі складові:

1. Формування соціальної, економічної та політичної систем, спрямованих на повагу до людської гідності.
2. Покращення умов життя населення, включаючи поліпшення здоров'я, підвищення доходів та рівня освіти.
3. Збільшення ступеня свободи та прав людей.
4. Створення умов, які забезпечують самоповагу людей.

Розробка підходів до оцінки потенціалу регіону та ефективності його використання є одним з найбільш важливих напрямків аналізу в сучасних умовах.

Існує безліч класифікацій концепцій соціально-економічного розвитку регіонів. Враховуючи, що кілька з них доповнюють один одного, їх об'єднують у групи, наведені у таблиці 1.

Отже, соціально-економічний розвиток регіону сильно залежить як від наявності ресурсів, так і від їх взаємодії. Без будь-якого з цих ресурсів розвиток стає неможливим, навіть якщо інші ресурси присутні в великій кількості. Основними стратегічними ресурсами є:

1. Фізичний капітал, що включає природні ресурси, обладнання, яке створене людиною, та виробничу інфраструктуру.
2. Соціальний капітал, що включає соціальні мережі співробітництва, пов'язані між собою соціальними нормами та довірою, що формуються у спільноті та можуть передаватися по регіону.
3. Фінансові ресурси, які включають кошти, необхідні для реалізації різних проектів. Варто відзначити, що зазвичай місцеві органи управління розглядають пошук коштів як виділення грошових коштів з державного бюджету, а не як

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

джерело самофінансування.

4. Людський капітал, що включає природні таланти та здібності, а також отриману освіту і кваліфікацію.

5. Ринкова інфраструктура, що включає умови, через які покупці та продавці товарів та послуг вступають у взаємодію для купівлі-продажу цих товарів та послуг [1 с. 38].

Таблиця 1

Класифікація концепцій соціально-економічного розвитку регіонів

Назва концепції	Засновники	Зміст
Економічний розвиток як розвиток проблеми	James G. March and Herbert A. Simon	Керівництво, яке приймає рішення повинне керувати обмеженою раціональністю. Приймати не найкращі, а звичайні рішення, які відповідають конкретному випадку.
Економічний розвиток як створення «машини зростання»	Holupka S. Shlay A.	Є системним підходом до економічного розвитку регіону, а саме: розвиток є системою, що перетворює основні ресурси (земля, робоча сила, капітал) у ВВП
Економічний розвиток як звільнення людського потенціалу	Osborne D, Gaebler T.	Максимальне використання людського потенціалу потребує значної уваги органів місцевого самоврядування як до важливої умови економічного розвитку
Економічний розвиток як результат керівництва	Bates T., Wiewel W., Teitz M., Gilot R.	Керівник – це привілейований співробітник, який займається забезпеченням економічного зросту регіону, або особистість, яка вирішує проблеми пов'язані з плануванням розвитку регіону
Економічний розвиток як пошук соціальної справедливості	Giloth R., Mier R	Потреба в соц. захисті населення, що мешкає на певній території, та повага до їх прав стосовно визначення свого майбутнього.

Джерело: [3].

Таким чином, соціально-економічний розвиток регіону відображає інтеграцію та прогрес у всіх аспектах, сферах та етапах суспільного розвитку, з урахуванням єдності продуктивних сил і соціально-економічних відносин, що проявляються у життєдіяльності людини.

Список використаних джерел

1. Ковальчук В.Г. Державне управління соціально-економічним розвитком регіону: монографія. Харків: Золоті сторінки, 2013. 296 с.

2. Концепція стійкого розвитку. URL: [http://uk.wikipedia.org/wiki/ Сталий розвиток](http://uk.wikipedia.org/wiki/Сталий_розвиток).

3. Herman E. Daly Beyond Growth. Economic Theory of Sustainable Development. Boston : Beacon press, 1994. 264 p.

Петрова Марія Євгенівна

магістрант економіки

Токар Руслан Олександрович

магістрант МЕВ

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Науковий керівник: Перерва Петро Григорович, д.е.н., професор

ЄВРОПЕЙСЬКА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА

Європейський союз в цей час продовжує стикатися з економічними нерівностями між своїми регіонами [1]. Певні регіони, особливо на сході та півдні, відстають у розвитку порівняно з більш розвинутими регіонами. В умовах зміни клімату та викликів сталого розвитку, існує потреба у програмах, спрямованих на підтримку екологічно чистого розвитку регіонів та зменшення викидів. Зміни в глобальній економіці та конкурентному середовищі вимагають посилення заходів щодо підвищення конкурентоспроможності регіонів через інвестиції в інновації, освіту та інфраструктуру [2, 3]. Деякі регіони стикаються з демографічними викликами, такими як старіння населення та міграція. Програми регіональної політики можуть допомогти вирішити ці проблеми через створення робочих місць, покращення доступу до освіти та здоров'я. Таким чином, актуальність цього дослідження підтверджується потребою в подальшому розвитку та підтримці різних регіонів Європейського союзу для забезпечення сталого і збалансованого економічного та соціального розвитку [4].

Європейська регіональна політика має на меті сприяти розвитку різних регіонів Європейського Союзу, зменшенню різниць у рівні економічного розвитку між ними та забезпеченню більш спрямованого та збалансованого зростання всієї Європи. Для досягнення цих цілей Європейська комісія розробляє та використовує різноманітні інструменти та програми [6-9].

Одна з найбільш важливих програм – це Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР): Це один з основних фінансових інструментів ЄС для здійснення інвестицій у регіональний розвиток та зменшення економічних нерівностей між регіонами. ЄФРР фінансує проекти у сфері інфраструктури, інновацій, підприємництва, освіти, зайнятості та інших галузях. Одна з головних цілей ЄФРР – зменшення різниць у рівні економічного розвитку між різними регіонами Європейського Союзу. Фонд спрямовується на території з низьким рівнем розвитку або з проблемами в економіці. Регіони та міста, які бажають отримати фінансування від ЄФРР, повинні розробляти інвестиційні стратегії та проекти, відповідні пріоритетам фонду. Ці стратегії зазвичай розробляються у партнерстві зі зацікавленими сторонами та затверджуються Європейською Комісією [5]. Європейський фонд регіонального розвитку грає важливу роль у сприянні сталому та збалансованому розвитку регіонів Європейського Союзу, сприяючи економічному зростанню та покращенню якості життя мільйонів людей.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Кохезійний фонд є одним з ключових інструментів Європейського Союзу, спрямованим на зменшення економічних нерівностей та підтримку розвитку менш розвинених регіонів ЄС. Кохезійний фонд спрямований на підтримку розвитку та модернізацію інфраструктури в менш розвинених регіонах Європейського Союзу. Кохезійний фонд фінансує проекти у сферах транспорту, енергетики, захисту довкілля та іншої ключової інфраструктури в менш розвинених регіонах Європейського Союзу [11]. Кохезійний фонд відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку всіх регіонів Європейського Союзу та забезпеченні відповідності стандартам інфраструктури та середовища, сприяючи тим самим зростанню життєвого рівня і покращенню якості життя мешканців цих регіонів. Європейський соціальний фонд – цей фонд спрямований на підтримку зайнятості, підвищення кваліфікації, підтримку соціальної інтеграції та боротьбу з бідністю та соціальним виключенням.

Європейський аграрний фонд регіонального розвитку фонд спрямований на підтримку сільського господарства та розвиток сільських територій, включаючи інвестиції в інфраструктуру, розвиток сільськогосподарських підприємств та збереження навколишнього середовища.

Європейська територіальна співпраця (Interreg) - це програма співпраці між регіонами різних країн ЄС та країнами-кандидатами у членство. Метою є сприяння обміну досвідом, спільним проектам та інтеграції ринків праці.

Інструменти підтримки малого та середнього підприємництва (SME Instrument) - це частина програми Горизонт 2020, що надає фінансову підтримку та інші послуги для розвитку та комерціалізації інноваційних продуктів та послуг, що розробляються малими та середніми підприємствами.

Ініціатива Intelligent Specialisation (S3), також відома як Стратегія розумної спеціалізації, є ключовим підходом Європейського Союзу до просування інноваційного розвитку та конкурентоспроможності регіонів [12]. Ця ініціатива спрямована на зміцнення основних галузей економіки кожного регіону, використовуючи його унікальні природні, людські та технологічні ресурси. Ініціатива Intelligent Specialisation (S3) сприяє створенню стратегій розвитку регіонів ЄС, які базуються на їхніх унікальних перевагах і спеціалізаціях, зокрема у сфері інновацій та досліджень.

Ініціатива Urban Agenda for the EU (Урбаністична політика для ЄС) є ключовим інструментом Європейського Союзу, спрямованим на покращення управління та розвитку міст і міських територій [13]. Основна мета цієї ініціативи полягає в сприянні сталому розвитку міст, забезпеченні якісного життя для їх мешканців, а також в удосконаленні управління урбаністичними питаннями. Ініціатива Urban Agenda for the EU спрямована на розв'язання конкретних міських проблем та сприяння сталому розвитку міст.

Ці програми є лише деякими з численних інструментів та програм, які використовуються в рамках регіональної політики ЄС для підтримки та розвитку регіонів. Кожна з них має свої особливості, цілі та завдання, спрямовані на різні аспекти регіонального розвитку.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Регіональна політика в Європейському Союзі має велике значення для забезпечення рівномірного розвитку усіх регіонів. Вона спрямована на зменшення різниць у рівні життя та економічного розвитку між регіонами. Європейська регіональна політика надає значні фінансові ресурси на розвиток інфраструктури, стимулювання підприємництва, навчання та інші заходи, спрямовані на підтримку регіонального розвитку. До інструментів підтримки регіонального розвитку можуть входити гранти, кредити, технічна допомога, консультування та інші види допомоги, які допомагають зміцнити потенціал регіонів та підтримати їх у досягненні цілей розвитку. Важливим аспектом регіональної політики є партнерство між різними рівнями управління (національним, регіональним та місцевим), а також між громадським сектором, приватним сектором та іншими зацікавленими сторонами. Важливим етапом є оцінка результатів програм підтримки та розвитку. Це дозволяє з'ясувати ефективність витрачання коштів, виявляти успішні практики та недоліки для подальшого вдосконалення політики. Важливою складовою регіональної політики є сприяння співробітництву між регіонами, а також обмін досвідом та кращими практиками для досягнення спільних цілей розвитку.

Проведене дослідження підтримки регіонального розвитку підкреслює важливість регіональної політики в контексті створення більш зрівняного та стійкого розвитку всередині Європейського Союзу. В доповіді доведено, що Європейська регіональна політика об'єднує в собі різні аспекти діяльності Європейського союзу щодо сприяння розвитку своїх регіонів. Ця політика має на меті зменшення економічних та соціальних нерівностей між різними регіонами ЄС, сприяючи їхньому сталому розвитку та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с
2. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства /ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л.-Х.: Віровець А.П. : Апостроф, 2012.-703 с.
3. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур // Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки): зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.
4. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No1/43.pdf>.
5. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.

Пірняк Ольга Сергіївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

м. Вінниця

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ

Соціальна робота є динамічною сферою, що характеризується інтенсивним виникненням нових викликів та можливостей. В умовах швидких соціальних змін, інноваційна діяльність стає не просто бажаним, а необхідним елементом для підвищення ефективності соціальної роботи [2]. Оцінка ефективності інноваційної діяльності в соціальній роботі є ключовим аспектом для забезпечення якості та відповідності послуг сучасним потребам суспільства. Інновації в соціальній роботі можуть включати нові методики, підходи до надання послуг, технології, а також форми організації роботи. Ефективність соціальних інновацій вимірюється через їх вплив на суспільство, здатність задовольняти потреби та вирішувати актуальні проблеми [1].

Дослідженням проблеми впровадження та оцінки соціальних інновацій займалися вітчизняні та закордонні вчені, серед яких Гайчук Л., Зеленська К., Котикова О., Паламарчук О., Перепьолкіна К., Савельчук І., Терьошина І. та інші. Проте проблема оцінки інновацій та їх впровадження залишається актуальною зважаючи на динамічність їх виникнення.

Метою роботи є дослідження основних методів та інструментів оцінки ефективності впровадження соціальних інновацій.

Під інноваційною діяльністю у соціальній роботі мається на увазі впровадження нових ідей, методів та підходів для поліпшення роботи з кінцевими користувачами – людьми, які потребують соціальної підтримки. Для вимірювання впливу та соціальної цінності інновацій, необхідно враховувати ряд факторів та методологій.

Загалом інноваційна діяльність охоплює введення нових ідей, процесів, послуг чи продуктів. В рамках створення соціальних інновацій сучасні вчені виокремлюють застосування новітніх технологій для комунікації з клієнтами, розробка нових програм соціальної підтримки, чи впровадження інноваційних методів оцінки потреб клієнтів [3].

На практиці, інновації в соціальній роботі вимагають ретельного планування, впровадження та оцінки, що включає в себе розробку чітких критеріїв для оцінки ефективності інновацій, таких як зміни у благополуччі клієнтів, підвищення доступності послуг, чи зменшення витрат, також може бути вимірювання ефективності програм, задоволення клієнтів, зміна у показниках соціальної інтеграції та інші показники. Дані показники результативності

впровадження соціальних інновацій допомагають зрозуміти, наскільки успішними є інновації та як вони можуть бути вдосконалені [4].

Вимірювання впливу інновацій в соціальній роботі включає в себе аналіз даних, збір зворотного зв'язку від клієнтів та оцінку соціальних результатів.

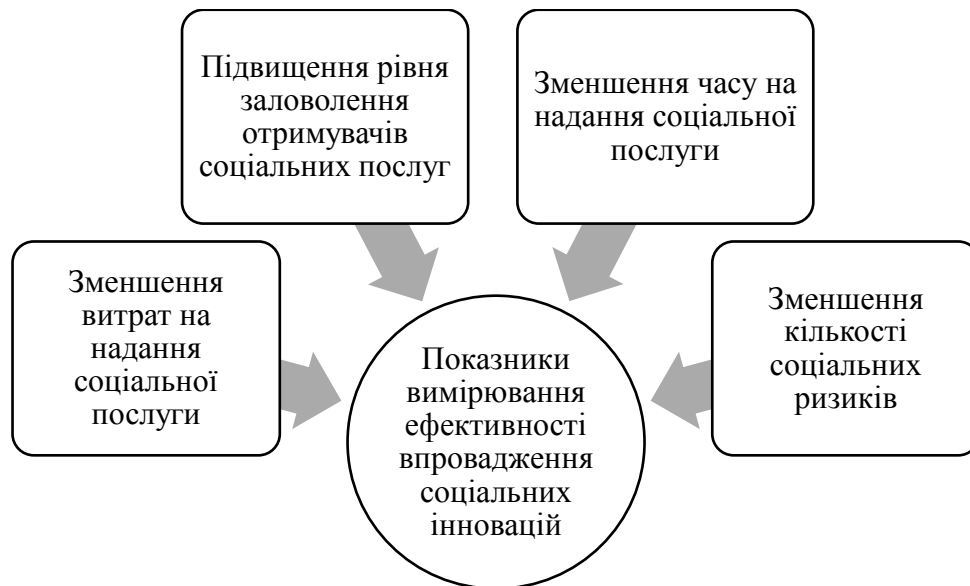

Рис. 1. Показники вимірювання ефективності впровадження інновацій
Джерело: побудовано на основі [1-4].

Важливо визначити, чи інновації дійсно вирішують проблеми, для яких вони були розроблені, та чи є вони стійкими у довгостроковій перспективі. Такий аналіз допомагає розуміти, наскільки значущим є впровадження нових підходів в роботі зі вразливими групами населення та як вони можуть бути оптимізовані для досягнення кращих результатів [3].

Соціальна цінність інновацій визначається їх здатністю вирішувати соціальні проблеми та впливати на життя людей позитивно, що може бути оцінено через покращення умов життя, збільшення соціальної інтеграції, чи зменшення соціальної ізоляції [4].

Таким чином, інноваційна діяльність у соціальній роботі вимагає комплексного підходу до вимірювання впливу та соціальної цінності. На основі аналізу та оцінки результатів впровадження нововведень можна зробити висновок про їх ефективність та вплив на якість послуг, які надаються в рамках соціальної роботи. Такий підхід допоможе покращити роботу з уразливими групами населення та створити більш ефективні програми та послуги для них. На наш погляд, інновації в соціальній роботі - це не просто сучасний тренд, а необхідність для підвищення ефективності роботи. Інноваційна діяльність у соціальній роботі має значний потенціал для покращення життя людей та вирішення актуальних проблем суспільства.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Савельчук І. Б. Підготовка соціальних працівників за сучасних умов: інноваційні тенденції. *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. Педагогічні науки*. 2016. №1(83). С. 117-122/
2. Савельчук І., Котикова О. Інновації як чинник якісних змін у соціальній роботі та соціальній освіті. *Соціальна робота та соціальна освіта. Соціальна робота та соціальна освіта*. URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/267367> (дата звернення: 03.04.2024).
3. Паламарчук О. М. Інноваційна діяльність фахівців з соціальної роботи як чинник розвитку суспільства. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=molv_2017_11_201 (дата звернення: 03.04.2024).
4. Терьошина І. Ф. Зеленська К. О. Гайчук Л. М. Перепьолкіна К. М. Інноваційний потенціал соціальної роботи в сучасному світі: на межі науки та практики. 2021. URL: https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2021/06/innovacijnyj-potenczial-soczialnoyi-roboty_maket2406.pdf (дата звернення: 03.04.2024).

Похиленко Наталія Михайлівна

к.е.н.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

м. Київ

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЛОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах активізації військової агресії рф забезпечення продовольчої безпеки України найбільш ефективно здійснили малі товаровиробники. Серед них як ті, що забезпечують товарне виробництво (фермерські господарства та особисті селянські господарства), так і ті, що формують натуральне виробництво (господарства населення). З перших днів повномасштабного вторгнення у 2022 році вони виступили чи не єдиними постачальниками овочевої та молочної продукції для місцевого населення, продемонструвавши швидкість адаптації до змін та стійкість організації.

Малі товаровиробники здатні швидко реагувати на зміни кон'юктури ринку та заповнюють ніші, які середній та великий бізнес не охоплює, адже він спеціалізується на високорентабельних продовольчих товарах. Нині диверсифікацію продовольчих товарів в Україні більшої міри здійснюють господарства населення, але малі фермерські господарства також поступово охоплюють нішеві товари. Так, у структурі виробництва сільськогосподарських культур фермерських господарств за 2022 рік переважали соняшник, якого отримали 2078,8 тис. тон або 18,3 % (це вдвічі більше ніж у 2000 році), зернові та зернобобові – 8407,1 тис. тон або 15,6 %, що є втричі більше ніж у 2000 році [1, с. 62, 66]. Водночас, обсяги плодкових та ягідних культур вирощених фермерськими господарствами займають 7,1 %, що є збільшенням у 24 рази порівняно з 2000 роком (0,3 %). Натомість господарства населення вирощують 82,3 % плодкових та ягідних культур, 94,1 % овочів, 97,9 % картоплі [1, с. 66]. Однак, урожайність культур в менших товаровиробників нижче ніж у великих. Наприклад, урожайність картоплі в господарствах населення склала 17,2 т/га, у фермерських господарствах 22,6 т/га, а у сільськогосподарських підприємствах 26,1 т/га [1, с. 70]. В господарствах населення зосереджено майже вся тваринницька галузь. У досліджуваному році вони утримували 59,2 % ВРХ, 85 % овець та кіз, 94,5 % коней, 96,9 % кролів та 98,6 % бджолосімей [1, с. 111]. Тобто, господарства населення забезпечують внутрішню продовольчу безпеку, але вони не є повноцінними гравцями аграрного ринку.

Забезпечення продовольчої безпеки є однією з Цілей сталого розвитку, що підтримують країни ЄС. Євроінтеграційні кроки України висувають ряд вимог до аграрного сектору, зокрема простежуваності продовольчих ланцюгів. Відповідно нагальним є стимулювання легалізації агровиробничої діяльності господарств населення та підвищення їхньої інноваційної спроможності.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Зауважимо, що ресурсоспроможність великих агроформувань дозволяє ефективно організовувати бізнес-операції для створення доданої вартості в значній частині агропродовольчих ланцюгів. Натомість середні, а в більшій мірі малі, товаровиробники потребують зовнішньої підтримки, яка здійснюється через організаційно-інституційне забезпечення, регіональну інституційну координацію та консультативну допомогу [2, с. 42-43].

В довгостроковій перспективі країни ЄС розвиток інноваційного потенціалу розглядають як ключовий пріоритет розвитку аграрної галузі. Він реалізується через діяльність операційних груп в аграрній сфері (EIP-AGRI), що здійснюють інноваційне партнерство, об'єднуючи державний, приватний та громадський сектори управління [3, с. 14].

Ключовим гравцем операційних груп є товаровиробник, який виступає не пасивним користувачем результатів прикладних досліджень отриманих в межах наукових установ, а включений у весь процес генерації та поширення інноваційних ідей та продуктів. До складу операційних груп включають представників різних організацій, в т.ч. науковців, дорадників, постачальників засобів виробництва і т.д. Такі групи у співпраці прагнуть створювати інноваційні рішення та ділитися цінністю нового продукту з суспільством.

Запровадження такої практики в аграрній галузі України вимагає зміщення підходів у діяльності аграрної науки, освіти, дорадництва та виробництва. Аграрію надається можливість одночасно здійснювати і виробничу і дослідницьку і демонстраційну діяльність. Дорадники виступають не дилерами наукових продуктів чи інших постачальників засобів виробництва, а виступають інтеграторами, які спираються на техніку фасилітації в переговорному процесі. Вони мають діяти не в парадигмі трансфер технологій, а в парадигмі сприяння розширенню спроможності (фермера). Науковці, беручи участь у операційних групах, мають можливість теоретичні підходи перевіряти на практиці. Це вимагає зміни порядку формування наукових досліджень, керуючись концептуальними засадами досліджень керовані користувачами інновацій. В освітньому процесі ключовим інструментом виступає інтерактивне навчання, а в організації навчального процесу дуальність. Запровадження окреслених змін вимагає законодавчого врегулювання та фінансового забезпечення здійснення спільної дослідницької діяльності, але практична реалізація не можлива без зміни корпоративної культури та усвідомленого розуміння кожним учасником власної ролі.

Отже, в умовах євроінтеграції легалізація та простежуваність у продуктових ланцюгах всіх виробників сільськогосподарської продукції вимагає від України пошуку стимулів переведення в правове поле господарств населення, які в значній мірі забезпечують внутрішню продовольчу безпеку. Водночас, задоволення продовольчої безпеки вимагає пошуку інноваційних рішень. Реалізація інноваційного потенціалу новостворених та малих товаровиробників, які потребують зовнішньої підтримки, найкраще здійснюється через участь в операційних групах. Організація діяльності таких груп не можлива без зміни

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

підходів у діяльності аграрної науки, освіти, дорадництва та аграріїв. Такі зміни мають бути зафіксовані в законодавчих актах, фінансово забезпечені та прийняті, через змінену корпоративну культуру, учасниками інноваційного партнерства.

Список використаних джерел

1. Сільське господарство України : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ : Держстат України, 2023. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf (дата звернення 16.04.2024 р.)

2. Ляшенко Р.В. Стратегічні аспекти інноваційного розвитку регіональних систем управління агробізнесом. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 3 (83). С. 41-46 DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-83-5>

3. Крюкова І.О. Пріоритети розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі України у контексті сучасних європейських тенденцій. *Інноваційна економіка* – 1-2 (86), 2021, с. 12-19. DOI: [10.37332/2309-1533.2021.1-2.2](https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.1-2.2)

Прибега Альона Олександрівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

м. Вінниця

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Сфера соціального захисту в Україні, як і багато інших, потребує оновлення та впровадження інноваційних підходів. Соціальна складова відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку та передбачає рівність між громадянами, максимальні можливості для забезпечення гідного рівня життя, динамічного розвитку та самореалізації. В Україні, незважаючи на певні досягнення у підвищенні соціального добробуту в період економічного зростання, проблема низької якості життя більшості громадян залишається актуальною. Якість життя населення є комплексом умов життєдіяльності людини і включає в себе декілька факторів, пов'язаних з екологічним оточенням, соціальним благополуччям, політичним кліматом та психологічним комфортом, на додаток до рівня життя [2]. Для вимірювання якості життя населення недостатньо статистичних даних, які є детальними та достовірними, необхідна суб'єктивна оцінка того, наскільки ці параметри адаптовані до потреб людей.

Питання інновацій в системі соціального захисту населення досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, як О. Віла, Г. Кемерон, Марі-Клер Серль-Веккіо та інші. Соціальна сфера в нашій країні наразі потребує інновацій, оскільки сучасні реалії постійно висувають сучасні вимоги до її послуг.

Метою даного дослідження визначення ролі інновацій в системі соціального захисту.

Сучасні інноваційні зміни пов'язані з штучним інтелектом, знаннями, креативністю та новаторством носіїв інноваційного потенціалу. Інновації дозволяють здійснювати структурну та функціональну перебудову всіх учасників інноваційного процесу відповідно до реальних та очікуваних викликів, що постають перед країною в період глобальних трансформацій

Сутність поняття «інноваційний процес» слід трактувати як процес перетворення ідей на інновації, який включає три етапи: пошук і розробку нових ідей, їх експериментальну перевірку, а також поширення і використання [3]. Інновації в системі соціального захисту є результатом колективної творчості, існує велика невизначеність щодо результату, складно оцінити їх ефективність. Серед основних причин складності впровадження інновацій у системі соціального захисту можна виділити наступні:

- вони не потребують обов'язкової підтримки вимог нового технічного оснащення; мають широку сферу застосування;
- їх впровадження характеризується поєднанням виробничих стадій.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

З огляду на вищесказане існує потреба в розвитку інноваційних процесів у системах соціального забезпечення, оскільки вони часто є основою для інновацій та змін у науково-технічному секторі організації.

Основними цілями інноваційної діяльності організації в соціальній сфері є формування збалансованого функціонування організації в умовах нестабільного економічного середовища, розвиток організаційної культури, підвищення якості трудового життя працівників шляхом більш повного задоволення їх потреб, модернізація системи соціальних відносин як з працівниками організації, так і з зовнішніми суб'єктами стратегічної взаємодії, модернізація та підвищення соціальної відповідальності організації.

Вітчизняна система соціального захисту на сучасному етапі розвитку потребує впровадження інновацій, оскільки динамічні реалії постійно висувають нові вимоги до її послуг. Модернізація соціального сектору, включаючи різні складові системи, повинна природно слідувати за модернізацією української економіки в цілому і враховувати соціальну спрямованість економічної політики.

Важливість інноваційних моделей у реалізації державної політики в системі соціального захисту в сучасних умовах визначається детальним аналітичним обґрунтуванням управлінських рішень, всебічним аналізом соціально-економічних, політичних, правових та психологічних втрат і здобутків, переваг, отриманих від їх впровадження, ефективністю адміністративної системи та професіоналізмом персоналу. Проте дане рішення має ґрунтуватися на комплексному аналізі таких даних .

Таким чином, інновації у сфері соціального захисту є безперервним процесом, спрямований на покращення життя громадян. Впроваджуючи нові технології, підходи та програми, системи соціального захисту стають більш ефективними, доступними та чутливими до потреб сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Соціальні інновації як стратегічний напрям розвитку інноваційної діяльності в Україні та фінансовий механізм їх реалізації URL: <https://www.sopact.com/perspectives/social-innovation-programs-evaluation> (дата звернення: 01.04.2024).

2. Кузьменко О. Роль соціальних технологій у формуванні громадянської свідомості. 2023. №5. С. 84.

3. Заяць Т. А. Соціальні інновації: потенціал і можливості використання в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 20. С. 735-737.

Рудич Алла Іванівна

к.е.н., доцент

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Незупинне зростання ролі туристичної сфери та загострення проблем, пов'язаних з її розвитком, змушують говорити про актуальність і необхідність змін та пошуку нових ефективних векторів розвитку галузі. Ця ситуація є причиною сучасних численних спроб адаптації основних документів, положень і принципів концепції сталого розвитку до контексту туризму.

Перші спроби дослідження сталого туризму зроблено у 1988 році Всесвітньою туристичною організацією (ВТО). Сталий туризм подавався як «такий напрям розвитку туризму, що дозволяє задовольняти потреби туристів, з огляду на інтереси приймаючого регіону та дозволяє зберегти таку можливість у майбутньому. У зв'язку з цим передбачається керування ресурсами таким чином, що економічні, соціальні та естетичні потреби задовольняються з підтримкою культурної й екологічної цілісності, без нанесення шкоди біологічній розмаїтості і системам життєзабезпечення» [1].

Декларація ВТО сталого розвитку туризму, яка була затверджена на Азіатсько-Тихоокеанській конференції міністрів по туризму в м. Мала (Мальдіви) в 1997 р., визначила особливі взаємозв'язки сфери туризму та відповідальності держави в справі досягнення високого рівня розвитку туристичної діяльності та рекомендувала: здійснювати пропаганду серед місцевих співтовариств і споживачів екологічну етику у сфері туризму; ощадливо та раціонально використовувати туристські ресурси та сприяти їх стійкому відтворенню; запроваджувати комплексне планування туристичної діяльності з метою забезпечення стійкості його розвитку [2].

Сталість розвитку в туризмі означає:

- раціональне використання природного та історико-культурного потенціалу на базі програмного та цільового підходу до розвитку туризму;
- перехід закладів туризму на ресурсозберігаючі технології;
- скорочення виробничих відходів, застосування засобів, які мінімально забруднюють навколишнє середовище;
- залучення населення до процесів прийняття рішень щодо розвитку туризму та партнерство у взаєминах суспільного й приватного секторів;
- сприяти соціально-економічному підйому територій і держав.

Доцільно відмітити, що сталий розвиток туризму в остаточному підсумку може сприяти розвитку глобальної та локальної території, при цьому здійснюючи охорону природи, культури та забезпечуючи соціально-економічний розвиток [3]. Протягом кінця 90-х років була ухвалена, низка міжнародних документів. Міжнародна конференція з туризму, яка відбулася в

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

1995 році в м. Лансеро (Канарські острови), ухвалила «Хартію зі сталого туризму». У квітні 1999 року рішенням Генеральної Асамблеї та Комісії зі сталого розвитку ООН була ухвалена «Міжнародна програма зі сталого розвитку туризму», та у Сантьяго (Чилі) був ухвалений «Глобальний етичний кодекс туризму». Даний документ містить комплекс орієнтирів для відповідального і сталого розвитку сфери туризму у новому тисячолітті (рис. 1). Кодекс наголошує на демократичному, ліберальному характері туристичного руху, що здійснюється завдяки прямому спілкуванню та контактам людей у дусі толерантності, взаємоповаги до різноманітних релігійних, філософських і моральних переконань, які вони поділяють [4].

Рис. 1. Орієнтири (цілі) сталого розвитку туризму XXI століття

Підтримуючи проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН глобальні цілі розвитку до 2030 року та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, у вересні 2019 року прийнято Указ Президента України Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, де затверджуються аналогічні пріоритети, зокрема виділено 17 основних позицій:

- 1) подолання світового рівня бідності;
- 2) ліквідація голоду, забезпечення глобальної продовольчої безпеки;
- 3) ведення здорового способу життя та сприяння благополуччю населення;
- 4) забезпечення справедливої якісної освіти, її удосконалення та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх;
- 5) дотримання гендерної рівності та розширення прав дівчат та жінок;

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

- 6) гарантування доступності управління водними ресурсами та санітарією;
- 7) забезпечення доступу до недорогих, надійних і сучасних джерел енергії;
- 8) сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх членів;
- 9) гарантія створення стійкої інфраструктури, забезпечення рівня сталого розвитку індустріалізації та інновацій;
- 10) скорочення соціальної нерівності;
- 11) надання гарантій безпеки, життєстійкості та екологічної стійкості міст;
- 12) асекурація переходу до раціональних моделей споживання і виробництва;
- 13) необхідність вжиття заходів по боротьбі із поступовою зміною клімату та її наслідками на світовому рівні;
- 14) незупинне збереження і раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах стабільного розвитку;
- 15) відновлення і захист екологічних систем суші та постійне сприяння їх раціональному використанню, скорочення проблеми та зупинка процесу втрати біологічного різноманіття світу;
- 16) постійне сприяння побудові миролюбного, бережливого та відкритого суспільства в інтересах стабільного розвитку;
- 17) зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку [2].

Таким чином, документ Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року вважається основним і важливим орієнтиром для подальшої розробки проектів екстраполяційних і програмних проектів та нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості екологічного, економічного та соціального вимірів сталого розвитку України.

«Жодна держава не зможе досягти стабільного розвитку без миру та повного відчуття безпеки. Сталий розвиток ніколи не можливий коли лунають звуки пострілів і вибухів, неможливий там, де постійно панують агресивні геополітичні стратегії, що підтримують вторгнення до інших мирних держав і порушують права і свободи людини», – наголосив Президент Володимир Зеленський під час участі у Діалозі лідерів на Саміті ООН з питань Цілей сталого розвитку в рамках 74-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку (США). Україна віддано виконує своїм зобов'язанням щодо Цілей сталого розвитку – для їхнього успішного досягнення створюються національні ефективні стратегічні рамки, якісно функціонує механізм впровадження моніторингу цього процесу. Але насамперед, дуже хотілось якби, щоб усі зазначені документи, укази, розроблені стратегії та гучні слова, не залишились просто гучними та красивими фразами в архівних справах, аби керівна ланка країни все ж таки зважала б на вже розроблені та затверджені програмні документи та ефективно працювала у колабораціях з зацікавленими організаціями та установами.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Всесвітній день туризму 2020 року присвячений силі стійкого туризму в інтересах розвитку. URL: <http://media.unwto.org/ru/press-release/2020-09-29/vsemirnyi-den-turizma-2020-goda-posvyashchen-sile-ustoichivogoturizma-v-in>
2. Указ Президента України Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, док. № 722/2019 від 30.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
3. ООН: Всесвітня туристична організація URL: <https://intent.press/publications/world/2023/oon-vsesvitnya-turistichna-organizaciya/>
4. Глобальний етичний кодекс туризму (Сантьяго, 1 жовтня 1999 року) https://zakononline.com.ua/documents/show/201527_201592.

Симонян Емма Наполеонівна

канд. с/г наук, старший науковий співробітник Філії

«Кропивницький агропромпродуктивність», НДІ «Укראгропромпродуктивність»

Нерубайська Наталія Іванівна

директорка Філії «Кропивницький агропромпродуктивність»,

НДІ «Укראгропромпродуктивність»

ПОТЕНЦІЙНИЙ ВПЛИВ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ КУКУРУДЗИ В КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На врожайність сільського господарства суттєво впливає несприятлива погода. З підвищенням температури виробництво основних сільськогосподарських культур у всьому світі скорочується. У польових умовах посуха та спека є найбільш найпоширенішими стресами та мають значний вплив на рослини [1]. Повідомляється, що для нормального росту і цвітіння рослинам потрібна оптимальна температура. На фізіологію рослин сильно впливають коливання температури [2].

Однією з основних сільськогосподарських культур, що вирощуються в Україні та Кропивницькій області є кукурудза. Якщо у 2025-2010 роках під пшеницю відводилося 38,2 - 35,8 відсотків від усієї площі під зерновими та зернобобовими культурами в області, то з 2015 року посіви під кукурудзою були більшими або трохи меншими за площу під посівами пшениці (табл.1). Кукурудзу використовують як популярний продукт харчування, олійну культуру, корм для тварин і сировину для виробництва біопалива. Основою зростання її виробництва за останні роки є збільшення посівних площ (у середньому в 1,5-2,5 раза). Якщо у 2005 році під кукурудзу було відведено 15% посівів під зерновими та зернобобовими культурами в області, то з 2015 року 40-48 відсотків.

Таблиця 1

Посівні площі культур сільськогосподарських у Кіровоградській області, тис.га

	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Культури зернові та зернобобові	853,5	822,1	807,9	812,9	830,2	862,5	855,4	899,5	860,0
У т.ч. пшениця	326,4	294,0	307,3	266,1	298,8	322,4	317,3	383,6	384,0
Кукурудза	130,0	181,7	324,1	394,8	373,3	384,4	394,2	394,2	330,2
Пшениця, %	38,2	35,8	38,0	32,7	36,0	37,4	37,1	42,6	44,7
Кукурудза, %	15,2	22,1	40,1	48,6	45,0	44,6	46,1	43,8	38,4

Джерело: Опрацьовано за даними статистичного збірника Сільськогосподарство Кіровоградської області, 2022 рік.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Шленкер і Робертс (2009) описали, що врожай кукурудзи збільшувався при оптимальній температурі 29 °С, але подальше підвищення температури заважало врожаю кукурудзи [3]. Було встановлено, що кожне підвищення температури на 1 °С негативно впливає на врожай кукурудзи [4]. Аналогічно повідомлялося, що врожайність кукурудзи знижувалася на 8,3% з кожним підвищенням температури на 1 °С від оптимальної температури росту [5]. Згідно експерименту та аналізу Zhao та інших (2017) відзначено в наслідок впливу зміни клімату значне зниження врожайності кукурудзи до 7,4% [6].

Теплий сезон в Кіровоградській області триває 3,7 місяця, з 20 травня до 10 вересня, з максимальною середньодобовою температурою вище 22 °С. Найспекотніший місяць року - липень, із середнім температурним максимумом 27 °С і мінімумом 15 °С. У несприятливі по погодним умовам роки (2017, 2020, 2022) урожайність була відносно низькою через посуху під час фази цвітіння та під час репродуктивної фази. Адаптивність сільськогосподарських культур постраждала не лише внаслідок коливань температури, а й через недостатню кількість опадів у вказані роки та тривали прояви заморозків в травні. Тому підтримання врожайності є важливим завданням у сучасному сільському господарстві.

Таблиця 2

Врожайність кукурудзи у Кіровоградській області

	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Валовий збір, тис.ц	5840,5	8632,0	17027,6	15682,9	22687,0	24190,8	10885,6	24837,6	17734,5
% до 2005	-	47,8	191,6	168,6	288,5	314,3	86,4	325,3	203,7
Урожайність, ц з 1 га зібраної площі	44,9	47,5	52,5	39,7	60,8	62,9	27,6	70,3	53,7
% до 2005	-	5,8	16,9	-11,6	35,4	40,1	-38,5	56,6	19,6

Джерело: Опрацьовано за даними статистичного збірника Сільськогосподарство Кіровоградської області, 2022 рік.

Подолати зміну клімату можливо шляхом розвитку кліматично розумного сільського господарства, та шляхом розробки стійких до високих температур, посухи та спеки культур.

Для уникнення негативного впливу зміни клімату практикується:

- сівба в оптимальний для регіону час,
- використання сортів-інновацій,
- створення оптимальної густоти посівів,
- використання високоякісного насіння,
- використання добрив та стимуляторів росту,
- своєчасна боротьба з хворобами та шкідниками.

Основним шляхом підвищення культури зерновиробництва в Кіровоградській області має стати: створювання іригаційної інфраструктури, освоєння прогресивних технологій виробництва зерна, розвиток можливостей зберігання та обробки врожаю. Все це потребує великих інвестицій та державної підтримки аграріїв.

Список використаних джерел

1. Pereira A. Plant abiotic stress challenges from the changing environment. *Front. Plant Sci.* 2016;7:1123. doi: 10.3389/fpls.2016.01123
2. Hatfield J.L., Prueger J.H. Temperature extremes: Effect on plant growth and development. *Weather Clim. Extrem.* 2015;10:4–10. doi: 10.1016/j.wace.2015.08.001.
3. Schlenker W., Roberts M.J. Nonlinear temperature effects indicate severe damages to US crop yields under climate change. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA.* 2009;106:15594–15598. doi: 10.1073/pnas.0906865106.
4. Lobell D.B., Bänziger M., Magorokosho C., Vivek B. Nonlinear heat effects on African maize as evidenced by historical yield trials. *Nat. Clim. Chang.* 2011;1:42. doi: 10.1038/nclimate1043
5. Lobell D.B., Field C.B. Global scale climate–crop yield relationships and the impacts of recent warming. *Environ. Res. Lett.* 2007;2:014002. doi: 10.1088/1748-9326/2/1/014002
6. Zhao C., Liu B., Piao S., Wang X., Lobell D.B., Huang Y., Huang M., Yao Y., Bassu S., Ciais P. Temperature increase reduces global yields of major crops in four independent estimates. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA.* 2017;114:9326–9331. doi: 10.1073/pnas.1701762114.
7. Статистичний збірник. Сільське господарство Кіровоградської області у 2022 році. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Кіровоградській області. 2022.

Спринчук Наталія Анатоліївна, к.е.н., с.н.с.,
Воронецька Ірина Станіславівна, к.е.н., доцент,
Юдова Олена Іванівна, к.с.-г.н.,
Корнійчук Олексій Олександрович, к.е.н.,
Задорожна Ірина Станіславівна, к.с.-г.н.,
Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН України,
м. Вінниця, Україна

ІНВЕСТУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ, ЯК ФАКТОР БОРОТЬБИ З ПОСУХОЮ

Важливим методом утримання вологи у ґрунті є внесення органічних добрив. Органіка є вихідним матеріалом для побудови зернистої водостійкої структури, що є істотним фактором у боротьбі з посухою. Здатність органічної частини ґрунту утримувати воду у 2,5-3 рази вища, ніж у мінеральної. Тому в умовах зміни клімату важливим напрямком інвестицій стає виробництво органічних добрив.

Цей напрямок інвестування особливо важливий для українського польового кормовиробництва, адже нині в Україні відбувається небезпечний процес деградації ґрунтів, котрий фахівці називають «тихою кризою країни». Останніми роками українські ґрунти помітно збіднюються і втрачають свої якісні та продуктивні показники. Зокрема, через нестачу органічних речовин у багатьох регіонах України почалась дегуміфікація ґрунтів та погіршення їхніх агрономічних властивостей. Так, за даними Інституту ґрунтознавства, в Україні частка площ, оброблених органічними добривами, становить лише 1,1%. Тому за останні 20 років вміст гумусу в ґрунтах в середньому зменшився на 0,22% [1].

Дефіцит класичних органічних добрив зумовив зниження рівня удобрення органікою, зокрема на Вінниччині, до 0,3-0,4 т/га за рекомендованого 8-10 т/га (класична схема рекомендацій). В силу цих причин індекс екологізації удобрення знизився з оптимізованого 10-15 до критичного 200-250 [2].

Інвестиції у виробництво органічних добрив – це не лише затримка вологи у ґрунті, а й підвищення його родючості в цілому. В умовах зміни клімату інвестиції в компостування органічних відходів є перспективними.

Досвід інвестицій у виробництво органічних добрив Україна вже має. Наприклад, у Львові, на базі комунального підприємства «Зелене місто» розпочався проєкт роздільного збору органіки та її переробки, методом компостування. Інвестори планують переробляти до 30 000 тонн органічних відходів щорічно. Компостувальний майданчик Львівського комунального підприємства «Зелене місто» складається з таких елементів: компост-контейнери; фронтальний погрузчик для завантаження органіки у контейнери; спеціально підготовлений майданчик куди вигружають «молодий» компост; самохідний аератор, який, згідно з технологічним процесом компостування, періодично аерує бурти для збагачення їх киснем, вносить необхідну частку

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

вологи та охолодження для повноцінного дозрівання компосту; вібросито, де компост просіюють, відкидаючи сторонні предмети і крупні не перероблені часточки. Після цього компост можна фасувати.

Інвестування у даному випадку пов'язане з придбанням відповідної техніки. Зокрема, для компостування органічних відходів можна використовувати техніку німецької фірми BACHNUS, яка вважається однією з кращих у світі через свою потужність та надійність. У процесі компостування органіки використовуються зрушувачі, а також аератори, які не тільки перемішують і сушать сировину. Спеціальна конструкція лопастей подає кисень у сировину своєрідною «косичкою», яка створює у бурті «кишеньки» для активної діяльності мікроорганізмів та бактерій. Крім того, аератори формують якісний бурт, звожують компост, вносять в субстрат необхідні колонії мікроорганізмів для прискорення процесу компостування та швидкого позбавлення запаху. Найменший аератор фірми BACHNUS коштує 76 000 євро.

В першу чергу компостування органічних відходів може бути цікаве для аграрного бізнесу. Разом з тим, все частіше технологіями компостування цікавляться муніципалітети і ОТГ в Україні. Львів запровадив компостувальну станцію в комунальному господарстві вперше в Україні. В сільському господарстві технологію компостування також тільки починають використовувати. Нині аератор ТМ BACHNUS працює на агро-індустріальному комплексі МХП у Черкаській області. Експерти зазначають, що окупність таких інвестиційних проектів (обладнання майданчика + необхідна техніка) іноді може складати менше двох років. Експлуатаційний період даної техніки – від 10 до 30 років [3].

Особливо перспективним є інвестування у виробництво органічних добрив для тваринницьких комплексів та птахофабрик. Такі інвестиційні проекти дають змогу утилізувати органічні відходи тваринництва і створити передумови оптимізації польового кормовиробництва за рахунок внесення власно вироблених органічних добрив.

Нині в Україні функціонує компанія OPE organic, що спеціалізується на компостуванні органічних відходів (гній, послід, солома, лушпиння, бадилка, гілки, листя, тощо), реалізує обладнання для компостування. За розрахунками компанії у партнерстві з ПАТ «КРЕДОБАНК» розроблено типові інвестиційні проекти у компостування органічних відходів. Згідно розрахунків сільськогосподарські підприємства за умови реалізації таких інвестиційних проектів отримують ряд переваг (табл. 1).

Вказані у таблиці 1 заходи ще не враховують ефекту утримання ґрунтової вологи органічними добривами, що особливо важливо в умовах зміни клімату. Ще одним напрямком утримання цієї вологи у ґрунті є активне вирощування культур-сидератів. Відповідно до рекомендацій українських вчених та науково-дослідних установ до сидеральних культур відносять 26 основних культур серед яких найбільш поширені гірчиця біла, люпин, сердела, редька олійна, суріпиця. Редька олійна в ряду цих культур в багатьох попередніх оцінках віднесена до стратегічних сидеральних культур багатоцільового використання. Враховуючи

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

важливість вивчення питання альтернативного сидерального забезпечення технологій на базі Вінницького національного аграрного університету тривалий час вивчалась редька олійна (2010 - 2018 рр).

Таблиця 1

**Ефективність інвестування у переробку органічних відходів
для аграрних підприємств**

Напрямок впливу	Ефект
Витрати на транспортну логістику	Скорочення від 20% до 70%
Витрати на мінеральні добрива	Скорочення на 20 – 60%
Витрати на утилізацію органічних відходів	Від 50 до 100%
Збагачення ґрунту макро-елементами	До 600-1100 кг/га за 5 років
Запобігання вимерзання озимих культур	При систематичному застосуванні компосту значно збільшується вміст доступних мікроелементів
Зменшення витрат на отримання врожаю	Від 10 % до 20%

Джерело [4].

Володіючи підтвердженими властивостями у ході довготривалого вивчення було встановлено, що вище згадувана культура може бути рекомендована як базовий сидеральний компонент у технологіях біологізованого і органічного землеробства у якості як однокомпонентного вирощування, так і у складі полі компонентних сумішок.

Крім того, оцінка 12 сортів редьки олійної різного еколого географічного походження, проведена у межах дослідного поля Вінницького НАУ засвідчила відмінності у напрямку використання сортів культури – відрекоренованого на насіння і кормові цілі до багатоваріантного – основне вирощування та сидеральне застосування. Важливим у цьому плані є підтверджена за результатами цього вивчення сидерально – технологічна цінність таких базових сортів української селекції як Райдуга та Журавка [2].

Таким чином, в умовах зміни клімату інвестиції у розвиток польового кормовиробництва можуть бути реалізовані в різних напрямках. Одні з них можуть бути спрямовані на збереження (затримання) вологи у ґрунті. Це інвестиції у насадження захисних лісосмуг; придбання снігорозорювачів, снігових плугів, будівництво заводів по виробництву органічних добрив, компостувальних майданчиків.

Якщо розглянути наступні напрямки інвестування розвитку польового кормовиробництва в умовах зміни клімату - це створення умов для внесення додаткової вологи у ґрунт. Такі інвестиції спрямовані на збір та перерозподіл дощової води, талих вод за рахунок будівництва резервуарів, системи зберігання та перерозподілу дощових вод, на будівництво систем зрошування земель під посіви кормових культур у посушливих регіонах.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Степанчук С. Як аграрію вести стійкий бізнес. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/07/6/675661/>.
2. Жан-П'єр Дюфурк. Вплив зміни клімату на сільське господарство в Україні. URL <https://euralis.ua/2019/03/14/vpliv-zmini-klimatu-na-silске-gospodarstvo-v-ukrayini/>
3. Цицюра Я. Г. Значимість редьки олійної у сидеральних системах землеробства. Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Вплив змін клімату на онтогенез рослин» (3-5 жовтня 2018 року). – Миколаїв, 2018. С.120.
4. Як місто може компостувати органіку і виграти на цьому? URL: <https://www.ekoltava.org/2020/07/06/yak-misto-mozhe-kompostuvaty-organiku-i-vygraty-na-tsom>
5. Переробка органічних відходів у компост з високим вмістом NPK. URL: <https://kredobank.com.ua/public/upload/a05c80ddfa8462cb881becfc1c5eeb74.pdf>.

Татарець Карина Віталіївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

Науковий керівник: Єгорова Олена, к.е.н, доцент

СФЕРИ УКРАНСЬКОГО БІЗНЕСУ, ЯКІ НАЙБІЛЬШЕ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Війна в Україні суттєво позначилася на вітчизняній економіці, спричинивши значні, переважно негативні, зміни в різних галузях бізнесу. За даними опитування, проведеного Світовим Банком приблизно 70% компаній стверджують, що через війну їхні доходи зменшилися вдвічі у порівнянні з 2021 роком. Ще 20% повідомили про те, що їхні бізнеси були пошкоджені внаслідок повномасштабного вторгнення. Масштаби втрат передбачувано різняться за регіонами: найбільше постраждали східні області, доходи підприємств яких скоротилися втричі, у південних областях середній спад доходів становить 60%, а на заході України – 40%. Фізичних руйнувань також найбільше зазнали підприємства, розташовані у східних регіонах – 47%, тоді як на півдні цей показник менший і становить 29% від усіх підприємств [2].

Серед бізнесів, які найбільше постраждали через війну, можна виділити декілька галузей та видів діяльності:

1. Промисловість, особливо важка промисловість: збройна агресія РФ призвела до значних руйнувань виробничих об'єктів та інфраструктури, зокрема на Донбасі. Багато підприємств були змушені припинити роботу через обстріли, втрати зв'язку та перебої у постачанні енергії та сировини. Крім того, падіння попиту на окремі види продукції (робіт, послуг), економічна нестабільність та загальна невизначеність ситуації в регіоні знизили інвестиційний інтерес до промисловості України.

2. Аграрний сектор: Україна є одним з провідних світових виробників сільськогосподарської продукції, але війна внесла значні труднощі у цей сектор. Збройний конфлікт призвів до втрат земель, зниження виробництва та складнощів у вивезенні продукції на ринки. Багато сільгоспідприємств зазнали збитків через зниження обсягів виробництва та погіршення умов для сільськогосподарських робіт.

3. Малий та середній бізнес: малий та середній бізнес у більшості випадків не має достатніх ресурсів для адаптації до складних умов воєнного конфлікту. Обмежені можливості доступу до кредитів, складнощі з постачанням сировини та товарів, а також ризик втрати бізнесу через обстріли та руйнування інфраструктури зумовлюють серйозні труднощі для цього сектору.

4. Туризм та готельний бізнес: війна призвела до зниження туристичного потоку в Україну, особливо на півдні та сході країни. Негативний імідж країни, обмежені можливості безпеки та загальна нестабільність спричинили зменшення

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

туристів. Багато закладів сфери обслуговування туристів змушені були припинити роботу або зменшити масштаби діяльності.

5. Енергетичний сектор: війна призвела до зруйнування та пошкодження енергетичної інфраструктури в окремих регіонах країни, що призвело до перебоїв у постачанні електроенергії та інших енергоресурсів. Це може вплинути на роботу енергетичних компаній, а також на вартість енергоносіїв для кінцевих споживачів.

За підрахунками KSE, в рамках проекту «Росія компенсує» збитки, завдані росіянами інфраструктурі України, перевищили 80 мільярдів доларів. Якщо взяти до уваги втрати виробництва та зайнятості, то ця цифра перевищує 1 трильйон доларів.

Підприємства, які найбільше постраждали з боку російської агресії – були повністю або значною мірою зруйновані:

1. Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча: У самостійній Україні ця металургійна фабрика була ключовим джерелом зайнятості для понад 15 тисяч мешканців Донецької області і основним постачальником тепла для житлових районів Маріуполя. Щорічний обсяг виробництва на заводі становив 3,7 мільйона тонн конвертерної сталі, 12 мільйонів тонн агломерату, понад 4,3 мільйона тонн чавуну та більше 5 мільйонів тонн готової продукції. Крім того, комбінат виступав як важливий український експортер, здійснюючи поставки продукції в США, Італію, Польщу і Туреччину.

2. «Азовсталь»: до війни на підприємстві «Азовсталь» працювало близько 10,7 тисяч мешканців Маріуполя та сусідніх містечок. Це було одне з найбільших підприємств Європи, що спеціалізується на виробництві сталі та чавуну. Крім того, воно було єдиним в Україні виробником широких залізничних колій та рейкових кріплень. У 2020 році завод експортував 4 мільйони тонн готової продукції, близько трьох чвертей з яких були направлені у 46 країн світу. Основними ринками для «Азовсталі» були Італія, Туреччина та Британія. [1].

3. Завод «Антонов», на якому працювало понад 9 тисяч працівників, був одним із двох підприємств авіаційної галузі України. Саме тут був побудований найбільший у світі вантажний літак АН-225 («Мрія»). За останні 10 років компанія випустила 12 транспортних літаків і десятки регіональних пасажирських. Починаючи з 2023 року «Антонов» планував випускати 12 літаків Ан-178 на рік [1].

4. Кременчуцький нафтопереробний завод: проектна потужність – 18,6 млн тонн пального на рік. Підприємство мало 3 тис робочих місць у Кременчуці, забезпечувало палимим місцевих аграріїв і транспортну інфраструктуру. У 2021 році завод поставив на український ринок майже 40% бензину та 14% дизпального [1].

5. Авдіївський коксохімічний завод: вперше зазнав втрат після початку воєнних дій у 2014 році, проте у 2019 році зміг вийти на довоєнний рівень виробництва – 9 300 тонн доменного коксу на добу. Максимальна потужність коксохімічного заводу становить – 6,4 млн тонн на рік, що робить його одним з

найбільших у Європі.

6. Науково-виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря» («Зоря-машпроект»), розташований у м. Миколаїв, виробляє газові турбіни та газотурбінні установки для морської сфери, устаткування для вироблення електричної і теплової енергії. «Зоря-машпроект» входить до державного концерну «Укроборонпром». У довоєнні часи близько 90% продукції підприємство продавало в Індію, В'єтнам, Туреччину та Китай [1].

Отже, війна має серйозний негативний вплив на економіку України, призводячи до значного зменшення виробництва та прибутків бізнесу в різних секторах. Бізнес-середовище в країні піддається серйозному стресу через загрозу безпеки, обмежений доступ до ресурсів та складнощі з вивезенням товарів на міжнародні ринки. Для відновлення економіки та підтримки підприємств потрібні стабільність, інвестиції та, насамперед мир, тому на даний момент часу важливим завданням для України є зусилля з відновлення економічної стабільності та підтримки підприємств, що постраждали через війну, для забезпечення сталого економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Гордійчук Д. Які підприємства найбільше постраждали від російських окупантів. Список активів. *Економічна правда*, 2022. URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/12/685601/>

2. Стельмах Т. 20% українського бізнесу зіткнулося з руйнуваннями – Світовий банк. *24 Канал.Бізнес*, 2024. URL : https://24tv.ua/business/ukrayinskiy-biznes-yak-postrazhdali-pidpriyemstva-hodi-viyni_n2473045.

Тросюк Карина Олександрівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

м. Вінниця

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Цифровізація економіки – це не просто впровадження нових технологій, а й принципово новий тип економічної діяльності, суть якої полягає у створенні, поширенні та використанні нового товару – інформації, що призводить до інтенсивного розвитку продуктивних сил, що, в свою чергу, спричиняє фундаментальні зміни в економічних відносинах. Цифрові технології стають основою цифрової трансформації суспільства, перетворюючи характер взаємодії людей у процесі виробництва та споживання. Інформація стає невичерпним ресурсом, що стимулює появу нових продуктів, послуг та бізнес-моделей.

Проблему цифровізації економіки України досліджували сучасні вітчизняні та іноземні науковці, серед яких Бестужева С., Вишневський В., Гаркушенко О., Князев С., Козуб В., Лісова К., Проскурніна Н. та інші.

Метою роботи є дослідження цифрової трансформації економіки України.

Основними формами державної підтримки цифровізації у світі є пряма фінансова та нефінансова підтримка підприємств і нефінансова підтримка домогосподарств та фізичних осіб. Інструменти фінансової допомоги підприємствам включають прямі кредити, гранти, позики, субсидії на придбання обладнання, програмного забезпечення, розробку стратегій цифровізації підприємств, проведення досліджень і розробок та створення цифрових продуктів. Непряма фінансова підтримка підприємств переважно надається у формі податкових та інвестиційних стимулів [1, с. 30-31].

Умови цифрової трансформації економіки України залежать від низки факторів, які необхідно враховувати при сприянні цифровій трансформації економіки країни. До факторів, що сприяють цифровій трансформації економіки України, можна віднести такі: імплементація нормативно-правової бази України у відповідність до європейського законодавства; впровадження ІТ-технологій, які створюють нові стандарти оцінки ефективності систем та організаційних завдань і рішень, що гарантують сучасне впровадження цифрових інструментів.

Дані фактори вимагають усунення негативних та шкідливих умов, що впливають на стан економічного розвитку України. До таких факторів слід віднести: закінчення війни на території України; нормативно-правове забезпечення економічного розвитку, податкового, банківського, митного та валютного законодавства (включаючи імплементацію чинного законодавства у відповідність до права ЄС); реструктуризація державного регулювання економічних відносин з метою сприяння розвитку малого підприємництва;

фінансування сучасних наукових розробок; контроль та нагляд за підприємницькою діяльністю [2].

Цифрова трансформація економіки суттєво впливає на соціально-економічні відносини, маючи як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вона стимулює зростання продуктивності, створює нові робочі місця, покращує доступ до інформації та послуг. З іншого боку, може призвести до поглиблення нерівності, втрати робочих місць, загроз кібербезпеці, змін у характері роботи та ризиків для демократії. Для максимізації позитивних наслідків та мінімізації негативних необхідні комплексні заходи, що включають інвестування в освіту, скорочення нерівності, забезпечення кібербезпеки, регулювання цифрових технологій та діалог між зацікавленими сторонами. Від того, як ми будемо використовувати цифрову трансформацію, залежить наше спільне майбутнє [3].

Отже, цифрова трансформація української економіки є сучасною реальністю, і її розвиток залежить від низки факторів. До таких факторів належать імплементація чинного законодавства про підприємницьку діяльність відповідно до законодавства країн ЄС, адаптація вітчизняної ІТ-системи до глобальної екосистеми, використання зручної правової бази, а також усунення факторів ризику, найважливішими з яких є війна, технізація суспільства та спрощення розподілу матеріальних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Вишневський В.П., Гаркушенко О.М., Князев С.І. та ін. Цифровізація економіки України: трансформаційний потенціал. Моногр. За ред. В.П. Вишневського, С.І.Князева. НАН України. Інститут економіки промисловості. Київ, Академперіодика, 2020. 188 с.
2. Лісова К. М. Тенденції розвитку цифровізації в Україні. *Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2021 р., 2021. С. 78–79.
3. Проскурніна Н., Бестужева С., Козуб В. Аналітичні аспекти дослідження поведінки споживачів в умовах цифровізації економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-40>.

Утенкова Оксана Андріївна

магістрант МЕВ

Гузе Станіслава Костянтинівна

магістрант МЕВ

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків

Науковий керівник: Черепанова Вікторія Олександрівна, к.е.н., професор

МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН

Дослідження моделей та методів міжнародного економічного розвитку країн має велику актуальність в сучасному світі з огляду на динамічні зміни у глобальній економіці та постійну конкуренцію між країнами за економічними ресурсами та ринками [1-13]. Зростання міжнародної торгівлі, інвестицій та міграції створює потребу в аналізі та розумінні взаємозв'язків між економіками різних країн. Країни стикаються з різноманітними економічними викликами, такими як зміна клімату, демографічні зміни, технологічні інновації та геополітичні конфлікти, що вимагають нових моделей та стратегій розвитку [1, 3, 7]. Розвиток регіональних економічних блоків, таких як Європейський Союз або Азіатсько-Тихоокеанський регіон, створює нові можливості та виклики для країн-учасниць. Зростаюча увага до сталого розвитку та впливу економічної діяльності на навколишнє середовище вимагає розробки нових моделей, які враховують екологічні аспекти [2, 4, 9]. Поява економічних криз, таких як фінансова криза 2008 року або криза COVID-19, підкреслює потребу в аналізі та прогнозуванні розвитку економік та реагуванні на потенційні кризові ситуації [5, 8, 11]. Отже, дослідження моделей міжнародного економічного розвитку країн має важливе значення для розуміння сучасних тенденцій та викликів у глобальній економіці та розробки стратегій для сталого та інклюзивного розвитку.

Міжнародний економічний розвиток країн - це складний процес, який охоплює різні стратегії та моделі для досягнення стійкого економічного зростання і підвищення добробуту націй. Міжнародний економічний розвиток країн може бути реалізований через різні стратегії та моделі, які враховують особливості економічного потенціалу, політичний контекст, соціокультурні аспекти та інші фактори [12, 13]. Автором сформовано кілька базових стратегій та моделей, які можуть бути застосовані для сприяння міжнародному економічному розвитку країн. Розглянемо їх більш детально.

1. Експортно-орієнтована стратегія. Ця стратегія передбачає активний розвиток експорту товарів і послуг як основного джерела економічного зростання. Країни, що використовують цю стратегію, зазвичай спеціалізуються на виробництві товарів або послуг, які мають конкурентоспроможні переваги на міжнародних ринках і активно розвивають зовнішню торгівлю. Для успішної реалізації цієї стратегії важливо мати відкритий та конкурентний експортний режим, ефективну інфраструктуру та підтримку для підприємств, а також на підтримку експортних галузей через субсидії та інші заходи.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

2. *Імпортозаміщувальна стратегія.* Ця модель передбачає стимулювання виробництва власних товарів і послуг замість їх імпорту з метою зменшення залежності від зовнішніх постачальників і підвищення виробництва у власній країні. Країни, які застосовують цю стратегію, дотримуються політики тарифів і обмежень щодо імпорту, що має на меті заохочення внутрішнього виробництва і сприяння створенню робочих місць у власній країні, стимулюють внутрішнє виробництво через тарифи, мита або інші заходи, які роблять імпорт дорожчим.

3. *Стратегія промислової диверсифікації і модернізації.* Ця стратегія передбачає розвиток різноманітних галузей економіки для забезпечення більшої стабільності та стійкості економічного розвитку, перехід від сировинно-орієнтованого експорту до виробництва більш високотехнологічних товарів і послуг. Країни, що застосовують цю стратегію, намагаються розширювати свої промислові сектори, включаючи виробництво, технології, туризм, послуги тощо. Вони розвивають власну науково-технічну базу і стимулюють створення інноваційної продукції для експорту. Це допомагає зменшити залежність від окремих галузей і забезпечує більш рівномірний розвиток економіки.

4. *Інвестиційна стратегія.* Ця стратегія передбачає активне залучення іноземних інвестицій для стимулювання економічного розвитку. Країни намагаються створити сприятливі умови для іноземних інвесторів, наприклад, шляхом спрощення правил та процедур, зниження податків, створення спеціальних економічних зон тощо.

5. *Регіональна інтеграція.* Ця модель передбачає участь країн у регіональних економічних об'єднаннях, таких як зони вільної торгівлі або митного союзу. Це сприяє збільшенню обсягів торгівлі між країнами, зниженню торговельних бар'єрів і створенню нових можливостей для економічного зростання.

6. *Стратегія сталого розвитку.* Ця стратегія враховує екологічні та сталі розвиток. Вона спрямована на забезпечення економічного зростання, що мінімізує негативний вплив на довкілля та забезпечує ресурсозбережливність.

7. *Стратегія гуманітарного розвитку.* Ця стратегія акцентується на соціальному та людському розвитку країни. Вона включає в себе покращення освіти, охорони здоров'я, житлового будівництва, розвитку інфраструктури та інших аспектів, спрямованих на підвищення якості життя населення.

8. *Індустріалізаційна модель.* Ця стратегія передбачає активне стимулювання розвитку важкої промисловості та індустріальних секторів економіки. Країни, що використовують цю модель, зазвичай намагаються створити власні виробничі потужності для виробництва товарів з високою доданою вартістю.

9. *Стратегія внутрішнього споживання.* Ця модель базується на збільшенні внутрішнього споживання через підвищення рівня життя, соціальний захист та інвестиції в людський капітал. Країни, які вибирають цю модель, часто звертають увагу на розвиток соціальної інфраструктури та громадських послуг.

10. *Секторіальна стратегія розвитку.* Ця модель передбачає фокус на розвитку конкретних секторів економіки, таких як технології, туризм, сільське господарство або послуги. Країни вибирають цю стратегію залежно від своїх

природних, технологічних та людських ресурсів.

Вибір конкретної стратегії або моделі для міжнародного економічного розвитку залежить від унікальних умов і потреб кожної країни. Важливо ретельно аналізувати ситуацію, залучати експертів та робити інформовані рішення для досягнення успішного економічного розвитку. Кожна країна вибирає стратегію та модель розвитку в залежності від своїх особливостей, ресурсів, потреб та цілей. Ефективна реалізація таких стратегій вимагає належного управління, стабільності політичного середовища, інвестицій у людський капітал і реформ.

Проведене дослідження показує, що існує широкий спектр моделей, які використовуються для пояснення економічного розвитку країн, від класичних до сучасних та інтегрованих. Визначено, що інвестиції, торгівля, технологічний прогрес, політична стабільність та рівень освіти є ключовими факторами, які впливають на економічний розвиток країн. Виявлено, що ефективність різних моделей може залежати від конкретного контексту країни, її історії, культури та інституційних умов. Зрозуміло, що ефективний аналіз економічного розвитку вимагає комплексного підходу, який поєднує різні моделі та фактори в єдину систему. Враховано, що світ, який в цей час швидко змінюється, вимагає від учених та політиків гнучкості та вміння адаптувати моделі до нових реалій. Розуміння моделей міжнародного економічного розвитку є ключовим для ефективного управління економікою країн, досягнення їх цілей розвитку.

Доповідь містить огляд основних моделей та теорій, які використовуються для пояснення та прогнозування економічного розвитку країн. Вивчення моделей міжнародного економічного розвитку дозволяє розуміти фактори, що впливають на економічне зростання та просування країн у глобальній економіці.

Список використаних джерел

1. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.

2. Pererva P.G., Kobieliieva T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejoru/2023/No1/43.pdf>.

3. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с

4. Товажнянський В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства /Товажнянський В.Л.-Х.: Віровець А.П. : Апостроф, 2012.-703 с.

5. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур // Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки): зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.

Хомин Петро Якимович,

доктор економічних наук, професор

Тернопільський державний технічний університет

м. Тернопіль

АГРАРНІ РЕФОРМИ: ВІД СА-Р ДО Р-Р

З метою уникнення тавтології заголовок тез сформульовано з використанням аббревіатури СА-Р і Р-Р, але не стосовно ринкових аграрних реформ, а соціалістичної аграрно-руйнівної тридцятих років двадцятого ст. й такої ж розвально-роздавальної на зламі ХХ-ХХІ століть, характерною ознакою яких є їхня оманливість упродовж майже століття. Адже не дивлячись на те, що перша була кривавою, а друга виглядає вегетаріанською, в їхній основі той же метод масового обману селян й такі самі наслідки.

Так, у тридцятих роках двадцятого ст. внаслідок т. зв. розкуркулення розпочався занепад аграрного сектору, який водночас супроводжувався зменшенням чисельності сільського населення; на зламі ХХ-ХХІ ст. тренди цих показників стали майже дзеркальним відображенням попередніх: чисельність сільського населення зменшилась до 12,5 млн осіб передусім через політику укрупнення колгоспів і радгоспів, отож появу «бригадних» сіл, в яких не було навіть тієї жалюгідної соціальної інфраструктури, яка черепашачими темпами нарощувалася в тих, де існували контори.

А на зламі століть з усією відвертістю проявилася фальшивість т. зв. «загальнонародної» власності, полуда якої десятиліттями приховувала те, що «насправді за тоталітарної системи трудящі не були власниками засобів виробництва... Суб'єктом власності була верхівка бюрократичного апарату (партійного, радянського, державного)» [2, с. 256].

Й ця полуда закрила від населення «високий ступінь ...моральної нелегітимності» [1, с. 5]. «прихватизації», тож в Україні виникла діаметрально протилежна градація власників сільськогосподарських угідь: 3872 мають 0,1%; 184 – 21,1 %. Причому останні, зрештою й решта аграрних підприємств з фермерами включно, спеціалізуються здебільшого на експортно-орієнтованому рослинництві (табл. 1).

Таблиця 1

Частка виробництва с/г продукції підприємствами України, (%)

Продукція/роки	2000	2005	2010	2015	2020
Зернові	81,6	75,7	75,8	77,3	79,6
Цукрові буряки	87,8	78,5	92,1	92,5	94,3
Соняшник	87,5	78,8	82,5	85,4	87,7
Картопля	1,4	1,2	2,6	2,2	1,9
Овочі	16,9	10,7	11,9	13,9	15,4

Джерело: Сільське господарство України 2020, с. 84.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Не звертаючи уваги на соціально-екологічні наслідки такого господарювання, яке вписується в ідіому «після нас хоч потоп» через деградацію сільгоспугідь із-за критичного винесення гумусу з ріллі, що загрожує повторенням у нас казусу імперії Інків. Адже всупереч розвитку тваринництва, що існувало в колгоспах і радгоспах лише завдяки адміністративному примусові КПРС, оскільки майже повсюдно було якщо не збитковим, то в порівнянні з рослинництвом низькорентабельним, після ослаблення її влади в часи «перестройки» розпочався спочатку малозначимий занепад цієї галузі (в 1985 р. поголів'я ВРХ зменшилося всього на %), а далі характерним став стрімкий, з додатнім вектором прискорення, який зумовив, за словами одного з головних партчиновників тих часів, «поруйновані як після погрому корівники, свинарники, які стоять без вікон, без дверей, без дахів» [3, с. 127]. Причому й тепер в Україні не досягнуто чисельності поголів'я тварин і птиці в порівнянні з 1990 роком, а корови взагалі стають екзотикою (табл. 2).

Таблиця 2

Тренди поголів'я й споживання тваринницької продукції в Україні

Показники/роки	1990	2005	2010	2015	2020
Поголів'я тварин, млн голів:					
ВРХ	24,6	6,5	4,5	3,8	2,9
в т. ч. корови	8,4	3,6	2,6	2,2	1,7
Свині	19,4	7,1	8,0	7,1	5,9
Птиця	246,1	162,0	203,8	204,0	200,6
Річне споживання тваринницької продукції, кг/особу					
Молоко	373,2	225,6	212,0	210,0	201,9
М'ясо	68,2	39,1	50,0	51,0	53,8

Джерело: Сільське господарство України 2020, с. 72, 102, 148, 350, 353, 355, 366.

Зокрема, спадний тренд поголів'я великої рогатої худоби в двадцять першому столітті обігнав навіть той, який спостерігався в часи соціалістичної аграрно-руйнівної реформи тридцятих років двадцятого. Де вже тут, як полюбляв бундючно вихвалитися недавно один бевзь із «батонної» команди, що в Україні є можливість виробництва агросировини для забезпечення продовольством 300 млн населення, коли мало не на порядок меншій кількості наших громадян, навіть при доволі скромному споживанню м'ясо-молочних продуктів, їх левову частку доводиться імпортувати. Тим паче вважати нібито розвальню-роздавальню реформа відійшла в минуле. Відтак аграрна економіка не може вийти навіть на рівень дев'яностих років двадцятого століття, що дисонує з її розвитком.

Втім, окреслена проблема надто вагома, аби її можна було вповні висвітлити в одних тезах, тому далі дослідження в ракурсі економічного і соціального розвитку України є перспективними.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Геєць В. М. Подолання квазіринковості – шлях до інвестиційно орієнтованої моделі економічного зростання. Економіка України, 2015. № 6. С. 4-17.
2. Мочерний С. В. Економічна теорія. К. Видавничий центр «Академія», 1999. 590 с.
3. Ткаченко О. М., Алексеєв О. М., Ілларіонов В. В., Рибачук В. П. та ін. Феномен України: реформи 1991-2004 рр. Київ. 602 с.

Чередніченко Олена Олександрівна

к.т.н., доцент кафедри економіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБИТКОВОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ «МХП»

Проблема підвищення ефективності господарської діяльності відіграє важливу роль у системі актуальних економічних проблем. Її вирішенням займаються не тільки власники підприємств, а й державні управлінці. Складні сучасні умови та конкурентна боротьба змушують звертати особливу увагу на забезпечення покращення результатів господарської діяльності підприємств, стійкості їхнього функціонування та розвитку. Одним із ключових факторів щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємств є ефективність їхньої господарської діяльності.

Безумовно для ефективного функціонування економіки важливим є пропорційний, збалансований і гармонійний розвиток усіх галузей господарювання. Одним із системоутворюючих у національній економіці є аграрний сектор із його базовою складовою. Сільське господарство має вагомий вплив на процес формування макроекономічних показників держави.

Птахівництво вважається важливим сегментом сільського господарства України. Не зважаючи на локдауни під час пандемії Covid-19 і війну в Україні, прогнози щодо розвитку світового ринку м'яса птиці на найближчі п'ять років суттєво не змінилися. Передбачається, що світовий ринок курятини зросте до \$429,11 млрд до 2028 року. В 2022 році він становив \$312,11 млрд [1].

Особливістю ринку курятини є неможливість його монополізації, оскільки значну кількість продукції виробляють малі підприємства. Проте одним із лідерів за фізичним обсягом виробництва продукції птахівництва серед великих підприємств на вітчизняному ринку є ПрАТ «МХП».

МХП є провідним виробником курятини, який забезпечує більше 55% її промислового виробництва та майже 35% загального споживання в Україні [2].

Основною стратегією ПрАТ «МХП» є збереження вагової ролі на українському ринку м'яса та продуктів його переробки, посилення впливу позицій компанії на міжнародній арені.

Зведення воедино даних маркетингових досліджень, обліку витрат, фінансового аналізу та виробничого планування дає можливість визначення ефективності операційного аналізу, а також обґрунтування широкого спектру показників впливу на результативність діяльності компанії. Наприклад, визначення безбиткового обсягу продажів і мінімальної ціни реалізації, найбільш вигідного асортименту продукції при обмеженості ресурсів, впливу структурних змін асортименту на прибуток компанії тощо. При розрахунку рівня безбитковості діяльності ПрАТ «МХП» за 2019 - 2023 рр. визначені маржинальний дохід і критичні обсяги продажів (табл. 1).

Беззбитковість діяльності ПрАТ «МХП» за 2019-2023 рр., тис. грн

Показники	2019 р.	2021 р.	2023 р.
Чистий дохід від реалізації продукції	4996319	5960985	5072359
Витрати	4125916	3820506	5124151
у т.ч. у постійні витрати	1237774,8	1146151,8	1537245,3
змінні витрати	2888141,2	2674354,2	3586905,7
Маржинальний дохід	2108177,8	3286630,8	1485453,3
Коефіцієнт маржинальності доходу, %	0,42	0,55	0,29
Критичний обсяг продажів	2947082,9	2101278,3	5300845,9

Джерело: розраховано автором

Протягом тривалого часу підприємство нарощувало свої потужності та покращувало результативні показники. За досліджуваний період у МХП відбулося погіршення результатів у порівнянні з попередніми роками в 2020 році, що є наслідком негативних тенденцій пандемії, і в 2023 році – внаслідок воєнної агресії росії. У 2022 році МХП втратив 45% вартості, більшість українських агрохолдингів втратили 50 - 70% капіталізації.

За 2019 – 2020 рр. діяльність підприємства була прибутковою й критичний обсяг продажів менший за реальні показники, а коефіцієнт маржинальності доходу мав тенденцію до зростання, в 2019 році – 44%, в 2021 році – вже 55%. Це підтверджує ефективність діяльності компанії і результативність управління. В 2023 році коефіцієнт маржинальності доходу різко знижується до 29%, критичний обсяг продажів перевищує фактичний чистий дохід від реалізації продукції на 228486,9 тис. грн. Внаслідок впливу низки негативних факторів за час повномасштабного вторгнення росії в Україну витрати МХП зросли та перевищили чистий дохід на 51792 тис. грн, що й привело до таких результатів.

Впливаючи на співвідношення постійних і змінних витрат у межах своїх можливостей, підприємство зможе вирішити питання оптимізації прибутку [3].

Політика ПрАТ «МХП» враховує всі складові розвитку: економічний, екологічний і соціальний. Компанія є диверсифікованою, серед активів має виробництво готових продуктів і напівфабрикатів, тому меншою мірою за інших постраждала від дій агресора. Проте й у даній сфері відбулося падіння обсягів виробництва, руйнація або втрата активів, значне зростання витрат на логістику. ПрАТ «МХП» втратило суттєву частку внутрішнього ринку та стикнулося з погіршенням умов експорту. Проте, переваги підприємства полягають у високій якості продукції, значних виробничих потужностях, розвиненості збутової мережі та відомості бренду. Постійне удосконалення технології виробництва, використання більш безпечних для довкілля речовин приводить до розширення можливостей підприємства, зменшення навантаження на навколишнє середовище та збільшення кількості споживачів.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Гопка М. (2023). Птахівництво – у пріоритеті. *Наше Птахівництво*, №5. URL: https://agrotimes.ua/magazine_number/zhurnal-nashe-ptahivnytvo-veresen-2023-roku/.
2. Офіційний сайт ПрАТ «МХП». URL: <https://mhp.com.ua/uk/pro-kompaniiu>.
3. Чередніченко О.О. (2023). Ефективність діяльності підприємств аграрного сектору в сучасних умовах. *Інтернет–конференції ХНУМГ ім.О.М. Бекетова*.

Шабатура Юліан Якович

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут

Державного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

У сучасному світі, де потреби та виклики постійно змінюються, система надання соціальних послуг потребує постійного оновлення та вдосконалення. Традиційні моделі, які часто ґрунтуються на існуючих традиційних процедурах та стандартизованих підходах, не завжди можуть ефективно відповідати на індивідуальні потреби людей. Інноваційні моделі надання соціальних послуг пропонують нові, креативні та гнучкі підходи до роботи з людьми, які потребують допомоги. Дані моделі ґрунтуються на принципах персоналізації, співпраці та залучення, що дозволяє їм краще відповідати на унікальні потреби та обставини кожної людини [2 с. 47-50].

Метою даної роботи є дослідження інноваційних моделей надання соціальних послуг в Україні.

Впродовж багатьох років на теренах України розгорталися масштабні проекти, спрямовані на трансформацію соціальної роботи та підвищення добробуту найбільш незахищених верств населення. Сучасні інноваційні ініціативи, охопивши всі області країни, ставили за свою мету:

1. Поліпшити рівень життя громад та вразливих груп, зосереджуючись на сільській місцевості.
2. Підвищити якість та доступність соціальних послуг для всіх нужденних.
3. Залучити громади до активного вирішення соціальних проблем на місцевому рівні.
4. Започаткувати реформування системи соціальних послуг шляхом розробки та впровадження інноваційних моделей, адаптованих до місцевих потреб [3].

Інноваційні моделі соціальних послуг, втілені в рамках проектів, стали зразком для подальшого розвитку соціальної сфери України. Їх успішне впровадження продемонструвало життєздатність нових підходів до надання допомоги людям, підтверджуючи їхню здатність покращувати життя вразливих груп населення та зміцнювати стійкість громад. Дані проекти стали свідченням того, що інновації можуть трансформувати соціальну сферу, роблячи її більш доступною, ефективною та орієнтованою на потреби людей. Вони слугують цінним прикладним досвідом для інших країн, які прагнуть вдосконалити свої системи соціального захисту та підвищити добробут своїх громадян.

В основі інноваційних моделей соціальних послуг лежить міцний фундамент українського законодавства. Закон України «Про соціальні послуги», який чітко окреслює суть та призначення цих моделей.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Відповідно до статті 1 цього Закону «Соціальні послуги – це комплекс заходів, спрямованих на допомогу окремим соціальним групам та індивідам, які опинилися у складних життєвих обставинах» [1]. Дані послуги охоплюють широкий спектр правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів. Їх мета – надати необхідну підтримку тим, хто її потребує, допомагаючи їм подолати труднощі та покращити своє життя. Інноваційні моделі ґрунтуються на принципах законодавства, доповнюючи та розширюючи його положення. Вони втілюють сучасні підходи, спрямовані на максимально ефективне та персоналізоване надання соціальних послуг.

Таким чином, міцним фундаментом інноваційних моделей слугує українське законодавство. Інноваційні моделі доповнюють та розширюють положення законодавства ґрунтуючись на принципах персоналізації, співпраці та залучення, що дозволяє їм максимально ефективно вирішувати проблеми людей. Інноваційні моделі соціальних послуг – це не просто новий підхід, це шлях до покращення рівня життя в Україні, а їх впровадження – це інвестиція в майбутнє країни, яка дозволить нам створити справедливе та процвітаюче суспільство.

Список використаних джерел

1. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII : станом на 31 груд. 2023 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 16.04.2024).
2. Бражко О.В Функціонування інтегрованих соціальних послуг на державному та місцевому рівні. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Управління та адміністрування»*. 2023. Випуск № 11(25). С. 44-57
3. Кабаченко Н.В. Інноваційні моделі соціальних послуг: Проекти Українського фонду соціальних інвестицій. К.: ЗАТ «ВПОЛ», 2017. 320 с.

Швець Кристина Вячеславівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

м. Вінниця

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

ІННОВАЦІЇ ЯК ЧИННИКИ ЯКІСНИХ ЗМІН У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ТА СОЦІАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Сучасні виклики перед системою надання соціальних послуг змусили змінити пріоритети в українській соціальній роботі. Фахівці соціальної сфери тепер більше уваги приділяють інноваціям, оскільки інноваційний підхід до надання соціальних послуг потребує нових методів і форм для допомоги соціально незахищеним категоріям населення в Україні. Проте, інноваційна спрямованість соціальної роботи має двосторонню природу, оскільки зміни у галузі надання соціальних послуг також впливають на підготовку майбутніх фахівців до інноваційної діяльності в цій сфері.

Проблема дослідження інновацій як чинників якісних змін у соціальній роботі та соціальній освіті висвітлюються в працях багатьох учених зокрема Савельчук І.В., Котикова О.М., Дубасенюк О.А., Артишена М.В. та інші.

Мета дослідження спрямована на вивчення впливу інновацій на підвищення якості надання соціальних послуг для соціально незахищених груп населення.

Потреба у покращенні добробуту населення, зокрема соціально незахищених груп, вимагає використання інноваційних технологій у сфері соціальних послуг, що спонукає соціальних працівників до розвитку нових методів та форм надання допомоги. Інновації важливі для підвищення якості соціальних послуг і вимагатимуть від майбутніх фахівців у цій галузі активного розвитку їхнього інноваційного потенціалу під час навчання, щоб максимально використовувати його у професійній діяльності [1].

Інноваційний характер можливостей суспільства та суб'єктів у засвоєнні та впровадженні інновацій підкреслює орієнтацію на інноваційну діяльність, що сприяє інноваційному розвитку у різних сферах життєдіяльності суспільства та самореалізації суб'єктів. Діяльність фахівця у соціальній сфері спрямована на виконання певних соціальних та професійних функцій, що передбачає використання знань, компетенцій та прояв компетентностей.

Щодо впровадження нововведень у практичну соціальну роботу, то враховуючи потреби суспільства та конкретних груп клієнтів, методологічний потенціал теорії інновацій дозволяє забезпечити якісне здійснення інноваційної діяльності. Проте впровадження інновацій у соціальну роботу має свою складність у різних аспектах.

Методологічний підхід відображає взаємозв'язок наукових підходів до дослідження інноваційної проблематики. Теоретичний аспект визначає систему

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

дефініцій для розуміння сутності та структурних характеристик інновацій у соціальній роботі. Практичний підхід передбачає перевірку умов реалізації інновацій у соціальній роботі для підвищення якості надання соціальних послуг населенню.

Необхідність удосконалення соціальної роботи та системи надання соціальних послуг різним категоріям населення призводить до зростання інноваційної спрямованості підготовки соціальних працівників в українських вищих навчальних закладах. Розуміння інновацій у галузі соціальної роботи впливає на якість надання соціальних послуг населенню. У широкому розумінні інновації у соціальній роботі можуть бути спрямовані на створення нових або оновлення попереднього досвіду надання послуг для впровадження значних змін у практичну діяльність. У вузькому сенсі інновації у соціальній роботі означають конкретні технологічні оновлення практичних моделей, спрямовані на зміни у діяльності установ соціальної сфери [2].

Якщо інноваційна діяльність у соціальній сфері спрямована на вирішення соціальних проблем сучасного суспільства, то розробка та впровадження інноваційних моделей соціальної роботи повинні забезпечити підвищення якості надання соціальних послуг шляхом об'єднання ресурсів та їх розширення, а також сприяти інноваційному розвитку цієї галузі. Проте, важливо зауважити, що впровадження інноваційних моделей соціальної роботи не може обмежуватися простим поєднанням «традицій та інновацій» для оновлення системи надання соціальних послуг населенню.

Розуміння того, що інновації у соціальній роботі мають проявлятися у вдосконаленні соціальних послуг через застосування новаторських методів та форм для різних категорій соціально незахищеного населення, є важливим. Тому фахівцям у галузі соціальної роботи варто активно сприяти розробці та впровадженню інновацій у свою практику, щоб забезпечити ефективне надання соціальних послуг та сприяти подальшому розвитку цієї сфери

В сучасних умовах досить важливо, щоб фахівці у галузі соціальної роботи сприяли розробці та впровадженню інновацій у даній сфері, зокрема інновації, які виникають від самих клієнтів, конкуренції серед надавачів соціальних послуг, підтримки держави або громади, а також використання наявних ресурсів для здійснення інноваційних підходів у соціальній роботі.

Інновації в галузі соціальної роботи спрямовані на оптимізацію процесів надання соціальних послуг та покращення якості життя клієнтів та враховують сучасні соціально-економічні умови. Забезпечення багатоаспектного оновлення через поєднання традиційних та інноваційних підходів допомагає адаптувати структуру підготовки соціальних працівників до вимог інноваційного середовища.

Вплив освітніх інновацій на галузь соціальної роботи проявляється на різних рівнях. На макрорівні відбувається зміна освітньої парадигми, на мезорівні - в конкретних закладах вищої освіти, а на мікрорівні спрямована на створення нового змісту навчальних дисциплін та методів навчання. Інновації в

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

освіті дозволяють університетам підтримувати лідерські позиції у підготовці соціальних працівників, формувати соціальну компетентність у студентів та сприяти розвитку соціального лідерства у їхній майбутній професійній діяльності [3].

Тому, важливо зосередити увагу на створенні умов для технологічного вдосконалення освітнього процесу підготовки соціальних працівників до майбутньої професійної діяльності шляхом поєднання традиційних і інноваційних форм і методів навчання, викладання та підвищення професійної майстерності. Зростає важливість застосування технологій, які поєднують традиційне навчання з інноваційними методами, засобами та формами. Технологічність пов'язана з створенням інноваційного освітнього середовища для підготовки соціальних працівників.

Таким чином, вдосконалення підготовки соціальних працівників для майбутньої інноваційної діяльності в Україні передбачає поєднання традиційних та новаторських методів надання соціальних послуг різним категоріям населення, що включає використання різноманітних форм та засобів навчання та соціально-виховної діяльності, які здатні забезпечити ефективність і оптимальність навчання студентів і підвищити загальну якість освіти в галузі соціальної роботи.

Список використаних джерел

1. Савельчук І., Котикова О. Інновації як чинник якісних змін у соціальній роботі та соціальній освіті. URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/>.
2. Савельчук І. Б. Підготовка соціальних працівників в інноваційному освітньому середовищі університету : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 375 с.
3. Шевчук О., Палилюлько О., Завадська І. Вплив технологічних інновацій на практику соціальної роботи: переваги, виклики, можливості. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. №6. С. 45–49.

Штик Юлія В'ячеславівна

доцент кафедри логістики

Меланченко Анастасія Олегівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Національний авіаційний університет, м. Київ

ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКООРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Незважаючи на численні виклики та труднощі, що постали перед Україною впродовж останніх років, наша держава має значний потенціал для забезпечення стійкого економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Реформування економіки, боротьба з корупцією, залучення інвестицій, розвиток малого та середнього бізнесу, модернізація інфраструктури, впровадження інновацій і новітніх технологій, а також європейська інтеграція є ключовими факторами, які сприятимуть економічному піднесенню і соціальному прогресу в Україні. Однак для реалізації цього потенціалу необхідна консолідована робота держави, бізнесу та громадянського суспільства задля здійснення системних реформ і забезпечення сталого розвитку країни.

Україна, як молода незалежна держава, пройшла непростий шлях розвитку впродовж останніх трьох десятиліть. Сучасний стан економіки та соціальної сфери України характеризується як низкою досягнень, так і численними викликами, що потребують вирішення [1]. Водночас, наша держава має значний потенціал для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення рівня життя населення. Реалізація цього потенціалу залежить від проведення ефективних реформ, залучення інвестицій, модернізації інфраструктури та впровадження інновацій.

Промисловість України, яка традиційно була однією з провідних галузей економіки, зазнала суттєвих втрат через руйнування виробничих потужностей та розрив ланцюгів постачання. Водночас, сільське господарство продемонструвало стійкість та залишається одним із драйверів економічного розвитку країни.

Соціальна сфера України потребує істотного реформування та покращення [2]. Рівень життя більшості населення залишається низьким, про що свідчить середня заробітна плата у 2022 році на рівні близько 500 доларів США. Система охорони здоров'я та освіти все ще не відповідає сучасним вимогам, незважаючи на певні позитивні зрушення в результаті реформ.

Демографічна ситуація в Україні є складною через скорочення чисельності населення, старіння нації та трудову міграцію. Водночас, спостерігається зростання ролі громадянського суспільства та активізація діяльності неурядових організацій у різних сферах.

Сталий розвиток є стратегічним підходом, спрямованим на забезпечення потреб сучасного суспільства, не зашкоджуючи можливостям майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Він базується на трьох основних

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

компонентах: економічному, соціальному та екологічному. Екоорієнтовані підприємства враховують ці компоненти в своїй стратегії розвитку, спрямовуючи свою увагу на зменшення впливу на навколишнє середовище, забезпечення соціальної відповідальності та досягнення економічної ефективності.

Впровадження принципів сталого розвитку має ряд переваг для екоорієнтованих підприємств. По-перше, це збільшення конкурентоспроможності на ринку завдяки позитивній репутації серед споживачів, які все більше віддають перевагу екологічно чистим та соціально відповідальним продуктам. По-друге, ефективне використання ресурсів та зменшення витрат дозволяють збільшити прибутковість підприємства. По-третє, сталий розвиток сприяє залученню талановитих працівників, які прагнуть працювати на підприємствах з високими стандартами соціальної відповідальності.

Для досягнення успіху у реалізації концепції сталого розвитку, екоорієнтованим підприємствам слід активно працювати у таких напрямках:

1. Розвиток нових технологій та продуктів, які зменшують вплив на довкілля та підвищують енергоефективність, є ключовим завданням для екоорієнтованих підприємств.

2. Ефективне використання природних ресурсів та енергії дозволяє зменшити екологічний слід підприємства та підвищити його конкурентоспроможність.

3. Мінімізація викидів шляхом оптимізації логістичних процесів допомагає знизити вплив підприємства на навколишнє середовище.

Екоорієнтовані підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку економіки та суспільства. Вони мають унікальні можливості використовувати екологічні та соціальні інновації для забезпечення свого конкурентного переваги. Однак успіх у цьому напрямку вимагає від підприємств постійного вдосконалення та інноваційного підходу до вирішення екологічних проблем та соціальних викликів.

Незважаючи на наявні виклики, Україна має значний потенціал для забезпечення стійкого економічного та соціального розвитку [3]. Реформування державного сектору, боротьба з корупцією та забезпечення верховенства права. Ці кроки сприятимуть покращенню бізнес-клімату, залученню інвестицій та підвищенню ефективності діяльності державних інституцій. Розбудова інфраструктури, зокрема доріг, портів, аеропортів, логістичних центрів. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність української економіки та покращити зв'язки між регіонами країни. Розвиток високотехнологічних галузей, таких як ІТ можуть в цьому допомогти.

Список використаних джерел

1. Геєць В.М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи. Економіка і прогнозування. 2016. № 1. С. 7-22.

2. Сидорчук О.Г. Соціально-економічні трансформації в Україні: реалії та перспективи. Економічний часопис-XXI. 2013. № 9-10. С. 12-16.

3. Лібанова Е.М. Соціальна стратегія України: виклики, можливості, перспективи. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/2.pdf.

Шуліка Елеонора Юріївна

Кравчук Олена Михалівна

здобувачі вищої освіти ОС Бакалавр

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

Науковий керівник: Єгорова Олена, к.е.н, доцент

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Одним із наслідків військової агресії рф проти України є збільшення серед наших співвітчизників осіб з інвалідністю. Багато військових та цивільних українців внаслідок війни мають особливі потреби щодо лікування, реабілітації та соціальної адаптації. На жаль, в Україні до початку війни вирішення проблем осіб з інвалідністю носила поверхневий характер. [1] Відсутність фінансових можливостей організувати повноцінний інклюзивний відпочинок часто зводилася до санаторного лікування. Проте, на нашу думку, інклюзивний туризм повинен надати можливість повного або часткового повернення до активного життя у соціумі, з урахуванням особистих відмінностей та потреб окремих осіб.

Поділяємо думку щодо необхідності розробки Державного стандарту соціальної послуги інклюзивного туризму для людей з інвалідністю та запровадження моніторингу соціальної послуги інклюзивного туризму для людей з інвалідністю та аналіз отриманих результатів. [2]

Враховуючи наміри України стати членом Європейського Союзу, важливо переймати досвід інклюзивного туризму на прикладі країн Європи. Підвищення доступності туризму для людей з обмеженими можливостями активно впроваджується у Польщі, столиця якої – Варшава перемогла у номінації кращого міста по доступності за версією премії Access City Award 2020 [5].

На території нашої держави багато місць мають значний туристичний потенціал, але усі вони потребують перетворення відповідно до стандартів доступності. Таким місцем для доступного інклюзивного туризму може стати Полтавська область, зокрема її обласний центр.

Туристично-рекреаційна галузь є стратегічною для Полтавщини. Цьому сприяє, зокрема, вигідне для розвитку туризму місце розташування – на лівому березі Дніпра у центральній частині України. Серед природних туристичних ресурсів – дві великі річки (Дніпро, Псел), 9 середніх та 135 малих, Кременчуцьке та Кам'янське водосховища, дубові та соснові ліси, мисливські угіддя тощо. Полтавщина є екологічно чистим регіоном із сприятливими природно-кліматичними умовами для рекреації й туризму, зокрема, для інклюзивного. [3]

На жаль, у Полтавській області не достатньо потребами пунктів масової зупинки туристів (міста для паркування, кемпінги, санітарні зони тощо) та

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

оглядових майданчиків, облаштованих для осіб з особливими, на маршрутах найбільш популярних туристичних екскурсій.

Проблемою також є недостатня кількість розроблених інклюзивних маршрутів. Хоча у музеях Полтавщини вже почали запроваджувати доступні експозиції для людей з особливими потребами – створили аудіогіди розраховані на людей з вадами зору. У Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського для відвідувачів доступний додаток, який як навігатор супроводжуватиме по музею від вхідних дверей і розповість про кожен експонат. [2]

Має значний ресурсний потенціал для розвитку інклюзивного туризму обласний центр – Полтава. Окрім цікавих об'єктів культурно-історичної спадщини, важливу роль відіграють наявність закладів розміщення, туристичної та транспортної інфраструктури, якість надання послуг.

Звісно, це можливо лише за умови створення умов для людей з обмеженими фізичними можливостями, зокрема, шляхом усунення архітектурних та комунікаційних бар'єрів.

Для соціальної адаптації осіб з особливими фізичними потребами ми пропонуємо туристичний маршрут вулицею Соборності – однією з центральних вулиць Полтави. Вулиця є пам'яткою містобудування XIX століття. Вона розташована між двома площами – Вокзальною та Соборності. Маршрут уздовж вулиці Соборності дозволить подивитися на будівлі у стилі класицизму, ансамбль Круглої площі, Успенський собор тощо. Вулиця Соборна потенційно може стати безбар'єрною, що зробить запропонований туристичний маршрут перспективним і конкурентоспроможним. Але, щоб його потенціал був повністю використаний, необхідні зусилля місцевої влади, бізнесу та громад, а також фінансова допомога держави та закордонних партнерів.

Список використаних джерел

1. Барна Н.В., Коротєєва А.В. Інклюзивно-реабілітаційний туризм. Посібник. Київ : Університет «Україна». 2020. 125 с. URL: http://zelena.org.ua/sites/default/files/posibnyk_inklyuzyvnyy_turyzm.pdf.
2. «Бачити серцем»: Як у Полтаві розвивають інклюзивне мистецтво. 2019. URL: <https://poltava.depo.ua/ukr/poltava/bachitiGsertsemGyakGuGpoltaviGrozviva yutinklyuzivneGmistetstvo-201908091009402>
3. Єгорова О., Дорошенко А., Кононенко Ж. SWOT-аналіз потенціалу розвитку туризму в Полтавській області. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 66. С. 147-152. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/66_2022/ 29.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct66-27>.
4. Жеребко І. Можливості впровадження соціальної послуги інклюзивного туризму в Україні. *Social Work and Education*, Vol. 8, No. 2, 2021. С. 175-189. DOI: 10.25128/2520-6230.21.2.4. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24497/1/Zherebko.pdf>
5. Чайка С. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 43. С. 189–196. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/43_2022/24.pdf.

Секція 2.

Сучасні проблеми та напрями розвитку обліку, аналізу та контролю

Борисенко Дмитро Володимирович

здобувач вищої освіти,
31 ОМБр, ТОВ «Епіцентр» м. Суми,

Борисенко Володимир Олексійович

к.е.н., науковий співробітник,
НДІ «Укragenпромпродуктивність», м. Київ,

Літвінова Галина Володимирівна

науковий співробітник,
НДІ «Укragenпромпродуктивність», м. Київ.

МОДЕЛЮВАННЯ ВИТРАТ У РОСЛИННИЦТВІ – СУЧАСНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ

В надзвичайно складних умовах нині перебувають сільськогосподарські виробники, тому актуальним постає завдання мінімізації витрат на виробництво продукції та розширеного відтворення.

Мета досліджень – розроблення науково-практичних рекомендацій щодо використання оптимізаційного моделювання витрат в управлінському обліку і контролі у рослинництві.

Облік як інформаційний ресурс потрібний для розрахунку витрат виробництва, використання ресурсів та управління витратами й контролю виробничої діяльності за економічними показниками. Процеси планування та аналізу виробництва продукції у рослинництві можна представити у вигляді ряду послідовних задач: складання технологічних операцій, планування кількості матеріалів, визначення експлуатаційних витрат, собівартості продукції.

Для вирішення завдання оптимізації витрат у рослинництві необхідно по кожній технологічній операції визначити оптимізовані показники продуктивності і витрат палива польових агрегатів, розрахувати витрати на виробництво та за показниками виробництва продукції обрати оптимальні технологічні процеси.

З метою реалізації мінімізації витрат на виробництво розроблено програмне забезпечення для моделювання показників економічної ефективності вирощування сільськогосподарських культур, виконання технологічних операцій та машинних агрегатів. Формування витрат на виробництво продукції рослинництва з використанням імітаційного моделювання представлено у вигляді блок-схеми (рис. 1). На блок-схемі показано, що виробничі умови та технічні характеристики машин визначають нормативи продуктивності і витрат палива, а вартісні показники машин, їх завантаження і рівень оплати праці визначають експлуатаційні витрати при роботі агрегатів.

З використанням програмного забезпечення визначено витрати ресурсів на виробництво пшениці за традиційною та нульовою технологіями для заданого складу техніки з урахуванням цін на паливо та інші матеріали. Розрахунки виконано згідно запланованої виробничої програми за показниками: площа

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

посіву, урожайність пшениці, норма висіву насіння, валовий збір продукції, вартість насіння, закупівельна ціна кінцевої продукції.

Найбільш точні значення нормативних економічних показників машинних агрегатів отримано завдяки комп'ютеризованим розрахункам за методикою імітаційного моделювання, в якій враховуються умови виконання технологічних операцій за такими показниками як питомий опір ґрунту, довжина гону поля та інші [1].

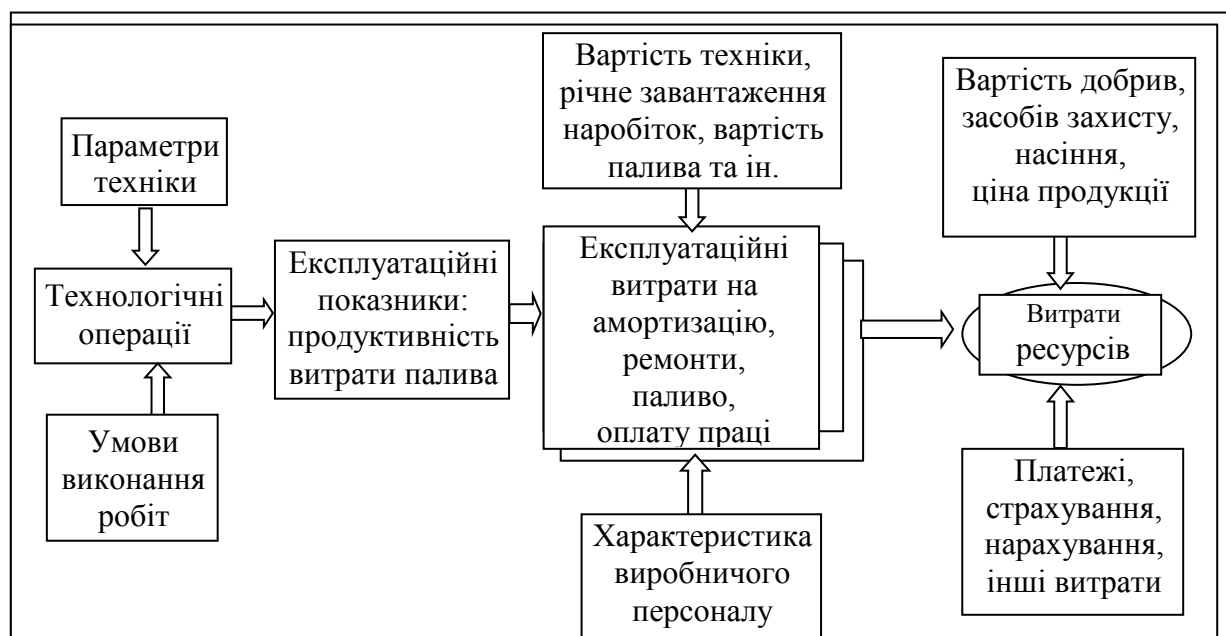

Рис. 1. Блок-схема формування витрат на виробництво у рослинництві

За значеннями показників продуктивності машинних агрегатів розраховано кількість нормо-змін, необхідних на виконання певного обсягу робіт, а за показниками витрат палива на одиницю роботи агрегатів – вартість палива і мастил. По кожному складу техніки з урахуванням її продуктивності визначено витрати на амортизацію, ремонти і технічне обслуговування. Прямі витрати на виробництво продукції знайдено підсумуванням за статтями витрат по технологічним операціям.

Відсоток витрат на амортизацію, ремонти і технічне обслуговування техніки досить високий, а в сумі з витратами на паливно-мастильні матеріали та оплатою праці робітників, тобто прямі експлуатаційні витрати становлять майже третину витрат на виробництво продукції. Якщо прийняти що інші статті витрат на виробництво (насіння, міндобрива, інші витрати) становлять фіксовану частину, то можна зробити висновок, що підвищення рентабельності виробництва найбільш можливе за рахунок зменшення прямих експлуатаційних витрат.

Зниження прямих експлуатаційних витрат можна досягти підвищенням ефективності використання сільськогосподарської техніки в результаті здійснення таких заходів з використанням моделювання: визначення оптимальної технологічної схеми виконання робіт та комплексу машин

відповідно до умов виконання робіт, придбання сільськогосподарських машин з більшим значенням економічної ефективності та інші оптимізаційні рішення, що приведуть до зниження витрат [1, 2].

За змодельованими показниками економічної ефективності можна підібрати склад машинно-тракторного парку, спланувати витрати і прибуток та з можливих варіантів вибрати оптимальне рішення за рівнем рентабельності, скласти бізнес-план роботи сільськогосподарського підприємства. Точність розрахунку витрат на виробництво дозволяє уникнути витрат при точності визначення рівня рентабельності на етапі планування, що забезпечить досягнення мінімальної собівартості продукції за рахунок оптимізації виробничих витрат.

Використання результатів досліджень у практичній діяльності дає змогу оперативно і якісно визначати витрати на виконання механізованих робіт і на виробництво продукції, проводити оптимізацію використання ресурсів підприємств у рослинництві для заданих виробничих умов, отримувати значення планових витрат і показників виробництва продукції.

Список використаних джерел

1. Демчак І. М., Борисенко В. О., Риженко Ю. Є. Методика автоматизованого моделювання нормативів продуктивності і витрат ресурсів на виробництво продукції у рослинництві. Київ: НДІ «Укragenoproductivnist», 2019. 54 с.
2. Borysenko, V., & Borysenko, D. (2024). Optimisation of production and modelling of production costs in farms. *Ekonomika APK*, 31(1), 10-18. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202401010>.

Бурмінова Мілана Вадимівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

Науковий керівник: Тютюнник Юрій Михайлович, к. е. н., доцент

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація суттєво впливає на сучасні фінансові системи та підприємства в усьому світі. Вона несе з собою як низку можливостей, так і складних фінансових викликів для бізнесу.

Фінансовий аналіз є важливою частиною стратегічного управління компаніями в умовах глобалізації. Дослідження й оцінка фінансових даних необхідні для розуміння ефективності бізнесу на міжнародних ринках, прогнозування фінансових результатів та прийняття обґрунтованих рішень.

Фінансова стабільність компанії – це ключовий фактор успішності, тому важливим є розроблення стратегій, які допоможуть масштабувати бізнес і зробити його прибутковим [1].

Під час аналізу стану підприємства в глобальному контексті важливо враховувати різні аспекти, такі як валютні ризики, міжнародні стандарти фінансової звітності, вплив світових економічних тенденцій та інші чинники, які впливають на компанії. Такі фактори можуть значно вплинути на фінансову стійкість та результативність підприємства в умовах міжнародного бізнесу.

Валютні ризики виникають через коливання валютних курсів і впливають на вартість операцій. Так, якщо підприємство експортує або імпортує продукцію в інші країни, то зміна валютного курсу може вплинути на конкурентоспроможність товарів компанії. Висока вартість може зробити продукцію менш привабливою для покупців, що призведе до зменшення обсягів продажів, а це у свою чергу вплине на прибутковість компанії. При цьому, зниження вартості валюти може призвести до більших витрат на матеріали чи обладнання, що також вплине на фінансові показники підприємства.

Для управління валютними ризиками компанії можуть застосовувати різні стратегії, такі як використання форвардних контрактів, опціонів або інших інструментів, що дозволяють захистити бізнес від негативних коливань валютних курсів. А ретельне планування й управління фінансовими ресурсами може допомогти зменшити вплив валютних ризиків на фінансові результати компанії.

Застосування міжнародних стандартів фінансової звітності є важливим елементом фінансового аналізу в умовах глобалізації, оскільки вони сприяють створенню єдиної методології для оцінки фінансової роботи бізнесу. Такі дії сприяють підвищенню якості й достовірності фінансового аналізу.

При використанні спільної методології на основі міжнародних стандартів, аналітики можуть здійснювати більш точний і об'єктивний аналіз компаній

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

незалежно від їх місцезнаходження чи специфіки діяльності, що сприяє підвищенню довіри інвесторів та інших зацікавлених сторін до представленої фінансової інформації.

Щодо глобальних економічних тенденцій, то вони мають значний вплив на бізнес-середовище та фінансову діяльність компаній. До таких тенденцій можна віднести торговельні відносини між країнами, технологічні інновації, зміни в кліматі, політичні події та кризи, демографічні й законодавчі зміни та інші макроекономічні чинники.

Інновації, наприклад, штучний інтелект, змінюють способи, якими компанії ведуть свою діяльність і конкурують на світовому ринку. Зміни в кліматі впливають на стратегії підприємств у зв'язку з ростом соціальної відповідальності бізнесу, а геополітичні події, такі як тарифні війни та воєнні конфлікти, можуть порушувати міжнародні торговельні відносини й загалом впливати на географію бізнес-операцій компаній.

Адаптація до цих глобальних економічних змін вимагає від компаній постійного моніторингу та аналізу, а також гнучкості у прийнятті стратегічних рішень. Важливо, щоб компанії правильно й вчасно реагували на них. Розуміння впливу масштабних чинників допомагає компаніям зберігати конкурентність, знижувати ризики та використовувати можливості, що виникають на світовому ринку.

Аналіз глобальних тенденцій допомагає мінімізувати ризики, однак може бути складним процесом, для якого потрібно багато часу та ресурсів. Така оцінка стану вимагає значних зусиль у зборі та аналізі великої кількості інформації, а через мінливість подій у світі часто є неточною та непередбачуваною.

В умовах глобалізації компанії мають доступ до різноманітних інвестиційних можливостей у різних країнах і регіонах. Аналіз цих можливостей допомагає визначити оптимальні напрями розміщення капіталу, забезпечуючи диверсифікацію портфеля й збільшуючи потенційну дохідність інвестицій.

Розробка оптимальних міжнародних фінансових стратегій передбачає управління фінансовими ресурсами компанії в глобальному масштабі. Це містить у собі планування оптимального складу активів і джерел фінансування, управління валютними ризиками, оптимізацію податкових стратегій та інші аспекти фінансового управління в міжнародному контексті.

Отже, фінансовий аналіз в умовах глобалізації відіграє ключову роль у стратегічному фінансовому плануванні компаній, дозволяючи їм ефективно використовувати міжнародні ресурси й можливості для досягнення своїх цілей задля забезпечення стабільного фінансового стану в умовах постійно зростаючої глобальної конкуренції.

Список використаних джерел

1. Ананьєва Ю. В. Вплив глобалізації на фінансову стабільність підприємств та стратегії її забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-14> (дата звернення: 14.04.2024).

Горкулько Ліана Ігорівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

Науковий керівник: Тютюнник Юрій Михайлович, к. е. н., доцент

СУЧАСНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На даний час діяльність українських підприємств ускладнюється російським вторгненням на територію України, тривалою кризою неплатежів, збільшенням дебіторської та кредиторської заборгованості, недовершеним податковим законодавством, скороченням обсягів виробництва та великим дефіцитом фінансових ресурсів. Високий рівень конкуренції, нестабільність фінансових ринків, недоступність джерел залучення фінансових ресурсів через високу вартість банківських кредитів та нерозвиненості фондового ринку створюють високі загрози для функціонування суб'єкта господарювання. Одним із проявів таких загроз та неможливості їх усунути є втрата потрібного рівня платоспроможності та банкрутство підприємств [3].

Поняття «ліквідність» та «платоспроможність» мають між собою як спільні, так і різні види змістовного наповнення. Розглянувши вітчизняні та іноземні економічні літературні джерела, можна дійти висновку, що ліквідність – це ступінь здатності підприємства здійснювати розрахунки, відповідно до своїх короткострокових зобов'язань завдяки оборотним активам, які знаходяться у наявності підприємства та в будь-який момент можуть змінитися на грошові кошти. Платоспроможність – це здатність підприємства у повному обсязі та у визначений термін розрахуватися за своїми зобов'язаннями з допомогою грошових ресурсів та інших активів, а також здатність здійснювати фінансово-господарську діяльність [1].

Тому можна констатувати, що платоспроможність та ліквідність залежать один від одного, це може бути зрозумілим по тому, що чим вище міра ліквідності на підприємстві, тим буде вищим рівень його платоспроможності. Платоспроможність та ліквідність показують фінансове здоров'я суб'єкта господарювання [2].

Ліквідність є виміром платоспроможності, який має взаємозв'язок із різноманітними ризиками, серед яких – втрата платоспроможності підприємства за недостатньої ліквідності. Недостатня ліквідність є заперечним показником, так само негативним показником виступає надмірна ліквідність, що узгоджує неповернення дебіторської заборгованості. Тому невідповідний рівень ліквідності на підприємстві може призвести до втрати фінансової стійкості на ринку [4].

Досліджуючи методи оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємства, можна зауважити, що ліквідність ще не означає, що підприємство є платоспроможним. Якщо під час оцінювання фінансового стану підприємства

в поточних активах будуть присутні неліквідні активи та короткострокові заборгованості, то в цьому випадку говорити про задовільний рівень платоспроможності не слід. Підприємство платоспроможним є тільки тоді, коли його загальні оборотні активи більші за обсягом, ніж поточні зобов'язання [4].

Під час оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємства об'єктом виступають оборотні активи підприємства та його зобов'язання, грошові потоки та процеси, які впливають на них. До суб'єктів, які оцінюють ліквідність та платоспроможність, відносяться керівники та персонал підприємства, а також його постачальники, інвестори, фінансові та банківські установи. Відповідно аналіз цих понять дає можливість охарактеризувати фінансовий стан та стійкість суб'єкта господарювання.

Для того, щоб проаналізувати ліквідність та платоспроможність, потрібно для початку розрахувати та змістовно оцінити певні фінансові показники. Головним є коефіцієнт платоспроможності, який встановлює здатність підприємства витримати протягом певного періоду боргове навантаження. Він характеризує достатність грошових коштів та їх еквівалентів для покриття поточних та довгострокових зобов'язань підприємства. Чим менше буде значення показника, тим вищою є вірогідність не виконання свого боргового навантаження підприємством [2].

Підприємство можна вважати платоспроможним у випадку, якщо воно буде мати чистий позитивний капітал і боргове навантаження, яким компанія може ефективно управляти. З іншої сторони, у випадку, коли компанія має ліквідність на достатньому рівні, то це свідчить про забезпеченість коштами для сплати рахунків [2].

Аналіз ступеня платоспроможності підприємства необхідний для:

- своєчасної діагностики фінансового стану підприємства;
- пошуку резервів для підвищення платоспроможності;
- встановлення порушень, що виникли на підприємстві;
- розробки плану, який спрямований на покращення ефективного витрачання фінансових ресурсів та підвищення платоспроможності підприємства.

При вчасному проведенні аналіз платоспроможності підприємства дозволяє знизити його внутрішні витрати, також зберегти гнучкість. Ефективна система оцінки платоспроможності надає перспективу підвищити темпи приросту обсягів реалізації продукції, товарів, робіт та послуг, а також зміцнити конкурентоспроможність [3].

Аналіз платоспроможності потрібний для підприємства не тільки з метою оцінки і прогнозування фінансової діяльності, а і для зовнішніх інвесторів. Наприклад, перш ніж надавати кредит, банк повинен перевірити кредитоспроможність позичальника. Те ж саме повинні зробити підприємства, з якими хочуть вступити у ділові відносини один з одним. У першу чергу потрібно знати про фінансові можливості сторін таких відносин, якщо виникає питання щодо надання підприємству комерційного кредиту або відстрочення платежу на

певний період часу [1].

На рівень ліквідності та платоспроможності підприємства впливає низка факторів. Найпоширенішим класифікатором чинників впливу на рівень ліквідності та платоспроможності є фіксування внутрішніх та зовнішніх факторів. Загальноекономічні або зовнішні чинники містять у собі фактори, на які підприємство не може вплинути або ж вплив може бути незначним. До мікроекономічних чинників або внутрішніх факторів відносять фактори, які повністю залежать від прийнятих форм, методів та організації діяльності на підприємстві.

Останнім часом в Україні спостерігається зростання кількості підприємств з низькою платоспроможністю, що опинилися у такому становищі через не вірне планування виробництва і збуту продукції, неефективне використання основних засобів, трудових і матеріальних ресурсів, не правильно розроблену політику забезпечення оборотними ресурсами. Тому для покращення фінансового становища підприємства, зокрема й підвищення його ліквідності та платоспроможності, слід постійно, ретельно та системно проводити аналіз фінансово-економічної діяльності суб'єкта господарювання, розробляти оптимізаційну політику, яка стосується витрат на підприємстві, контролювати розподіл прибутку та розробляти ефективну довгострокову фінансову стратегію підприємства [2].

Отже, аналіз ліквідності та платоспроможності стає інструментом, який дозволяє виявити різні недоліки у діяльності підприємства, враховувати зовнішні та внутрішні фактори впливу, також своєчасно вживати заходи для уникнення небажаних ситуацій. Для забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності суб'єкта господарювання основною ланкою виступає проведення якісного оцінювання з використанням оптимальних методів аналізу, що буде сприяти виваженому управлінському рішенням щодо управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства, головним завданням якого є забезпечення достатнього обсягу грошових коштів для погашення поточних зобов'язань підприємства.

Список використаних джерел

1. Корнева Н. О., Магдун В. І. Аналітичні основи платоспроможності в сучасних умовах господарювання. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Випуск 5 (22). С. 86-90.
2. Левкович О. В., Воробйова А. О. Аналітичні основи ліквідності та платоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10307> (дата звернення: 15.04.2024).
3. Томчук О. Аналіз платіжної спроможності підприємства та відображення її в обліку: сутність, класифікація, оцінка. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-16> (дата звернення: 15.04.2024).
4. Шуміло О. С., Курочка А. С. Ліквідність і платоспроможність підприємства та методи їх аналізу. *Бізнесінформ*. 2023. № 4. С. 105-111.

Єгорова Олена Володимирівна,

к.е.н., доцент

Павленко Олександр Володимирович,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Крутько Станіслав Васильович,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

ВПЛИВ ЗМІНИ ВИТРАТ І ЗАТРАТ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ЙОГО ФІНАНСОВИЙ СТАН

У сучасному економічному лексиконі є терміни зі схожим, але не тотожним змістом – «витрати» та «затрати». На жаль, різницю між цими термінами розуміють навіть не всі фахівці-практики, не говорячи вже про людей без економічної освіти та підприємницького досвіду.

В Україні термін «витрати» визначено у Податковому Кодексі та Національних Положеннях (Стандартах) бухгалтерського обліку, поняття «затрати» не визначено у жодному нормативному документі. [1, 2]

Нормативною базою визначено, що витрати мають форму вибуття активів у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах або збільшення зобов'язань [1, 2]. Щодо затрат, вважаємо, до них слід відносити спожиті (використані) матеріальні, трудові, фінансові, природні та інші види ресурсів.

Наведені підходи дозволяють не лише розмежувати досліджувані поняття, але й визначити особливості їх впливу на фінансовий стан підприємства.

1. Фінансовим результатом витрат є зменшення прибутку, оскільки вони пов'язані з фактичним або майбутнім вибуттям активів, наприклад, витрачанням грошей на оплати рахунків постачальників тощо. Затрати не впливають на фінансовий результат, оскільки це внутрішньогосподарське використання вже наявних активів, їх перетворення на інші активи, а не відтік активів з підприємства. При цьому трансформуються активи, при придбанні, створенні яких підприємство вже мало витрати.

2. Витрати виникають у підприємств також у випадках коли вартість ресурсів повністю або частково зменшується, тобто коли мають місце втрати. Аналізують непродуктивні втрати підприємства (від браку, простоїв, нестач, псування матеріальних цінностей тощо) за принципово іншою схемою, ніж для продуктивних затрат. На фінансовий стан підприємства втрати справляють негативний вплив, зменшуючи його передумову – прибуток.

3. Витрати підприємства відображаються у Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), зокрема у розділі I «Фінансові результати» (витрати за видами діяльності) та розділі II «Елементи операційних витрат» (за економічними елементами). Структуру витрат поглиблено аналізують за допомогою первинних

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

даних та статистичної звітності, зокрема витрати сільськогосподарського підприємства містяться у формі № 50-сг «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств». Щодо затрат коло джерел інформації набагато вужче – лише дані внутрішньогосподарського обліку, отже менше й можливості для аналізу.

4. При визначенні суми «витрат» використовують виключно грошовий вимірник, а щодо затрат, які також узагальнюють у вартісних одиницях виміру, додатково розраховують часткові натуральні показники. Наприклад, аналіз затрат окремих видів продукції можна проводити за допомогою показників, розрахованих на одиницю продукції – затрати праці в людино-годинах (трудомісткість), затрати електроенергії в кіловат-годинах (енергомісткість), затрати пального тощо.

5. Затрати і витрати аграрних підприємств можуть мати особливості щодо часу виникнення по відношенню до одних і тих же ресурсів. Затрати відрізняються від витрат, якщо матеріальні засоби, що поступили в одному періоді, повністю або частково витрачаються в наступному періоді. Наприклад, якщо підприємство закупило пально-мастильні матеріали і сплатило за них наприкінці грудня, а використало це ПММ на початку наступного, то витрати будуть відноситися до минулого року, а затрати – до поточного. Таким чином, розбіжності у часовому проміжку витрат і затрат зумовлені накопиченням матеріальних запасів, наявністю незавершеного виробництва та іншими чинниками. Проте, за умови негайного витрачання закуплених ресурсів «витрати» і «затрати» відносять до одного періоду.

Класична схема обігу капіталу операційного циклу має вигляд: гроші → перетворення грошей у ресурси діяльності → перетворення ресурсів діяльності на продукт праці шляхом їх об'єднання → перетворення продукту праці в гроші. Таким чином, господарська діяльність і фінансовий стан підприємства пов'язані з процесами витрат, використання ресурсів, отримання доходів від перетворених ресурсів. Отже, можна побудувати хронологічну схему «витрати – затрати – доходи», в якій витрати пов'язані із підготовкою до виробництва, а затрати – із виробництвом та продажем.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до складання фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 7 лют. 2013 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336a13>.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31 груд. 1999 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027a00>.

3. Податковий Кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

Кондратенко Анастасія Олегівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

Науковий керівник: Андросенко Олена Олексіївна, к. е. н., доцент

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сучасний світ переживає період стрімкого розвитку цифрових технологій, який значно змінює способи, якими бізнеси ведуть свою діяльність. Однією з найбільш значущих галузей, яка піддається трансформації завдяки цифровим інноваціям, є бухгалтерський облік. Поширення та вдосконалення систем цифрового обліку стає не лише тенденцією, але й необхідністю для підприємств у всіх куточках світу.

Цифрові технології надають підприємствам можливість ефективно керувати своїми фінансами, забезпечуючи точність, швидкість та доступність інформації. Використання хмарних технологій, програмного забезпечення для бухгалтерського обліку та автоматизованих систем стає важливим елементом конкурентоспроможності в сучасному бізнес-середовищі. У цьому контексті досвід впровадження та використання цифрових інструментів у бухгалтерському обліку розвивається не лише в розвинених країнах, але й у економіках, що розвиваються. За допомогою цих інструментів компанії отримують можливість не лише оптимізувати свої процеси, але і підвищувати якість своєї фінансової звітності, що є ключовим чинником для залучення інвестицій та розвитку бізнесу.

Цифровізація бухгалтерського обліку – це процес впровадження сучасних технологій і програмного забезпечення для автоматизації та оптимізації бухгалтерських процесів. Це може включати в себе використання хмарних технологій для зберігання даних, використання програмного забезпечення для обліку і аналізу фінансової інформації, а також автоматизацію рутинних операцій, таких як формування звітності і опрацювання рахунків.

Переваги цифровізації бухгалтерського обліку включають високу швидкість обробки і аналізу даних, зниження ймовірності помилок завдяки автоматизації процесів, збільшення точності фінансової звітності, а також покращення доступності інформації для прийняття управлінських рішень. Для успішної цифровізації бухгалтерського обліку важливо вибрати відповідне програмне забезпечення і впровадити його в організаційну структуру, а також навчити персонал користуватися новими інструментами. Також важливо забезпечити безпеку даних і дотримуватися вимог законодавства з питань зберігання і обробки фінансової інформації.

В Україні використання програм бухгалтерського обліку (ПЗ) є поширеною практикою серед підприємств усіх розмірів. Ці програми допомагають

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

автоматизувати багато завдань бухгалтерського обліку, що може заощадити час, зменшити помилки та покращити загальну ефективність.

Найпопулярнішою в Україні програмою для ведення обліку є «1С: Бухгалтерія», вона застосовується для багатьох сфер діяльності, таких як бухгалтерський облік, управлінський облік, торгівля, виробництво та сфера послуг. Важливо зазначити, що «1С: Бухгалтерія» є програмним забезпеченням російського виробництва, тому українські компанії за роки повномасштабного вторгнення відмовилися або зменшили її використання. В Україні права на платформу викуплені компанією ДП «Єврософтпром» і відповідно створено повністю українську систему програм «1С: Підприємство», а найпопулярнішим програмним продуктом з найбільшою кількістю продаж стала «1С: Бухгалтерія для України» [1]. Зважаючи на це, українські підприємства розглянули альтернативні програмні рішення для автоматизації бухгалтерського обліку. На ринку України представлені численні програмні продукти, як українського, так і зарубіжного виробництва, які відповідають сучасним потребам бізнесу. Наприклад, є чудові українські програми для спрощення бухгалтерського обліку, такі як: M.E.DOC, Dilovod, MASTER: Бухгалтерія, BOOKKEEPER, Дебіт Плюс, iFin Zvit, SMARTFIN.UA та інші [2].

Переваги застосування програм та цифровізації бухгалтерського обліку полягають у збільшенні ефективності, зручності та точності облікових операцій, прискоренні обробки даних, підвищенні рівня безпеки і захисту інформації, полегшенні аналізу фінансової звітності, забезпеченні швидкого доступу до потрібної інформації, а також зниженні витрат на обслуговування бухгалтерського обліку. Цифровізація бухгалтерського обліку дозволяє бухгалтерам аналізувати великі обсяги даних, виявляти шахрайство та надавати фінансову інформацію з небаченою раніше швидкістю. Це може бути наріжним каменем ІІІ та технологій у бухгалтерському обліку. Використовуючи доступні технології, можна очікувати, що фірма автоматизує банківську звітку, введення даних і обробку рахунків, швидко аналізуватиме великі обсяги даних, вилучаючи потрібну інформацію, зменшує кількість помилок і швидко знаходиме шахрайство, надасть можливість працівникам зрозуміти нові інструменти штучного інтелекту для підвищення продуктивності та дозволяє працівникам зосередитися на додаткових завданнях [3].

Недоліки застосування програм та цифровізації бухгалтерського обліку можуть включати залежність від стабільності програмного забезпечення та технічних збоїв, потребу постійного оновлення та підтримки програм, можливість втрати даних внаслідок вірусів або хакерських атак, складність впровадження нових систем для певних підприємств та потребу у навчанні персоналу для коректного використання програмних засобів. Крім того, цифровізація може призвести до зменшення працівників у бухгалтерських відділах через автоматизацію деяких процесів, що може вимагати перекваліфікації та перерозподілу робочої сили.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

За допомогою цифровізації та спеціалізованих програм для бухгалтерського обліку, підприємства отримують численні переваги, включаючи підвищену ефективність, зручність та точність облікових операцій, прискорення обробки даних, підвищення рівня безпеки і захисту інформації, а також полегшення аналізу фінансової звітності та зниження витрат на обслуговування бухгалтерського обліку. Цифровізація також дозволяє бухгалтерам аналізувати великі обсяги даних, виявляти шахрайство та надавати фінансову інформацію з небаченою раніше швидкістю, що робить цей процес надзвичайно корисним для підприємств. Проте використання цифрових технологій і програм для бухгалтерського обліку також може мати свої недоліки, тому важливо постійно перевіряти їх якість та розвивати навички у їх застосуванні.

Список використаних джерел

1. Учасники проектів Вікімедіа. 1С – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/1С>.
2. Топ-10 програм для спрощення бухгалтерського обліку - МОГОЛ АЛЬФА. МОГОЛ АЛЬФА. URL: <https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/top-10-program-dlya-sproshennya-buhgalterskogo-obliku/>.
3. How accounting services are embracing digitalization. Bookkeeping Services Made For Entrepreneurs. URL: <https://www.lessaccounting.com/blog/accounting-services-and-digitalization/>.

Лега Ольга Василівна,

к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

Прийдак Тетяна Борисівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

Яловега Людмила Василівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ЗЛИТТЯ ПІДПРИЄМСТВ: СИНХРОННІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ З ФІСКАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ

Економічні умови в Україні характеризуються кризовістю та невизначеністю, що передусім пов'язано з військовою агресією росії. На початку війни, реагуючи на загрозу, суб'єктами господарювання мали прийматися швидкі рішення щодо продовження, припинення, релокації, переформатування бізнесу. Зокрема, багато підприємств вжили наступних заходів для підтримання своєї діяльності: релокація - сотні малих і середніх підприємств переїхали до центральних і західних регіонів через бойові дії; адаптація продуктів та послуг до поточних потреб - компанії переорієнтувалися на продукти та послуги, які наразі користуються високим попитом, такі як виробництво продуктів тривалого зберігання, пошиття одягу для військових та виробництво БПЛА; збільшення імпорту товарів; отримання кредитів на вигідних умовах тощо [1].

На рис. 1. та 2 представлено динаміку кількості діючих суб'єктів господарювання загалом та в розрізі за розміром.

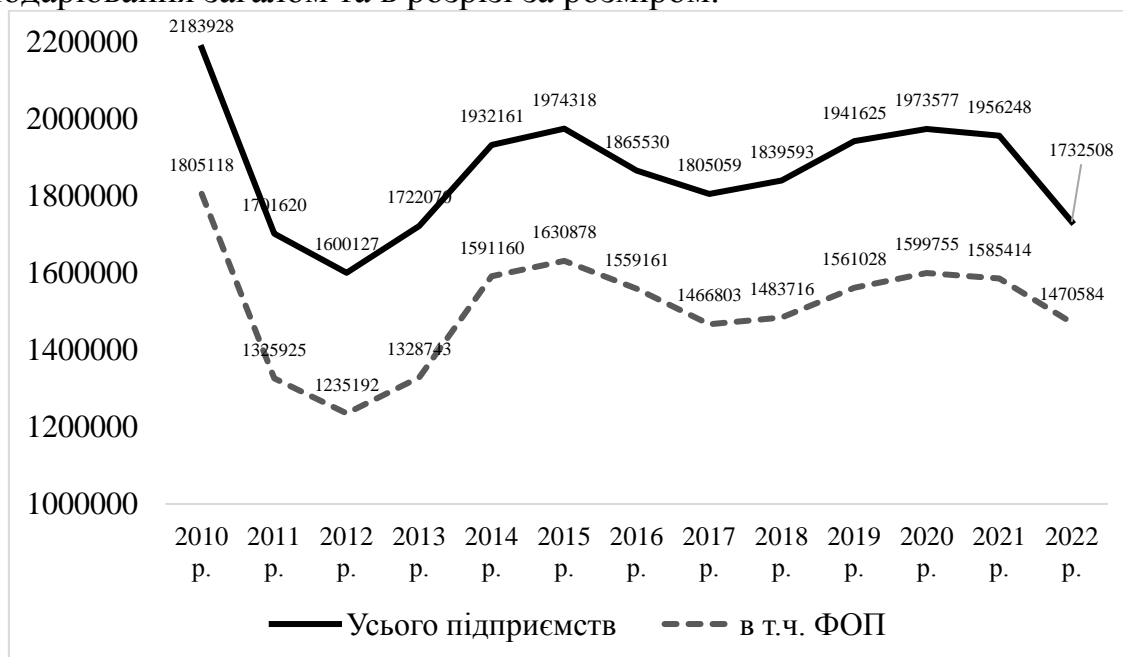

Рис. 1. Динаміка діючих суб'єктів господарювання (за винятком банків), в т.ч. ФОП за 2010 – 2022 рр., одиниць
Побудовано на підставі [2]

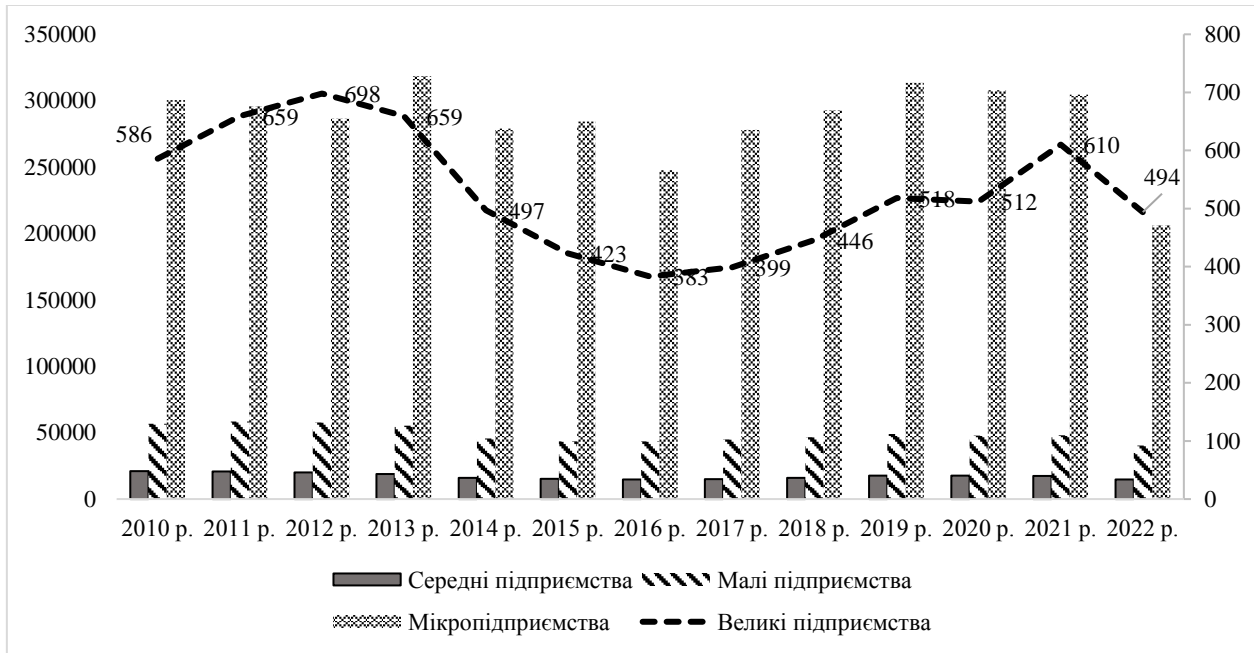

Рис. 2. Динаміка діючих суб'єктів господарювання (в розрізі великих, середніх, малих та мікропідприємств) за 2010 – 2022 рр., одиниць
Побудовано на підставі [2]

Як свідчать дані рисунків, динаміка має хвилеподібну динаміку, зниження кількості господарюючих суб'єктів пов'язано з початком бойових дій на сході України, «ковідним» карантинном. У 2022 році кількість суб'єктів підприємництва зменшилася проти 2010 року – на 20,7 % (541420 одиниць), в т.ч. ФОП відповідно – на 18,5 % (на 334534 одиниць), проти 2021 року відповідно на 11,4 % (на 223740 одиниць) та 7,2 % (114830 одиниць).

Аналіз динаміки діючих суб'єктів господарювання за розміром показав, що кількість великих підприємств знизилася у 2022 році порівняно з 2010 роком на 15,7 %, з 2021 роком на 23,5 %; середніх підприємств відповідно на 30 % та 18,4 %, малих підприємств відповідно на 28,8 % та 18,9 %, мікропідприємств 31,4 % та 47,7 %.

Тож подальше функціонування підприємств, стало для багатьох викликом. В таких умовах власники змушені вдаватися до різних методів збереження своїх позицій на ринку, одним з яких є таких рішень є реорганізація. Актуальність питання підтверджується відсутністю чіткої врегульованої нормативної бази щодо документального забезпечення, облікового відображення та податкових аспектів.

Зупинимось більш детально на податкових аспектах однієї з форм реорганізації – злиття. Метою злиття, зазвичай, є укрупнення бізнесу, з точки зору обліку – передача майнових прав від одного суб'єкта господарювання до іншого. Взаємодія з податковими органами суб'єктів господарювання при злитті представлено на рис. 3.

Рис. 3. Алгоритм узгодження процедури припинення юридичної особи з податковими органами щодо
 Побудовано на підставі [3]

Отже, зазначимо основні правила:

- при запуску процедури злиття, узгодження з державними фіскальними

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

органами необхідно у випадку наявності у такого підприємства податкового боргу;

– реорганізація підприємства є підставою для проведення позапланових податкових перевірок;

– необхідно контролювати строки публікацій повідомлень про рішення, а також надходження повідомлень про проведення або ж неможливість проведення перевірки;

– неможливість проведення позапланових перевірок має бути обгрунтовано із зазначенням причин. Зокрема, неповний обсяг документів, несвоєчасне подання документів, ненадання документів тощо, на підприємстві не ведеться облік, працівники державної служби не допускаються на місце перевірки, платник податків відсутній за місцем знаходження, фактичне місце розташування платника податків не можливо встановити і т.д. Якщо причиною неможливості проведення перевірки є обставини, пов'язані з документами (первинні, реєстри, декларації тощо), то згідно КпАП, передбачено штраф на голову комісії та інших осіб (ліквідаторів) ;

– якщо в зазначені строки податкові органи не реагують на повідомлення про припинення діяльності, ініціатор може звернутися до суду з вимогою визнання дій фіскальних органів незаконними. У податковому законодавстві також передбачено штраф за несвоєчасне проведення перевірок у разі припинення юридичної особи та ненадання довідок про відсутність заборгованості.

Список використаних джерел

1. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analotyka/> (дата звернення 07.04.2024).

2. Державна служба статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 07.04.2024).

3. Ярошенко А. Злиття: послідовність і синхронність дій. *Все про бухгалтерський облік*. 2014. № 105. С. 4-12.

Сук Петро Леонідович,

д.е.н., професор, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»
м. Ніжин

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ДОХОДУ ВІД ІНШОЇ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до принципу превалювання сутності над формою – операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми [1; 2].

Існують витрати, що здійснюються в одному періоді, а відносяться на фінансові результати у наступних періодах. Вони по суті будуть визнаватись у майбутніх періодах, хоча фактично були здійснені у поточному періоді. Це – витрати майбутніх періодів (далі – ВМП).

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності, ВМП – це витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів [3].

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку ВМП – це витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо [4].

ВМП обліковують на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів». За дебетом рахунку 39 відображається накопичення витрат майбутніх періодів, а за кредитом – їх списання (розподіл) та включення до складу витрат звітного періоду [4; 5].

Розподіл ВМП на наступні періоди здійснюють за відповідними методами. Одним із них може бути метод розподілу ВМП на основі доходу від іншої операційної діяльності.

До операційної діяльності включається основна та інша.

Операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Основна діяльність – операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.

Інша операційна діяльність – операційна діяльність підприємства, яка не пов'язана з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) [2; 3].

Фінансовим результатом іншої операційної діяльності підприємства є інший операційний дохід.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Інший операційний дохід міститься у статті «Інші операційні доходи» (код рядка 2120) Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2).

У цій статті відображаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), зокрема: дохід від реалізації іноземної валюти; дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття; дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць за операціями в іноземній валюті; суми штрафів, пені, неустойок та інших санкцій за порушення господарських договорів, які визнані боржником або щодо яких одержані рішення суду, господарського суду про їх стягнення; дохід від списання кредиторської заборгованості, щодо якої минув строк позовної давності; відшкодування раніше списаних активів (надходження боргів, списаних як безнадійні); дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках; інші доходи від операційної діяльності.

До цієї статті можуть наводитись додаткові статті:

«Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю», в якій відображається дохід від зміни вартості всіх активів (фінансових інструментів, інвестиційної нерухомості, біологічних активів та інших), які оцінюються за справедливою вартістю. Підприємства, основною діяльністю яких є торгівля цінними паперами, у цій статті відображають дохід від зміни вартості фінансових інструментів, які оцінюються за справедливою вартістю.

«Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції», в якій відображається дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних унаслідок сільськогосподарської діяльності [2; 3, п. 3.10].

Інформація про інші доходи від операційної діяльності підприємства у звітному періоді, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), узагальнюється на рахунку 71 «Інший операційний дохід», який має такі субрахунки:

710 «Дохід від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю»;

711 «Дохід від купівлі-продажу іноземної валюти»;

712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів»;

713 «Дохід від операційної оренди активів»;

714 «Дохід від операційної курсової різниці»;

715 «Штрафи, пені, неустойки»;

716 «Відшкодування раніше списаних активів»;

717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості»;

718 «Дохід від безоплатно одержаних оборотних активів»;

719 «Інші доходи від операційної діяльності» [4; 5].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Для розподілу ВМП можна використовувати різні методи, що формуються згідно з видами доходу від іншої операційної діяльності, а також за субрахунками до рахунку 71, а саме, на основі: 1) доходу від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю; 2) доходу від купівлі-продажу іноземної валюти; 3) доходу від реалізації інших оборотних активів; 4) доходу від операційної оренди активів; 5) доходу від операційної курсової різниці; 6) доходу від штрафів, пені, неустойок; 7) доходу від відшкодування раніше списаних активів; 8) доходу від списання кредиторської заборгованості; 9) доходу від безоплатно одержаних оборотних активів; 10) інших доходів від операційної діяльності тощо.

Можна застосовувати два способи розрахунку методу розподілу ВМП на основі доходу від іншої операційної діяльності: 1) від первісної (початкової) суми ВМП; 2) від залишкової (поточної) суми ВМП.

Визначається річна сума розподілу ВМП за методом на основі доходу від іншої операційної діяльності шляхом множення суми розподілу ВМП, на коефіцієнт розподілу ВМП, який обчислюється діленням планового або фактичного обсягу доходу від іншої операційної діяльності за окремі періоди на плановий обсяг доходу від іншої операційної діяльності за увесь період розподілу.

Розподіл ВМП за методом на основі доходу від іншої операційної діяльності здійснюють за формулами:

$$PCPBM\P = CPBM\P \times KPBMP,$$

де: PCPBM\P – річна сума розподілу ВМП; CPBM\P – сума розподілу ВМП; KPBMP – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$KPBMP = \text{ДІОД} : \text{ПДІОД},$$

де: ДІОД – плановий або фактичний обсяг доходу від іншої операційної діяльності за окремі періоди; ПДІОД – плановий обсяг доходу від іншої операційної діяльності за увесь період.

Розрахунок методу розподілу ВМП на основі доходу від іншої операційної діяльності можна виконувати також за іншим варіантом:

$$PCPBM\P = \text{ДІОД} \times KPBMP;$$

$$KPBMP = CPBM\P : \text{ПДІОД}.$$

Законодавством не передбачені методи розподілу ВМП, тому підприємство може на свій розсуд використовувати різні їх види, зокрема, метод розподілу ВМП на основі доходу від іншої операційної діяльності.

Висновки. Розподіл ВМП можна здійснювати за методом на основі доходу від іншої операційної діяльності.

До іншої операційної діяльності відносяться види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю, та не пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг).

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

За окремими видами доходів від іншої операційної діяльності і за субрахунками до рахунку 71 можна використовувати відповідні методи розподілу ВМП, що створюються на основі: 1) доходу від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю; 2) доходу від купівлі-продажу іноземної валюти; 3) доходу від реалізації інших оборотних активів; 4) доходу від операційної оренди активів; 5) доходу від операційної курсової різниці; 6) доходу від штрафів, пені, неустойок; 7) доходу від відшкодування раніше списаних активів; 8) доходу від списання кредиторської заборгованості; 9) доходу від безоплатно одержаних оборотних активів; 10) інших доходів від операційної діяльності та інші методи.

Виконувати розподіл ВМП за методом на основі доходу від іншої операційної діяльності можна за двома способами: 1) від первісної (початкової) суми ВМП; 2) від залишкової (поточної) суми ВМП.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ № 73 від 7 лютого 2013 р. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності. Наказ № 433 від 28 березня 2013 р. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ № 291 від 30 листопада 1999 р. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ № 291 від 30 листопада 1999 р. (у редакції наказу № 1591 від 09 грудня 2011 р.) *Міністерство фінансів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.

Толмач Анна Андріївна,

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Науковий керівник: Овчарик Роман Юрійович,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового аналізу та аудиту

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АУДИТІ

Штучний інтелект (ШІ) стрімко інтегрується в сучасний бізнес, стаючи рушійною силою його трансформації. Його вплив відчувається в багатьох сферах, роблячи бізнес-процеси більш ефективними, а взаємодію з клієнтами – безперебійною. ШІ забезпечує безперервну підтримку клієнтів за допомогою чат-ботів та віртуальних асистентів, оптимізує процеси онлайн-торгівлі та електронної комерції, роблячи їх більш зручними та персоналізованими, а також використовується для виявлення шахрайства, оцінки ризиків та надання персоналізованих фінансових послуг в банківській сфері. Важливо зазначити, що ШІ не замінює людських працівників, а доповнює їх. Він звільняє час для більш складних завдань, що потребують творчості та емпатії, які є ключовими для успіху будь-якого бізнесу

Впровадження штучного інтелекту в аудиторську сферу знаменує собою нову еру в цій галузі. Сучасні технології аналізують великі обсяги даних, такі як фінансова звітність, транзакції та інші документи, для виявлення аномалій, помилок та потенційних ризиків - це дозволяє аудиторам зосередитися на більш важливих сферах ризику та економити час.

ШІ може використовуватися для прогнозування ризиків, з якими може зіткнутися компанія, на основі аналізу історичних даних та поточних тенденцій - це може допомогти аудиторам надати компаніям більш проактивні та корисні поради. Також, автоматизація повторювальних завдань, таких як тестування транзакцій та підготовка звітів – може виконуватися Інтелектом, і як результат – спеціалісти мають більше часу для аналітичної роботи.

Плюсами використання ШІ в аудиті – є: підвищення ефективності, покращення якості, підвищення прозорості. З іншої сторони, виникають виклики, такі як: впровадження та використання технологій ШІ може бути дорогим для аудиторських фірм, технології ШІ можуть бути складними для розуміння та використання, що може потребувати навчання та підготовки аудиторів, автоматизація деяких процесів може вплинути на кількість робочих місць та вимагати перекваліфікації працівників використання ШІ в аудиті може викликати етичні міркування (упередженість та контроль), необхідність розробити чіткі правила та норми використання ШІ в аудиті, щоб гарантувати його відповідальне та етичне застосування.

Зрозумівши переваги та недоліки впровадження штучного інтелекту в

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

аудиторську діяльність, компанії можуть розробити обґрунтовану стратегію, яка покращить якість та ефективність аудиту, забезпечить надійність даних і задоволеність клієнтів [2].

Очікується, що 30% фінансових перевірок буде проведено з ШІ. Лідери аудиторського ринку вже активно впроваджують інноваційні рішення, щоб покращити ефективність та результативність своїх послуг.

Deloitte SONAR прогнозує ймовірність правильності інформації про податки, товари та збори, полегшуючи роботу з етикетками. Argus порівнює документи, виявляючи розбіжності та аналізуючи їх значущість. GRAPA допомагає аудиторам планувати та проводити перевірки, а EY використовує безпілотники з комп'ютерним зором для контролю інвентаризації.

PwC GL.ai, розроблений у співпраці з H2O.ai, аналізує документи підготовки звітів, не обмежуючись вибіркою.

CBIZ, учасник Kreston Global та одна з топ-10 аудиторських фірм США, успішно використовує штучний інтелект для проведення фінансового аналізу клієнтів. Завдання, яке раніше потребувало трьох тижнів роботи трьох людей, тепер виконується ШІ всього за півтори хвилини. Ця інновація значно підвищує ефективність роботи, зменшуючи час, необхідний для виконання завдань, з тижнів до кількох хвилин [1].

KPMG Ignite – це портфель інструментів штучного інтелекту, розроблений компанією KPMG для покращення прийняття бізнес-рішень на цифровій платформі. Система використовує ШІ для аналізу та видалення інформації з лізингових та інвестиційних угод, допомагаючи компаніям приймати більш обґрунтовані та вигідні рішення. KPMG Ignite також використовує нейролінгвістичне програмування в продукті Call Center Analytics Engine. Цей інструмент може прогнозувати майбутні події та аналізувати настрої клієнтів на основі неструктурованих даних, таких як телефонні розмови. Call Center Analytics Engine перетворює неструктурований текст на структурований, виділяючи ключові слова та прогножуючи тенденції. Це допомагає компаніям краще розуміти своїх клієнтів, покращувати обслуговування та приймати проактивні рішення [3].

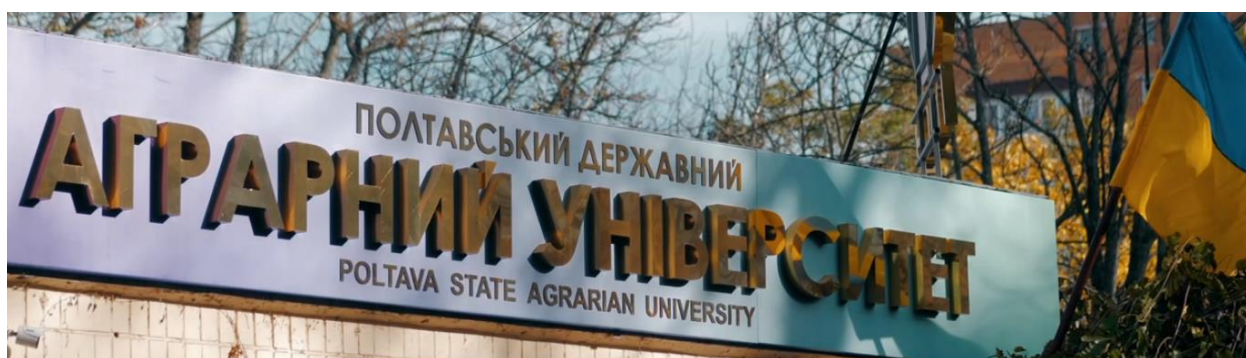
Отже, компанії, які збалансовано оцінюють ризики та переваги ШІ, зможуть отримати конкурентну перевагу на ринку, підвищити ефективність роботи, покращити якість аудиту та виявити нові ризики. Впровадження ШІ – це крок до успішної цифрової трансформації та стійкого розвитку в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Використання технологій на основі штучного інтелекту в аудиті. URL: <https://blog.liga.net/user/apopov/article/51009> (дата звернення 24.04.2024).
2. Діджиталізація процесів в аудиті. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2024/digitalisation-of-audit-processes> (дата звернення 22.04.2024).
3. KPMG Ignite. URL: <https://kpmg.com/au/en/home/technology-solutions/platforms/ignite-artificial-intelligence-platform.html> (дата звернення 23.04.2024).

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Секція 3. Управління фінансами суб'єктів господарювання

Безус Олександр Юрійович

здобувач вищої освіти ОС магістр

Болтобаєв Олег Володимирович

здобувач вищої освіти ОС магістр

Сливка Юрій Георгійович

здобувач вищої освіти ОС магістр

Яковенко Сергій Олегович

здобувач вищої освіти ОС магістр

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

БЮДЖЕТУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ З ЦІЛЛЮ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

Ефективність будь-якого управлінського процесу, з нашого погляду, залежить від ефективності бюджетування.

Під час здійснення процесу бюджетування фінансових ресурсів з ціллю впливу на фінансовий стан суб'єкту загалом та на процес зниження ризику фінансової стійкості слід враховувати [1-4]:

- відповідність потреби у фінансових ресурсах стратегічним цілям підприємства;
- вартість капіталу при його залученні;
- час залучення капіталу;
- законодавчу базу відносно формування капіталу на етапі його утворення і подальшого функціонування;
- співставність ризику і дохідності;
- співставність витрат на капітал та дохідності за цим капіталом;
- результативність даного проекту у співвідношенні до планової;
- максимальну вигоду від залучення капіталу;
- вплив фінансових ресурсів на фінансовий стан підприємства;
- строк окупності вкладених фінансових ресурсів;
- відсоткові ставки по кредитах;
- можливість господарського кредитування;
- грошово-кредитну політику в межах країни загалом.

Вважаємо, що власне процес бюджетування дозволяє чітко окреслити строки вкладення фінансових ресурсів, їх вплив на фінансовий стан та ймовірність утворення ризику втрати фінансової стійкості суб'єкту.

Процес бюджетування відносно фінансових ресурсів вимагає їх класифікації за видами, акцентуючи на термінах та обсягах залученні, а також вартості кожного із джерел фінансових ресурсів [1, 2].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Бюджетування передбачає складання відносно фінансових ресурсів капітального та оперативного бюджету.

Власне процес капітального бюджетування відбувається у послідовності взаємопов'язаних етапів:

– окреслення стратегічної мети залучення фінансових ресурсів (даний етап передбачає окреслення стратегічних і операційних цілей здійснення бюджетування фінансових ресурсів з метою балансування між фінансовою стійкістю та потребами підприємства з ціллю забезпечення прибутковості);

– оцінка фінансових ресурсів підприємства (оцінка потреб у фінансових ресурсах підприємства, оцінка окремих складових фінансових ресурсів підприємства, оцінка сильних і слабких сторін під час формування і використання фінансових ресурсів підприємства);

– формування стратегії відносно фінансових ресурсів, зокрема їх формування і використання;

– аналіз ефективності окресленої стратегії;

– коригування (за потреби) сформованої стратегії здійснення управління фінансовими ресурсами для подальших періодів.

Варто сказати, що процес бюджетування з боку фінансових менеджерів вимагає врахування думок різних відділів в межах підприємства, зокрема:

– виробничого;

– технічного;

– планово-економічного;

– бухгалтерського відділу.

Лише після детального дослідження всієї сукупної інформації допускається формування капітального бюджету, який формує фінансовий менеджер разом із проектним менеджером.

Вихідною інформацією відносно складання капітального бюджету є:

– оперативний (календарний) план;

– загальна стратегія та тактика в межах підприємства;

– кошторис витрат на виконання окремих видів робіт;

– попередні графіки відносно окремих грошових потоків;

– фінансовий стан поточного періоду.

Підходи до складання бюджету відносно фінансових ресурсів можуть ґрунтуватись на:

1) розрахунку NPV та IRR по конкретних проектах вкладення фінансових ресурсів;

2) на розрахунку ефекту фінансового левериджу та формуванні оптимальної структури капіталу за одним із критеріїв (максимізація рівня рентабельності, мінімізація середньозваженої вартості, мінімізація фінансових ризиків).

Тож, вважаємо, що процес бюджетування відносно фінансових ресурсів – запорука успіху їх інвестування, що балансує між ризиком та доходністю.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Колісник М. В., Балик У. О. Бюджетування як шлях до ефективного управління. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв. 2015. № 7. С. 372–375.
2. Дорогань-Писаренко Людмила, Дроботя Яна, Дорошенко Ольга. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Полтава: ПДАУ. 2023. 153 с.
3. Дроботя Я. А. Інвестиційні ризики в діяльності сучасних сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія «Економіка»*. 2020. Том 25. Випуск 3(82). С. 109-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vopu_econ_2020_25_3_19 (дата звернення: 15.04.2024).
4. Томілін О. О., Тютюнник Ю. М., Бражник Л.В., Дроботя Я. А. Фінансово-економічний словник – довідник / за наук. ред. проф. О. О. Томіліна / Полтава: ПДАУ. 2023. 108 с.

Василинич Дар'я Михалівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
м. Харків

Науковий керівник: Черкашина Тетяна Сергіївна, к. е. н., доцент

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Сучасні кризові умови ставлять перед промисловими підприємствами України серйозні виклики, вимагаючи від них постійної адаптації та розвитку для забезпечення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринку. Одним з ключових аспектів успіху сучасних підприємств є ефективне управління інвестиційним розвитком, оскільки інвестиції відіграють важливу роль у забезпеченні розвитку підприємства, зростанні його вартості та підвищенні конкурентоспроможності виробленої продукції. Зокрема, інвестиції в нові технології, розвиток персоналу, розширення виробництва або входження на нові ринки можуть визначити майбутнє підприємства, а вірно спланована та ефективно реалізована інвестиційна стратегія дозволяє промислому підприємству адаптуватися до швидко змінюваних умов зовнішнього середовища, оптимізувати виробничі витрати та забезпечити стабільність у довгостроковому періоді. Відтак, не викликає сумніву, що удосконалення інвестиційної політики підприємства та формування інвестиційної стратегії промислового підприємства у кризовий та посткризовий період є актуальним науково-практичним завданням.

Метою даної роботи є дослідження проблем формування інвестиційної стратегії вітчизняних промислових підприємств в умовах кризи.

Детальне вивчення спеціальної літератури [1-5] показало, що процес формування та реалізації інвестиційної стратегії сучасних підприємств має складатися з трьох етапів: підготовчого, аналітичного та проєктного (рис. 1).

На першому (підготовчому) етапі керівництву підприємства необхідно визначити термін, на який розраховано формування та реалізація інвестиційної стратегії го розвитку. Після цього необхідно визначити основні цілі пропонованої інвестиційної стратегії. Цілями стратегії інвестиційного розвитку підприємства мають бути впровадження досягнень НТП та маркетингових, технічних, технологічних, організаційних, фінансових інновацій з метою підвищення якості продукції та зменшення виробничих витрат; максимізація прибутків від інвестиційної діяльності; мінімізація інвестиційних ризиків; підвищення конкурентоспроможності підприємства як суб'єкта господарювання в цілому [1, с. 213-214]. Також на першому етапі необхідно визначити принципи, на яких має ґрунтуватися пропонована інвестиційна стратегія підприємства. Такими принципами мають бути принципи нової управлінської парадигми – системи стратегічного управління підприємством, а саме принцип інвайроменталізму,

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

принцип відповідності, принцип інвестиційної підприємливості та комунікабельності, принцип інвестиційної гнучкості та альтернативності, інноваційний принцип, принцип мінімізації інвестиційного ризику, принцип компетентності.

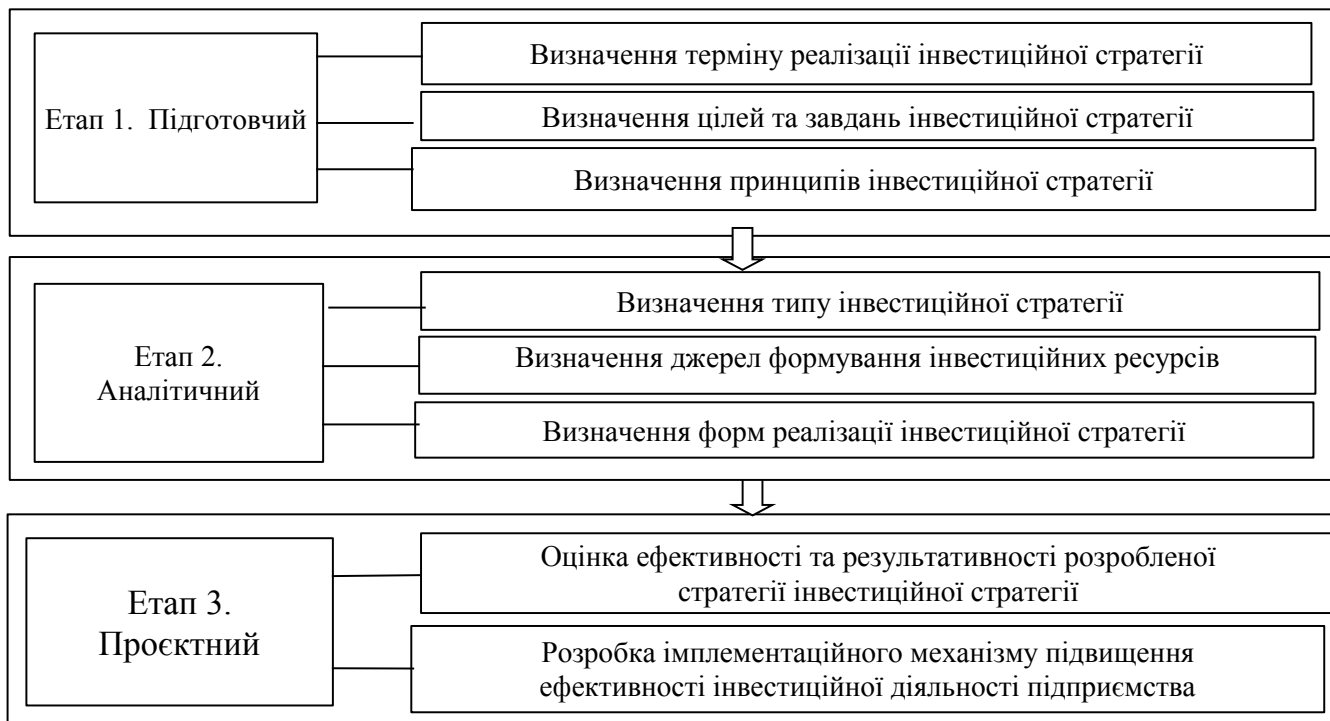

Рис. 1. Етапи формування інвестиційної стратегії промислового підприємства

Складено автором на основі [1, с. 214; 5]

На другому (аналітичному) етапі необхідно обрати тип інвестиційної стратегії промислового підприємства. Проведений анотований огляд існуючої науково-методичної літератури показав, що існують різні підходи до класифікації інвестиційних стратегій промислового підприємства [2]. На нашу думку, необхідно обов'язково враховувати стадію життєвого циклу, на якому у даний період знаходиться підприємство, тому при формуванні інвестиційної стратегії підприємства слід обирати між такими стратегіями. Якщо підприємство знаходиться на стадії народження, для якої характерні розробка принципово нового товару та впровадження його на ринок, або на стадії зростання, для якої характерне збільшення обсягів виробництва та продажу товару, то підприємство має обирати активну інвестиційну стратегію, яка передбачає розширення інвестиційних програм розвитку та впровадження нових бізнес-проектів [4]. Якщо підприємство знаходиться на стадії зрілості, для якої характерна стабілізація та збереження конкурентних позицій усіх учасників ринку, то підприємство може обирати пасивну інвестиційну стратегію, яка передбачає підтримку незмінного рівня інвестиційних витрат на оновлення матеріально-технічної бази, удосконалення виробничих процесів, навчання нового персоналу, впровадження фінансових інвестицій. Якщо підприємство знаходиться на стадії

зрілості, для якої характерне зниження попиту на продукцію, скорочення і ліквідація виробничих потужностей, то підприємство може обирати або пасивну інвестиційну стратегію, або помірну інвестиційну стратегію, яка передбачає диверсифікацію інвестиційного портфеля, тобто придбання цінних паперів (акцій, облігацій, форвардів, ф'ючерсів та ін.) інших підприємств. Після вибору типу інвестиційної стратегії необхідно визначити ключові напрямки формування інвестиційних ресурсів та форми реалізації інвестиційної стратегії. Інвестиційні програми мають коригуватися з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів і забезпечувати високу ефективність реалізації окремих інвестиційних проєктів і бізнес-планів [1].

На третьому (проєктному) етапі необхідно оцінити ефективність та результативність розробленої інвестиційної стратегії промислового підприємства. Така оцінка має проводитися за чотирма напрямками: показники прибутковості, показники рентабельності, показники ефективності управління активами, показники результативності операційної, господарської та звичайної діяльності підприємства [1, с. 218-220; 3, с. 191-197].

У перспективі реалізація та впровадження наданих рекомендацій щодо обґрунтування дієвої та ефективної стратегії інвестиційного розвитку промислового підприємства дозволить забезпечити реалізацію нових перспективних інвестиційних та бізнес-проєктів, підвищити конкурентоспроможність підприємства на галузевому товарному ринку та посилити його конкурентні позиції, а також допоможе знизити неконтрольовані негативні наслідки зовнішнього інституційного середовища.

Список використаних джерел

1. Гуторов О. І. Інвестиційна стратегія підприємства: принципи, методи та етапи розробки. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва*. Серія «Економічні науки». 2021. № 2. Том 2. С. 212–226.
2. Гуторов О. І., Крамаренко К. М. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник. Харків: ХНАУ, 2021. 270 с.
3. Цвейг Дж., Грем Б. Розумний інвестор. Стратегія вартісного інвестування. Київ : Наш формат, 2019. 544 с.
4. Lu S. Analysis of the prevention and control strategies of enterprise project investment financial risks. *Operators*. 2020. Issue34(6). PP. 181–182.
5. Wang H. Discussion on the financial management of investment enterprises based on the new normal. *Shangqing*. 2020. Issue 39. Volume 13.

Дроботя Яна Анатоліївна

к.е.н., доцент

Дорошенко Ольга Олександрівна

к.е.н., доцент

Кгаєвська Владислава Миколаївна

здобувач вищої освіти ОС Магістр

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ З АКЦЕНТОМ НА ФІНАНСОВИЙ РИЗИК

Вагомою складовою ефективного функціонування суб'єкту господарювання будь-якої форми власності та будь-якої галузі є забезпечення його фінансової безпеки. За будь-яким фінансовим рішенням стоять певні фінансові ризики, тож фінансова безпека підприємства також перебуває під прямим впливом фінансових ризиків.

Узагальнивши літературні джерела відносно фінансових ризиків та їх впливу на фінансову безпеку суб'єкту, вважаємо за потребу систематизувати принципи, котрі формують фінансову безпеку суб'єкту враховуючи складову фінансових ризиків [1-4]:

– комплексність, зокрема з приводу: оцінки діяльності загалом та фінансових ризиків зокрема; з приводу прийняття рішень, що впливають на фінансову безпеку загалом та фінансовий ризик зокрема;

– об'єктивність, зокрема з приводу: оцінки діяльності загалом та фінансових ризиків зокрема, прийняття рішень, що впливають на фінансову безпеку банку, відкидаючи при цьому суб'єктивізм окремих працівників;

– безперервність та оперативність, зокрема з приводу: оцінки, прийняття рішень стосовно ризиків та фінансової безпеки суб'єкту, виконання певних дій та операцій в межах суб'єкту;

– конфіденційність та безпечність: відносно фінансової інформації, що є таємницею;

– законність, зокрема з приводу: управлінських рішень та конкретних дій і операцій, що є ризиковими та впливають на фінансову безпеку в межах суб'єкту;

– самостійність і відповідальність, з приводу: прийнятих суб'єктом рішень, виконаних операцій та дій, що є ризиковими та впливають на фінансову безпеку;

– економічна доцільність, з приводу: здійснення дій, операцій, прийнятих управлінських рішень, що є ризиковими та впливають на фінансову безпеку суб'єкту;

– відповідність місії суб'єкту господарювання визначеним стратегічним і операційним цілям: питання фінансової безпеки та фінансових ризиків повинно бути інтегроване у загальну стратегію діяльності суб'єкту;

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

- врахування приналежності підприємства до певної галузі з акцентом на специфіці діяльності;
- врахування форми власності під час формування фінансової безпеки підприємства;
- врахування систематичної та несистематичної складової фінансових ризиків під час формування фінансової безпеки підприємства;
- використання новітніх технологій: забезпечення фінансової безпеки суб'єкту та мінімізації фінансових ризиків передбачає використання сучасних новітніх технологій при взаємодії з клієнтами, постачальниками, банківськими установами, державними організаціями;
- прийняття будь-яких фінансових рішень враховуючи складову фінансових ризиків;
- варіативність у прийнятих фінансових рішеннях, що впливають на фінансові ризики та фінансову безпеку.

Фінансові ризики, як вагома складова забезпечення фінансової безпеки підприємства мають свої власні характеристики, котрі слід враховувати при формуванні принципів фінансової безпеки з акцентом на ризики, зокрема [1-4]:

- об'єктивність прояву фінансових ризиків – ризики властиві всім без винятку операціям та всім видам діяльності;
- економічний характер фінансових ризиків – фінансові ризики призводять в кінцевому випадку або ж до формування доходів або ж до понесення фінансових втрат;
- ймовірнісний характер фінансових ризиків – ризики мають ймовірнісну характеристику;
- невизначеність фінансових ризиків – ризики мають характеристику невизначеності відносно доходів або ж втрат;
- песимістичність прояву фінансових ризиків – дані ризики вимірюються максимально можливими втратами та максимальною ймовірністю їх настання при прийнятті фінансових рішень;
- суб'єктивність відносно оцінки фінансових ризиків – оцінку ризиків здійснюють певні спеціалісти з використанням певного оціночного інструментарію, а отже оцінка є суб'єктивною;
- варіабельність фінансових ризиків – ризики є динамічними.

Отже, вважаємо, що лише синергія із принципів фінансової безпеки з акцентом на фінансові ризики дозволить мінімізувати фінансові ризики та підвищити рівень фінансової безпеки суб'єкту господарювання будь-якої форми власності та будь-якої галузі.

Список використаних джерел

1. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
2. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5–6 [63].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

С. 218–223.

3. Томілін, О., Краснікова, О., Гечбаия, Б., Зоря, С., Дроботя, Я., & Синиця, Ю. (2023). Управління ризиками в аграрному секторі: фінансовий аспект. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(51), 147–162. <https://doi.org/10.55643/fcaptr.4.51.2023.4096>

4. Томілін О. О., Тютюнник Ю. М., Бражник Л.В., Дроботя Я. А. Фінансово-економічний словник – довідник / за наук. ред. проф. О. О. Томіліна / Полтава: ПДАУ. 2023. 108 с.

Клепач Володимир Олегович

Здобувач вищої освіти ОС Магістр

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

Науковий керівник: Рудич Алла Іванівна к.е.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І АНАЛІЗУ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В фінансово-економічних дослідженнях відносні показники, зокрема рентабельності характеризують основний ефект діяльності суб'єктів господарювання та характеризують співвідношення ефекту з наявними або використаними усіма видами ресурсів. Система показників рівня рентабельності, використовується для оцінки діяльності суб'єктів економіки, та як інструмент в питаннях менеджменту та інвестиційної політики у процесах ціноутворення. Всі ці чинники вказують на актуальність проблеми їх формування та дослідження рівня даних показників конкретного підприємства. Рентабельність – це відносний ступінь дохідності, це рівень вигідності та прибутковості ефективності ведення бізнесу. Рівень рентабельності вимірюють на основі системи відносних показників, які в свою чергу деталізують ефект діяльності підприємства не тільки в цілому, а і його галузей, прибутковості виробничої, комерційної, інвестиційної діяльності, доцільність виробництва окремих видів продукції чи надання послуг.

Досліджуючи динаміку рівня показників рентабельності, слід звернути увагу не тільки на зміну розвитку у часі, але й на атрибутивність показників рентабельності, їх якісну структуру, науковий критерій групування даних показників рентабельності по укрупнених групах (прийоми укрупнення періодів, середня ковзна) – для виявлення і вивчення напрямку змін та загальної тенденції коливань з урахуванням окремих якісних показників, та вплив на систему відносних показників у цілому [1].

Формування системи відносних показників рентабельності, як величин встановлення ефективності виробничої, комерційної, інвестиційної діяльності, дають можливість узагальнено відобразити «конкретну якість» фінансового результату суб'єкта господарювання та визначити перспективи його подальшого розвитку. При обчисленні рівня змін показників рентабельності, варто звернути увагу не тільки на зміни рівня у визначеному часі, але виявити і їх якісні властивості, правильність економічного розрахунку для використання у екстраполяційних дослідженнях. Важливість формування системи показників комплексної оцінки рентабельності полягають у наступному:

- вони являються критерієм ефективності роботи підприємства;
- це є результативний та якісний показник діяльності підприємства;
- є основою що забезпечує підвищення фінансової стійкості підприємства;
- забезпечують переваги суб'єкта господарювання в конкурентному

середовищі;

- сприяють стабілізації стану підприємства в умовах ринкової економіки;
- дають можливість зниження ризику неповернення позикових засобів та забезпечують належний рівень ліквідності та платоспроможності підприємства;
- показники рентабельності визначають рівень привабливості бізнесу в економічній, фінансовій, інвестиційній і т.д. сфері [2].

Рентабельність, багатогранний¹ показник, являється якісним відносним критерієм фінансового результату (зокрема прибутку) та ефективності діяльності підприємства в цілому. Дані характеристики визначають рівень доходності підприємства і як правило, групуються переважно у співвідношенні з кількісною стороною інтересів учасників (засновників) економічного процесу та ринкового обміну. Одне із основних та першочергових завдань діяльності підприємства – максимізація рівня прибутку та показників рентабельності власного капіталу за рівнем фінансового ризику. Механізмів реалізації даного завдання передбачає «фінансовий леверидж», тобто управління прибутком, що базується на співставленні окремих видів капіталу або витрат підприємства.

Фінансовий леверидж визначає економічний ефект використання позичених коштів (засобів), що спричиняють зміну рівня показника рентабельності власного капіталу. Тобто, фінансовий леверидж – це відносний, об'єктивний критерій, який виникає при наявності залучених коштів (засобів) у складі капіталу підприємства і надає можливість отримати додатковий прибуток із використання власного капіталу [3].

Використання факторного аналізу на основі загальних індексів рентабельності, визначає коефіцієнти зміни рівня результативного показника як в цілому, так і за рахунок впливу кожного конкретного із визначених чинників; дозволяє аналізувати абсолютні темпи зростання та приросту рівня досліджуваного результативного показника; вивчати структуру та динаміку абсолютного приросту та характер змін результативного показника [4].

Враховуючи ряд зовнішніх чинників, успішний бізнес можна перетворити в збитковий за умови існування неплатоспроможного середовища, тому необхідно на основі науково-обґрунтованих принципів оптимізувати менеджмент витратами, прибутком та рентабельністю. Для цього доцільно систематично удосконалювати процес керування оборотними активами (засобами), слідкувати за скороченням наднормативних запасів, обґрунтовано підходити до їх нормування, оперативно вирішувати проблеми облікової і аналітичної оцінки реалізації, посилювати зацікавленість в раціональному користуванні ресурсів. Пошуки резервів збільшення рівня прибутку і підвищення рівня рентабельності, для забезпечення ефективності діяльності, повинні досліджувати складові ефекту: збільшення обсягів реалізації продукції, підвищення цін, зниження собівартості, підвищення якості продукції, пошук вигідних ринків збуту.

Одним з резервів збільшення прибутку, і як результат рівня рентабельності, промислових підприємств, який доволі часто застосовується в діяльності зарубіжних фірм, є повне використання вторинних ресурсів та супутніх

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

продуктів. Доцільно відмітити, що доля вторинної сировини в загальному обсязі матеріальних ресурсів, що використовуються у діяльності суб'єктів господарювання, значно зростає. Тому, резервом збільшення прибутку підприємств є ліквідація невиробничих виплат по заробітній платі, по оплаті простоїв, зокрема цілоденних, часів внутрішньо-змінного простою, доплат за роботу в додатковий час, ліквідація невиробничих витрат і втрат у складі витрат на обслуговування підрозділів виробництва і управління [3].

Значний вплив на збільшення прибутку має оновлення основних засобів та матеріально-технічної бази. Технічне переозброєння виробництва підвищує рівень економічних показників роботи підприємств. Однак введення нових потужностей і об'єктів у багатьох випадках викликає підвищення собівартості продукції. І як наслідок, однією з причин такого стану є удорожчання одиниці засобів, що вводяться. Вартість основних активів, а відповідно й вартість амортизації залежить від затрачених коштів на проектування об'єктів, від його якості, тривалості і вартості, а також вартості обладнання і строків опанування проектних потужностей [4].

Збільшення обсягів прибутку являється основним напрямком підвищення рівня продуктивності праці та економії трудових ресурсів на виробництво. Резервом росту прибутку суб'єктів економіки є постійне підвищення якості випуску продукції і ліквідація втрат від браку.

Суттєвим резервом зростання рівня прибутку підприємства є підвищення цін реалізації, адже ціни відображають кон'юнктуру ринку, протиставляючи виробника споживачу товарів, і навпаки. Стан підприємства за рівнем рентабельності можна визначати за рівнем стабільності, але відносні негативні зрушення можуть бути тимчасовими, і в майбутньому підприємство може знизити свої змінні витрати і тим самим збільшити рівень прибутку та рентабельності, що покращить його економічно-фінансовий стан.

Список використаних джерел

1. Булонська В.І. Прибуток підприємства та чинники, які впливають на його розвиток. URL : <http://www.nbu.gov.ua/portal/chem/nvnlts/167/2-Blonska167>.
2. Нагайчук В. В. Показники оцінки рентабельності підприємства та їх залежність від обраної стратегії. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2021_2_1/NV-2021-V2_23.pdf
3. Поліщук Н. В. Результативність діяльності суб'єктів господарювання: сутність, оцінка, основи регулювання. Монографія. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет. 2019. 252с.
4. Швачич Г. Г., Холод О.Г., Чумак Т.В. Аналіз шляхів підвищення ефективності виробництва. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2022. № 1 (22). С. 108–118. URL: [file:///C:/Users/USER/Downloads/ever_2022_1_13%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/ever_2022_1_13%20(1).pdf).

Малиш Вікторія Олександрівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

Науковий керівник: Тютюнник Юрій Михайлович, к.е.н., доцент

МІСЦЕ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах економічної та соціально-політичної нестабільності вивчення головних економічних проблем, з якими стикаються суб'єкти господарювання, потребує перегляду основних концепцій та визначення першочергових напрямків дієвого управління фінансовою діяльністю підприємства, що полягає у впровадженні послідовних функцій, які взаємодіють між собою. Одним із важливих інструментів є фінансовий аналіз, за допомогою якого можна оцінити взаємозв'язок між власними та залученими ресурсами, наявність достатніх платіжних засобів, швидкість обороту капіталу, а також проаналізувати розмір фінансування конкретного виду діяльності.

У сучасній економіці роль фінансового аналізу зазнала істотних змін. У першу чергу це пов'язано з тим, що фінансовий аналіз, який раніше виконував функцію складової частини економічного аналізу, в умовах ринкової конкуренції перетворився на ключовий метод оцінки економіки в цілому. Інакше кажучи, фінансовий аналіз став складовою комплексного оцінювання всієї господарської діяльності, незалежно від галузі, регіону чи конкретного об'єкта.

Достатньо ґрунтовно інтерпретують зміст фінансового аналізу Є. В. Мних та Н. С. Барабаш. Приміром, що стосується предмета фінансового аналізу, то автори вважають таким фінансові системи, відносини й ресурси в їх зміні і розвитку, що відбуваються під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. На думку вчених, фінансовий аналіз охоплює систему фінансових відносин, які виникають у результаті підприємницької та інших видів діяльності підприємств, установ і організацій, причинно-наслідкові зв'язки у зміні показників фінансового стану та фінансових результатів діяльності об'єктів аналізу, інструменти, механізми та способи впливу на зміну фінансових систем [1].

Фінансовий аналіз забезпечує визначення потреби у фінансових ресурсах та ефективне їх використання, комплексно оцінює діяльність підприємств; окреслює тенденції їхнього розвитку, сприяє визначенню заходів, спрямованих на підвищення платоспроможності, фінансової стійкості; виявленню резервів покращення фінансового стану [2].

При проведенні якісного фінансового аналізу фінансова звітність повинна дати змогу оцінити тенденції та можливості здобуття прибутку компанії, визначити наявність фінансових ресурсів та ефективність їхнього використання [3]. Фінансовий аналіз проводить комплексну оцінку діяльності підприємства, визначає напрями його розвитку та сприяє розробці дій для підвищення платоспроможності та фінансової стійкості. Окрім цього, фінансовий аналіз допомагає у виявленні резервів поліпшення фінансового стану і дає можливість проаналізувати ефективність діяльності підприємства, виявити

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

переваги та недоліки. Виявлення та здійснення переваг за результатами проведеного аналізу дають змогу підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Інший важливий аспект ролі фінансового аналізу полягає у прогнозуванні майбутніх фінансових результатів підприємства. Шляхом аналізу минулих тенденцій та даних можна розробити прогнози прибутковості, обсягів продажів, ліквідності та інших ключових фінансових показників. Цей процес дозволяє підприємствам ефективно планувати діяльність, визначити стратегічні напрями розвитку та вчасно реагувати на ринкові зміни.

Також даний аналіз необхідний для виявлення та управління фінансовими ризиками, з якими стикаються підприємства. Виявлення можливих небезпек дозволяє ефективно реагувати на них і зменшувати їхній негативний вплив на фінансові показники підприємства. Крім того, за допомогою аналізу можна дізнатися чи підприємство знаходиться у кризі, і якщо аналіз це підтвердив, то на якій саме стадії фінансового процесу.

Фінансовий аналіз стає вирішальним у прийнятті стратегічних управлінських рішень, у плануванні та контролі за фінансовими показниками. У свою чергу, даний аналіз є базою, на якій розробляється фінансова стратегія підприємства з урахуванням вирішення стратегічних завдань. Також цей аналіз відіграє важливу роль у поверненні інвестицій та рішень про розподіл прибутку. В цілому, фінансовий аналіз стає ключовим інструментом для успішного функціонування підприємств і сприяє їхній стабільності та розвитку на ринку. У світлі сучасних викликів, таких як економічна нестабільність та глобальні кризи, ретельний фінансовий аналіз стає необхідністю для вирішення управлінських завдань та забезпечення успішної діяльності підприємства. Компанії, які вміють використовувати фінансовий аналіз належним чином, мають переваги у конкурентній боротьбі та здатні ефективно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Отже, можна зробити висновок про те, що ретельне проведення фінансового аналізу є не тільки важливим етапом управління фінансами підприємства, але й джерелом стратегічних переваг, що допомагають досягти успіху та стабільності в сучасному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел

1. Сарай Н. І. Роль фінансового аналізу у формуванні фінансової стратегії підприємства. *Науковий журнал*. 2020. № 16. С. 228 URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/32105/1/Sarai.pdf> (дата звернення: 18.04.2024).

2. Стеблюк С. В., Фізер Л. І. Роль фінансового аналізу у визначенні бізнес-стратегії торговельних підприємств. *Електронне фахове наукове видання Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/54.pdf (дата звернення: 18.04.2024).

3. Степаненко Т. О. Фінансова звітність як інформаційна база аналізу фінансового стану підприємства. *Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ*. 2019. Випуск 2. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/15666/1/Вісник%20СНТ_випуск%202_2019-133-136.pdf (дата звернення: 18.04.2024).

Петрищева Катерина Геннадіївна,

аспірант,

кафедра «Фінанси, банківська справа та підприємництво»,

Науковий керівник – Єлецьких С.Я., д-р екон. наук, професор кафедри

«Фінанси, банківська справа та підприємництво»,

Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ-Тернопіль

ВИТРАТИ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ФІНАНСОВОГО РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

Затрати на оплату праці посідають друге місце у витратах підприємств після матеріальних витрат та витрат на оплату послуг, використаних у виробництві та є обов'язковими для сплати. Економія витрат складає основу фінансового ресурсозбереження, але їх неправомірне скорочення чи надмірне витрачання створює загрозу для фінансової безпеки. Для її подолання необхідне створення низки заходів, що будуть застосовані для забезпечення на підприємствах фінансової безпеки.

Питання необхідності скорочення чи збільшення витрат починається з їх аналізу. Для прикладу візьмемо дві галузі: металургійна та машинобудівна.

Таблиця 1

Аналіз витрати на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи підприємств металургійного виробництва та машинобудування, (тис. грн.)

	2020 рік	2021 рік	2022 рік
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування			
витрати на оплату праці, тис. грн.	32 587 802,50	36 246 931,00	28 633 817,30
Частка у загальних витратах	8,00%	5,90%	7,50%
відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	7 019 568,00	8 034 788,20	6 106 607,60
Частка у загальних витратах	1,70%	1,30%	1,60%
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис. грн.	406 627 264,60	616 562 032,60	380 691 184,60
Машинобудування			
витрати на оплату праці, тис. грн.	41 697 879,30	47 472 740,20	38 271 246,00
Частка у загальних витратах	22,20%	21,50%	21,40%
відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	8 960 398,80	10 262 259,00	8 262 609,10
Частка у загальних витратах	4,80%	4,60%	4,60%
Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг), тис. грн.	187 683 738,50	221 297 698,60	179 201 300,10

Джерело: складено автором на основі даних джерела [1]

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Відповідно до аналізу даних затрат на оплату праці підприємств металургійного виробництва та машинобудування (табл. 1) витрати на оплату праці підприємств машинобудівної галузі в абсолютному вираженні майже на 10 млрд. перевищують витрати на оплату праці підприємств металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування протягом 2020–2022 років, проте затрати на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування в абсолютному вираженні майже вдвічі перевищують видатки на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств машинобудівної галузі. Відповідно і частка витрат на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи для підприємств метаргії є майже удвічі меншою, ніж для підприємств машинобудування.

Отже, проведений аналіз затрат на оплату праці підприємств машинобудування та металургії свідчить про те, що незважаючи на нижчий рівень загальних витрат, частка затрат на оплату праці в машинобудівній галузі є більшою, тому для скорочення загального рівня витрат у цій галузі необхідна подальша інтенсифікація виробництва та використання передових технологій. Металургійна галузь для подальшої економії витрат потребує більш детального аналізу за складовими матеріальних витрат, оскільки відрізняється більшою матеріалоемністю та енергоемністю. Зважаючи на те, що затрати на оплату праці займають не основну частку витрат, зазначимо, що їх економія досягатиметься не за рахунок скорочення штату працівників, а за рахунок використання нових розробок та їх впровадження у виробництво.

Список використаних джерел

1. Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності у 2012–2022 роках у 2012-2022 роки URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 09.04.2024 р.).

Ромаш Дарія Володимирівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

Науковий керівник: Тютюнник Юрій Михайлович, к.е.н., доцент

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

У сучасних економічних умовах діяльність кожного економічного суб'єкта привертає увагу широкого кола учасників ринкових відносин, які зацікавлені у його успішному функціонуванні. При цьому відбуваються постійні зміни економічного оточення, зростає конкуренція серед підприємств, все це вимагає ефективного фінансового управління для успішної діяльності.

У фінансовому управлінні діяльності підприємства важливе значення відіграє фінансовий аналіз, адже він вирішує ряд важливих питань: є основою для розробки плану фінансового оздоровлення підприємства, надає об'єктивну оцінку ефективності використання фінансових ресурсів. Проведення фінансового аналізу допомагає об'єктивно оцінити внутрішні та зовнішні економічні відносини суб'єкта господарювання, дослідити його платоспроможність та рентабельність діяльності, дає можливість визначити найважливіші сильні та слабкі позиції у фінансовому стані підприємства та за результатами аналізу прийняти обґрунтовані управлінські рішення [2, с. 150].

Тож можемо визначити основні чотири напрями фінансового аналізу, а саме: дослідження фінансових потреб суб'єкта господарювання; задля контролю фінансового стану підприємства – забезпечення системи фінансової звітності; контроль та розподіл грошових потоків, відповідно до планів діяльності підприємства; визначення необхідних обсягів додаткового залучення фінансових ресурсів та джерел їх отримання [3, с. 362].

Розглянемо основні методи оцінювання фінансового стану підприємства: комплексний, безбитковий, коефіцієнтний, інтегральний та рівноважний. Сутність комплексного методу полягає у визначенні проблематичних напрямів діяльності підприємства, які стали причиною несприятливої ситуації. Безбитковий метод дозволяє зробити оцінку прибутковості підприємства, а також визначити його здатність генерувати прибуток на рівні операційної діяльності. Коефіцієнтний метод полягає в оцінці фінансового стану підприємства за допомогою розрахунку різних фінансових показників, таких як ліквідність, рентабельність тощо. Використання інтегрального методу передбачає комплексний аналіз фінансової звітності підприємства, розрахунок основних фінансових показників, порівняння отриманих результатів з нормативними значеннями, визначення інтегрального показника, який відображає всі аспекти фінансового стану підприємства. Результати такого аналізу є важливими при прийнятті рішень щодо фінансової стратегії

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

підприємства, визначення проблемних аспектів діяльності підприємства з метою їх вирішення. В основі рівноважного методу лежить порівняння активів і зобов'язань підприємства, що характеризують його стійкість [2, с. 150-151].

Результати використання усіх зазначених методів дослідження фінансового стану підприємства активно використовуються при прийнятті управлінських рішень. При цьому сучасний стан економічного розвитку, а саме висока динаміка ринків, диджиталізація, високий рівень конкуренції, вимагає використання нових підходів для фінансового аналізу. Одним із них є інтегрований аналіз – процес оцінки фінансового стану підприємства, включаючи аналіз фінансової звітності, управління оборотним капіталом, аналіз ринкових умов та конкуренції, аналіз ризиків та можливостей. Даний метод включає в себе не лише числові показники, а й якісні, такі як менеджмент, стратегія, конкурентне середовище. До нових підходів також можна віднести аналіз у реальному часі – використовується інформація, яка надходить у реальному часі, що дозволяє швидко реагувати на зміни ринку та приймати ефективні рішення [1, с. 95].

Окремо також хочемо виділити аналіз з використанням штучного інтелекту. За допомогою штучного інтелекту можна аналізувати великі обсяги фінансових даних швидше та ефективніше, виявляти складні зв'язки між різними факторами та вдосконалювати стратегії управління фінансами. Не менш важливим аспектом сьогодні є розвиток екологічно-орієнтованого фінансового аналізу. Його сутність полягає у оцінці наслідків екологічних ризиків та розробці фінансової стратегії, яка допоможе досягти підприємству більшої стабільності та сталості в умовах зростання екологічних викликів.

Отже, використання нових підходів до фінансового аналізу сприяє поліпшенню якості фінансових рішень, підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами, покращенню прогнозування фінансових результатів. Все це має позитивний вплив на управління підприємством та сприяє досягненню успіху та конкурентоспроможності підприємств у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Лугова О. І., Єфімова А. М. Сучасні підходи до фінансового аналізу та їх вплив на управління підприємством. *Роль бухгалтерського обліку, аудиту та податкової політики у розбудові незалежної України на шляху до Європейського Союзу* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Житомир, 9-10 листопада 2023 р. Житомир, 2023. С. 95-98.

2. Петренко В. А., Козарик І. П. Фінансова система підприємства: основні методи контролю. *Сучасні технології управління соціально-економічним розвитком України в умовах глобальних викликів сьогодення* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Мелітополь, 9-10 грудня 2021 р. Мелітополь, 2021. С. 149-152.

3. Сердюк А. В., Велієва В. О. Суть фінансового аналізу і його значення в умовах ринкової економіки. *Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 16 листопада 2023 р. Суми, 2023. С. 361-363.

Секція 4. Проблеми розвитку податкової системи, банківської сфери, страхування та фондового ринку

Андрос Світлана Вікторівна

д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник
відділу фінансово-кредитної та податкової політики
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ

**НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ
СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Кредит відіграє винятково важливе значення у практиці функціонування суб'єктів агропромислового виробництва та є важливим фактором їх сталого розвитку. Сільськогосподарські підприємства мають значну потребу в позикових коштах. Сформулюємо цілий ряд причин необхідності надання кредитних коштів суб'єктам аграрної сфери, до яких слід віднести:

– сільськогосподарські підприємства у воєнний час змушені купувати нові засоби виробництва замість зношених (втрачених). Специфіка невеликих аграрних фірм відрізняється тим, що спеціальний фонд амортизаційних відрахувань у них не формується. Тому вони відчують певні труднощі у придбанні нових дорогих засобів виробництва за рахунок власних коштів. Процес відновлення капіталу для дрібного сільськогосподарського підприємства набагато важче, ніж для великого підприємства, і йому більшою мірою потрібне користування кредитом або розстрочками платежу, щоб переривчастий тип відновлення звести до постійних щорічних сплат;

– поряд із заміною зношених засобів виробництва у сільськогосподарських підприємств у ряді випадків з'являється додаткова потреба в них, обумовлена низкою причин: сприятливою зміною ринкової кон'юнктури та можливістю отримання додаткового доходу за рахунок розширення масштабів виготовлення продукції; появою нового, технічно досконалішого устаткування; вирішенням питання про розширення відтворювального процесу та ін.;

– значно впливає на організацію грошового обороту суб'єктів агропромислового виробництва явно виражений фактор сезонності. Грошові доходи та витрати фермерів не рівномірні протягом року і не збігаються за місяцями. В окремі періоди часу (посівна, жнива) фермери відчують гостру потребу в позикових коштах;

– потреба у кредиті у невеликих суб'єктів аграрної сфери може виникнути через недоотримання ними доходів через природно-кліматичний неврожай, вимушений вибій худоби тощо;

– сільськогосподарським підприємствам необхідні кошти для покриття великих витрат споживчого характеру.

Згадані чинники зумовлюють значну потребу сільськогосподарських підприємств у кредиті. Однак самостійне вирішення ними питань кредитного обслуговування у комерційних банках пов'язане із значними труднощами [1].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Таким чином стверджуємо, що можливості отримання кредитів дрібними сільськогосподарськими підприємствами в комерційних банках обмежені низкою факторів. По-перше, як правило, головні контори банків розташовуються в обласних центрах, вдалині від місця знаходження фермерських господарств. Тому у фермера виникають труднощі (тимчасові та матеріальні) для частих візитів до банків. Тимчасові труднощі особливо посилюються в періоди посівної та жнив, коли у фермерів обмежений час. По-друге, можливість отримання кредитів у комерційних банках обмежується відсутністю у дрібних сільськогосподарських підприємств відповідного ліквідного забезпечення. Комерційні банки неспроможні задовольнити в якості забезпечення наявний у фермерів сільськогосподарський інвентар і майно. По-третє, комерційні банки відмовляють дрібним сільськогосподарським підприємствам у наданні кредиту через незначний (порівняно з великими формами господарювання) розмір позичок, що запитуються. Для комерційних банків робота з дрібними клієнтами не становить інтересу, оскільки визначення їхньої кредитоспроможності може обійтися дорожче, ніж відсотки за позикою (необхідність посилення агента для огляду майна на місці та ін.).

Для розвитку сільськогосподарського кредитування та підвищення довіри аграріїв до банків необхідним є реалізація таких напрямів:

- розширення спектру банківських продуктів і послуг та поліпшення їх якості;
- створення вільного валютного, кредитного та фондового ринків;
- посилення ролі банків у розвитку аграрної сфери шляхом надання мікрокредитів окремим підприємцям, фермерським господарствам та іншим особам, що займаються малим агробізнесом;
- розширення мережі небанківських фінансових установ для надання фінансових послуг у сільській місцевості;
- прискорення розрахунків, шляхом повного переходу на систему електронних платежів та режиму реального часу;
- впровадження нових інформаційних технологій у банківській системі;
- зміцнення довіри до банківського сектору, шляхом забезпечення суворого дотримання вимогливості банківського законодавства щодо захисту таємних вкладів, руху коштів на рахунках клієнтів;
- зміцнення депозитної бази банків, особливо вкладів фізичних осіб, шляхом легалізації грошових коштів та амністування їх капіталів, забезпечення механізму страхування та гарантування збереження їх коштів;
- збільшення капіталу банків на рівні, встановленому НБУ та дотримання банками всіх економічних нормативів;
- посилення конкуренції у фінансовому секторі та підвищення ефективності монетарної політики.

Державна підтримка аграрного виробництва може здійснюватися за такими ключовими напрямками: пряме (бюджетне фінансування); непряме (оподаткування, пільги та кредитування); адміністративне (через організаційно-економічні

заходи). У кожному напрямку органи влади застосовують різні форми державної підтримки, зокрема фінансової, що сприяє створенню багатоканальної системи фінансування сільгосп підприємств у повоєнних умовах [2].

Стратегічна мета вдосконалення сільськогосподарського кредитування України полягає у створенні системи організаційно-економічних відносин, які забезпечують зворотними фінансовими ресурсами впровадження інноваційних технологій в агропромислове виробництво, націленого на забезпечення продовольчої безпеки країни.

В умовах війни для приведення сільськогосподарського кредитування у систему потрібна організуюча і стимулююча роль держави. Тому необхідний розвиток провідного інституту, який би забезпечував реалізацію державної монетарної політики в аграрній сфері. Специфіка сільськогосподарського виробництва у повоєнних умовах передбачає високий рівень підтримки сільського господарства та формування на цій основі системи підтримки суб'єктів агропромислового виробництва з боку держави із використанням фінансово-кредитного механізму. Така система повинна мати багаторівневий характер та включати багатоцільове управління, у т. ч. та фінансово-кредитними відносинами. Ключова роль такій системі має належати провідному Інституту, що забезпечує проведення державної фінансово-кредитної політики в аграрному секторі (Банку), який покликаний контролювати цільове використання та повернення державних коштів у сільському господарстві та сприяти скороченню посередників на кредитному ринку. Банк має стати провідником політики підтримки державою суб'єктів агропромислового виробництва [1]. Функціонування Банку має бути підпорядковане вирішенню завдань кредитного забезпечення аграрних підприємств; наближення фінансово-кредитного обслуговування до виробників та переробників сільськогосподарської продукції; формування середньо- та довгострокових ресурсів для фінансування матеріально-технічної бази суб'єктів аграрної сфери. Банк має постійно витримувати баланс між специфічними завданнями агента держави щодо реалізації цільових програм розвитку аграрної сфери, критеріями ефективності діяльності банку як кредитної установи, а також інтересами основних клієнтів. У цьому розкривається його триєдина сутність – державна, сільськогосподарська, комерційна.

Список використаних джерел

1. Gerasymchuk V.H., Andros S.V. Lending of agricultural producers in Ukraine: economic and statistical analysis of data panel. Food security: modern challenges and mechanisms to ensure: scientific monograph. – Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2023. – 167 p. PP. 88-102. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7859167>

2. Андрос С.В. Державне фінансово-кредитне регулювання сільськогосподарських підприємств. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: Збірник наукових праць VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Полтава, 26 жовтня 2023 р. Полтава, 2023. 900 с. С. 358-358.

Богач Олена Валентинівна

викладач вищої категорії

Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу
м. Лозова

Клименко Тетяна Василівна

викладач вищої категорії

Лозівська філія Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу
м. Лозова

РОЗВИТОК ВІРТУАЛЬНИХ АСИСТЕНТІВ ТА ЧАТ-БОТІВ ДЛЯ ПІДТРИМКИ КЛІЄНТІВ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ В УКРАЇНІ

Віртуальні помічники та чат-боти – це інноваційні інструменти, розроблені для покращення процесів підтримки клієнтів і обслуговування в різних галузях, включаючи комерційні банки.

Є кілька ключових переваг використання віртуальних помічників і чат-ботів для підтримки клієнтів у комерційних банках. Деякі з цих переваг включають:

– Доступність 24/7: Віртуальні помічники та чат-боти можуть надавати підтримку та допомогу клієнтам цілодобово, забезпечуючи високий рівень обслуговування навіть у неробочий час [2].

– Зменшення потреби в людській допомозі: віртуальні помічники та чат-боти можуть самостійно обробляти багато запитів клієнтів, звільняючи людський персонал для зосередження на більш складних завданнях [2].

– Покращене залучення клієнтів: впровадження чат-ботів, може допомогти збільшити залучення клієнтів, підвищити рівень конверсії та забезпечити унікальний досвід [1].

– Проактивне залучення: чат-боти можуть запропонувати персоналізовану підтримку та залучати клієнтів проактивно, вирішуючи потенційні проблеми до їх ескалації [3].

Ці переваги роблять віртуальних помічників і чат-ботів цінними інструментами для покращення обслуговування клієнтів і оптимізації процесів обслуговування в комерційних банках.

Останніми роками спостерігається зростання тенденції комерційних банків в Україні використовувати віртуальних помічників і чат-ботів для покращення процесів обслуговування клієнтів [4]. Деякі з сучасних тенденцій у цій сфері включають:

– Гейміфікація та винагороди: чат-боти можуть включати елементи гейміфікації у свою взаємодію з клієнтами, пропонуючи стимули та винагороди на основі поведінки та залучення користувачів [3].

– Платформи чат-ботів: компанії, зацікавлені у впровадженні чат-ботів для обслуговування клієнтів, можуть досліджувати різні платформи для

створення та розгортання цих інструментів [4].

– Збільшення рівня впровадження: дослідження показало, що 95% споживачів вважають, що чат-боти найбільше приносять користь обслуговуванню клієнтів, що вказує на зростаюче визнання та довіру до цієї технології [4].

Слідкуючи за цими тенденціями та використовуючи потенціал віртуальних помічників і чат-ботів, комерційні банки в Україні можуть оптимізувати свої процеси обслуговування та надавати виняткову підтримку клієнтів[5].

ПриватБанк використовує чат-бот під назвою «Пиши!» для спілкування з клієнтами через месенджери, такі як Viber та Telegram. Чат-бот може надавати інформацію про баланс рахунку, останні транзакції, допомагати в розміщенні депозитів та інших операціях.

Ощадбанк використовує віртуального асистента на своєму вебсайті для надання консультацій клієнтам. Асистент може відповідати на питання про послуги банку, процедури отримання кредитів та допомагати в заповненні онлайн-заявок.

Укрсоцбанк використовує віртуального асистента у своєму мобільному додатку, який надає клієнтам інформацію про їхні рахунки, допомагає з оплатою рахунків, переказами та іншими операціями.

Альфа-Банк використовує віртуального асистента на своєму вебсайті для підтримки клієнтів у реальному часі. Асистент може допомагати в оформленні кредитів, відповідати на питання про тарифи та послуги банку.

Розвиток віртуальних помічників і чат-ботів призвів до значного покращення досвіду обслуговування клієнтів у банківській галузі в Україні. Віртуальні помічники та чат-боти працюють у режимі 24/7 і можуть спілкуватися з клієнтами без допомоги людини, що призводить до швидшого часу відповіді та підвищення доступності для запитів клієнтів [2].

Деякі ключові переваги використання цих технологій включають:

- Швидкі та точні відповіді на запитання клієнтів
- Ефективні можливості вирішення проблем
- Надання персоналізованих рекомендацій і пропозицій клієнтам

Впровадження чат-ботів і віртуальних помічників у комерційних банках також сприяло підвищенню ефективності надання послуг. Завдяки автоматизації різноманітних процесів обслуговування банки можуть оптимізувати свої операції, дозволяючи представникам служби обслуговування клієнтів зосередитися на більш складних завданнях і ефективніше вирішувати проблеми клієнтів. Крім того, тенденції чат-ботів, зібрані GMS, показали, що компанії можуть ще більше покращити обслуговування клієнтів, використовуючи ці технології [5].

Ще однією важливою перевагою використання віртуальних помічників і чат-ботів у комерційних банках є зниження операційних витрат. Впровадження віртуальних помічників може значно знизити вартість послуг клієнтської підтримки. Крім того, такі платформи, як Gerabot, Dialogflow, Microsoft Bot Framework, IBM Watson та інші, пропонують економічно ефективні рішення для створення та розгортання чат-ботів і віртуальних помічників. Завдяки

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

автоматизації рутинних завдань і оптимізації процесів обслуговування клієнтів банки можуть суттєво зменшити свої операційні витрати та підвищити загальну ефективність, сприяючи кращому задоволенню клієнтів і більш конкурентоспроможній позиції на ринку.

Використання віртуальних помічників і чат-ботів у комерційних банках в Україні викликає занепокоєння щодо безпеки та конфіденційності[1]. Оскільки на карту поставлена конфіденційна фінансова інформація, банки повинні переконатися, що ці цифрові інструменти дотримуються суворих стандартів захисту даних.

Деякі ключові міркування включають:

- Впровадження надійних алгоритмів шифрування для захисту даних користувачів.
- Забезпечення дотримання правил захисту даних, таких як GDPR.
- Проведення регулярних перевірок безпеки та оновлень для усунення потенційних вразливостей.

Попри ці труднощі, віртуальні помічники та чат-боти пропонують численні переваги для підтримки клієнтів та оптимізації послуг, такі як доступність 24/7 і можливість спілкуватися без допомоги людини [2].

Хоч те, що віртуальні помічники та чат-боти можуть вирішувати багато завдань підтримки клієнтів, у певних ситуаціях залишається потреба в підтримці та допомозі людей [3].

Підсумовуючи, розробка віртуальних помічників і чат-ботів стає все більш популярною тенденцією в комерційних банках України. Ці інструменти пропонують численні переваги, зокрема покращене обслуговування клієнтів, підвищення ефективності надання послуг і зниження операційних витрат.

Список використаних джерел

1. Rose-Collins F. Як чат-боти зі штучним інтелектом змінюють клієнтську підтримку. веб-сайт. URL: <http://surl.li/spdbz> (дата звернення: 12.04.2024).
2. Чат-боти у сфері бізнесу: чи зможуть віртуальні помічники замінити людину? веб-сайт. URL: <http://surl.li/speit> (дата звернення: 12.04.2024).
3. Integrating Chatbot Solutions for Content Personalization in eLearning. веб-сайт. URL: <https://cluelabs.com/blog/integrating-chatbot-solutions-for-content-personalization-in-elearning/> (дата звернення: 12.04.2024).
4. 7 переваг використання чат-ботів для підтримки клієнтів. веб-сайт. URL: https://gerabot.com/article/7_perevag_vikoristannya_chatbotiv_dlya_pidtrimki_klinti_v (дата звернення: 12.04.2024).
5. Як покращити стратегію обслуговування клієнтів за допомогою чат-ботів: 3 гарячі тренди. веб-сайт. URL: <https://www.gms.net/uk/blog/3-hot-chatbot-trends-to-elevate-your-customer-service-strategy/> (дата звернення: 12.04.2024).

Бойко Таїсія Юрїївна

здобувачка вищої освіти ОС Бакалавр

Черкаський державний бізнес-коледж

м. Черкаси

Науковий керівник: Гриліцька Анжела Вікторівна, к. е. н., доцент

РОЛЬ БАНКІВ У РОЗВИТКУ МОБІЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

У сучасному цифровому світі мобільні фінансові послуги набули величезного значення для економічного розвитку країн. Україна не є винятком і в останні роки спостерігається активний розвиток цього сектору. Одним із ключових гравців у цьому процесі є банки, які забезпечують основну інфраструктуру та послуги для мобільних фінансових рішень.

Дослідженню ролі банків у розвитку мобільних фінансових послуг в Україні приділяли увагу у своїх роботах багато науковців, зокрема, такі як Андрійчик О. Я., Приймак І. І., Дубина М., Холявко Н., Попело О., Бунда О. М., Теліга В., Височанський В. Ю., Церковнюк Д. Г., Вергелюк Ю. Ю., Шевченко О. М., Рудич Л. В. та інші.

Цифрова трансформація у банківській сфері включає в себе впровадження новаторських підходів у сфері економіки, управління та організації завдяки застосуванню цифрових технологій. У контексті зростаючої конкуренції, цей процес сприяє розширенню клієнтської бази, збільшенню частки ринку банківських послуг, зниженню витрат, підвищенню фінансової стабільності та забезпеченню безпеки банківської діяльності [1].

Один з основних шляхів цифрової трансформації банків – це впровадження мобільних додатків, які дають клієнтам можливість здійснювати операції з рахунками, перекази та інші фінансові операції у зручний для них спосіб. Крім цього, банки активно розвивають технології штучного інтелекту та аналітики для поліпшення обслуговування клієнтів і виявлення та запобігання фінансовим шахрайствам та іншим злочинам. Також важливим напрямком є розвиток безготівкових технологій, таких як мобільні платежі, NFC-технології, онлайн платформи тощо, що дозволяють здійснювати оплату товарів та послуг без використання готівки [2]. Список фінансових послуг, які можна отримати дистанційно, протягом останніх років, значно розширився, зокрема завдяки постійно діючій Системі електронних платежів, впровадженню міжнародного номера банківського рахунку, системі BankID та іншим ініціативам.

Введені Урядом законодавчі зміни, що стосуються ідентифікації та верифікації клієнтів через систему BankID НБУ, сприяли розширенню безготівкової економіки. Використання системи BankID НБУ дозволяє проводити онлайн-перевірку автентичності громадян, що стає особливо важливим в умовах військових дій, коли громадяни отримують фінансову підтримку через програму еПідтримки. Крім того, ця система надає банкам можливість відкривати рахунки

для клієнтів, які не можуть відвідати фізичні відділення [3].

Однією з ключових переваг та основною суттю впровадження онлайн-банківських сервісів є економія часу. Більшість банків пропонують можливість оплати різних послуг, таких як комунальні платежі, штрафи, навчання, квитки на транспорт, поповнення мобільного рахунку та здійснення карткових переказів, включаючи ті, що спрямовані на власний депозитний рахунок, через онлайн-систему.

Впровадження цифрових технологій у сферу мобільних фінансових послуг є об'єктивним процесом та має ще ряд переваг, наприклад:

- доступність і мобільність послуг;
- оперативне виконання та підтвердження операцій;
- поліпшення операційної діяльності та підвищення ефективності оперативного управління банком;
- економія на банківських комісіях;
- можливість збору та аналізу великих обсягів інформації про потенційних клієнтів значно підвищує рівень клієнтоорієнтованості та персоналізації діяльності фінансових інститутів. Це в свою чергу дозволяє приймати більш обдумані та збалансовані рішення [4];
- підвищується рівень конкурентоспроможності банків, що сприяє забезпеченню умов для їх довгострокового розвитку в майбутньому;
- забезпечення прозорості та доступності інформації сприяє зниженню фінансових ризиків, покращує ефективність функціонування, дозволяє аналізувати стан ринку, швидше розпізнавати зміни в смаках та уподобаннях клієнтів та швидко адаптуватись до них [4].

Значимий позитивний вплив процесів цифрової трансформації на розвиток мобільних фінансових послуг важко переоцінити, але одночасно з'явилися певні виклики для банків та їх клієнтів. До таких ризиків належать:

- кібератаки на роботу банків, які призводять до несанкціонованого втручання у роботу корпоративних інформаційних систем, втрати інформації;
- репутаційні втрати та зниження рівня довіри до тих банків, які не забезпечили необхідний рівень безпеки особистої інформації клієнта та рівень надійності здійснення фінансових транзакцій;
- викривлення даних, надання недостовірної інформації, поширення фейкових даних щодо роботи банків, використання назв банків та інших фінансових установ для відправлення шахрайських повідомлень.;
- можливість технічних збоїв у мобільних додатках, які можуть призвести до недоступності послуг або втрати даних;
- шахрайство, яке зазвичай полягає в обмані та отриманні коштів від інших осіб, стає менш захищеним через простоту транзакцій та ідентифікації користувача сьогодні, яка здійснюється у всього декілька кліків.

Узагальнюючи, роль банків у розвитку мобільних фінансових послуг в Україні має свої переваги і виклики. Серед переваг можна відзначити зручність

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

для клієнтів, доступність інноваційних фінансових продуктів, зниження витрат та сприяння фінансовій включеності населення. Однак існують виклики, такі як питання кібербезпеки, конкуренція з фінтех-компаніями, регуляторні обмеження та потреба адаптації до змін у вимогах клієнтів та швидкому розвитку технологій. Ці фактори впливають на стратегію та діяльність банків у цьому секторі, вимагаючи від них постійного вдосконалення та адаптації до нових умов.

Список використаних джерел

1. Бунда О. М. Цифровізація банківської системи. *Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку*: матеріали міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ, 25 квітня 2023 р.), м. Київ, 2023 р. С. 162–164.

2. Теліга В., Височанський В. Ю. Розвиток цифрового банкінгу в Україні. *Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти*: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практ. конф. (м. Ужгород, 1 грудня 2023 р.), м. Ужгород, 2023 р. С. 255-257.

3. Церковнюк Д. Г., Вергелюк Ю. Ю. Цифровізація ринку банківських послуг в Україні. *Економічні, фінансові та правові процеси в умовах цифровізації*: збірник тез міжнар. науково-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих вчених, (м. Ірпінь, 10 листопада 2023), м. Ірпінь, 2023 р. С. 242-246.

4. Андрійчик О. Я., Приймак І. І. Цифровізація ринку фінансових послуг України: виклики та переваги. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення*: матеріали міжнар. наук. інтернет-конф., (м. Тернопіль, Україна - м. Переворськ, Польща, 8-9 червня 2023 р.), м. Тернопіль, Україна - м. Переворськ, Польща, 2023 р. С. 107-112.

Бражник Людмила Василівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Чумак Валентина Дмитрівна

к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Полтавський держаний аграрний університет

м. Полтава

РОЗВИТОК FINTECH ІННОВАЦІЙ

Одним із трендів розвитку світової фінансової системи є глобальна експансія FinTech (Фінтех) і цифровізація фінансових послуг. Інновації у фінансовому секторі мають довгу історію, починаючи з розвитку подвійної бухгалтерії, створення сучасних центральних банків і платіжних систем, а нещодавно – запровадження складних ринків активів і роздрібних фінансових продуктів. Фінтех бере свій початок у сфері фінансових послуг. Однак зараз його інструменти успішно застосовуються як у фінансовій системі, так і в державному управлінні. Водночас Фінтех зазнає надзвичайно швидкої трансформації під впливом мінливих суспільних потреб, що створює неоднозначність у розумінні природи Фінтеху.

У своєму консультативному документі «Передова практика: наслідки розвитку Фінтех для банків та органів банківського нагляду» Базельський комітет визначив, що Фінтех – це фінансові інновації на основі технологій, які можуть призвести до появи нових бізнес-моделей, додатків, процесів і продуктів, що можуть мати значний вплив на ринки і постачальників фінансових послуг. Незважаючи на те, що існують різні підходи до визначення FinTech, експерти сходяться на думці, що на фінансовому ринку з'являється новий сектор [1].

Варто зазначити, що FinTech не є новим поняттям, його розвиток пройшов такі етапи:

– FinTech 1.0 (1866-1967). Характеризується появою телеграфу та сучасних засобів транспорту. Була сформована інфраструктура для глобальної фінансової глобалізації.

– FinTech 2.0 (1967-2008). Характеризується масовим впровадженням платіжних карток, банкоматів і банківських терміналів; між 1967 і 1987 роками фінансові послуги перейшли від аналогової до цифрової ери.

– FinTech 3.0 (2008-2014). На відміну від попередніх етапів, цей період характеризується появою компаній, що пропонують фінансові послуги (переважно банківські) через інтернет та мобільні додатки. Світова фінансова криза та банкрутство найбільших банків поставили під загрозу довіру споживачів до класичних фінансових установ, що призвело до широкого впровадження фінтех-компаній на фінансовий ринок.

– FinTech 3.5 (2014-2017). Фокусується на поведінці споживачів та способах доступу до інтернету в країнах, що розвиваються. Наприклад, Китай та Індія – це ринки, які швидше прийняли нові рішення, оскільки вони не встигли

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

розвинути фізичну банківську інфраструктуру західного рівня. Цей період відзначається сплеском нових учасників і домінуванням тих, хто запізнився.

– FinTech 4.0 (2018 р. – сьогодні). Технології блокчейн і відкритий банкінг продовжують рухати інновації майбутнього фінансових послуг. Тут змінюють правила гри необанки, які кидають виклик ціноутворенню та складності традиційних банків, водночас завойовуючи довіру клієнтів завдяки спрощеному цифровому досвіду та низьким комісіям. Машинне навчання, зі свого боку, змінює спосіб взаємодії людей з банками та страховими компаніями, отримуючи індивідуальні пропозиції та підтримку. Наприклад, німецький N26 відновив свій преміум-акаунт у 2019 році, щоб задовольнити особливі потреби та смаки своїх передплатників; наприклад, знижки в коворкінгах і на сайтах онлайн-бронювання подорожей. ML також має програми безпеки: наприклад, British Revolut у 2018 році представила нове рішення штучного інтелекту для боротьби з шахрайством із картками та відмиванням грошей, розробляючи глибоке розуміння та прогнози щодо поведінки клієнтів для динамічного визначення нових моделей шахрайства з картками без втручання людини. Ще однією важливою подією цього періоду є нова хвиля інтегрованих платіжних постачальників з платформами, які можуть пропонувати платежі як додаткову частину до вже комплексної системи управління бізнесом. А останнім часом популярні випадки використання NFT, як-от творці, які збільшують свою прибутковість за допомогою цифрових представлень, або художники, які забезпечують розподіл роялті, або NFT, як квитки чи членські картки [2].

Одне можна сказати напевно: FinTech розвивається швидко. А інновації у сфері фінансових технологій охоплюють все більше сфер цифрової економіки. Показником цього є збільшення кількості єдинорогів (приватних стартапів із вартістю понад 1 мільярд доларів США). Те саме стосується і драконів, фірм, які залучають 1 мільярд доларів від інвесторів за один раунд (і тому це більш агресивні компанії). Ще одним показником зростання та потенціалу FinTech є величезна кількість глобальних венчурних інвестицій у Фінтех. По суті, 2021 рік побив усі рекорди в цій сфері.

Таким чином, суть FinTech полягає у взаємозв'язку двох елементів: технологічних інновацій у традиційному фінансово-банківському секторі та нових бізнес-моделей надання фінансових послуг.

Список використаних джерел

1. Томілін О. О., Тютюнник Ю. М., Бражник Л. В., Дроботя Я. А. Фінансово-економічний словник – довідник / за наук. ред. проф. О. О. Томіліна. Полтава : ПДАУ. 2023. 108 с. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/15028> (дата звернення: 16.04.2024).

2. Бражник Л. В., Дроботя Я. А. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Полтава : ПДАУ, 2024. 130 с. URL: <https://lib.pdaa.edu.ua/node/843> (дата звернення: 16.04.2024).

Гузь Остап Богданович

аспірант кафедри підприємництва, торгівлі і логістики,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Швець Анастасія Дмитрівна,

аспірант кафедри підприємництва, торгівлі і логістики,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Науковий керівник: Сергієнко Олена Андріанівна, д-р екон. наук, професор
кафедри підприємництва, торгівлі і логістики Національного технічного
університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

СВІТОВИЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ РИНОК: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ МІЖ ЙОГО ОКРЕМИМИ СЕКТОРАМИ

Економічний розвиток значною мірою можливий на основі вільного доступу до різних видів ресурсів. В сучасних умовах серед таких ресурсів особливе місце відводиться енергетичним ресурсам [1]. Такі ресурси дають змогу керувати різними машинами та механізмами, які забезпечують функціонування багатьох видів виробництва товарів і послуг. Енергетичні ресурси також здатні перетворюватися в індивідуальні блага, необхідні для життя людства. Це визначає актуальність і важливість даної теми дослідження.

Роль і значення енергетичних ресурсів визначається через класичну схему попиту та пропозиції на них. Це відображається на ціні таких ресурсів, де фондовий ринок відіграє значну роль [2]. Шляхом торгівлі цінними паперами на різні види енергетичних ресурсів визначається їх значення та актуальність для економічного розвитку. Тут можна виділити такі складові класичного енергетичного ринку, як цінні папери котирувань на нафту, газ, бензин, мазут. Така динаміка, з одного боку, виявляє окремі тенденції розвитку класичної складової енергетичного ринку, з іншого – дає змогу аналізувати його окремі сегменти. Це полегшує комплексний аналіз даних на основі теми цього дослідження.

Для проведення відповідного аналізу в першу чергу важливо знати динаміку котирувань різних цінних паперів енергетичного ринку. Тут можуть бути використані як традиційні методи аналізу таких даних [3], так і нестандартні підходи, які дозволяють по-новому проаналізувати представлені дані та отримати додаткову інформацію. Зрештою, це буде ефективно для розробки стратегії виходу на відповідний сегмент фондового ринку.

Таким чином, основною метою даної роботи є дослідження загальних тенденцій розвитку класичного енергетичного ринку та його окремих секторів. У цьому аспекті особлива увага приділяється таким складовим ринку як: нафта, газ, бензин та мазут.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Варто зазначити, що дослідженню тенденцій функціонування та розвитку енергетичного ринку приділяється належна увага в працях різних дослідників. Також розглядаються різні методи та підходи до аналізу даних. У той же час важливо звернути увагу на взаємну динаміку відповідних даних, що буде зроблено далі в цій роботі.

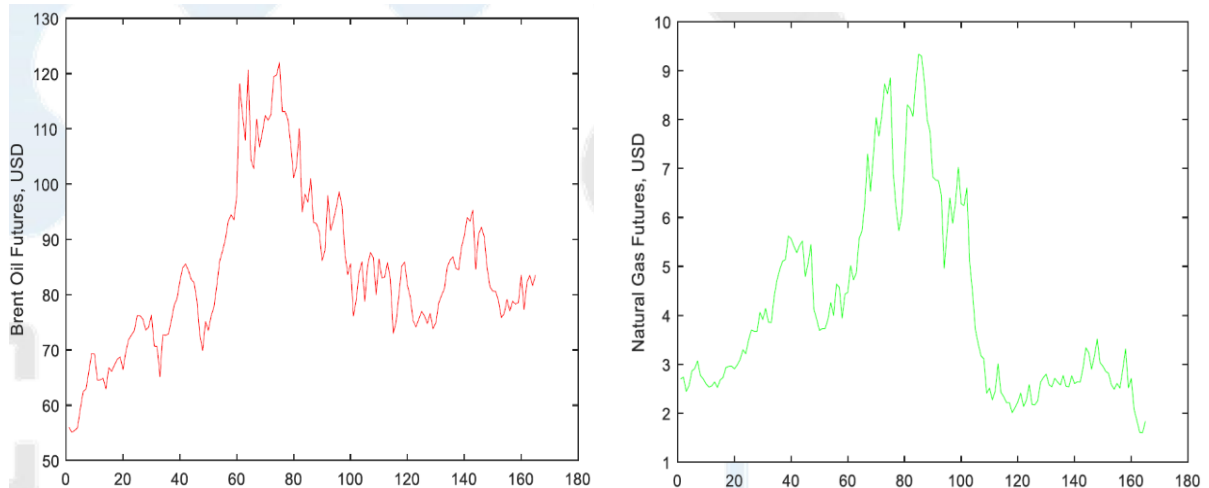

Рис. 1. Динаміка котирувань ф'ючерсів на нафту і газ

На рис. 1 представлена динаміка котирувань ф'ючерсів на нафту і газ. Перш за все, слід відзначити різнопланову динаміку з точки зору розглянутого періоду таких котирувань. Бачимо, що у першій третині досліджуваного періоду часу спостерігається зростання наведених котирувань. Тут також відзначимо досягнення максимальних значень: для нафти – 122,01, для газу – 9,336.

Потім відбувається зниження таких котирувань. Наприкінці третини досліджуваного періоду спостерігається нове зростання ф'ючерсних цін на нафту і газ. Однак таке зростання є незначним і відрізняється від точки зору котирувань ф'ючерсів на нафту і газ. Однак класифікація таких періодів є важливою для проведення загального аналізу даних.

Взаємна динаміка ф'ючерсів на нафту і газ має деякі схожі елементи. Ця подібність найбільш характерна для першої третини досліджуваного періоду часу. Але навіть у цей період часу слід зазначити деякі відмінності. Найбільше це видно з мінливості відповідних даних. Крім того, відмінності в узгодженості динаміки ф'ючерсів на нафту і газ стають більш помітними. Волатильність ф'ючерсів на газ зростає. Стосовно нафтових котирувань слід зазначити, що їхні ф'ючерси впали глибше, ніж котирування газових. Це робить доцільним провести додаткові дослідження взаємної динаміки таких котирувань. Важливість такого аналізу пов'язана з можливістю обґрунтування різноманітних інвестиційних стратегій та стратегій виходу на фондовий ринок.

Деякі статистичні характеристики котирувань нафти (газу) такі: ексцес – 0,203925 (-0,1413); асиметрія – 0,62551 (0,95382). Це підтверджує відмінності в динаміці досліджуваних котирувань ф'ючерсів на нафту і газ.

Далі розглянемо котирування ф'ючерсів на бензин і мазут. Ці ресурси можна вважати похідними від таких ресурсів, як нафта і газ. Тому спільний розгляд таких енергоресурсів є виправданим і цікавим з точки зору загальної концепції проведення відповідного аналізу. На рис. 2 представлена динаміка котирувань ф'ючерсів на мазут і бензин.

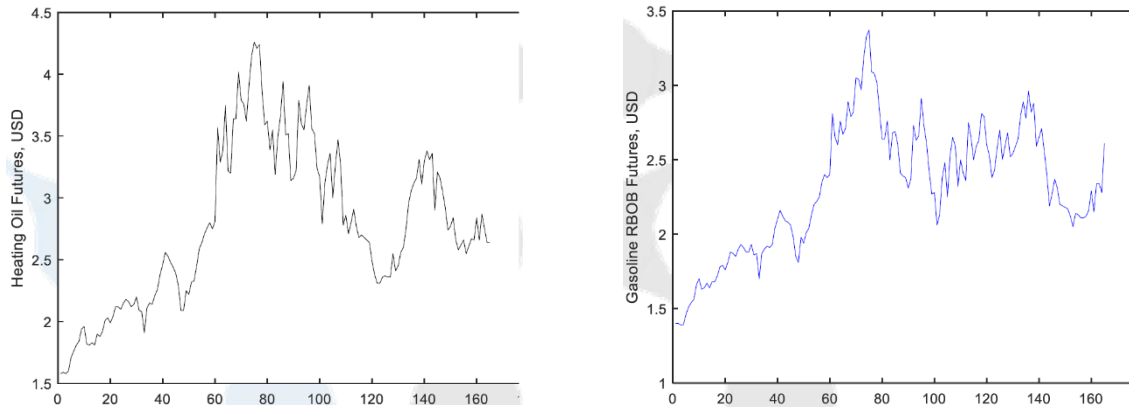

Рис. 2. Динаміка котирувань ф'ючерсів на мазут і бензин

Перш за все, слід зазначити, що динаміка котирувань ф'ючерсів на мазут і бензин певною мірою схожа з динамікою котирувань ф'ючерсів на нафту і газ. Така подібність спостерігається в першій третині досліджуваного періоду. Далі спостерігаються відмінності в динаміці котирувань відповідних ф'ючерсів. Ці відмінності характерні як для динаміки котирувань ф'ючерсів на мазут і бензин, так і для динаміки в порівнянні з ф'ючерсами на нафту і газ. Природа таких відмінностей проявляється як у мінливості динаміки котирувань, так і в їх різноспрямованості в окремі часові інтервали. Водночас можна відзначити певну схожість окремих періодів часу. Усе це актуалізує необхідність більш детального аналізу взаємовідносин між окремими сегментами енергетичного ринку.

Деякі статистичні характеристики котирувань мазуту (бензину) такі: ексцес – 0,70889 (-0,57133); асиметрія – 0,262569 (-0,08027). Це підтверджує відмінності в динаміці досліджуваних котирувань ф'ючерсів на мазут і бензин. Також обґрунтовується важливість врахування оцінок їх взаємної динаміки. Подібні висновки стосуються даних про нафту та газ.

Таким чином, у роботі представлені статистичні дані, які дозволяють зрозуміти тенденції розвитку та взаємозв'язки окремих секторів світового енергетичного ринку. З метою відповідного аналізу статистичні оцінки таких даних розглядаються як у їх динаміці, так і у взаємозв'язку один з одним. Для аналізу використовувалася динаміка котирувань ф'ючерсів на нафту, газ, мазут і бензин. Це дозволяє описати динаміку представлених даних і їх взаємозв'язок, що важливо при виборі інвестиційних стратегій і стратегій виходу на фондовий ринок.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Hu, K., Raghutla, C., Chittedi, K. R., Zhang, R., & Koondhar, M. A. (2021). The effect of energy resources on economic growth and carbon emissions: A way forward to carbon neutrality in an emerging economy. *Journal of Environmental Management*, 298, 113448.
2. Huda, M., Koji, T., & Aziz, M. (2020). Techno economic analysis of vehicle to grid (V2G) integration as distributed energy resources in Indonesia power system. *Energies*, 13(5), 1162.
3. Bustos, O., & Pomares-Quimbaya, A. (2020). Stock market movement forecast: A systematic review. *Expert Systems with Applications*, 156, 113464.

Мартинів Євгенія Сергіївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Хмельницький національний університет

м. Хмельницький, Україна

Науковий керівник: Ченаш Володимир Сігізмундович, к.е.н., доцент

УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ ТА СТРАТЕГІЇ ПОМ'ЯКШЕННЯ ЦЬОЇ ПРАКТИКИ

Ухилення від сплати податків є серйозною проблемою в Україні, яка негативно впливає на державні доходи, економічне зростання та соціальну справедливість. Водночас воно пов'язане з низкою негативних тенденцій в економічній та соціальній сферах, включаючи порушення правил чесної конкуренції, зростання корупції, недофінансування окремих секторів економіки та відтік капіталу за кордон. Для вирішення цієї проблеми важливо чітко розуміти першопричини ухилення від сплати податків та розробити ефективні стратегії, спрямовані на подолання цієї практики.

Найбільш поширеними є схеми ухилення від оподаткування ПДВ шляхом проведення безтоварних операцій, реалізація ТМЦ за цінами, нижчими за вартість придбання [1].

З метою упередження та протидії використанню схем ухилення від оподаткування фахівцями Державної податкової служби України проводяться різноманітні превентивні заходи. Результати яких направляються до правоохоронних органів для прийняття рішення згідно з кримінальним процесуальним законодавством України [1].

За результатами дослідження Київським міжнародним інститутом соціології основними причинами ухилення від сплати податків є (рис.1):

Причини через які люди ухиляються від сплати податків

Рис. 1. Причини ухилення від сплати податків [4].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Також виділяють такі основні чинники, як:

– Складна податкова система. Багато платників податків стикаються з труднощами при розумінні та застосуванні податкового законодавства, що може призвести до помилок або умисного ухилення від сплати податків.

– Високий рівень корупції. Корупція в податкових органах може призвести до того, що платники податків можуть уникнути сплати податків за допомогою корупційних правопорушень.

– Тіньова економіка. Певна частина економіки України знаходиться в тіні, що ускладнює контроль за сплатою податків.

– Низький рівень податкової культури. Деякі платники податків не розуміють важливості сплати податків або свідомо ігнорують свої зобов'язання [3].

– Крім того, є інші фактори що спонукають суб'єктів господарювання від ухилення сплати податків. Наприклад, неподання документів щодо обчислення та сплати податків, приховування та заниження об'єктів оподаткування, певні маніпулювання з податковими пільгами.

На сьогодні прийнято План для Ukraine Facility на 2024-2027 роки, який окреслює ряд реформ, спрямованих на боротьбу з вище вказаними причинами ухилення від сплати податків. Ці реформи мають на меті:

- збільшити податкові надходження;
- зменшити тіньову економіку;
- створити справедливішу податкову систему.

Основними напрямками цих реформ є: удосконалення адміністрування податків, покращення цифровізації Державної податкової служби, заходи щодо подолання тіньової економіки, спрощення податкового законодавства, удосконалення кадрової та компенсаційної політики, гармонізація режимів ПДВ та акцизного податку із законодавством Європейського Союзу, впровадження єдиного вікна для митниці та електронного обміну даними (EDI) з країнами ЄС для сприяння торгівлі [2].

Список використаних джерел

1 Державна податкова служба України: «Ухилення від оподаткування ПДВ», URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/rezalt/660569.html>

2 План для 2024-2027 Ukraine Facility <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>

3 Проблема ухилення та уникнення від сплати податків. URL: <https://naukam.triada.in.ua>

4 Українці не хочуть платити податки через низькі доходи та сумнівні державні видатки – опитування. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/20/702422/>

Малишкін Олександр Іванович

професор, д.е.н.

м. Київ

ЕКОНОМІЧНІ ТА ОБЛІКОВІ НАСЛІДКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО МЕХАНІЗМУ ВУГЛЕЦЕВОГО КОРИГУВАННЯ ІМОРТУ ТОВАРІВ (СВАМ)

Починаючи з 2026 року в ЄС набуває чинності у повному обсязі механізм транскордонного вуглецевого регулювання (СВАМ – *Carbon Border Adjustment Mechanism*). Він зобов'язує компанії країн ЄС звітувати про обсяг викидів вуглекислого газу (CO₂), що утворюються при виробництві імпортованого товару. По суті, це – новий від екологічного оподаткування в ЄС за імпорт окремих товарів з країн, які не входять до союзу. Стосуватиметься цей порядок і українських підприємств-експортерів окремих товарів.

Запроваджується цей інструмент Регламентом ЄС 2023/956 Європейського Парламенту та Ради від 10.05.2023 р. [1] про встановлення механізму вуглецевого коригування імпорту. Цей інструмент екологічного регулювання охоплює товари, які мають високий рівень витоку та викиди вуглецю: *алюміній, чавун, сталь, водень, електроенергія, хімічні добрива, цемент*. Регламент встановлює винятки, наприклад, щодо товарів, які будуть переміщуватися або використовуватися у контексті військової діяльності [1]. Українському Уряду варто скористатися такими можливостями за умови доведення, що наш експорт здійснюється в умовах форс-мажорних обставин – війна з РФ.

Де-які країни звільнені від СВАМ, зокрема. Норвегія, Ліхтенштейн, Ісландія, Швейцарія як країни-учасниці Європейської асоціації вільної торгівлі (додаток III до Регламенту СВАМ) [2].

Для українських компаній-експортерів, це також важливо, адже, чимало вітчизняних експортних товарів підпадає під новий екоподаток, що призводить до здороження таких товарів і робить їх непривабливими для ринків ЄС. Зокрема, до повномасштабної війни 45% експорту продукції гірничо-металургійної галузі прямували до ЄС, а у 2023 році – вже 85% експорту [2].

З іншого боку, прагнення України до ЄС робить цей шлях незворотним відповідно до узятих зобов'язань в контексті Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС від 2019 року.

За законодавством ЄС вже з 2023 року енергетики ЄС повинні сплачувати 100% викидів парникових газів. Компанії металургійної, цементної, хімічної галузей, що піддаються ризику витоку вуглецю, платять за викиди, які перевищують встановлені Європейським Союзом нормативи (*benchmarks*). Наприклад, для металургійної промисловості частка платних викидів у середньому складає 24% від загальних викидів парникових газів від виробництва конвертерної сталі [3].

Зазначимо, у ЄС планується поступово скорочувати кількість безоплатних дозволів на викиди по 10% щороку, щоби у 2036 році 100 % дозволів розподілялися лише платно через аукціони. Також встановлюється перехідний

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

період до 31 грудня 2025 року, протягом якого зобов'язання імпортера ЄС обмежуються поданням відповідної інформації.

Щодо вартості дозволів на викиди парникових газів у EU ETS, вона досить висока. Зокрема, на кінець 2023 року ціна викидів 1 тонни CO₂ складала 59 євро (близько 2300 грн) [4]. Для порівняння, аналогічний податок на викиди CO₂ в Україні складає 96,99 гривень за тону, тобто менший приблизно у 23 рази.

Природньо, що високі ставки податку змушують європейські компанії переміщувати виробництва за межі ЄС до країн із більш низькими кліматичними вимогами. Натомість, механізм СВAM вирівнює кліматичне податкове навантаження в різних країнах.

Вітчизняні експерти зауважують: якби податок на викиди вуглецю за ЄС нормами набув чинності сьогодні, це призвело б до падіння українського експорту чавуну близько 1,4 млн тонн на \$600 млн. Експорт напівфабрикатів з металу також впав би на 1,3 млн тонн вартістю \$640 млн недоотриманого доходу [5]. Вітчизняним виробникам металу доведеться розв'язувати дилему: або скорочувати виробництво, або шукати інші ринки збуту, на яких немає подібних обмежень, або впроваджувати нові чисті технології виробництва, які відповідають вимогам ЄС. Останній напрям потребує значних капітальних вкладень в обладнання чистого виробництва.

Механізм СВAM передбачає купівлю сертифікатів СВAM і є, по суті, додатковою платою за імпорт до ЄС окремих товарів вироблених не в ЄС. Для покупця ціна сертифікату визначатиметься середньотижневою аукціонною вартістю квот на викиди парникових газів у рамках СТВ ЄС [5]. Фактично сертифікати СВAM покривають різницю між ціною вуглецю в країні виробництва та ціною в ЄС. Якщо ціна вуглецю вже була сплачена під час виробництва імпортованого товару (наприклад, в Україні), відповідна сума вираховується з остаточного розрахунку.

Отже, українські експортери не платитимуть за сертифікат, оскільки це є обов'язком їхніх європейських партнерів – компанії-покупців товарів. Останні братимуть на себе витрати з придбання сертифікатів. При цьому, ціна сертифікату СВAM додається до ціни придбання товарів, що здорожує закупівельну вартість таких товарів. В конкурентних умовах такі покупці можуть відмовитися від українських товарів на користь інших, більш дешевих. Проте, в практиці бізнесу існують і інші мотиви заupu товарів – його дефіцитність, якість, зручність доставки тощо. Якщо такі критерії виявляться значними або вирішальними, покупці з ЄС можуть дозволити собі купувати товар українського походження і за більш високою ціною. Тобто свідомо переплачувати за нього, мотивуючись іншими чинниками, ніж ціна.

Щодо облікових аспектів, вочевидь, у чинному форматі механізму сертифікатів СВAM українські компанії не враховуватимуть їх вартість у своїх документах і звітах. Разом з тим, якщо українська компанія купуватиме сертифікат СВAM, така операція призводить до збільшення витрат компанії-експортера. На наш погляд, такі витрати доцільно відносити на витрати зі збуту експортованої продукції, товару (рахунок 93).

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%>.
2. Чому Україна програє кліматичну торгівельну війну і як захистити національного виробника? *Європейська Бізнес Асоціація*. URL: <https://eba.com.ua/chomu-ukrayina-prograye-klimatychnu-torgivelnu-vijnu-i-yak-zahysty-natsionalnogo-vyrobnyka/>.
3. Як працюватиме механізм вуглецевого коригування імпорту. DiXi Group. URL: <https://dixigroup.org/comment/yak-praczuvatyme-mehanizm-vugleczevogo-koryguvannya-importu/>.
4. Федосенко М., Білоусова О. Недешевий СВМ: скільки втратить Україна від нових екологічних ініціатив ЄС. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2021/12/7/7131134/>.
5. Європейська система торгівлі викидами та перспективи впровадження системи торгівлі викидами в Україні : аналітичний документ, 2018. 26 с. URL: <https://www.rac.org.ua/uploads/content/449/files/webetsinukraine2018ualayout.pdf>.

Поліщук Вадим Григорович

к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

м. Луцьк

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗМІН: ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Страховий ринок України за останні роки зазнав значних трансформацій. Станом на 2019 р. в Україні функціонувало 233 страховики. Пандемія Covid-19 суттєво вплинула на можливість розвитку страхових компаній, – вже у 2021 р. кількість страховиків становила 155. Останні два роки в Україні триває повномасштабна військова агресія РФ, що негативно відобразилась і на фінансовому ринку. Зокрема, страховий ринок зіткнувся з новими викликами, і навіть кількісно спостерігаємо згортання страховиків: станом на початок березня 2024 р. в Україні функціонувало 98 страхових компаній. Тобто, від 2019 р. і до сьогодні компанії, що надають страхові послуги в Україні скоротилися у більш як 2 рази.

Разом з тим, варто зазначити, що попри всі труднощі останніх років, більшості страховиків вдається здійснювати прибуткову діяльність, а обсяг їх активів зростає. Це пов'язано з тим, що на страховому ринку встановлюється чітка тенденція, що свідчить про нарощення можливостей тих страхових компаній, які навчилися здійснювати гнучку політику залучення клієнтів та впровадження інноваційних страхових продуктів.

Можна констатувати, що більшість страхових компаній продовжують зменшувати резерви збитків. Причому це відбувається з добровільним страхуванням вже тривалий час. Крім того, зберігається покриття премій резервами збитків. Не можна не відзначити, що така тенденція вкрай висока сама зараз, якщо проводити порівняння на рівні 2020-2021 рр. Разом з тим, варто розуміти, що саме активна робота з управлінням страховою діяльністю забезпечить підтримувану тенденцію до розвитку.

Як стверджує Власюк С.А., «розвиток страхового ринку в Україні в перспективі можливий завдяки впровадженню ефективного механізму страхового менеджменту, на основі системного аналізу та ефективного контролю на макро- та мікрорівнях» [1]. Дійсно, наскільки побудована система страхового менеджменту в Україні на різних рівнях, настільки можна говорити про можливість розвитку різноманітних взаємодій між основними учасниками ринку, через який реалізуються страхові послуги. У даному випадку мова йде про взаємовідносини між клієнтами страхової компанії (страхувальниками) та страховиком, а також всередині самої страхової компанії (між різними відділами). У даному випадку саме від комунікації та розуміння, від нагляду та контролю за здійсненням страхової діяльності, залежить якісна робота як

окремої страхової організації, так і всього страхового ринку.

Страховий менеджмент, на думку вчених Супрун А.А. та Петрішиної Т.О., визначають як «науку про оптимальні та ефективні системи управління внутрішніми і зовнішніми бізнес-процесами страховика з використанням сучасних цифрових технологій. В пропонованому визначенні увага акцентується на використанні цифрових технологій, тому що саме ці технології змінюють докорінно страховий бізнес» [3]. У сфері страхування велике значення має використання передових технологій. Варто виокремити наступні технології, що матимуть розвиток у страхуванні. В першу чергу, мова йде про автоматизований андеррайтинг, що дозволяє в реальному часі виявляти, оцінювати та визначати страхові ризики за допомогою спеціалізованих інструментів. Такий інструмент дозволить виявляти нові перспективи страхової діяльності. По-друге, використання такої технології як Big Data ґрунтується на аналізі великих обсягів статистичних даних для виявлення страхових випадків, розрахунку збитків та проведення виплат згідно з умовами угод. Дана технологія активно розвивається у світі і має великі перспективи у фінансовому середовищі. По-третє, технологія ІоТ оперативно реагує на зміни в споживчому попиті та моделює розмір страхової премії в залежності від ймовірності настання тих чи інших страхових подій. Застосування такого інструменту моделювання дозволить по-новому розвивати страхову діяльність у перспективі. Також завдяки іншій технології, технології блокчейн, зменшується час на укладення страхових угод, оптимізуються бізнес-процеси страховиків, а також знижуються фінансові ризики та прискорюється обмін інформацією між учасниками ринку. Як бачимо, застосування такої технології також на часі.

Ми погоджуємось з думкою вчених Глухової В.І. та Крот Л.М., що «ефективність страхової діяльності в контексті фінансово-економічної безпеки значною мірою залежить від досконалості процесу управління страховими ризиками» [2]. Страхова діяльність завжди була ототожнена з ризикованою діяльністю. Але сьогодні ризики у фінансовій сфері зросли, і це стосується також страхового ринку. В сфері страхування на сьогодні існують різноманітні ризики: воєнні ризики, недостатнє державне фінансування проектів, ухилення від сплати податків, нераціональне використання ресурсів, нестабільність в умовах кризових ситуацій, низька привабливість інвестицій, зменшення кількості укладених договорів, збільшення медичного страхування, міграція населення та ін.

Варто зазначити, що як вважають багато вчених, зокрема Філюта Д.О., Білера А.О. та Пахненко О.М., що «менеджмент у страхуванні можна визначити як науково-практичний напрям, орієнтований на забезпечення ефективного функціонування страхових організацій в умовах ринкової економіки. Сучасний менеджмент у страхуванні включає управління інтелектуальними, фінансовими, сировинними ресурсами задля найбільш ефективної роботи страхового агента» [4]. Формування ресурсного потенціалу страховика є ключовим для забезпечення його конкурентоспроможності, але супроводжується ризиком, оскільки майбутнє завжди невизначене, а ресурси можуть бути обмеженими та

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

піддаватися змінам. Ми розуміємо, що саме довгострокова перспектива може свідчити про можливість розвитку конкуренції між різними страховиками. Основні кроки при розробці ресурсних стратегій включають: аналіз страхового середовища, визначення стратегій, оцінка ризику, визначення прийняттого рівня страхового ризику, постійний моніторинг та коригування ситуації.

Отже, страховий ринок України пройшов значні зміни протягом останніх років. Пандемія Covid-19 та військова агресія рф спричинили скорочення кількості страховиків майже удвічі. Однак, багато компаній продовжують здійснювати прибуткову діяльність, а обсяги їх активів зростають. Важливо визначити прийнятний рівень ризику та розробити ефективні стратегії для забезпечення конкурентоспроможності страхового бізнесу. Це включає аналіз середовища страхової діяльності, оцінку потенційного ризику, моніторинг та коригування довгострокових завдань.

Список використаних джерел

1. Власюк С.А. Страховий менеджмент в умовах глобалізаційних процесів в Україні. *Бізнесінформ*. 2021. № 7. С. 207-212.
2. Глухова В.І., Крот Л.М. Управління ризиками діяльності страхових компаній в контексті фінансової безпеки. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 54. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-81>.
3. Супрун А.А., Петрішина Т.О. Страховий менеджмент в умовах четвертої промислової революції. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 28. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-19>.
4. Філюта Д.О., Білера А.О., Пахненко О.М. Фінансовий менеджмент страхових компаній. *Економіка і регіон*. 2022. № 33 (86). С. 86-91.

Федорова Анна Миколаївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ

Науковий керівник: Чорноморденко Дмитро Іванович, к. ф. н., ст. викладач.

НЕОБХІДНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ ТА ЇЇ ОСНОВНІ НАПРЯМКИ

Головна необхідність у цифровізації діяльності банків спрямована на збільшення прибутку від впровадження сучасних фінансових технологій та рішень. Цифровізація дозволяє банкам створювати нові інноваційні продукти та сервіси, які відповідають потребам ринку та споживачів. Використання цифрових технологій дозволяють банкам автоматизувати багато рутинних операцій, що зменшує час на їх виконання та знижує витрати на обслуговування клієнтів.

Наша думка повністю співпадає з думкою Тарасюка С. який вважає: «щоб вижити, традиційним фінансовим установам треба буде постійно оцифровувати власні послуги, широко використовувати мобільні додатки, а також хмарні технології. Нині головна мета цих установ – бути доступними для широкого використання електронних грошових операцій цілодобово з будь-якого куточка світу [1]. У сфері фінансових послуг конкуренція постійно посилюється, в особливості з появою фінтех-компаній та інших ІТ-проектів. Банк, який відстає у цифровому розвитку, ризикує втратити клієнтів і свою конкурентну перевагу.

Банківська сфера повинна активно слідкувати та продукувати нові сервіси та послуги відносно до інноваційних трендів, серед яких можна виділити: Digital-marketing, BlockChain, BioTech, NanoTech, RetailTech, FinTech, LegalTech, Grid-технології, GovTech, e-ID. [2]. Центральною платформою для розвитку та банківських є мережа Інтернет. Необхідність у фізичних відділеннях для доступності до банківських послуг постійно зменшується.

Застосування інноваційних підходів до цифровізації дозволить банку випереджати своїх конкурентів, збільшувати кількість клієнтів та підвищувати свої прибутки.

Список використаних джерел

1. Тарасюк М.В., Кощєєв О.О. Інновації в глобальній цифровій фінансовій сфері: оцінка трансформацій. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2017. Вип. 131. С. 94-110.

2. Краус Н.М., Голобородько О. П., Краус К. М. Цифрова економіка : тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. *Ефективна економіка*. 2018. – № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Секція 5.

Інноваційні вектори розвитку менеджменту та маркетингу

Mozghovyi Yaroslav

PhD, Doctoral researcher,

Department of Finance, Banking and Insurance,

Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

ROBUSTNESS OF IT COMPANIES FACING GEOPOLITICAL RISKS

In today's globalized economy, IT companies operate across borders and are thus exposed to a complex landscape of geopolitical risks. These risks can disrupt operations, supply chains, and market dynamics, posing significant challenges to business continuity and profitability. Resilience in this context refers to the ability of IT companies to anticipate, prepare for, respond to, and recover from these disruptions. This research explores various strategies that IT companies can employ to build resilience against geopolitical instabilities, focusing on diversifying supply chains, managing cross-border data flows, and contingency planning [3].

1. Understanding Geopolitical Risks. Geopolitical risks are political actions or events that can cause significant disruptions to global operations. For IT companies, these can include trade wars, tariffs, political instability, terrorism, and changes in regulatory frameworks across different jurisdictions. Such events can lead to sudden changes in currency values, alteration in trade routes, and disruption of operations in various countries. The interconnected nature of the IT sector, heavily reliant on global supply chains and data flows, makes it particularly vulnerable to these risks [2].

2. Diversifying Supply Chains. One of the most effective strategies for mitigating geopolitical risks is diversifying supply chains. Dependency on a single country or region for critical components can leave IT companies vulnerable to disruptions. Diversification involves expanding the supplier base across multiple countries to reduce the risk of single points of failure. Apple Inc. has actively been seeking to reduce its dependence on Chinese manufacturing by exploring manufacturing opportunities in India and Vietnam. This strategy was partially motivated by the ongoing US-China trade tensions, which threatened to impose tariffs on Chinese-made products, potentially increasing costs dramatically [1].

3. Managing Cross-Border Data Flows. Data is the lifeblood of the IT industry, and managing how it flows across borders is crucial, particularly in light of varying national regulations regarding data privacy and security. Effective management of data flows involves implementing robust data protection measures that comply with the legal frameworks of all jurisdictions in which a company operates.

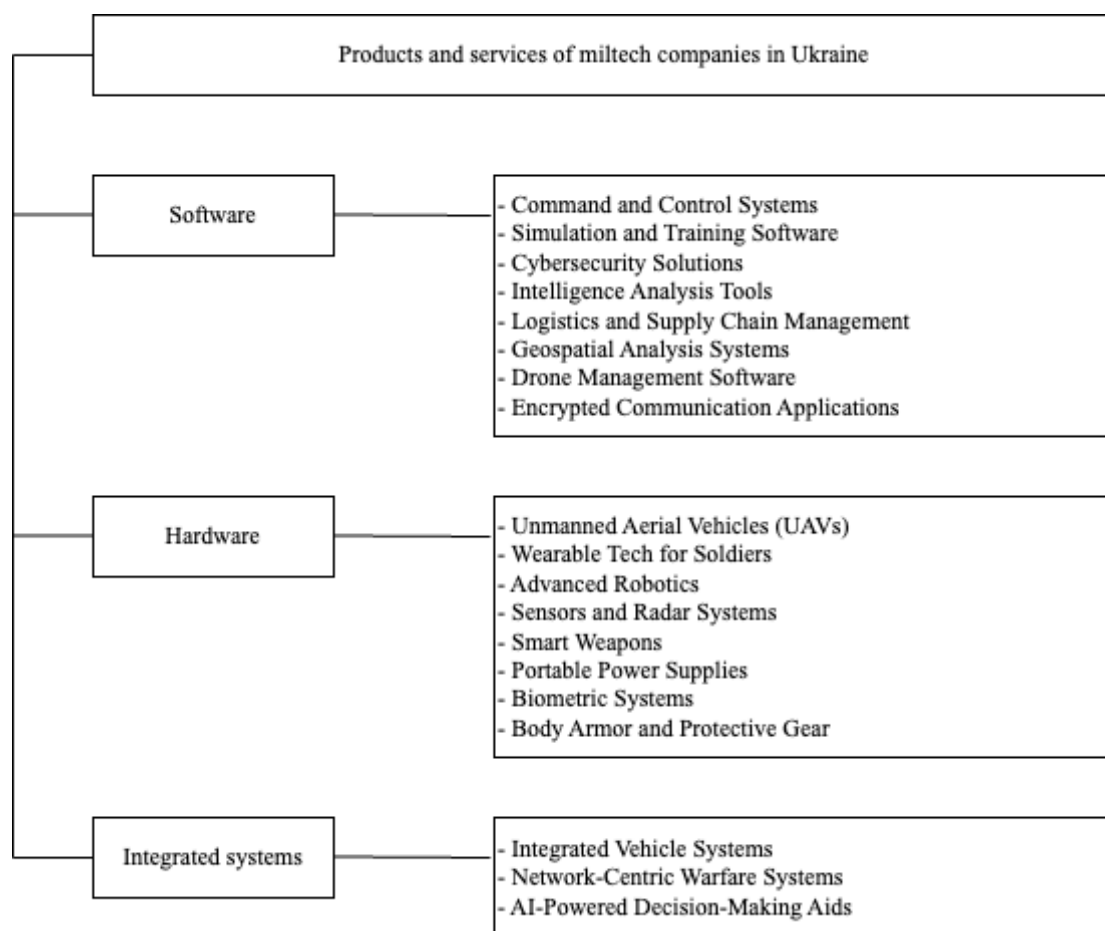
4. Contingency Planning. Contingency planning involves preparing for worst-case scenarios to ensure that a company can continue operations despite geopolitical disruptions. This includes establishing backup systems, maintaining inventory buffers, and creating flexible work arrangements [4].

5. Implementing Geographic Risk Assessment. To strategically diversify and manage risks, IT companies should implement a geographic risk assessment framework that evaluates the potential impact of geopolitical risks associated with each

region. This assessment should inform business strategy and operational decisions, such as entering new markets or establishing partnerships.

6. Building Strategic Alliances. Forming strategic alliances with local and international firms can provide IT companies with better insights into the local political climate and create mutual benefits that can help mitigate risks. These partnerships can facilitate easier navigation of local regulations and enhance market entry strategies. Microsoft formed a joint venture with China-based CETC to create localized versions of its software products, complying with Chinese regulations while maintaining its presence in the market.

The resilience of IT companies is particularly salient in Ukraine, where Russian invasion has necessitated robust and innovative strategies to maintain operations under challenging conditions. For example, the demand for military technology (miltech) products has surged both domestically and internationally, prompting various Ukrainian companies to pivot or expand their offerings to include miltech solutions. These products range from surveillance drones to secure communication systems, demonstrating a direct response to the immediate market needs engendered by the conflict. This shift not only supports the national defense efforts but also opens new revenue streams and market opportunities for these companies. Current involvement of tech companies in miltech in Ukraine is shown on graph 1.

Graph 1. Distribution of services and products of miltech companies in Ukraine

Ukrainian IT service providers have had to ensure not only the stability of their technological operations but also the safety and well-being of their employees. This has included securing stable electricity supplies and establishing shelters capable of protecting staff from missile attacks. Furthermore, these companies have needed to maintain efficient marketing and sales strategies to sustain business continuity and growth during periods of uncertainty.

Financial institutions in Ukraine have also had to adapt quickly. Many have migrated their operations to cloud-based platforms to minimize risks associated with physical server damage. This move is crucial in preserving critical financial operations and data integrity, especially when physical infrastructure faces potential threats from military activities. Cloud computing offers these institutions the flexibility to operate remotely and securely, which is essential in a conflict zone.

The resilience of IT companies in the face of geopolitical risks is crucial for their sustained growth and stability. By diversifying supply chains, managing cross-border data flows, engaging in rigorous contingency planning, conducting geographic risk assessments, and building strategic alliances, IT companies can not only shield themselves against immediate risks but also position themselves for long-term success in an uncertain world. The proactive management of these strategies enables IT companies to turn potential threats into opportunities for innovation and market expansion.

The adaptation strategies of Ukrainian IT companies underscore a broader narrative of resilience and innovation under pressure. These firms have not only managed to sustain operations but have also contributed to the national economy and security during an extraordinarily difficult period. Their experiences offer valuable lessons in agility, strategic pivoting, and the critical importance of contingency planning in crisis situations.

References

1. Bednarski L. et al. Geopolitical disruptions in global supply chains: a state-of-the-art literature review. *Production Planning & Control*. 2024. C. 1-27.
2. Caldara D., Iacoviello M. Measuring geopolitical risk. *American Economic Review*. 2022. T. 112. №. 4. C. 1194-1225.
3. Etges A. P. B. S., Souza J. S., Kliemann Neto F. J. Risk management for companies focused on innovation processes. *Production*. 2017. T. 27. C. e20162209.
4. Jordan E. IT contingency planning: management roles. *Information management & computer security*. 1999. T. 7. №. 5. C. 232-238.

Алешко Марія Олександрівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Тернова Ірина Анатоліївна, к. е. н., доцент

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Стратегія управління персоналом – це ключовий документ, який визначає довгострокові цілі та завдання організації в галузі кадрового управління. Вона ґрунтується на прийнятій кадровій політиці та визначається принципами та правилами, що відображають стратегічні цілі та принципи підприємства [3, с. 712]. Ця стратегія враховує поточний стан організації, її місію, цілі та вимоги ринку праці. Вона визначає, яким чином організація буде привертати, утримувати та розвивати свій персонал, а також способи мотивації та стимулювання працівників для досягнення стратегічних цілей компанії. Окрім того, стратегія управління персоналом встановлює рамки для реалізації інших кадрових практик, таких як рекрутинг, адаптація, розвиток та оцінка працівників, а також визначає процеси внутрішньої комунікації та побудови корпоративної культури.

Розвиток стратегії управління персоналом базується на загальній стратегії підприємства та враховує потреби бізнесу на довгострокову перспективу. Це можливо через інтеграцію всіх напрямків та підсистем роботи персоналу між собою та керівництвом.

Основними напрямками стратегії розвитку управління персоналом є [2, с. 441]:

- Організаційна структура та організаційний дизайн;
- Кадровий облік та документація;
- Рекрутинг, тобто підбір персоналу;
- Адаптація персоналу до нових умов роботи;
- Контроль на випробувальному строку;
- Розвиток та атестація персоналу;
- Внутрішньофірмові комунікації;
- Побудова системи навчання персоналу організації;
- Управління мотивацією, винагородою, компенсацією, пільгами;
- Розвиток корпоративної та організаційної культури.

Конкретна стратегія розвитку управління персоналом залежить від багатьох факторів, серед яких можна виокремити загальний тип стратегії розвитку організації, ціль та місію організації, стадії розвитку, філософію менеджменту, організаційну культуру та інші. Навіть географічне розташування організації відіграє важливу роль [2, с. 442].

На етапі становлення підприємства та у процесі розробки стратегії управління персоналом важливим є залучення кваліфікованих та високомотивованих працівників та забезпечення конкурентоспроможної оплати праці. Зниженням акцентів на стадії спаду є зменшення штатів та обмеження витрат на оплату праці. Продуктивність праці безпосередньо залежить від рівня мотивації працівників та типу цієї мотивації.

Ефективна емоційна мотивація передбачає роботу на рівні внутрішньо розділених суб'єктивних значень, які корелюють з компонентами організаційної культури. Основним аспектом мотивації є результат взаємодії організаційної культури та мотивованої сторони. Цей аспект ігнорується багатьма керівниками та дослідниками, оскільки не має прямого взаємодії. Якщо співробітник не є її «носієм» або не поділяє організаційні цінності, емоційна мотивація може зміщуватися в бік його особистих інтересів, але тоді втрачається суть мотивації до діяльності в рамках загальних цілей організації. Побудова грамотної, бізнес-орієнтованої стратегії розвитку управління персоналом дозволяє вирішити багато поточних завдань бізнесу як на оперативний період часу, так і з точки зору довгострокового розвитку організації [4].

На рисунку 1.1 наведено уявлення про систему управління персоналом в контексті організаційної діяльності типової організації.

Рис. 1. Система управління персоналом

Можна визначити кілька цілей стратегічного управління персоналом, оскільки будь-яка кадрова політика спрямована на це [1, с. 76]:

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

- забезпечення організації кадрами з урахуванням схеми розвитку;
- регулювання оплати праці для залучення та утримання персоналу (мотиваційні аспекти);
- проведення тренінгів з керівним складом, спрямованих на пошук особистісних якостей потенційних працівників;
- розробка програм навчання без відокремлення від виробництва (менторство, прослуховування лекцій);
- ефективна комунікація для створення комфортного середовища для персоналу;
- застосування соціальної адаптації у перші три місяці роботи.

Суть та принципи стратегії управління персоналом виявляються по-різному на різних підприємствах, оскільки це залежить від багатьох факторів: географічного розташування, розміру підприємства, обсягу операцій, фінансових показників, освіти та конкретної діяльності підприємства. Оскільки саме людські ресурси впливають на прибуток, якість продукції та послуг, стабільність, стійкість до зовнішніх впливів, гнучкість та адаптивність в умовах нестабільності, то актуальним принципом сучасного менеджменту стало зосередження на кадровому потенціалі організації та збільшення інвестицій у його розвиток. Успішність організацій тепер вимірюється не лише ефективністю виробничих процесів, але й здатністю використовувати та впроваджувати методичні інструменти для роботи з персоналом, зберігати баланс між технократичним та гуманістичним підходами [3, с. 713].

Таким чином, стратегія управління персоналом являє собою набір довгострокових цілей і завдань, які впливають з прийнятої кадрової політики і відповідають принципам і правилам, що визначають стратегію управління персоналом. Її розвиток ґрунтується на загальній стратегії підприємства і враховує бізнес-потреби в довгостроковій перспективі, включно з адаптацією до мінливих умов ринку, технологічними вимогами і потребами клієнтів. Це також може включати оптимізацію процесів роботи з персоналом, управління навичками та компетенціями, а також зміцнення корпоративної культури та цінностей.

Список використаних джерел

1. Бучинська Т.В. Конкурентоспроможність персоналу як основний чинник підвищення ефективності діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 10(1). С. 74–77.
2. Марченко В.М., Хондока В.А. Кадрова політика та кадрова стратегія підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 20. С. 440–443.
3. Шаповал О.А. Кадрова політика та шляхи її покращення. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 9. С. 712–715
4. Key Principles of Strategic Human Capital Management. Mitrefinch. 2017. URL: <https://mitrefinch.com/blog/10-key-principles-strategic-human-capitalmanagement/>.

Андрушкевич Наталія Віталіївна

к.е.н., доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»

м. Черкаси

Кривоус Дмитро Дмитрович

аспірант

ПВНЗ «Європейський університет»

м. Київ

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ХОЛДИНГОВИМИ КОМПАНІЯМИ

Відправним пунктом у методології стратегічного управління в цілому може вважатися постулат про розгляд будь-яких організацій як відкритих систем, успішність функціонування та розвитку яких обумовлюється досягненням стійкості по відношенню до змін зовнішнього середовища. Організації розглядаються як складні системи, цільові та ієрархічні. Стійкість ж досягається організаційною побудовою та системою управління, які повинні забезпечувати збереження внутрішньої стабільності та гнучкого реагування на зовнішні впливи.

Основними принципами стратегічного управління мають бути такі:

- свідомий та обґрунтований вибір мети та стратегії розвитку;
- орієнтація на розвиток нових форм та видів діяльності, які зможуть забезпечувати конкурентоспроможність організації у ринкових умовах;
- гнучкість внутрішніх зв'язків, організаційної побудови, їх узгодженості з можливістю змін у зовнішньому середовищі;
- взаємопов'язання всіх ланок системи управління, за умови чіткого поділу управління стратегічного та оперативного.

Стратегічне управління не тільки адекватною мірою відбиває особливості економічної сфери, а й, може на неї мати активний вплив. Тому в якості основної мети стратегії, що обирається, може виступати досягнення сталого розвитку - самої організації (холдингової компанії) [1].

Основні принципи ефективного управління, розроблені для ринкової економіки західних країн, можуть бути правомірними для використання в нашій країні, хоч і вимагають певної адаптації до вітчизняних умов, у тому числі умов транзитивної економіки. Такими принципами можуть бути: спрощення форми управління; певна автономія та заохочення підприємливості; прагнення до швидкого реагування на дії; контакт із споживачами; найбільш повне використання знань та умінь людей в організації; орієнтація на ключові цінності даного суспільства.

Вищим органом управління холдинговою компанією як акціонерного товариства є збори акціонерів материнської компанії, адміністративні органи керують діяльністю дочірніх фірм. На найвищому рівні управління холдинговою компанією зазвичай визначаються її інвестиційна стратегія, технологічна

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

політика та розробляються перспективні проекти.

Свою стратегію холдингові компанії мають будувати, спираючись на знання економічних механізмів та принципів їх побудови.

В економічному механізмі явища утворюють деяку логічно обумовлену послідовність, внаслідок чого стає передбачуваною їхня результативність. При цьому самі механізми можуть мати як об'єктивну економічну природу, так і носити суб'єктивний характер - бути результатом діяльності адміністративних органів різних рівнів, наприклад, у вигляді розробки будь-яких правил чи норм. Але й механізми об'єктивної природи діють у певному правовому просторі, у межах існуючих законів та норм. Більше того, самі суб'єкти ринкової економіки набувають можливості впливати на вироблення правової бази суспільства.

Якщо якийсь явище служить джерелом для проведення деякої послідовності (мережі) економічних явищ у рамках організації, то, в даному випадку, можна говорити про «відомо проведену стратегію» [2].

Володіння знаннями економічних механізмів дозволяє організації враховувати взаємопов'язаність ланцюга економічних явищ, прогнозувати можливі ситуації та грамотно будувати власну стратегію сталого розвитку, найбільш оптимального та ефективного функціонування в умовах, що змінюються. При проведенні аналізу щодо взаємопов'язаних економічних явищ, що є важливим для здійснення фінансово-економічних розрахунків, зазвичай використовуються різні економіко-математичні методи, теорія ймовірностей, теорія ігор тощо.

Для здійснення правильного вибору стратегії, перш за все, необхідно мати чітку та достовірну інформацію про справжній стан справ у компанії, враховуючи фактори внутрішнього та зовнішнього впливу.

Важливе місце у процесі стратегічного управління також відводиться визначенню стратегічних завдань та знаходження можливих способів їх вирішення. З результатів стратегічного аналізу, мети і завдань стратегічного управління здійснюється вибір стратегії, у складі можливих - з допомогою спеціального інструментарію.

Поняття реалізації стратегій включає процес «матеріалізації» обраних стратегій і прийнятих рішень та здійснення самого управління. Для забезпечення якості управлінської діяльності дуже важливим моментом стає встановлення зворотного зв'язку, який згодом реалізується у вигляді контролю та оцінки обраної стратегії.

При небажаності здійснення змін у вибраній стратегії в цілому, аналіз поточної діяльності та зміни у зовнішньому середовищі можуть призвести до необхідності її коригування.

Аналіз макросередовища передбачає її дослідження по економічній складовій - розвиток ринкового механізму та ринкових відносин; правовий - розвиненість правового простору, досконалість та цілісність законодавчої бази; соціально-політичної та технологічної складових, остання пов'язується з науково-технічним прогресом, рівнем освоєння нових технологій чи іншими

досягненнями у цій сфері.

При проведенні даного аналізу стає необхідним встановлення реальних тенденцій, що існують зараз, на підставі чого висуваються попередні пропозиції про необхідну орієнтацію, і здійснюється прогноз щодо майбутніх тенденцій. При аналізі довкілля, як інструментарію, можна використовувати методи регресійного аналізу, імітаційне моделювання, написання сценаріїв та інших.

Зміни довкілля, безсумнівно, прогнозувати складно, тим більше в умовах прискореного темпу реформування і радикальності змін, що відбуваються. Проте це стає можливим, якщо обґрунтування висновків базувати на знанні економічних механізмів, у тому числі реальним стає і передбачення дій політиків та економічних реформаторів [3].

Аналіз діяльності конкурентів виступає частиною загального аналізу мікросередовища, у його рамках зазвичай вивчається галузь, що цікавить - її справжній розвиток і в перспективі, стан ринків збуту, виробництва продукції та прогнозовані дії конкурентів. Останнє виявляється найбільш складним, оскільки кожен суб'єкт ринкової економіки свої майбутні дії намагається планувати за дотримання суворої таємності.

Список використаних джерел

1. Тупота М.О. Холдингова компанія як одна з найефективніших форм функціонування бізнесу. *Економіка та держава*. 2008. №8. С. 66-68.
2. Науменкова С.В. Особливості управління фінансами в холдингових компаніях. *Фінанси України*. 2008. №1. С. 93-107.
3. Ковалевська К.А. Організаційно-економічна сутність формування механізму управління холдинговою компанією. *Вісник МНТУ*. Серія Економіка №2 (5).

Андрущенко Кирило Владиславович

магістрант МЕВ

Мігулін Дмитро Андрійович

магістрант МЕВ

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Науковий керівник: Перерва Петро Григорович, д.е.н., професор

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Проведене дослідження охоплює вивчення та аналіз інформації про глобальні економічні процеси та їх вплив на міжнародні відносини. Включає в себе збір, обробку, аналіз та інтерпретацію даних щодо міжнародної торгівлі, інвестицій, фінансових потоків, політичних рішень та інших аспектів міжнародних відносин. Інформаційно-аналітичне забезпечення допомагає розуміти та прогнозувати зміни у світовій економіці, розробляти стратегії для міжнародного бізнесу та визначати кращі шляхи співпраці між країнами.

Дослідження інформаційно-аналітичного забезпечення міжнародного бізнесу є надзвичайно актуальним в сучасному світі [1-5]. Зростаюча взаємозалежність між країнами створює потребу в широкому обсязі інформації та аналізу для розуміння міжнародних економічних процесів та їх впливу на різні сектори економіки. В умовах нестабільності на світових ринках та змін у політичній сфері інформаційно-аналітичне забезпечення стає важливим інструментом для прогнозування кризових ситуацій та розроблення стратегій управління ризиками [1, 3]. За допомогою новітніх інформаційних технологій стає можливим збір та аналіз великих обсягів даних, що сприяє більш точному та ефективному розумінню складних економічних процесів. Умови глобального ринку вимагають від підприємств та країн постійного оновлення та адаптації. Інформаційно-аналітичне забезпечення допомагає виявляти тенденції, конкурентні переваги та можливості для розвитку [2, 4]. Отже, у світлі цих факторів інформаційно-аналітичне забезпечення міжнародної економіки залишається ключовим інструментом для успішного функціонування підприємств, країн та міжнародних організацій.

Інформаційно-аналітичне забезпечення міжнародної економіки може проводитися різними структурами та організаціями, які мають доступ до відповідних даних та компетентність у проведенні аналізу. Кожна з цих організацій може мати свої унікальні можливості та ресурси для проведення інформаційно-аналітичного забезпечення міжнародної економіки.

Інформаційно-аналітичне забезпечення міжнародних економічних відносин складається з різних складових, які сприяють збору, обробці, аналізу та використанню інформації для прийняття управлінських рішень [2, 5]. Основні складові інформаційно-аналітичного комплексу наведено на рис.1.

Рис. 1. Основні складові інформаційно-аналітичного забезпечення міжнародних економічних відносин.

Інформаційно-аналітичне забезпечення міжнародних економічних відносин включає в себе систему збору, аналізу та поширення інформації, необхідної для ефективного управління та прийняття рішень у галузі міжнародної економіки. Це важливий аспект діяльності держав, міжнародних організацій, підприємств та інших учасників міжнародних економічних процесів.

Ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення міжнародних економічних відносин є критичним чинником для успішного управління та розвитку економічного співробітництва між країнами. Основні аспекти, які визначають ефективність такого забезпечення, включають в себе в першу чергу якість збору інформації.

Ефективне збирання різноманітної та достовірної інформації про економічні показники, торговельні обладнання, фінансові та інвестиційні дані. Важливо мати доступ до актуальної та повної інформації для аналізу та прийняття рішень. Не менш важливою складовою інформаційно-аналітичного забезпечення, на наш погляд, є аналіз та інтерпретація отриманих інформаційних даних. Компетентний аналіз інформації для виявлення ключових тенденцій, визначення проблемних сфер та можливостей для співпраці. Інтерпретація даних повинна бути об'єктивною і зорієнтованою на визначення стратегічних напрямків дій.

Інформаційне забезпечення повинне також забезпечувати швидку реакцію на зміни в міжнародному економічному середовищі. Вчасне сприйняття новин

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

та подій дозволяє уникнути негативних наслідків і використовувати можливості, що виникають. Інформаційна база повинна стати основою для розроблення ефективних стратегій міжнародного співробітництва, торгівлі та інвестування. Це означає адаптацію до змін у глобальній економіці та міжнародному політичному середовищі. Ефективна комунікація та розповсюдження аналітичних матеріалів серед різних зацікавлених сторін – від урядових органів до бізнесу та громадськості. Постійний моніторинг ефективності інформаційно-аналітичного забезпечення для вдосконалення методів збору та аналізу даних.

Ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення міжнародних економічних відносин дозволяє управляти складністю міжнародних взаємин та забезпечує підґрунтя для прийняття обґрунтованих рішень, спрямованих на зміцнення економічної співпраці та підвищення конкурентоспроможності країн.

Інформаційно-аналітичне забезпечення міжнародних економічних відносин сприяє підвищенню ефективності управління економічними процесами на міжнародному рівні, сприяє розробці стратегій співпраці, торгівлі та інвестиційної діяльності між країнами.

Інформаційно-аналітичне забезпечення є ключовим елементом для розуміння складних процесів на міжнародному ринку, виявлення тенденцій та прийняття обґрунтованих рішень. Ефективне аналітичне забезпечення потребує співпраці між різними структурами, включаючи урядові органи, міжнародні організації, академічні установи та приватний сектор. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє ефективно збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних, що сприяє покращенню процесів управління та прийняття рішень. В умовах постійної зміни і нестабільності на міжнародному ринку, інформаційно-аналітичне забезпечення повинно бути гнучким та адаптивним до нових умов та викликів. Інформаційно-аналітичне забезпечення є важливим інструментом для розробки та впровадження стратегій управління на міжнародному рівні, спрямованих на досягнення конкурентних переваг та сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. *Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»* (економічні науки). Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.

2. Кобелєва Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с

3. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства. Харків : Віровець А.П. : Апостроф, 2012. 703 с.

4. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»* (економічні науки): зб. наук. пр.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

– Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.

5. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No1/43.pdf>.

Барбалат Ауріка Федорівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв

Науковий керівник: Величко Олена В'ячеславівна, к.е.н., доцент

АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Стратегічне управління – це планове використання ресурсів компанії для досягнення її цілей і завдань. Стратегічне управління вимагає постійної оцінки внутрішніх процесів і зовнішніх факторів, які можуть вплинути на функціонування підприємства. Підприємства будь-якого розміру та в усіх галузях можуть отримати користь від практики стратегічного управління [1].

Досягнення організаційних цілей потребує планування та зосередженості на процесі [2]. Стратегічне управління може допомогти компаніям досягти своїх цілей. Стратегічне управління гарантує, що кроки, необхідні для досягнення бізнес-цілі, реалізуються в масштабах усієї компанії.

Стратегічне управління має низку ключових переваг:

– Конкурентна перевага. Стратегічне управління дає підприємствам перевагу над конкурентами, оскільки його проактивний характер означає, що підприємство завжди буде в курсі змін ринку.

– Досягнення цілей. Стратегічне управління допомагає зберегти цілі досяжними, використовуючи чіткий і динамічний процес для формулювання кроків і впровадження.

– Стійке зростання. Доведено, що стратегічне управління сприяє більш ефективній діяльності організації, що веде до керованого зростання.

– Згуртованість організації. Стратегічне управління потребує комунікації та реалізації цілей у всій компанії. Організація, яка працює в унісон для досягнення мети, швидше за все, досягне цієї мети.

– Підвищення управлінської обізнаності. Стратегічне управління означає прогнозування діяльності підприємства в майбутньому. Якщо підприємство робити це постійно, то буде краще розуміти галузеві тенденції та проблеми. Впроваджуючи стратегічне планування та мислення, бізнес буде краще підготовлений до майбутніх викликів.

Проте, важливо звернути увагу і на недоліки стратегічного управління, які можуть стати на заваді при впровадженні стратегії на підприємстві. Ось декілька із них:

– Стратегічне управління розробляє плани та стратегії, готує робочу силу до майбутнього та передбачає результат, проте немає жодної гарантії, що все відбуватиметься згідно з очікуваннями, отже завжди залишається фактор ризику, до якого важливо бути готовим.

– Стратегічне управління – це сфера для експертів із передовими знаннями та кваліфікацією в галузі управління. Найняти стратегічного менеджера для

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

команди консультантів досить дорого через цінність, яку вони приносять, і попит, який існує в корпоративному світі.

– Стратегічне управління перешкоджатиме гнучкості підприємства. Коли підприємство переходить у відповідність зі своєю стратегією, управління організацією виробництва стане ефективним і жорстким водночас.

Стратегічне управління вимагає встановлення цілей для компанії, аналізу дій конкурентів, перегляду внутрішньої структури організації, оцінки поточних стратегій і підтвердження того, що стратегії впроваджуються в усій компанії.

Стратегічне управління може бути як директивним, так і описовим.

Директивне стратегічне управління означає розробку стратегій напередодні організаційного питання. Описове стратегічне управління означає застосування стратегій на практиці, коли це необхідно [3]. Обидва методи стратегічного управління використовують теорію та практику управління.

До стратегічного управління як концепції можна підходити різними способами. Наприклад, інструментами SWOT-аналізу.

SWOT-аналіз, являється аналітичним медотом, він дозволяє досліджувати внутрішні та зовнішні фактори, що мають вплив на підприємство. Внутрішні фактори включають позитивні (сильні сторони) або негативні (слабкі сторони) чинники, які існують на підприємстві та на які можна змінити чи якимось чином впливати, тоді як зовнішні фактори включають позитивні (можливості) або негативні (загрози) фактори, які існують за межами суб'єкта оцінки, і не обов'язково може бути змінено або вплинути на нього в будь-який спосіб з боку підприємства.

Також можна застосувати збалансовану систему показників. За допомогою неї можуть бути визначені аспекти підприємства, що потребують вдосконалення, розділивши процес оцінки ефективності на чотири частини: навчання та зростання; бізнес процеси; погляди клієнтів; фінансові дані.

Метод збалансованої системи показників генеруватиме своєчасні механізми звітності, які показують усі статистичні дані, пов'язані зі зростанням підприємства.

Існують різні підходи та основи для стратегічного управління, загалом цей процес реалізується у п'ять важливих кроків: ідентифікація, аналіз, формування стратегії, впровадження та оцінка [4].

Першим кроком у стратегічному управлінні є ідентифікація поточного напрямку розвитку підприємства. Це часто включає розуміння мети компанії, місії та загального стратегічного напрямку. Оцінка поточних процесів компанії допоможе обрати курс вдосконалення стратегії підприємства та досягти мети.

Коли з'являється розуміння поточного процесу, необхідно проаналізувати деталі. Що працює? Що не працює? Який внесок від зацікавлених сторін підприємство може отримати? Потрібно дати відповідь на будь-які запитання, які допоможуть закріпити необхідні елементи стратегічного плану. На цьому етапі доцільно скористатися інструментами SWOT-аналізу, PEST-аналізу, SWN-аналізу або моделлю М. Портера.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Отримавши необхідну інформацію при аналізі підприємства, можна переходити до формування стратегії управління підприємством. Важливо переконатися, що всі дії чіткі, цілеспрямовані та безпосередньо пов'язані з метою і цілями підприємства. Потрібно підготувати прості для розуміння інструкції щодо впровадження, якщо процес або процедура вплине на багатьох людей в підприємстві, щоб кожен робітник розумів свої обов'язки.

Надалі важливо чітко виконувати всі пункти, описані у стратегічному плані. На цьому етапі необхідно переконатися, що всі зацікавлені сторони реалізують план так, як він розроблений для досягнення максимальної ефективності. Тут важливо тримати все під чітким контролем, щоб запобігти будь-яких кризових непередбачуваних ситуацій.

Останнім кроком потрібно оцінити ефективність впровадженої стратегії управління підприємством. Чи була досягнута мета? Чи був процес належним чином реалізований у всьому підприємстві? Чи є впроваджена стратегія ефективною та доцільною для конкретного виду підприємства? Грунтуючись на відповідях на ці запитання, можна поміркувати та внести певні корективи за потреби.

Доцільно, вести постійні спостереження за імплементованою стратегією протягом усього строку її впровадження. Таким чином можна буде оперативно зорієнтуватися та модифікувати її у потрібному для підприємства напрямку.

Стратегічне управління є важливим інструментом у досягненні цілей підприємства шляхом адаптації до мінливих внутрішніх і зовнішніх умов. Ефективна реалізація цього підходу передбачає конкретне визначення місії та стратегічних цілей, а також аналіз конкурентного середовища та внутрішніх ресурсів. Розробка та впровадження стратегічного плану вимагає глибокого планування та залучення фахівців на всіх рівнях підприємства. Збалансована система показників та періодичні оцінки допомагають виміряти ефективність реалізації стратегії та визначити сфери для вдосконалення. Важливо також розуміти, що стратегічне управління не є статичним і вимагає постійної адаптації та змін у відповідь на динаміку ринку. Як наслідок, стратегічне управління дозволяє підприємствам не лише виживати в конкурентному середовищі, але й розвиватися та розширюватися, активно використовуючи свої сильні сторони та мінімізуючи вплив слабких. Такий підхід сприяє довгостроковій стабільності та успіху.

Список використаних джерел

1. Сутність стратегічного управління підприємством. Реферат. *Освіта.UA*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/13374/> (дата звернення: 18.04.2024).
2. Гринько Т., Гвініашвілі Т., Каліберда М. Стратегічне управління підприємством в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-71> (дата звернення: 18.04.2024).
3. Рудницька О., Комаровський А. Стратегічне управління підприємством як важлива складова системи менеджменту. *Економіка та суспільство*. 2023.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

№57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-128> (дата звернення: 18.04.2024).

4. Таран-Лала О., Сухорук К. Особливості стратегічного управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2021. №25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-66> (дата звернення: 18.04.2024).

Батечко Ілона Анатоліївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

ХНУ імені В.Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Бабич Дмитро Володимирович, д.е.н., професор

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

Управління основними засобами (ОЗ) на підприємстві є ключовою складовою стратегічного управління, яке визначає технічний рівень та ефективність виробництва. Ефективне управління цими ресурсами передбачає комплексний підхід до їхнього відтворення, експлуатації та оновлення. Забезпечення оптимального рівня ОЗ вимагає постійного моніторингу та аналізу ринкових тенденцій, технологічних інновацій та потреб споживачів.

Ефективне використання ОЗ призводить до зниження витрат на утримання та експлуатацію, сприяючи оптимізації процесів виробництва. Це також сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку, забезпечуючи йому перевагу перед конкурентами.

Управління ОЗ включає ретельне планування та прогнозування потреб у розвитку виробництва, вибір оптимальних стратегій поповнення технічного парку, а також раціональне використання ресурсів на обслуговування та ремонт. Також до завдань управління ОЗ входить аналіз та впровадження передових технологій, що сприяють поліпшенню продуктивності праці та якості виробництва.

Крім того, важливо розробляти стратегії збереження та модернізації ОЗ, що дозволить збільшити їхню тривалість служби та знизити загальні витрати на утримання. Такий підхід до управління ОЗ є ключовим для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності підприємства в умовах сучасного ринкового середовища.

Для об'єктивної оцінки використання і стану ОЗ використовуються різноманітні показники, включаючи оцінку обсягу та динаміки зростання ОЗ, їх структурні характеристики, розподіл вартості між різними групами та інші аспекти. Аналіз таких показників дозволяє відокремити активну частину фондів, ідентифікувати фактори, що впливають на зміну обсягів та структури ОЗ, та визначити шляхи підвищення ефективності їх використання [1].

Незважаючи на розмаїття інструментів та методів оцінки, не існує універсальної моделі, яка б однозначно визначала та вирішувала всі проблеми, пов'язані з управлінням ОЗ. Системний підхід до вирішення цих питань передбачає комплексне дослідження та аналіз різних аспектів використання ОЗ.

Першим кроком у процесі управління ефективністю використання ОЗ є оцінка їх поточного стану та визначення факторів, що впливають на їх роботу. Наступним етапом є вибір відповідних критеріїв та системи показників для

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

проведення детального аналізу. Після отримання результатів аналізу необхідно розробити стратегію управління ОЗ, яка враховуватиме виявлені проблеми та способи їх вирішення. Важливою ланкою цього процесу є контроль за виконанням стратегії та коригування її за необхідності [3].

На структуру ОЗ підприємства впливає багато чинників, включаючи виробничо-технологічні особливості, науково-технічний прогрес та організаційні аспекти виробництва. Щоб покращити склад та структуру ОЗ, важливо регулярно їх оновлювати та розвивати. Оновлення ОЗ полягає в їхньому постійному відновленні та модернізації як фізично, так і економічно. Такий комплексний підхід до управління ОЗ дозволяє підприємствам забезпечити стабільність та конкурентоспроможність у сучасних умовах ринкової економіки.

Управління процесом відтворення та фінансуванням ОЗ на підприємстві є надзвичайно складною задачею, яка становить важливу частину стратегічного управління. Ця проблематика включає в себе не лише планування та реалізацію відтворення ОЗ, а й вивчення економічних, технічних і фінансових аспектів, що лежать в її основі.

У рамках стратегічного управління, розглядаючи два основних види відтворення – просте і розширене – потрібно враховувати не лише поточні потреби, але й довгострокові перспективи розвитку підприємства. Просте відтворення може забезпечити нормальне функціонування, але розширене відтворення дозволяє не лише зберегти існуючі активи, але й покращити їх ефективність та конкурентоспроможність.

Крім самого процесу відтворення, велике значення мають амортизаційні відрахування, які впливають на фінансове становище підприємства та регулюють інвестиційні процеси. Вибір методів амортизації та їхня правильна реалізація мають велике значення для досягнення стратегічних цілей [2].

Також, питання фінансування відтворення ОЗ є важливим аспектом ефективного управління. Різноманітні методи фінансування, такі як банківські кредити, лізинг, державні програми та міжнародні кредитні програми, надають підприємствам можливість забезпечити потрібні ресурси для відтворення та поліпшення ефективності використання ОЗ.

Загалом, управління відтворенням та фінансуванням ОЗ є складною та багатогранною проблемою, що вимагає комплексного підходу та глибокого розуміння економічних, фінансових та технічних аспектів управління на підприємстві.

Управління ОЗ на підприємстві не лише визначає технічний рівень та ефективність виробництва, але й є ключовим елементом стратегічного управління, впливаючи на його конкурентоспроможність і стабільність. Ефективне управління ОЗ вимагає глибокого розуміння ринкових тенденцій, технологічних інновацій та потреб споживачів, а також комплексного підходу до їхнього відтворення, експлуатації та оновлення. Це включає в себе ретельне планування та прогнозування потреб у розвитку виробництва, аналіз та впровадження передових технологій, а також розроблення стратегій збереження

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

та модернізації ОЗ. Важливо не лише оцінювати використання та стан ОЗ, але й розробляти і впроваджувати адаптивні стратегії управління, які враховують змінні умови ринкового середовища. Успішне управління ОЗ вимагає постійного моніторингу, аналізу та коригування стратегій з урахуванням динаміки ринкових процесів та технологічних змін.

Список використаних джерел

1. Бойко Р. В., Чік М. Ю., Побережниченко М. В. Оцінка основних засобів у системі управління необоротними активами підприємства. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. № 71. С. 36-42.
2. Сафонік Н. П., Ватащук В. В. Підвищення ефективності відтворення та використання основних засобів підприємств транспортної галузі. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51.
3. Халатур С. М., Кравченко М. В., Черниш О. А. Модель управління основними засобами в системі фінансового менеджменту підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 39–43.

Бережна Валерія Олександрівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Чужданова Марія Василівна

викладач

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Бабич Дмитро Володимирович, д.е.н., професор

НЕМАТЕРІАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ

Фінансовий успіх у сфері бізнесу залежить від вмінь та зусиль висококваліфікованих працівників підприємства.

Задоволені та щасливі працівники не тільки виконують свої обов'язки, а й швидко та нестандартними способами розв'язують завдання, сприяючи стрімкому розвитку бізнесу.

Забезпечити бажання працівників ефективно працювати одна із важливих напрямків роботи керівників. Звичайно, одним з важливих мотиваційних методів можна назвати матеріальне мотивування [2]. Розмір заробітної плати, наявність бонусної системи, премії, надбавки все це має неабиякий мотивуючий вплив. Однак, як показали дослідження компанія Gallup, а це світовий лідер у різноманітних дослідженнях персоналу, рівень залученості працівників, їх бажання працювати та використовувати повністю свої знання, навички, творчий потенціал потрібно мотивувати. І не завжди цього слід досягати лише застосовуючи матеріальні стимули. Для працівників нематеріальна мотивація перетворює їхню працю на захоплення, збільшуючи продуктивність і прибутковість підприємства. Вона також сприяє створенню здорової робочої атмосфери, де немає місця нездоровій конкуренції за матеріальні винагороди або увагу керівництва. Не останню роль вона відіграє і у розвитку працівників, допомагаючи їм реалізувати свій потенціал та стати самодостатніми та кваліфікованими фахівцями.

Розглядаючи різновиди потреб працівників [1], які необхідно задовольнити, можна виділити наступні види нематеріальної мотивації співробітників.

По-перше, це психологічна мотивація. Кожен з нас відчуває потребу в спілкуванні з іншими людьми. Якість та інтенсивність комунікації безпосередньо залежать від взаємин між учасниками. Для створення комфортного середовища необхідно організувати спільні тренінги, корпоративні події та спільні святкування.

По-друге, це соціальна мотивація. Цей тип мотивації пов'язаний з захистом соціальних прав працівників. Для стабільного існування людині необхідні зрозумілі правила підтримки життєвого балансу, такі як медичне страхування, медична допомога, планування кар'єри та можливості професійного розвитку. Також можна використовувати стимулювання працівника через зміну його

соціальних ролей, наприклад, делегуючи йому частину важливих функцій.

По третє, навчання персоналу (підвищення його кваліфікації, перекваліфікації) з використанням штучного інтелекту та аналітики даних. З розвитком штучного інтелекту зростає його значення у професійному навчанні працівників. Штучний інтелект не лише робить процес навчання захоплюючим, але й автоматизує його та персоналізує під кожного працівника. Аналітика даних у навчанні дозволяє кожному працівникові навчатися за індивідуальною програмою, враховуючи його особистість, інтереси та потреби. Використання цих методів забезпечує успіх навчального процесу, оскільки кожен працівник постійно збагачує свої знання та навички.

По-четверте, моральна мотивація. Ще однією яку важливо задовольнити в процесі здійснення професійної діяльності є потреба у визнанні та повазі. Проста похвала співробітника перед колегами може значно збільшити його самооцінку [4].

По-п'яте, організаційна (ергономічна) мотивація, яка передбачає наявність комфортного робочого середовища. Кімнати для відпочинку, сучасні робочі місця, харчування та напої, належне освітлення та кондиціонування - всі ці елементи нематеріальної мотивації сприяють поліпшенню трудового процесу.

Отже, з огляду вище сказаного хочеться виділити певні методи нематеріальної мотивації, які слід застосовувати та впроваджувати з метою підвищення рівні продуктивності персоналу [3].

1. Визнання та похвала. Це створить позитивний приклад для інших та надихне відзначеного працівника на подальші успіхи. При цьому важливо, щоб похвала була щира та об'єктивна, не викликаючи заздрості чи образи у інших співробітників.

2. Професійний розвиток. Створення умов для постійного розвитку працівників, сприяння спілкуванню між відділами та встановленню партнерських зв'язків з іншими компаніями. Забезпечення доступу до книг та цифрових ресурсів, які допоможуть працівникам у їхній професійній діяльності. Організація спільних тренінгів та програм підвищення кваліфікації, що дозволять працівникам застосовувати отримані знання в практиці.

3. Гнучкий графік та робоче середовище. Прийняття керівництвом факту, що частина робочого часу може бути витрачена безцільно, і надання працівникам можливості для саморегулювання робочих годин може позитивно вплинути на їхню продуктивність.

4. Участь у прийнятті рішень. Делегування частини повноважень та відповідальності працівникам може стати стимулом для їхнього більш активного залучення до робочих процесів.

5. Підтримка корпоративного духу. Створення корпоративної культури сприяє підвищенню мотивації та збільшенню відчуття приналежності до колективу.

6. Турбота про здоров'я. Стимулювання працівників до збереження свого здоров'я, пропонуючи здорові способи життя та підтримуючи їх у цьому

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

напрямку, наприклад через забезпечення здорового харчування на робочому місці, організацію занять з фітнесу, спортивних змагань, спільного відпочинку.

Звичайно, це далеко не весь перелік видів нематеріального мотивування персоналу. І кожне підприємство, з огляду на потреби своїх працівників може застосовувати будь які з них, може генерувати нові, більш дієві на їх погляд методи нематеріальної мотивації персоналу. Саме залучення новітніх нематеріальних мотиваційних методів працівників дасть можливість залучити максимально потенціал персоналу та підвищити продуктивність праці персоналу і як наслідок підвищити прибуток підприємства.

Список використаних джерел

1. Колот А. М. Мотивація персоналу : Підручник. Київ : КНЕУ, 2002. 337 с.
2. Никифоренко В. Управління персоналом. : навч. посібник. 2-ге вид. Одеса : Атлант, 2013. 275 с.
3. Попова І. Якісна характеристика видів мотивації персоналу. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2014. № 36. С. 212–217.
4. Устіловська А. Мотивація персоналу як один з основних інструментів успішного управління персоналом. *Молодий вчений*. 2017. № 4.4 (44.4). С. 112–115.

Бударина Людмила Геннадіївна

магістрант МЕВ

Ляліна Олександра Андріївна

магістрант МЕВ

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Науковий керівник: Перерва Петро Григорович, д.е.н., професор

МІЖНАРОДНЕ СТАРТАП ПРОЕКТУВАННЯ

У світі, де економічні зв'язки між країнами стають все більш тісними, міжнародне підприємництво стає надзвичайно важливим. Створення стартапів, які можуть успішно функціонувати на міжнародному ринку, відіграє ключову роль у розвитку економіки. Інновації є основою конкурентоспроможності в сучасному світі [1, 2]. Дослідження інноваційних підходів у стартап проектуванні дозволяє розуміти, як створити продукт або послугу, яка задовольняє потреби міжнародного ринку та вирізняється на тлі конкуренції. Швидкий розвиток технологій створює нові можливості для створення інноваційних стартапів у різних галузях, таких як інформаційні технології, біотехнології, енергетика тощо. Багато країн активно підтримують розвиток стартап екосистеми шляхом надання фінансової підтримки, створення інкубаторів та акселераторів, спрощення законодавства тощо, що робить дослідження в даній області актуальним для з'ясування найкращих практик та можливостей для стартапів [3, 4]. Таким чином, дослідження міжнародного інноваційного підприємництва є актуальним і важливим для розвитку сучасної економіки та створення сприятливих умов для успішного функціонування стартапів на міжнародному ринку

Міжнародне інноваційне підприємництво охоплює діяльність підприємств і стартапів, спрямовану на створення новаторських продуктів, послуг або технологій з метою виходу на міжнародні ринки. Це означає поєднання глобальної перспективи з інноваційним підходом до бізнесу [5-11]. Основні характеристики та аспекти міжнародного інноваційного підприємництва, на наш погляд, включають наступне.

Інноваційність. Міжнародні інноваційні підприємства зосереджуються на розробці новаторських продуктів, які можуть змінити галузь або спосіб життя споживачів. Інновації можуть включати нові технології, методи виробництва, а також нові підходи до маркетингу та розповсюдження продуктів.

Глобальна спрямованість. Ціль міжнародного інноваційного підприємства полягає в успішному виході на міжнародні ринки. Підприємства спрямовані на глобальне масштабування своїх інноваційних продуктів або послуг, шляхом експорту, розвитку міжнародного партнерства або створення власних підрозділів у різних країнах.

Технологічна компетентність. Міжнародні інноваційні підприємства зазвичай базуються на високих технологіях або використовують передові

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

технології для створення своїх продуктів або послуг. Це може включати розробку програмного забезпечення, біотехнології, штучний інтелект, розробку нових матеріалів тощо.

Гнучкість та адаптивність. Здатність швидко адаптуватися до змін у міжнародному середовищі є ключовою для успіху міжнародних інноваційних підприємств. Вони можуть бути відкриті до нових ідей, змінювати стратегії розвитку та пристосовуватися до культурних та економічних умов різних країн.

Стартап у сфері міжнародного інноваційного підприємництва вимагає уважного планування, стратегічного підходу та інноваційного мислення [8, 10]. Пропонуємо п'ять основних кроків до успішної реалізації стартап-проектів в сфері міжнародного інноваційного підприємництва.

Крок 1 - визначення ідеї та місії. На цьому кроці слід провести детальний аналіз потреб та тенденцій на міжнародному ринку. Необхідно визначити, яку інноваційну ідею або рішення слід запропонувати яке значення воно має для потенційних споживачів і як воно може вирішити їхні проблеми. На цьому кроці також визначається місія та конкретні цілі пропонованого стартапу у сфері міжнародного інноваційного підприємництва.

Крок 2 - розробка бізнес-плану. Проводиться аналіз конкурентів, досліджується конкурентне середовище і вивчаються рішення або продукти, які вже існують на даному ринку з метою знаходження власної унікальної позиції. Розробляються стратегії розвитку, пошуку клієнтів, підходів до міжнародного розширення та розвитку продукту чи послуги. Формується детальний фінансовий план, визначаються витрати на запуск стартапу та поточні витрати на операції в його складі.

Крок 3 - розробка продукту або послуги. Розробляється прототип пропонованого продукту або послуги та проводиться його тестування з міжнародними клієнтами або партнерами. З метою вдосконалення інноваційного продукту враховуються отримані відгуки та реакції потенційних клієнтів для подальшого розвитку продукту або послуги.

Крок 4 – маркетинг та продаж. Створюється маркетингова стратегія просування результатів стартапу на міжнародному ринку. Для цього використовуються цифрові маркетингові інструменти та канали для залучення уваги потенційних споживачів. Проводиться пошук партнерів та клієнтів, встановлюються партнерські відносини з клієнтами або партнерами.

Крок 5 - розширення та масштабування. Плануються кроки щодо виходу на нові міжнародні ринки та розвитку партнерських відносин. Здійснюється масштабування бізнесу, для чого йде розвиток підприємства, залучення більше клієнтів, вдосконалення продукту та розширення команди.

Ефект успішної реалізації стартап-проектів в сфері міжнародного інноваційного підприємництва може бути значний та багатовимірним [7]. Успішні міжнародні інноваційні стартапи можуть: створювати нові ринки, робочі місця та прискорювати економічний зріст; сприяють виникненню інноваційних технологій, процесів та послуг, що збагачують економіку країни;

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

можуть впроваджувати новаторські технології та підходи, що поліпшують якість життя людей та допомагають вирішувати складні глобальні проблеми; допомагають країнам зберігати або навіть зміцнювати свою конкурентоспроможність на міжнародній арені шляхом розвитку нових продуктів та послуг, які відповідають потребам ринку; здатні привертати інвестиції, які сприяють подальшому розвитку та розширенню їх діяльності. Це сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату у країні; сприяють обміну знаннями та досвідом між країнами, що сприяє розвитку інноваційних екосистем та стимулює колаборацію між підприємствами з різних країн.

Успішний стартап вимагає комплексного підходу, що включає в себе не лише інноваційні ідеї, але й вдале керування, стратегічне планування, ефективну команду та фінансову стійкість. Врахування особливостей міжнародного ринку є важливим етапом у проектуванні стартапу. Розуміння потреб та вимог глобальних споживачів допомагає створити продукт або послугу, яка буде конкурентоспроможною на міжнародному рівні. Інновації є ключовим фактором успіху у міжнародному підприємстві. Стартапи, які вирізняються своєю оригінальністю та здатністю до постійного вдосконалення, мають більше шансів на успіх на світовому ринку. Важливим фактором є наявність розвинутої екосистеми, яка підтримує інноваційне підприємство. Це включає в себе доступ до фінансування, менторства, ресурсів для досліджень та розвитку, а також сприяння співпраці між стартапами та іншими учасниками екосистеми. Розвиток міжнародного підприємства часто залежить від мережі контактів та партнерства з іншими підприємствами, інвесторами, акселераторами та іншими учасниками ринку.

Список використаних джерел

1. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. *Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.
2. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комп'ютерної безпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с
3. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства. Харків : Віровець А.П. : Апостроф, 2012. 703 с.
4. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки): зб. наук. пр.* – Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.
5. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No1/43.pdf>.

Гаплевський Денис Андрійович

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

ХНУ імені В.Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Бабич Світлана Миколаївна, к.е.н., доцент

УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Побудова системи управління збутовою діяльністю повинна здійснюватися з урахуванням головної мети підприємства. На сьогоднішньому сучасному етапі економічного розвитку та відповідно ринкової боротьби такою метою можна вважати задоволення споживчих потреб, що передбачає вміння знаходити вірне рішення та досягати узгодженості під час продажу продукту.

Структуру головних складових системи управління збутовою діяльністю утворюють програмно-цільові комплексні частини, що показують певні управлінські, економічні, техніко-технологічні заходи у зв'язці із взаємному впливі, застосування яких полегшує прийняття управлінських заходів у даній сфері роботи [3].

До головних з них можна віднести: окреслення стратегічного вектору отримання синергії корпоративного менеджменту; системний підхід до керівництва конкурентоздатністю товару; зміну системи керівництва та мотивації персоналу; системний підхід до піднесення ефективності планування та розрізнення виробництва; покращення внутрішньо фірмової системи обліку та аналізу а також фінансового менеджменту.

На кожний з напрямів, необхідно дивитися як на систему, що має у собі різні системо утворюючі компоненти. Кожен з елементів системи пов'язаний один з одним і таким чином утворює велику цілісність. Вони об'єднуються єдиним принципом – кожний, забезпечує розрішення проблеми і піднесення конкурентоздатності підприємства, піднесення його місця на світовому ринку, забезпечення стійкого розвитку через утворення і стійкості конкурентних переваг.

Як організаційно-економічний механізм пропонується розглядати комплексну систему керування збутовою діяльністю організації, що має у собі систему підтримки, функціональну та цільову системи, які мають певне поєднання організаційних та економічних важелів, які відбиваються на параметрах роботи системи керівництва підприємством, з метою раціонального адміністрування усіма бізнес-операціями і отримання відповідних конкурентних переваг [1].

Механізм керування збутовою діяльністю організації, який групує моніторинг та аналіз стану об'єкта і його конкурентоспроможності, інструменти і важелі для отримання управлінських рішень, альтернативи і рекомендації для отримання конкурентних переваг, шляхи їхньої реалізації, методи оцінки і контролю. Принциповим моментом такого механізму є використання його переваг, тобто відмінних властивостей, які дають змогу реалізувати цільову установку підприємства.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Процес отримання управлінського рішення виконується на стадії контролю за параметрами, які дають можливість утворити конкурентну перевагу для їхнього регулювання. На цьому етапі виконують заходи щодо отримання і покращення вибраних параметрів управління.

Метою діагностики на тлі постійного моніторингу є виокремлення стратегічних і тактичних чинників покращення збутової діяльності господарської одиниці на усіх поетапних рухах життєвого циклу організації чи продукту. На стадії стратегічного маркетингу створюють нормативи конкурентоздатності продукту на довгу перспективу, а на стадії оперативного маркетингу реалізують стратегічні нормативи, а також корегування дій [3].

Задля підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно прогнозування збуту. Формування прогнозу слід почати з аналізу динаміки продажів, відповівши на питання: В яку сторону відбуваються коливання об'єму реалізації за останні роки. Чи зацікавлені споживачі надалі у купівлі продукту. Чи залишиться об'єм продажів на рівні минулого. Надалі доцільно окреслити можливості розширення споживачів задля виходу на нові сегменти ринку, що потребує підвищення числа контрагентів й відповідно витрат на рекламні заходи. Спираючись на минулий досвід можна побудувати точні прогнози, якщо коливання продажу та покупок на нових ринках не значні.

Подальші дії спрямовані на оцінку бажаного об'єму продажів для новинок на ринках де вже функціонує Товариство, застосовуючи думку експертів та звертаючи увагу постійних посередників, анкетування споживачів. Даний процес супроводжується одночасною оцінкою прогнозуванням об'ємів продажів також на нових ринках задля розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Далі здійснимо безпосередньо розробку концепції та окреслення елементів програми підвищення конкурентоспроможності. Проведення змін потрібно задля всіх основних організаційних аспектів: реструктуризація кадрів, перегляд зайнятості, відповідність кваліфікації, сучасність техніко-технології бази, тощо, бо відповідно підвищення конкурентоспроможності можливе при використанні ефективно побудованої стратегії та заходів негативної протидії змінам.

Саме підвищення конкурентоспроможності передбачає встановлення специфіки поєднання взаємозв'язку між ланками організації й оточенням задля досягнення цілі, при цьому адміністрування процесами повинно: об'єктивно та ретельно оцінювати дійсний стан; окреслювати загальні напрями підвищення конкурентоспроможності; інформувати співробітників про необхідність змін [2].

Здійснення заходів для усунення протиріч може вирішити низку проблем. А саме: оптимізація рівня ціни продукту; здійснення бізнес-процесу, відповідно вимогам НТП; побудова сучасної інфраструктури, необхідної для споживача с одночасною вигодою для виробника (збільшення прибутку). Окреслюючи головні підходи задля підвищення конкурентоспроможності підприємства, важливо враховувати його специфіку, характеристики становлення, угруповання основних підсистем, в яких відбуваються зміни, важливо визначити напрями обґрунтованого підвищення конкурентних переваг продукції на ринку. Усі

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

підходи повинні спрямовуватись на новітні процеси, оптимізацію задач управлінської підсистеми, на адаптацію та реструктуризацію потрібних елементів, що є фундаментом усіх напрямів діяльності організацій. Відповідно виконання даних умов впровадження новинок НТП дозволяє конкурувати суб'єктам на ринку, володіючи конкурентоздатною продукцією.

Виконання зазначених аспектів задля розвитку передбачає постійне підвищення професійно-інтелектуальних навичок співробітників компанії, покращення та відповідність сучасним реаліям рівня знань, посилення ролі адміністрування з приводу впровадження інновацій. Залучення креативних, традиційних та нетрадиційних методів управління інноваційним вектором розвитку в компанії, нестандартного бачення функціонування бізнес-процесу та розподілення ресурсів є запорукою певних переваг. Сформовані цілі повинні відповідати стратегії збутової діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Іваночко Н.В. Особливості формування механізму управління збутовою діяльністю підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 18. С.214-218.

2. Кузнецова І.О., Карпенко Ю.В., Репін А.О. Прийняття управлінських рішень з удосконалення логістичної системи. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*; Одеський національний економічний університет. Одеса, 2020. № 2 (73). С. 136-149.

3. Матвієць О.В., Кошівська М.В. Збутова діяльність як складова частина господарської діяльності підприємства. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2018. № 10. С. 116-121.

Гладка Ксенія Сергіївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державний торговельно-економічний університет м. Київ

Гопанчук Наталія Вікторівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державний торговельно-економічний університет м. Київ

Науковий керівник: Каховська Олена Володимирівна, к. е. н., професор

РОЗВИТОК DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ

Цифрова економіка виникла в результаті прогресу у сфері технологій.

Розбудова технічних інфраструктур та використання великих обсягів даних призводять до широкого розповсюдження цифрових технологій у суспільстві. Сучасне століття є епохою активного розвитку цифрових та комунікаційних технологій, Інтернету та ІТ, що передбачає переважно цифрування та автоматизацію усіх відомих процесів. Останнім часом виникає потреба у використанні інформаційних технологій, що призводить до диджиталізації даних на підприємствах за допомогою програмного забезпечення, веб-додатків, мобільних додатків та інших інструментів.

Фактично диджиталізацію розглядають як «оцифрування буття» – глибинне проникнення цифрових та інноваційних технологій до бізнес-процесів, комунікацій у всіх сферах народного господарства [4].

Перехід до цифрової економіки в Україні передбачає новий етап розвитку менеджменту та приводить до змін у роботі служби персоналу, де цифрові інструменти мають бути впроваджені відповідно до особливостей системи управління персоналом. Цифрове управління включає в себе оптимізацію процесів у сфері HR за допомогою аналітичних, соціальних, мобільних та хмарних технологій з метою підвищення ефективності праці та поліпшення взаємодії між співробітниками. Використання сучасних технологій надає можливість вдосконалення системи управління персоналом за допомогою різноманітних методів. Керівникам підприємств треба врахувати, що процес зміни системи починається з побудови культури, яка буде стимулювати працюючих до успішного та якісного виконання обов'язків через усвідомлення значущості їхньої роботи, таким чином мотивувати персонал до самостійного розвитку [3].

На нашу думку, важливо виділити основні прогнозовані новітні тенденції у розвитку HR-Digital, які є актуальними у найближчому майбутньому (див. табл 1).

За останнє десятиліття цифровізація різко зросла. Інтернетом охоплено 99% населення 12-24 років, 94% 25-44 років, 54% населення 45 років і старше. У середньому на одного користувача припадає від двох до трьох цифрових пристроїв, і середній користувач витрачає 138 хвилин на робочий стіл і 107 хвилин на мобільний інтернет на день. Завдяки мобільним додаткам цифрова революція дає споживачам цілодобовий доступ до реалізації своїх бажань [1].

Тенденції розвитку HR-digital

HR-маркетинг	внутрішня мобільність персоналу; використання принципів Agile в практиці управління людськими ресурсами; формування та підтримка привабливого бренду роботодавця в галузі HR; управління зовнішньою та внутрішньою комунікацією (включаючи ЗМІ, блоги, події та інше); створення нестандартних креативних стратегій для просування HR-бренду.
Smart-рекрутинг	HR-спеціалісти; автоматизовані системи чат-ботів; просування вакансій через активний маркетинг; сучасні інструменти для оцінки потенційних працівників; програми стажування.
HR-аналітика	Застосування аналізу великих обсягів даних та виявлення корисної інформації з даних у галузі управління персоналом для формування ефективних стратегій управління та прийняття успішних бізнес-рішень.
HR-автоматизація	Рекрутинг; оцінювання та підтвердження кваліфікації персоналу; визначення рівня лояльності та залучення персоналу; моніторингу іміджу роботодавця у сфері кадрового забезпечення.

Джерело: [2].

Сучасні цифрові технології дозволяють автоматизувати процеси управління персоналом, нарахування заробітної плати та підбору персоналу. Окрім планування кадрових потреб і планування кар'єри співробітників, існують також комплексні системи HRM, які можуть використовувати не тільки кількісні, але й якісні показники, і навіть можуть автоматизувати оцінку ефективності, навчання, мотивацію тощо.

Список використаних джерел

1. Бей Г.В., Середа Г.В. Трансформація HR-технологій під впливом цифровізації бізнес-процесів. *Економіка і організація управління*. 2019. №2(34). С. 93–101.
2. Денисов А.Ф., Кардаш Д.С. Аналіз практики цифрових технологій в підборі персоналу. *Економіка і управління*. 2018. № 6. С. 26–37.
3. Махмудов, Х., & Чухліб, В. (2023). Вплив цифрових технологій на ефективність управління персоналом. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. №4 (32). С. 17–26.
4. Писаревська Г.І. Тенденції розвитку використання Digital технологій в управлінні персоналом. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. № 41. С. 54-60.

Гнатюк Олексій Петрович

к.е.н., доцент кафедри економіки, фінансів, обліку,
математичних та інформаційних дисциплін
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»
м. Черкаси

Катана Володимир Васильович

аспірант
ПВНЗ «Європейський університет»
м. Київ

УМОВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

У сучасному світі економічні зв'язки дедалі більше ускладнюються, розширюються межі підприємницької діяльності, і підприємництво набуває форми підприємницьких структур.

Економічна ситуація переходу, що склалася в даний час, від стадії факторної конкуренції до стадії інноваційної конкуренції вимагає від підприємництва абсолютно нового підходу до ідей.

Далеко не кожне підприємство або фірма можуть називатися підприємницькою структурою: сутність підприємницької структури полягає в тому, що на новоствореному або діючому підприємстві, здатному випускати (що випускає) певну продукцію (роботу або послуги), створюються умови для висування новаторських підприємницьких ідей [1].

На наш погляд, будь-яка інноваційна діяльність на рівні фірми певною мірою є підприємницькою, оскільки ґрунтується на наступному:

- пошуку нових ідей (від нового продукту до нової структури) та їх оцінки;
- пошуку необхідних ресурсів;
- створення та управління підприємством;
- одержання грошового доходу;
- особистому задоволенні досягнутим результатом.

Однак не кожне підприємство є інноваційним; лише ті, що забезпечують підприємницький прибуток через створення, використання або поширення інноваційного продукту, можна вважати такими. Серед суб'єктів інноваційного підприємництва можна відзначити підприємницькі структури, які активно займаються інноваційною діяльністю.

На наш погляд, підприємницька структура у інноваційній економіці є комплексом взаємозв'язків між економічними суб'єктами, які взаємодіють між собою під час створення та впровадження інноваційних підприємницьких ідей. Ці відносини визначають конкурентоспроможність підприємця на ринку.

Можна виділити такі етапи формування підприємницьких структур:

1. У майбутнього підприємця виникає ідея новаторства, інновацій, нововведень у галузі бізнесу;
2. Вишукуються, а для індивідуальних підприємців найчастіше із сімейного

бюджету виділяються ресурси для їх реалізації;

3. Створюються сприятливі організаційно-технічні умови для реалізації ідеї та її практичного використання (табл. 1) [2];

4. Відбувається формування організаційної підприємницької структури, в основному з використанням методу цільового функціонального проектування. Специфічними особливостями даного методу є реалізація цілей підприємця через функціональні елементи структури, при цьому нормування за функціональними елементами в основному відбувається з використанням експертних та емпіричних методів.

Таблиця 1

Умови формування підприємницьких структур

Умова	Зміст
Підприємницька спрямованість підприємства (фірми)	Стимулювання пропозицій, ідей, новацій
	Система організації та управління передбачає заохочення, просування, кар'єрне зростання авторів ідей
Організаційні можливості	Можливість виділення нових структурних підрозділів
	Створення додаткових підприємницьких одиниць
Виробничі можливості	Технічна та технологічна оснащеність
	Наявність високих технологій
Наявність ресурсів	Фінансові ресурси, доступні кредити Людський капітал - висококваліфіковані професійні співробітники

Формування та розвиток підприємницьких структур дозволяє вирішувати такі завдання:

1. Психологічні – потреба в особистій самореалізації;
2. Економічні – задоволення існуючого попиту, отримання прибутку;
3. Соціальні – надання робочих місць, виплати соціального характеру;
4. Організаційні – формування контурів економічного розвитку економіки;
5. Ідеологічні – участь у реалізації національної ідеї [3].

Таким чином, підприємницькі структури дозволяють вирішувати психологічні, економічні, соціальні, організаційні, ідеологічні завдання і, тим самим, створюють передумови для економічного прориву національної економіки.

Список використаних джерел

1. Лаврененко В., Махова Г., Вострякова В. Development of the enterprise's innovative potential on the basis of resource theory. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. Вип. 3.38. С. 397–408.
2. Гринько Т.В., Козік В.А. Проблеми управління інноваційним розвитком промислових підприємств в Україні. *Економічний простір : Збірник наукових праць*, 2019. № 142. С. 148–158.
3. Теплюк М.А., Швиданенко Г.О. Сучасні тренди розвитку інноваційного підприємництва. *Економіка та держава*. 2018. № 5. С. 89–92.

Дівенок Богдан Костянтинович

магістрант МЕВ

Лагута Анастасія Олегівна

магістрант МЕВ

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків

Науковий керівник: Перерва Петро Григорович, д.е.н., професор

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності - це процес розробки стратегій та планів діяльності підприємства на зовнішньому ринку. Цей процес включає в себе аналіз зовнішнього середовища, визначення цілей та стратегій, вивчення конкурентного середовища, оцінку ризиків і можливостей, розробку маркетингових стратегій, фінансове планування та інші аспекти, які допомагають підприємству ефективно працювати на міжнародних ринках. Головна мета бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності - забезпечити успішну та стабільну присутність підприємства на міжнародному ринку і максимізувати його прибутковість.

Управління зовнішньоекономічною діяльністю включає в себе багато аспектів, таких як експорт, імпорт, міжнародні інвестиції, логістика, митні процедури та ризик-менеджмент. Підприємства повинні розробляти стратегії, які дозволять їм ефективно конкурувати на міжнародному ринку та зберігати свою конкурентоспроможність. Використання новітніх технологій у бізнес-плануванні може забезпечити підприємствам конкурентні переваги та підвищити їх ефективність у міжнародних операціях [1, 2]. Отже, управління бізнес-плануванням зовнішньоекономічної діяльності залишається актуальною та важливою темою для підприємств у змінному світі міжнародної торгівлі та бізнесу.

Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) - це процес розробки стратегій і планів щодо здійснення міжнародних операцій та взаємодії з іноземними партнерами з метою досягнення конкретних бізнес-цілей [3-4]. Основна мета такого планування полягає в тому, щоб оптимізувати зовнішньоекономічні процеси підприємства, забезпечити ефективне використання зовнішніх ресурсів та можливостей, а також мінімізувати ризики при здійсненні міжнародної діяльності [5].

Методичні положення щодо ефективного бізнес-планування ЗЕД, на наш погляд, включають в себе наступні базові положення:

– оцінка глобальних тенденцій, політичної, економічної, соціокультурної та правової ситуації у потенційних ринкових країнах. Цей аналіз допомагає визначити можливості і загрози для бізнесу;

– основна частина бізнес-планування, включає в себе вибір ринків для експорту чи імпорту, стратегії ведення міжнародного бізнесу (наприклад, експорт, франчайзинг, створення спільних підприємств тощо);

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

- визначення маркетингових стратегій для зовнішніх ринків, включаючи аналіз сегментації ринку, конкурентну аналітику, стратегії просування продуктів чи послуг за кордоном;
- оцінку фінансових ресурсів, необхідних для реалізації міжнародних проектів, розрахунок бюджетів і прогнозування доходів та витрат;
- розробку системи логістики та постачання для забезпечення ефективного виконання міжнародних контрактів і відповідності умовам поставок;
- визначення потенційних ризиків міжнародної діяльності (валютні ризики, політичні ризики, ризики конкуренції тощо) та розробка стратегій їх управління;
- врахування правових і податкових аспектів міжнародного бізнесу, включаючи вимоги міжнародного законодавства та укладення відповідних угод і контрактів в сфері ЗЕД.

Особливості бізнес-планування ЗЕД полягають у специфічних аспектах, які потрібно враховувати при плануванні та веденні міжнародних бізнес-операцій. ЗЕД охоплює всі економічні відносини підприємства з партнерами та клієнтами за межами країни, включаючи експорт, імпорт, інвестиції, логістику тощо.

Планування ЗЕД потребує ретельного аналізу міжнародного ринку, політичної стабільності, торговельних бар'єрів, податкової та митної політики, валютних курсів та інших зовнішніх факторів, які можуть вплинути на міжнародну діяльність підприємства. Бізнес-план ЗЕД повинен визначати стратегії експорту та імпорту, включаючи вибір ринків збуту, пошук постачальників, вивчення митних та імпорتنих правил, організацію логістики, збереження та транспортування товарів. Бізнес-план ЗЕД повинен враховувати різноманітні міжнародні правові аспекти, такі як укладення міжнародних контрактів, захист інтелектуальної власності, вирішення спорів у міжнародному контексті та інші юридичні питання. ЗЕД передбачає управління валютними ризиками, розрахунок міжнародних фінансових операцій, оцінку витрат на логістику та митні платежі, розробку фінансових прогнозів для міжнародних проектів. Планування ЗЕД вимагає уваги до культурних різниць, мовних бар'єрів, поведінкових стандартів та норм країн-партнерів, що може впливати на успішність міжнародної співпраці. Бізнес-план ЗЕД повинен включати чіткі цілі та стратегії розвитку на міжнародних ринках, урахуваючи конкурентне середовище, можливості для розширення та ризики міжнародного бізнесу. Планування ЗЕД включає розробку маркетингових стратегій для міжнародного споживача, адаптацію продуктів до вимог зарубіжного ринку, проведення міжнародної реклами та брендуння. ЗЕД передбачає постійний моніторинг зовнішньоекономічних процесів, збирання та аналіз даних з міжнародних джерел для адаптації стратегій та планів до змін на ринку. Ці аспекти важливо узгоджувати та інтегрувати у бізнес-план ЗЕД для успішної діяльності підприємства. Детальний аналіз, обмірковані рішення та гнучкі стратегії дозволяють підприємствам ефективно впроваджувати свої міжнародні ініціативи.

Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності допомагає підприємствам визначати оптимальні стратегії розвитку на міжнародних ринках,

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

забезпечує ефективне управління міжнародними проектами та сприяє досягненню конкурентних переваг у глобальному масштабі.

Управління бізнес-плануванням зовнішньоекономічної діяльності є стратегічно важливим елементом успішної міжнародної діяльності підприємства. Чітке формулювання цілей та стратегій є основою для ефективного проникнення на міжнародні ринки та досягнення конкурентних переваг. Проведення глибокого аналізу ринку, конкурентного середовища, митних та логістичних аспектів дозволяє ідентифікувати ризики та можливості для міжнародної діяльності підприємства. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства піддається впливу численних факторів, які можуть змінюватися. Тому важливо мати гнучкі стратегії, які можна швидко адаптувати до нових умов. Впровадження інноваційних підходів та використання сучасних технологій у бізнес-плануванні може забезпечити підприємству конкурентні переваги та підвищити ефективність його міжнародної діяльності. Постійний моніторинг виконання планів та оцінка результатів є ключовим елементом успішного управління зовнішньоекономічною діяльністю, що дозволяє вчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії.

Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності - це стратегічний процес, спрямований на розробку планів і стратегій для успішного ведення бізнесу на міжнародних ринках. Ця діяльність включає в себе аналіз зовнішнього середовища, вивчення конкурентного поля, визначення цілей та стратегій, розробку маркетингових планів, фінансове моделювання та оцінку ризиків. Головною метою бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності є створення ефективних стратегій для розвитку на міжнародних ринках, забезпечення конкурентоспроможності та максимізація прибутковості підприємства.

Список використаних джерел

1. Товажнянський В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства. Харків : Віровець А.П. : Апостроф, 2012.-703 с.
2. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки)*: зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.
3. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejoru/2023/No1/43.pdf>.
4. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелев В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. *Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.
5. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с.

Драч Олег Романович

здобувач вищої освіти ОС Магістр

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Дорошенко Ганна Олександрівна, д. е. н., професор

СЦЕНАРНИЙ АНАЛІЗ ДЛЯ РОЗРОБКИ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ

Ефективність комерційної діяльності компанії у середньостроковому та довгостроковому періодах залежить від впливу низки факторів середовища ведення бізнесу, а також від функцій, що реалізуються менеджментом у процесі адаптації діяльності компанії до динаміки бізнес-середовища. Одними з найважливіших аспектів, що значною мірою впливає на ефективність комерційної діяльності компанії, є стан середовища, етап циклу життя галузей та ринків, у яких вона веде свою економічну діяльність, поведінка споживача, що не пояснюється якістю продукції та лояльністю до бренду. Тобто результативність діяльності компанії в рамках розробки корпоративної стратегії значною мірою залежить від ефективності вибору напрямків роботи компаній та організації її діяльності на цільових ринках. Крім зазначених факторів на реалізацію корпоративної стратегії та бізнес-стратегії здійснюють неконтрольований вплив різні непередбачувані фактори та невизначеність зовнішнього середовища.

У зв'язку з цим створення ефективних корпоративних і конкурентних стратегій вимагає проведення серйозних аналітичних досліджень з використанням стратегічних інструментів.

Як потенційно ефективніший підхід до створення заснованих на аналізі очікуваних змін на ринках прогнозів може бути використаний сценарний аналіз [1], який значно відрізняється від прогнозування та фінансового планування. Найбільш суттєвою відмінністю сценарного підходу від інших основ планування є можливість його використання в умовах суттєвої невизначеності ситуації [2], що на практиці підтверджено результатами розробки сценаріїв функціонування складних логістичних систем.

Основні компоненти сценарного мислення ґрунтуються на трьох основних положеннях, яких необхідно дотримуватись при реалізації різних методів сценарного аналізу:

- досить детальний опис стратегічного становища організації у зовнішньому середовищі,
- розробка моделей зміни інтенсивності впливу кожного значущого фактору,
- формулювання досить великої кількості альтернативних та несуперечливих сценаріїв зміни ситуації.

Автори ще одного матеріалу [3] звертають увагу на гіпотетичний характер сценаріїв, опис за допомогою сценаріїв динамічних процесів, що відбуваються

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

протягом конкретних періодів часу, виділення рушійних сил, подій та послідовності дій, пов'язаних між собою причинно-наслідковими зв'язками вимагають чіткого опису початку сценарію з деяких стартових станів із формуванням по завершенню реалізації сценарію певних фінальних станів.

Концептуальна модель розробки стратегії на основі сценарного аналізу включає три основні блоки:

1. Аналіз компонентів ринкового середовища.

Мета аналізу – вивчення конкретного ринку, ідентифікація та вивчення його основних учасників, значущих драйверів та невизначеностей, первинних проєкцій та викликаних компенсуючими діями стейкхолдерів вторинних проєкцій. Проведення аналізу ґрунтується на побудові карти ринку, що вивчається.

2. Ідентифікація сумісних найімовірніших придатних на формування сценарію проєкцій.

Мета: виявлення для формування сценаріїв кількох ітерацій учасників проєкцій, що викликають реакції у відповідь, які є найбільш ймовірними і сумісними між собою. Для реалізації цієї мети можливе застосування у кожному циклі ітераційного процесу ігрової моделі двох гравців – «стейкхолдера» та «пов'язаних із невизначеністю змін проєкцій». Застосування інструменту теорії ігор [2] у цій ситуації є цілком виправданим, бо взаємодія окремого стейкхолдера з елементами зовнішнього середовища (драйверами, проєкціями), що провокують на окремому етапі взаємодії його дію у відповідь, можна розглядати як ігрову ситуацію «гравця з невизначеністю». Ігрові моделі повинні формуватися для кожної дії стейкхолдера, що спровокована змінами, вирішення кожного ігрового завдання досягається методом «змішаних стратегій». Слід зазначити, що застосування зазначеного підходу (на основі застосування інструментарію теорії ігор) є трудомістким процесом, що вимагає значних зусиль та часу розробника.

3. Розробка сценаріїв та стратегії для кожного з них.

Цілі: формування сценаріїв та розробка стратегії для кожного з них. Кожен сценарій слід розробляти за допомогою реалістичного переліку проєкцій різного рівня. Формування сценаріїв складає основу аналізу сумісності проєкцій і логічного аналізу. Стратегії кожного сценарію розробляються з допомогою доступних стратегічних інструментів.

Важливо відзначити, що сценарний підхід до розробки стратегій компанії вимагає значного інформаційного оснащення цього процесу, що дозволяє провести всебічний і глибокий аналіз усіх аспектів, пов'язаних із освоєнням нового для компанії напряму бізнесу, а також виробництва та реалізації нового продукту на ринках нового напряму. На основі отриманої інформації про поточний стан зовнішнього та внутрішнього середовища компанії з використанням сучасних методів та підходів до її обробки в компанії можуть бути побудовані моделі майбутньої економічної ситуації та прогнози її розвитку у новому напрямі бізнесу, на нових цільових ринках, прогнози тенденцій трансформації та динаміки попиту на продукцію компанії, прогнози

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

конкурентоспроможності нового продукту та прибутковості його реалізації, а також ризиків, пов'язаних із впровадженням у виробництво та подальшою реалізацією нового продукту. Аналіз отриманих результатів може бути основою для розробки корпоративної стратегії компанії та бізнес-стратегій. Сценарний аналіз розвитку ситуації у вже освоєних компанією та нових для неї галузях (видах діяльності) може виявитися корисним під час проведення оцінки перспективності сфер діяльності компанії.

Список використаних джерел

1. Шандова, Н. В. Сценарний підхід до визначення напрямків розвитку підприємства. *«Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування*, (1(79), 2017. С. 165–169. URL: [https://doi.org/10.26642/jen-2017-1\(79\)-165-169](https://doi.org/10.26642/jen-2017-1(79)-165-169)
2. Пилипенко А. А. (2015) Сценарний підхід до обґрунтування стратегії стійкого розвитку інтегрованої структури бізнесу *Ефективна економіка* № 6, 2015. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4128>
3. Кушніренко, О., Гахович, Н., & Венгер, Л. Стратегічні сценарії промислового розвитку України та можливості реалізації в умовах невизначеності. *Науковий вісник міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*, № 1(3), 2022. URL: <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2022-3-2>.

Дробног Данило Сергійович

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

ХНУ імені В.Н. Каразіна, м. Харків

Науковий керівник: Бабич Світлана Миколаївна, к.е.н., доцент

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах функціонування підприємства важливого значення набуває формування та дбайливого використання існуючих на підприємстві ресурсів та можливостей, які можуть використовуватись у виробничо-господарській діяльності підприємства.

Бажання кожного суб'єкта господарювання знайти потрібні способи забезпечення з мінімальними ризиками максимального розміру доходу (результату) та в значній мірі скоротити витрати. Відповідно кожна організація реалізує притаманну лише їй систему управління ефективним використанням виробничих ресурсів підприємства, характерну для її специфіки та враховуючу оптимальний склад елементів. Щоб досягти намічених цілей та виконати відповідні задачі у різних часових інтервалах потрібно приділяти увагу управлінню розвитком виробничого потенціалу.

Виокремимо визначення: «управління розвитком потенціалу підприємства - це всебічне планування бізнес-процесу, формування та вдосконалення організаційних рішень, які потрібні для раціонального здійснення бізнес-операцій та формування поточних й перспективних можливостей на кожній стадії життєвого циклу виготовлення та реалізації кінцевого продукту».

Розглядаючи методи управління ефективним використанням виробничих ресурсів підприємства, зазначимо, що вони представляють собою способи впливу на трудовий колектив загалом через окремих співробітників та вкрай потрібні для досягнення встановлених цілей підприємства [1].

Враховуючи, що спрямування методів управління є індивідууми заохочені до виробничої діяльності то за способом впливу, змістом мотиву можна виокремити наступні методи управління: «організаційні» (адміністративні), «економічні» (прямі та непрямі), «соціально-психологічні».

Методи економічного впливу реалізуються через матеріальну участь співробітників в бізнес-процесі, активізацію роботи кожного працівника в потрібному напрямку, відповідно порівнюються витрати з результатами (матеріальне заохочення та штрафи, розподілення фонду оплати праці, собівартість та ціноутворення, тощо), що буде сприяти нарощуванню потенціалу підприємства в цілому [2].

Методи соціально-психологічні впливу реалізуються крізь призму принципів соціальної поведінки колективу та можливості психологічного тиску, тобто вони знаходяться на тлі налізу соціального складу, умов роботи, індивідуальних підходів до інтересів активізації професійної діяльності

співробітників. Відповідно вони ґрунтуються на мотивуванні особистості (колективу) за рахунок виявлення потреб і інтересів, встановлення професійних зв'язках і двосторонньої комунікації, активізації творчого потенціалу і надання можливості самореалізації.

Методи адміністративно-правового (організаційного) впливу ґрунтуються на адміністративній владі, обміркованій дисципліні та нормативно-розпорядчій документації, стосовно організації функціонування. Данні методи поєднують вплив на здійснення окремих бізнес-операцій та одночасне прийняття рішень по удосконаленню системи організації й управління загальним бізнес-процесом, тобто вплив на виконавців для досягнення встановлених параметрів об'єкта.

Оскільки якість виробничих ресурсів являється основою формування майбутньої ефективності виробничого потенціалу та виробничої діяльності, то виникає необхідність в розробці дієвих інструментів її забезпечення. Економічний механізм забезпечення ефективності реалізації виробничих ресурсів побудований з урахуванням особливостей (спеціалізації) виробничої діяльності авіапідприємства, а саме – спрямованості на оновлення основних засобів, особливо активної складової та реалізації проектів на довгу перспективу, врахування особливостей державного регулювання. Основними факторами, що визначають рівень якості виробничих ресурсів є їх мобільність, характер взаємодії. Поняття мобільності ресурсів широко застосовується у фінансовому менеджменті. Коефіцієнт ліквідності виокремлює долю коштів, яку можна використати для погашення боргів. Можливість компанії забезпечувати безперервне функціонування та вносити своєчасно розрахунки по кредитах, визначається саме даним коефіцієнтом (чим більше значення, тим кращий стан). Управлінський інструментарій включає три основні системи забезпечення ефективності економічних ресурсів: систему управління виробничими ресурсами, систему забезпечення технологічних процесів та систему контролю й оцінки рівня реалізації послуг [3].

Окреслюючи викладене зазначимо, що для побудови системи управління ефективним використанням виробничих ресурсів організації вкрай важливо забезпечити постійний взаємозв'язок між їх складовими елементами, враховувати способи впливу на окремі складові та постійно здійснювати моніторинг стану бізнес-системи й при необхідності вносити коригуючі заходи.

Список використаних джерел

1. Ващенко О.П. Сутність та класифікація ресурсів підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 2 (28). С. 104-108.
2. Ємельянов, О., Петрушка, Т., Симак, А. (2022). Показники ефективності використання виробничих ресурсів, як інструменти діагностики господарської діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. (36). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-32>
3. Рзаєва Т.Г., Римарчук Р.В. Виробничий потенціал підприємства та аналітичне обґрунтування напрямів його дослідження. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 4. С. 226–231.

Дрозденко Євгеній Денисович

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Сукрушева Ганна Олегівна, к. е. н., доцент

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КАДРОВОЇ РОБОТИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Реалізація мети та завдань кадрової роботи здійснюється через впровадження кадрової політики, яка визначає стратегічний напрямок управління персоналом. Кадрова політика підприємства представляє собою систему принципів, ідей, вимог та методів, що визначають основні принципи роботи з кадрами. Вона формується власниками підприємства, вищим керівництвом та кадровою службою.

Основною метою кадрової політики є забезпечення оптимального балансу процесів набору, утримання та розвитку персоналу, щоб відповідати потребам підприємства, вимогам законодавства та стану ринку праці. Крім цього, вона спрямована на забезпечення ефективного управління та використання людських ресурсів, підвищення мотивації працівників та створення сприятливого робочого середовища [4, с. 412].

Керування кадровою політикою є важливою складовою успішності функціонування компанії та досягнення нею стратегічних цілей. Це стає можливим завдяки ефективному використанню людських ресурсів, які перетворюються на кадровий потенціал підприємства. Таким чином, вивчення механізму управління кадровою політикою, його методів та факторів впливу на нього стає надзвичайно важливим.

Механізм формування кадрової роботи можна розглядати як складну систему дій, спрямованих на створення системи управління людськими ресурсами та визначення її потенційних можливостей. Основні принципи формування кадрової політики на підприємстві включають науковість, комплексність, системність, облік складових результатів та ефективність [3, с. 76].

Науковість передбачає використання сучасних наукових розробок для досягнення максимального економічного і соціального ефекту. Комплексність полягає у охопленні всіх сфер кадрової діяльності, а системність передбачає врахування взаємозв'язків між її складовими. Облік складових результатів включає оцінку позитивного та негативного впливу різних заходів на кінцевий результат, а ефективність передбачає окупність витрат на ці заходи через результати господарської діяльності.

Правильні принципи організації, оптимальні системи і процедури грають важливу роль, проте успішна реалізація цих методів залежить від компетентності та мотивації працівників, їхньої здатності вирішувати проблеми та відкритості до навчання.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Кадрова політика підприємства повинна забезпечувати організаційну інтеграцію, високий рівень відповідальності працівників і функціональність, а також структурність для адаптації до змін у навчанні, організаційній структурі та умовах праці.

При створенні нового підприємства, важливо ретельно спроектувати кадрову політику, щоб вона відповідала стратегії та цілям компанії. Для цього необхідно пройти кілька етапів проектування: Першим етапом буде розробка загальних цілей і принципів кадрової політики. На даному етапі визначаються основні цілі та принципи, які відповідають стратегії і цілям підприємства. Другий етап характеризується виявленням можливих змін цілей роботи з персоналом, періодично перевіряється їх актуальність та, при необхідності, розробляються нові цілі, що відповідають поточним потребам підприємства. Далі відбувається розробка системи заходів і програм для досягнення цілей кадрової політики, створюються конкретні стратегії та програми, спрямовані на досягнення визначених цілей. На наступному етапі відбувається впровадження розроблених цілей з урахуванням умов актуальної ситуації та можливих змін. Потім відбувається розробка методики оцінки ефективності кадрових програм для постійного контролю та вдосконалення кадрової політики. І останній етап передбачає постійний моніторинг персоналу, оцінку та атестацію працівників для виявлення потреб у підвищенні кваліфікації та розвитку персоналу [2, с. 78].

Кадрова політика формується керівництвом підприємства і реалізується через кадрову службу в процесі її діяльності. Вона відображається в різних нормативних документах, таких як правила внутрішнього розпорядку, засновницький договір та колективний договір. У сучасних компаніях кадрова політика зазвичай детально фіксується в загальнофірмових документах та інструкціях, регламентуючи різні аспекти діяльності керівників на всіх рівнях управління.

Сучасні умови економічної діяльності національних компаній вимагають створення та організації ефективної системи кадрового забезпечення. Головна мета такої системи полягає у її гнучкості в адаптації до змін ринкового середовища, цілей та робочих умов підприємства, а також у врахуванні перспектив розвитку організації в цілому. Передовсім, ефективна система кадрового забезпечення ставить за мету створення стимулів для персоналу, підвищення їх продуктивності та задоволення роботою [1].

Кадрове забезпечення є одним із пріоритетних напрямків кадрової політики підприємства. Його головна мета – формування персоналу, що відповідає стратегічним і тактичним цілям організації та спрямований на підвищення кадрового потенціалу компанії. Механізм управління кадровим забезпеченням включає різноманітні форми і методи реалізації процесів, які сприяють формуванню кадрового складу організації. Етапи кадрового забезпечення перетворюються на конкретні кадрові процеси, такі як планування і прогнозування потреби в персоналі, відбір та набір кадрів, розвиток і навчання персоналу, а також контроль та оцінка його роботи.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Таким чином, ефективність системи управління кадровою політикою безпосередньо визначає якість кадрового потенціалу працівників на підприємстві. Механізм управління, у свою чергу, встановлює принципи, методи та функції управління, які відображаються в роботі з персоналом та характеризують систему управління кадровою політикою. Цей механізм включає плани, норми, організаційні, адміністративні, соціальні, економічні та інші заходи, спрямовані на вирішення кадрових проблем і відповідь на потреби підприємства в персоналі. Реалізація кадрової політики може включати альтернативи, які враховують сучасний стан економіки. Таким чином, вибір кадрової політики пов'язаний не лише з основною метою, але й з вибором засобів, методів та пріоритетів. Основні напрями кадрової політики включають політику кадрового забезпечення, політику навчання, політику оплати праці, політику виробничих відносин та політику добробуту.

Список використаних джерел

1. Білорус Т. В. Стратегічне управління кадровим потенціалом підприємства: монографія. URL: http://econom.univ.kiev.ua/articles/MIID/bilorus/strategichne_upravlinnya_kadrovim_potencialom_pidpriemstva.pdf.
2. Кабаченко Д.В. Обґрунтування напрямків удосконалення системи управління персоналом підприємства. Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. 75-80 с.
3. П'ятницька Г. Т., Пенюк В. О. Трудові ресурси, персонал та кадри підприємства: дефініції та відмітні характеристики. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. № 2. Том 1. С. 73–79.
4. Придятько Е. М. Обґрунтування сутності та виокремлення етапів процесу формування персоналу промислового підприємства *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2018. №1. 410– 419 с.

Зайченко Ярослав Анатолійович

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

м. Київ

Науковий керівник: Парій Людмила Віталіївна, к. е. н., доцент

МЕТОДИ АДАПТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Професійна адаптація персоналу – це комплекс заходів, спрямованих на швидку та ефективну інтеграцію нових співробітників у колектив. Мета – допомогти їм якомога швидше освоїтися, мінімізувати помилки та тривогу, пов'язані з новими обов'язками. Методи адаптації використовують у всіх адаптивних системах будь-якої компанії. Їх можна поділити на два основних види: невиробничі та економічні [3, с. 49].

Широке використання економічних методів можна пояснити тим, що для багатьох людей саме матеріальний фактор є пріоритетним при виборі роботи. Збільшення заробітної плати, премії та бонуси роблять роботу більш привабливою та мотивують нових співробітників докладати більше зусиль.

Невиробничі методи допомагають новому співробітнику швидше інтегруватися в колектив, відчутти себе частиною команди та зменшити тривогу через нові обов'язки.

Кожен роботодавець обирає власну модель проведення адаптаційних заходів, обґрунтовуючи специфіку своєї компанії, її бюджет та потреби нових співробітників. Найкращого результату можна досягти, поєднуючи економічні та невиробничі методи, створюючи комплексну системну професійну адаптацію.

В подальшому впровадження нового працівника в колектив та компанію загалом потребує власного планування та цілеспрямованих дій з боку HR-менеджера. Ось ключові кроки, які після HR-фахівця організують ефективну адаптацію новачка:

1. Створення чіткого часового графіка
2. Знайомство з колективом та компанією
3. Посвячення в тонкощі стосунків
4. Фіксація пройдених етапів
5. Оцінка результатів

Ефективна адаптація нового працівника - це запорука його успішної роботи та довгострокового співробітництва з компанією. Впровадження вищезазначених кроків допоможе HR-менеджеру організувати чіткий та результативний процес адаптації, який сприятиме швидкій інтеграції нового працівника в колектив та компанію загалом.

У сучасному динамічному світі де зміни відбуваються стрімко, а майбутнє завжди не чітко визначено, адаптація кадрів стає ключовим фактором успіху для будь-якої компанії. Технології адаптації кадрів допомагають не тільки інтегрувати нових співробітників, але й розвивати навички та можливості,

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

забезпечені для ефективної роботи в умовах невизначеності.

В українських компаніях все частіше застосовуються різноманітні формати обміну знаннями та досвідом, розуміння важливості управління знаннями для успіху бізнесу.

Хоча багато компаній не мають чітко сформованої системи менеджменту знань, вони створюють кроки до налагодження каналів обміну повідомленнями між співробітниками. Це може мати значний позитивний вплив на продуктивність, інновації та загальну ефективність роботи.

Найбільш перспективними методами обміну знаннями в рамках навчання та розвитку персоналу є:

- Наставництво: Досвідчений співробітник ділиться своїми знаннями та навичками з новим або менш досвідченим.

- Навчання дією: Співробітники навчаються, виконуючи реальні завдання під керівництвом більш досвідчених колег [2, с. 30].

Ці методи дозволяють співробітникам не лише отримувати нові знання, але й практикувати їх застосування в реальних ситуаціях.

Важливо зазначити, що такі специфічні методи, як сторітеллінг, фасилітація та шадоуінг, хоча й не є одними методами навчання, можуть змінити важливу роль в обміні знаннями.

- Сторітеллінг може використовуватися для передачі знань та досвіду в захоплюючій та емоційній структурі.

- Фасилітація може допомогти групам співробітників ефективно обмінюватися знаннями та ідеями.

- Шадоуінг дозволяє співробітникам спостерігати за роботою більш досвідчених колег та навчатися у них.

Впровадження та розвиток ефективних систем обміну знаннями може стати значним конкурентним фактором для українських компаній. Це допоможе їм краще використати наявні знання та досвід своїх співробітників, стимулювати інновації та підвищити загальну ефективність роботи.

На основі аналізу теоретичних матеріалів з питань адаптації персоналу можна зробити наступні висновки.

Адаптація персоналу є невід'ємною частиною кадрового менеджменту. Цей процес, який готовим новим співробітникам інтегруватися в компанію, опанувати необхідні знання, навички та компетенції, а також стати ефективними членами команди.

Процес адаптації не повинен завершуватися разом з випробувальним терміном. Оптимально, якщо він буде представлений як детальний довгостроковий проект, який включає в себе не тільки первинні заходи з адаптації, але й заходи з довгострокового розвитку персоналу.

Адаптація завершена успішною, якщо:

- Співробітник засвоїв і закріпив необхідний обсяг знань і навичок.

- Співробітник якісно справляється з поставленими перед ним завданнями.

- Співробітник вибудовує ефективні комунікації з колегами та

керівництвом.

– Співробітник відповідає корпоративній культурі і цінностям організації.

Недостатня увага до оцінки адаптаційних програм може призвести до зниження результативності роботи персоналу та, відповідно, ефективності роботи в усій організації .

Відсутність системи управління адаптацією персоналу з точки зору економічної ефективності може перешкодити компанії утримати найбільш важливий і унікальний стратегічний ресурс - людину .

Таким чином, адаптація персоналу є ключовим фактором успіху та розвитку будь-якої компанії. Впровадження та вдосконалення системи адаптації дозволяє компаніям:

- Підвищити продуктивність праці
- Знизити плинність кадрів
- Створити атмосферу співпраці та командної роботи
- Розвинути потенціал своїх співробітників
- Збільшити віддачу від інвестицій в людський капітал

Інвестиції в адаптацію персоналу - це інвестиції в майбутнє вашої компанії.

Список використаних джерел

1. Менеджмент персоналу: навч. посіб.: за заг. ред. В.М. Данюка. Київ : КНЕУ, 2006. 398 с.

2. Мирошниченко Ю.В., Лобенко А.В. Адаптація персоналу: досвід зарубіжних та вітчизняних підприємств. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2015. № 1(2). С. 27-32.

3. Польова Н.М., Кулик Я.О. Управління адаптацією нових працівників. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 12. С. 47–50.

Зеньковець Оксана Євгенівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Дорошенко Ганна Олександрівна, д. е. н., професор

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЯКІСТЬ СПОРТИВНИХ ПОСЛУГ

Спортивні послуги – це комплекс освітніх, інформаційно-консультаційних та організаційних послуг, що забезпечують досягнення спортивних результатів, які сприяють задоволенню потреб у сфері покращення фізичного, психічного та соціального здоров'я, а також економічного стану та культурного рівня населення. Якість спортивної послуги – це сукупність соціально-економічних, організаційно-управлінських, культурно-виховних, спортивно-оздоровчих факторів послуги, що забезпечують досягнення спортивних результатів, що задовольняють вимогам конкурентоспроможності послуги та спрямовані на покращення фізичного, психічного та соціального здоров'я, а також економічного стану та культурного рівня населення. Управління якістю спортивної послуги – виконання безлічі узгоджених між собою функцій управління в галузі покращення якості спортивної послуги з урахуванням інтересів всіх зацікавлених учасників та мінливих умов ринку.

На ринку спортивних послуг перетинаються інтереси багатьох учасників: споживачів спортивних послуг; розробників спортивних послуг (організаторів спортивно-видовищних заходів); тренерів та інструкторів; працівників освітньої та наукової сфер, що розроблюють методики проведення занять, тренувань, нових спортивно-оздоровчих засобів; виробників спортивного обладнання, інвентарю, одягу, взуття; інформаційних учасників ринку спортивних послуг; держави, що формує нормативно-правове поле для здійснення діяльності; інституційних учасників ринку (асоціації, спілки).

Наявність такої великої кількості учасників формує широкий спектр чинників, що впливають на якість спортивних послуг. Проте їхній аналіз дозволяє об'єднати їх у дві групи: внутрішні та зовнішні фактори.

Внутрішні чинники фактично залежать і визначаються діяльністю самої спортивної організації, до них можна віднести:

- комплекс технічних факторів, пов'язаних з наявністю та постійним оновленням спортивної техніки та обладнання, із застосуванням нових матеріалів, з поліпшенням рівня технічного оснащення спортивної послуги;

- комплекс організаційних факторів, які пов'язані з покращенням організації праці тренерів та інструкторів, з безпосередньою організаційною підтримкою процесів надання спортивних послуг, з підвищенням рівня виробничої дисципліни, відповідальності стосовно досяжної якості та рівня безпеки надання спортивних послуг, підвищення рівня гігієни та санітарії у приміщеннях спортивної організації. Окремо тут також можна говорити про

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

забезпечення культури надання спортивних послуг та націленість спортивних організацій на зростання рівня кваліфікації тренерів та інструкторів. Ще одним важливим організаційним фактором якості спортивних послуг є наявність у спортивної організації системи забезпечення якості та проведення сертифікації якості спортивних послуг;

– комплекс економічних чинників, які зумовлені рівнем витрат на надання спортивних послуг та забезпечення необхідного рівня якості спортивних послуг. Це політика ціноутворення, оптимальність роботи системи економічного стимулювання тренерів та інструкторів з точки зору розробки та надання високоякісних спортивних послуг. Також слід враховувати наукову та інтелектуальну складову, яку спортивна організація забезпечує для своїх спортивних послуг;

– комплекс соціально-психологічних факторів, пов'язаних зі створенням здорового клімату та нормальних умов для тренерів та інструкторів, з формуванням у тренерів та інструкторів духу відданості, гордості за свою роботу.

Зовнішні фактори якості спортивних послуг сприятимуть чи перешкоджатимуть формуванню якості даних послуг. До цих зовнішніх факторів доцільно відносити: обґрунтованість та розумність вимог ринку та споживачів до спортивних послуг, рівень конкуренції на ринку спортивних послуг; достатність та опрацьованість нормативних документів у сфері якості спортивних послуг; імідж соціальних послуг та здорового способу життя в інформаційному просторі; наявність та ефективність каналів пошуку споживачів спортивних послуг; вплив науково-технічного прогресу на зміст та процеси надання спортивних послуг; залежність ринку спортивних послуг від постачальників обладнання та тренажерів, іншої спортивної техніки; оптимальність складу та структури державних, місцевих органів влади та органів саморегулювання ринку спортивних послуг у країні.

Список використаних джерел

1. Дорофєєва, Т. І. (2022). Розвиток фізичної культури і спорту в умовах громад з використанням стандарту управління якістю фізкультурно-спортивних послуг. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, (3(148)), 40-45. URL : [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3\(148\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.3(148).10)

2. Цьось, А. (2023). Забезпечення відповідності фізкультурно-спортивних послуг стандартам якості в малих та середніх територіальних громадах на прикладі слобожанщини, дніпропетровської та запорізької областей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, (10(170)), 148-152. URL : [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.10\(170\).31](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.10(170).31)

Зозуля Каміла Романівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Пенська Ірина Олександрівна, к. е. н., доцент

ВІДМІННІ РИСИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Управління людськими ресурсами – це система стратегічних підходів, методів та практик, спрямованих на оптимальне використання трудового потенціалу в організації з метою досягнення стратегічних і операційних цілей. Це включає різноманітні аспекти, починаючи від процесів найму і відбору кадрів, їхнього навчання та розвитку, мотивації і стимулювання, і закінчуючи оцінкою продуктивності, управління конфліктами і формуванням корпоративної культури. Також важливою є розробка та реалізація політик, процедур і програм, спрямованих на створення умов для ефективного використання потенціалу співробітників і забезпечення їхнього професійного та особистісного зростання в межах стратегії та цілей організації. Управління персоналом грає ключову роль у формуванні конкурентоспроможності організації на ринку, укріпленні її позицій і підвищенні рівня задоволеності як внутрішніх, так і зовнішніх клієнтів.

Предметом науки управління персоналом є вивчення основних закономірностей та факторів, які впливають на поведінку людей та спільнот в умовах спільної праці. Завданням є розкриття цих закономірностей та їхнє застосування в досягненні цілей організації з урахуванням індивідуальних і групових інтересів персоналу. В ідеалі це означає створення організації, яка базується на принципах співробітництва, де ефективно поєднуються загальноорганізаційні, групові та індивідуальні цілі. Проте на практиці це складна задача, яку, можливо, не вдасться вирішити в жодній організації.

Сучасні підходи до управління персоналом у торговельних організаціях являють собою комплекс стратегій і методів, спрямованих на ефективне використання людських ресурсів в умовах динамічного ринку та високої конкуренції. Важливим аспектом цих підходів є гнучкість та адаптивність до мінливих умов, що дає змогу організаціям успішно адаптуватися до сезонних коливань попиту та інших викликів ринкового середовища. Крім того, сучасні методи управління персоналом приділяють велику увагу розвитку та мотивації співробітників, створенню сприятливої організаційної культури та забезпеченню високого рівня обслуговування клієнтів. Водночас впровадження технологічних інновацій та використання сучасних систем управління також відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності та конкурентоспроможності торговельних підприємств.

На рис. 1 визначено відмінні риси управління персоналом у торговельних організаціях.

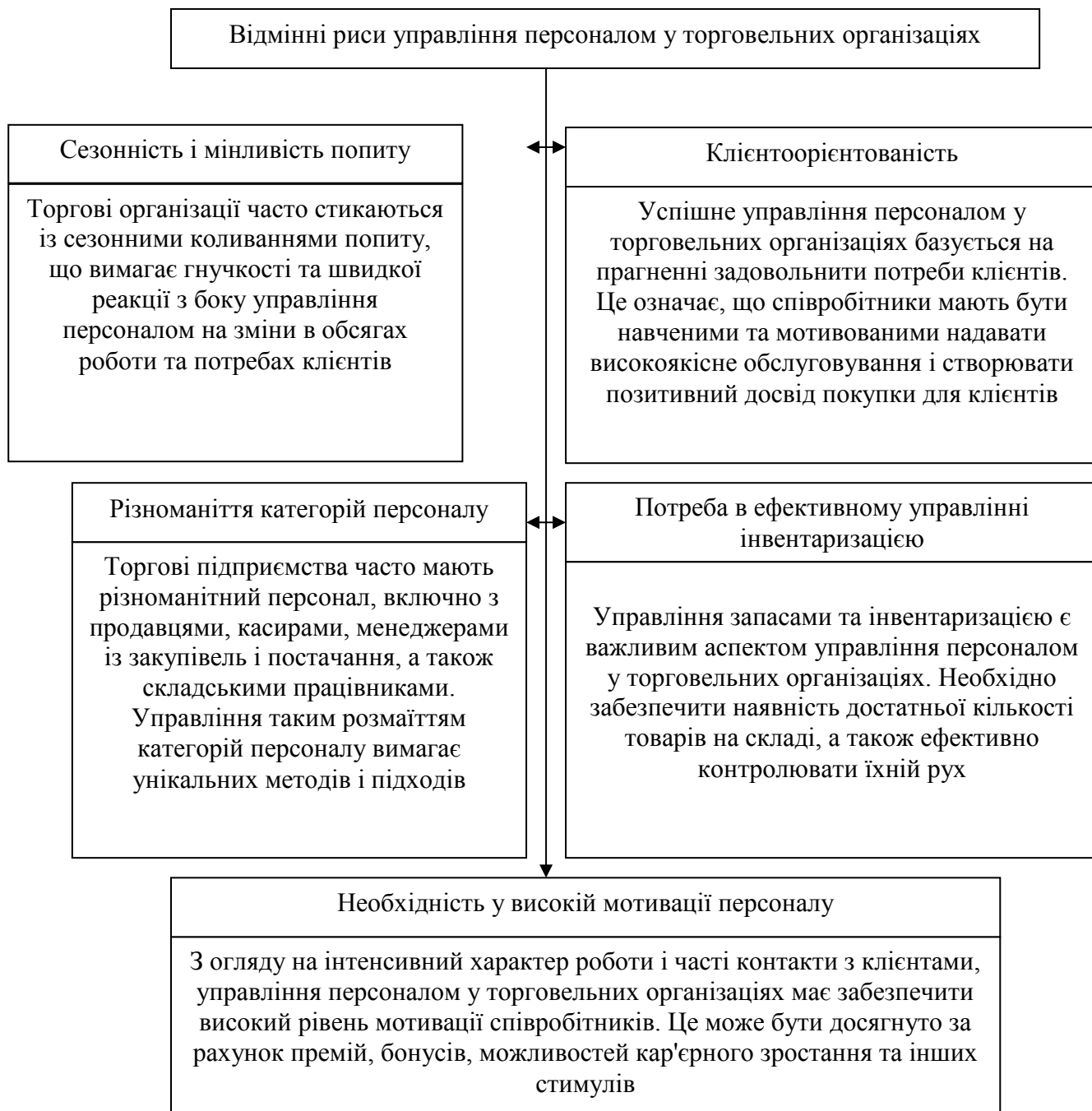

Рис. 1. Відмінні риси управління персоналом у торговельних організаціях

Основні парадигми кадрового управління можна поділити на три основні моделі:

1. Менеджер персоналу як опікун своїх працівників, що піклується про створення сприятливих умов праці та морально-психологічної атмосфери в організації. Ця модель, відома як патерналістська, витікає із соціально-реформістських ідей кінця ХІХ - початку ХХ століття і знаходить віддзеркалення у різних варіаціях доктрини людських відносин. Менеджер персоналу у цій моделі зазвичай має низький посадовий статус, функціонує як клерк із підготовкою у галузі промислової соціології або психології, допомагаючи

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

лінійним керівникам у веденні ефективної політики щодо найманих працівників.

2. Менеджер персоналу як фахівець у справах трудових договорів (контрактів), включаючи колективні угоди. У великих організаціях, де використовується масова низькокваліфікована праця, він відіграє подвійну роль: здійснює адміністративний контроль за умовами трудового договору та регулює трудові відносини у процесі переговорів з профспілками. Для виконання цих функцій, як правило, потрібна юридична підготовка, що дає менеджеріві персоналу високий статус в організації.

3. Менеджер персоналу як архітектор кадрового потенціалу організації, що відіграє ключову роль у розробці та впровадженні довготривалих стратегій корпорації. Його завдання - забезпечити організаційну та професійну узгодженість складових кадрового потенціалу корпорації. Цей менеджер входить до складу вищого керівництва і має підготовку в галузі управління людськими ресурсами.

Однією з важливих відмінностей останньої моделі від двох попередніх, які є традиційними, є її явний характер. Вона виявляється у тому, що менеджер персоналу виступає як архітектор кадрового потенціалу організації, роблячи акцент на розробці та впровадженні довгострокових стратегій корпорації. Це відрізняється від патерналістської моделі, де менеджер персоналу діє як опікун працівників, або моделі, де він виступає як фахівець з трудових договорів.

Для вітчизняних кадрових служб, які тільки починають використовувати технології кадрового менеджменту, різниця між традиційними методами управління персоналом і методологією управління людськими ресурсами може бути не зовсім очевидною. Тому для кращого розуміння переваг і недоліків цих двох напрямків кадрового менеджменту варто звернутися до аналізу зарубіжного досвіду.

Отже, на сьогодні ми спостерігаємо тенденцію переходу від традиційної системи управління персоналом до більш сучасної та стратегічно орієнтованої системи управління людськими ресурсами. Цей перехід зумовлений змінною природою бізнесу, зростаючою конкуренцією на ринку праці та потребою організацій адаптуватися до швидко змінюючихся умов.

Список використаних джерел

1. Ведерніков М.Д., Чернушкіна О. О., Мантур-Чубата О. С. Сучасні технології управління персоналом: компетенційний підхід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 19. Ч. 1. С. 39–43.

2. Гавриш О.А., Довгань Л.Є., Крейдич І.М., Семенченко Н.В. Технології управління персоналом: монографія. Київ : НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. 528 с.

3. Григор'єва О.В., Неділько Н.В. Зарубіжний та вітчизняний досвід управління персоналом підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 30, Ч. 1. С. 74–77.

4. Дерунець Я.В. Еволюція основних складових управління персоналом. *Ефективна економіка*. 2017. № URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

Климентова Марія Віталіївна

аспірант

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків

Науковий керівник: Кобелева Тетяна Олександрівна, д.е.н., професор

ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙ ЦІНИ

Функції ціни представляють собою способи втілення її справжньої суті як економічної категорії та зовнішнього виявлення її змісту. Ціна виступає як носій інформації та відіграє особливу роль в системі управління національною економікою, виходячи важливим інструментом для аналізу, прогнозування та планування всіх економічних показників у грошовому вираженні.

Схематично зобразимо основні функції ціни на рис. 1.

Рис. 1. Функції ціни

Джерело: узагальнено автором на основі [1-5]

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Головною та визначальною функцією ціни є планово-облікова і регулювальна. Планово-облікова функція поєднує планування й облік, оскільки ціна є одночасно плановою та обліковою категорією. Як планова категорія ціна завжди спрямована на майбутнє, часто без конкретного визначення часу. З іншого боку, облікова функція ціни орієнтована на минуле і сучасне, є важливою основою для формування планової ціни. Велика частина ціни визначається витратами на виробництво та реалізацію продукції.

Регулювальна функція цін полягає в узгодженні попиту та пропозиції на товари та послуги. Підвищення попиту через зміну цін сприяє формуванню сприятливої ринкової ситуації для росту виробництва і збільшення товарообігу. Навпаки, зниження попиту призводить до скорочення виробництва і обігу товарів. В ринкових умовах ця функція цін автоматично регулює суспільне виробництво, виключаючи товари, які не користуються попитом, і перерозподіляє ресурси на виробництво продукції, на яку попити зростає або залишається стабільним.

Розподільча функція забезпечує розподіл та перерозподіл за допомогою цін ВВП, національного та чистого доходу як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях. У ціні кожного товару закладені певні пропорції розподілу всіх складових ВВП.

Інформаційна функція цін має на меті повідомити господарські суб'єкти про рівень конкретних цін. У ринковій економіці інформаційна функція цін стає різнобічною та всеохопною, передаючи інформацію про всі конкретні ціни на продукцію та товари та їх зміни, особливо при зміні ринкових умов.

Соціальна функція цін відповідає інтересам соціуму. Виконуючи соціальну функцію, ціни обмежують необґрунтоване зростання і контролюються державою або суб'єктами господарювання на основі державних рішень. Ця функція стосується конкретних товарних груп (наприклад, медикаментів за списками МОЗ України) і окремих груп споживачів (хворих, інвалідів, дітей).

Стимулююча функція ціни проявляється в заохочувальному або стримуючому впливі цін на виробництво та споживання різних видів продукції. Ціни можуть сприяти розвитку раціональної структури виробництва, впровадженню досягнень науково-технічного прогресу, підвищенню якості продукції і збереженню матеріальних та трудових ресурсів.

Ціна відображає ефективність підприємницької діяльності, концентруючи увагу на матеріальних інтересах індивідуального та сукупного попиту та пропозиції, що виявляються, зіштовхуються та узгоджуються. Ринкова економіка, яка піддається об'єктивній саморегуляції, ціновий механізм відіграє ключову роль у формуванні та взаємодії ціни, як вільного сигналу, який координує дії ринкових суб'єктів при ухваленні остаточних рішень.

Функція ціни на науково-технічну продукцію визначає, як змінюється її ціна відповідно до змін у різних факторах. Основні функції ціни на науково-технічну продукцію включають:

– регулююча функція: ціна служить інструментом регулювання попиту та

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

пропозиції на ринку науково-технічної продукції. Зміни у ціні можуть впливати на рівень попиту і виробництва;

– інформаційна функція: ціна може надавати інформацію про якість та інноваційність продукції. Висока ціна може сигналізувати про високу якість та вартість досліджень;

– розподільча функція: ціна визначає розподіл ресурсів між виробниками та споживачами науково-технічної продукції. Вона впливає на доходи виробників і витрати споживачів;

– стимулююча функція: ціна може слугувати стимулом для виробників розвивати нові технології та покращувати якість продукції. Висока ціна може бути мотивацією для інновацій.

Загалом, функція ціни на науково-технічну продукцію є динамічною і залежить від контексту ринку, рівня конкуренції та інших факторів, що впливають на споживачів і виробників.

На формування ціни впливають фактори, які спричиняють її зміну та коливання. Серед них можна виділити: попит і пропозиція, грошовий обіг, монополізація ринку, нееластичність виробництва, рідкісність економічного блага, невідтворюваність товару, вплив часу, рівень національного багатства

Ціна окремого товару представляє собою грошовий вираз системи факторів формування ціни, основою якої є взаємодія корисності та витрат, що актуальні в конкретний час.

Список використаних джерел

1. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejoru/2023/No1/43.pdf>.

2. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелев В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. *Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.

3. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с

4. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства. Харків : Віровець А.П. : Апостроф, 2012.-703 с.

5. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки): зб. наук. пр.* Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.

Коваленко Володимир Вячеславович

магістрант МЕВ

Коншина Ганна Сергіївна

магістрант МЕВ

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків

Науковий керівник: Дюжев Віктор Геннадійович, д.е.н., професор

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Соціальне партнерство в міжнародному менеджменті є поняттям, яке описує співпрацю між різними соціальними групами і секторами (наприклад, урядом, роботодавцями та профспілками) з метою вирішення соціально-економічних питань і проблем. В рамках соціального партнерства представники цих груп обговорюють та узгоджують стратегії, політики та програми, спрямовані на забезпечення розвитку та покращення умов праці, соціального захисту, забезпечення прав людини та інші аспекти життя суспільства. В міжнародному менеджменті соціальне партнерство може виявлятися у формі спільних домовленостей, колективних угод, консультаційних процесів тощо. Це важливий елемент для забезпечення стабільності, розвитку та соціального благополуччя в країнах.

Важливість та актуальність дослідження особливостей соціального партнерства в сфері міжнародного менеджменту визначається зростанням міжнародної торгівлі та інвестицій створює потребу в співпраці між урядами, бізнесом та громадським сектором для досягнення глобальних цілей сталого розвитку [1, 2]. Підприємства все більше усвідомлюють свою роль у сприянні соціальному добробуту та вирішенні соціальних проблем, що стає невід'ємною частиною їх стратегій управління. Забезпечення справедливих умов праці, включаючи права працівників, безпеку та охорону здоров'я, стає важливим аспектом діяльності бізнесу в умовах глобальної конкуренції [3]. Споживачі все більше віддають перевагу продуктам та послугам компаній, які демонструють соціальну відповідальність та підтримують цінності, важливі для них. Уряди та міжнародні організації впроваджують політики та стандарти, спрямовані на підтримку соціального партнерства та вирішення глобальних проблем [4, 5]. Дослідження цих факторів вимагає розвинутої стратегії соціального партнерства в міжнародному менеджменті для забезпечення сталого розвитку та сприяння громадському добробуту.

Соціальне партнерство в сфері міжнародного менеджменту відображає співпрацю та взаємодію між різними суб'єктами, такими як уряди, міжнародні організації, приватні компанії та громадські організації, з метою досягнення спільних цілей, особливо у сферах соціального розвитку, охорони навколишнього середовища та сталого економічного зростання [2]. Соціальне партнерство в сфері міжнародної економіки відрізняється від партнерства на

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

національному рівні через свою масштабність, складність і багатонаціональність, складність та специфіку міжнародних відносин. Сфера міжнародної економіки охоплює країни з різними політичними, економічними, і культурними умовами. Соціальне партнерство на міжнародному рівні стикається з великими масштабами та складністю, оскільки воно охоплює багато країн і акторів [8, 9]. Особливості соціального партнерства в міжнародних економічних відносинах, на наш погляд, можуть бути зведені до наступних положень.

У міжнародній економіці соціальне партнерство може охоплювати велику кількість країн, компаній та неурядових організацій. Воно може включати угоди та ініціативи, спрямовані на вирішення глобальних проблем, таких як кліматичні зміни, торгівля, права людини та праці.

Соціальне партнерство в міжнародній економіці вимагає поєднання та злагодження інтересів різних учасників, таких як уряди, бізнес-структури та громадські організації. Це передбачає здатність учасників міжнародних бізнес-процесів до компромісів та спільних дій для досягнення спільних цілей.

Успішне соціальне партнерство вимагає відкритості та прозорості взаємодії між учасниками. Це означає відкрите обговорення цілей, стратегій та результатів спільних ініціатив. Різноманітність культурних та мовних контекстів може становити виклик для ефективного спілкування та розуміння між учасниками соціального партнерства. Партнерство має враховувати різноманітність поглядів та підходів різних учасників. Це може включати різні культурні, політичні та економічні контексти учасників.

Важливо, щоб рішення приймалися спільно та на основі консенсусу між усіма сторонами. Це сприяє підтримці та виконанню узгоджених стратегій. Кожен учасник соціального партнерства несе відповідальність за досягнення цілей та виконання узгоджених дій. Це вимагає взаємного довіри та відповідальності перед партнерами. Соціальне партнерство на міжнародному рівні спрямоване не лише на економічні аспекти, але й на соціальні та людські питання, такі як права людини, стандарти фахового спрямування, соціальний захист та інші аспекти. Соціальне партнерство в міжнародній економіці може бути спрямоване на розв'язання важливих глобальних проблем, таких як бідність, нерівність, екологічні проблеми та права людини.

З урахуванням швидких змін у міжнародному економічному середовищі важливо мати гнучкість та готовність до адаптації стратегій соціального партнерства. В умовах міжнародної економіки важливо забезпечити узгодження інтересів різних учасників, щоб досягти спільних цілей. Це може включати вироблення компромісів між різними сторонами з різними поглядами та підходами.

Соціальне партнерство сприяє створенню сприятливого середовища для співпраці та інновацій в міжнародній економіці. Соціальне партнерство в міжнародній економіці зазвичай спрямоване на боротьбу з глобальними викликами, такими як зміна клімату, бідність, міграція, ядерна безпека та інші.

Управління соціальним партнерством на міжнародному рівні може виявитися складним завданням через велику кількість учасників та

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

різноманітність їхніх інтересів. Ефективне координація та управління можуть вимагати розвинутих навичок міжкультурної комунікації та лідерства.

Розвиток міжнародних нормативних основ є важливим для успішного функціонування соціального партнерства в міжнародній економіці. Це може включати угоди, конвенції та рекомендації міжнародних організацій, таких як Міжнародна організація праці, Світова торгова організація та ООН. Зауважимо, що соціальне партнерство в міжнародній економіці часто підтримується та координується вказаними міжнародними організаціями [5].

Виявлені особливості показують, що соціальне партнерство в міжнародній економіці вимагає взаємодії та співпраці між різними суб'єктами з метою досягнення спільних цілей, забезпечуючи при цьому відкритість, взаємодію та взаємну підтримку між учасниками. Усі ці особливості вказують на складність та важливість соціального партнерства в міжнародній економіці, а також необхідність ефективного співробітництва та координації між різними зацікавленими сторонами для досягнення спільних цілей.

В якості висновку можемо констатувати, що соціальне партнерство в міжнародній економіці є важливим інструментом для досягнення збалансованого і стійкого розвитку, сприяючи спільним зусиллям різних учасників у вирішенні глобальних проблем та досягненні спільних цілей. Соціальне партнерство виявляється ключовим елементом успішного міжнародного менеджменту. Співпраця між різними суб'єктами, такими як уряди, бізнес, громадські організації та активісти, є необхідною для вирішення складних проблем та досягнення сталого розвитку. Соціальне партнерство сприяє створенню стійких та тривалих взаємовідносин між різними сторонами. Це допомагає уникнути конфліктів та сприяє розвитку довіри між учасниками.

Список використаних джерел

1. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. *Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.

2. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с

3. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства. Харків : Віровець А.П. : Апостроф, 2012. 703 с.

4. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки)*: зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.

5. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No1/43.pdf>.

Козачок Леонід Олександрович

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

м. Київ

Науковий керівник: Парій Людмила Віталіївна, к. е. н., доцент

ПОНЯТТЯ ПРО ДИДЖИТАЛІЗАЦІЮ ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ У ПІДПРИЄМСТВАХ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Сучасний світ стрімко змінюється під впливом цифрової трансформації, яка охоплює всю сферу життя, в тому числі й бізнес. Це створює як нові виклики, так і відкриває безліч можливостей для розвитку підприємництва. Ось кілька ключових викликів, з якими стикаються підприємці в епоху цифрової трансформації:

- Можливість адаптуватися до нових технологій.
- Зміна моделі ведення бізнесу.
- Зростання конкуренції.
- Кібербезпека.

Варто зазначити, що інформаційно-комунікаційні технології пронизують всі сфери економіки і змінюють соціально-економічні взаємовідносини між суб'єктами ринку праці, впливають на підвищення продуктивності праці, покращення якості життя [2].

Слово «диджиталізація» так непомітно, але доволі ґрунтовно увійшло у наш словниковий запас, що у 2019 році його навіть визнали словом року. Хоча щодо самого визначення поняття й досі точаться дискусії не лише у вітчизняному науковому полі, але й за кордоном. Диджиталізація – це унікальне явище сьогодення, зумовлене розвитком продуктивних сил, і одночасно як процес масштабних змін у відносинах між акторами (урядом, бізнесом і соціумом у представництві його індивідуумів), що охоплює всі сфери суспільної діяльності та відбувається під впливом інтеграції цифрових технологій, даних і мережі інтернет.

В умовах сучасних викликів, з якими стикається Україна, процеси диджиталізації залишаються ключовим фактором розвитку не лише економіки, але й телекомунікаційної галузі зокрема. Це зумовлює потребу комплексного та масштабного впровадження цифрових технологій у бізнес-процеси та систему управління підприємствами телекомунікаційної сфери.

У сучасному світі де технології розвиваються стрімко, телекомунікаційна галузь не стоїть на місці. Переважна більшість компаній телекомунікаційної сфери вже активно впроваджують у свою роботу різні цифрові інструменти та інноваційні рішення. Це стосується таких технологій як: використання дронів, GPS систем, робототехніку, Інтернетом речей (IoT), Big Data, штучний інтелект (AI) тощо. Впровадження цих технологій веде до значних змін у механізмах та технологіях управління, а також у ланцюгах комунікацій у телекомунікаційних підприємствах.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Тому можна визначити диджиталізацію процесом докорінної зміни механізмів управління підприємствами загалом та діяльності державних органів зокрема, що базується на впровадженні цифрових технологій у всі аспекти діяльності та призводить до прогресивного розвитку цифрових трансформацій в країні [1].

До основних векторів диджиталізації можна зарахувати подолання цифрового розриву шляхом розвитку інформаційно-комунікаційних інфраструктур, розвиток цифрових компетенцій, впровадження концепції цифрових робочих місць, цифровізація реального сектору економіки (розвиток Індустрії 4.0), реалізація проектів цифрових трансформацій, громадська безпека, освіта, сфера охорони здоров'я, туризм, електронна демократія, екологія та охорона навколишнього середовища, життєдіяльність міст (побудова smart-city), безготівкові розрахунки, гармонізація з європейськими та світовими науковими ініціативами, державне управління.

Україна в глобальній інноваційній гонці: виклики та шляхи до успіху на значних зусиллях. Україна все ще відстає від світових лідерів у сфері створення нових інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Це пов'язано з низькими факторами, серед яких:

Недостатнє інвестування в проекти нових знань: Рівень інвестицій в ІКТ-сектор в Україні значно нижчий, ніж у розвинених країнах. Це насправді до того, що українські розробники не мають достатніх ресурсів для реалізації своїх ідей.

Нестача кваліфікованих кадрів: в Україні відчувається гострий дефіцит фахівців з ІКТ. Це пов'язано з недостатнім рівнем освіти та підготовки кадрів, а також з «вимиванням мізків» - від'їздом талановитих фахівців за кордон.

Низька ефективність національної інноваційної системи: в Україні існує ряд проблем з інноваційною системою, таких як бюрократія, корупція, складний доступ до фінансування. Це робить процес розробки та впровадження нових ІКТ більш складним та витратним.

Зважаючи на вищевикладене, наступні напрямки досліджень мають статистичні переваги для розвитку телекомунікацій в Україні:

Побудова сучасної телекомунікаційної інфраструктури:

- Забезпечення доступу до швидкого Інтернету для всіх громадян.
- Впровадження нових технологій, таких як 5G.
- Підвищення кібербезпеки.
- Створення рівних умов доступу до Інтернету.
- Зниження цифрового розриву.
- Підвищення цифрової грамотності.
- Забезпечення доступності контенту українською мовою.

Розвиток електронних послуг

- Електронна медицина.
- Електронна освіта (онлайн-курси, електронні підручники, а також дистанційне навчання).

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

– Електронні державні послуги.

Інші вибірні напрямки:

– Розвиток електронного телебачення: це може включати в себе доступ до онлайн-трансляцій телеканалів, а також можливість перегляду програми на замовлення.

– Електронні фінанси: це може включити в себе онлайн-банкінг, мобільні платежі, а також електронну торгівлю.

– Електронна демократія: це може включати в себе онлайн-голосування, електронні петиції, а також онлайн-дискусії.

– Розвиток розумних міст: це може включити в себе впровадження системи розумної освіти, розумного транспорту, а також розумних будинків.

Впровадження цих досліджень та розробок дозволило Україні стати лідером у сфері телекомунікацій та інформаційних технологій. Це призведе до покращення життя людей, розвитку економіки та зміцнення демократії.

Список використаних джерел

1. Е-урядування – ключ до реформ в Україні. 2019. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/e-uryaduvannyaklyuch-do-reform-vukrayini> (дата звернення: 31.10.2023)

2. Кудлай В. Г. Сучасні тренди розвитку ринку праці в умовах цифровізації. Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовт. 2021 р. М-во освіти і науки України, Нац. авіац. ун-т, Ф-т економіки та бізнес-адміністрування ; [голов. ред. С. Смерічевський, чл. редкол. Н. Касьянова, О. Чумак, Т. Князева та ін.]. Київ : НАУ, 2021. Т. 1. С. 65–66.

Козир Денис Станіславович.

здобувач вищої освіти економічного факультету

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, м. Харків

Науковий керівник: Максимов Михайло Сергійович, старший викладач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА МАШИННОГО НАВЧАННЯ НА ПОВЕДІНКОВУ ЕКОНОМІКУ

З розвитком інтернет-сервісів кількість людей, поведінку яких можна прогнозувати і впливати на їх рішення, значно зросла, оскільки навіть середній Інтернет-магазин може мати більше 10,000 відвідувань на день. Це ставить перед наукою виклик адаптувати традиційні підходи до поведінкової аналітики та інтегрувати новітні методи для аналізу великих обсягів даних. Передові методи аналізу даних, як технології машинного навчання та штучного інтелекту, дозволяють не лише розуміти, але й передбачати дії користувачів, відкриваючи нові перспективи для розробки стратегій впливу на поведінку. Поведінкова економіка – це галузь економічної теорії, яка досліджує психологічні, когнітивні, емоційні та соціальні аспекти людської поведінки в економічних ситуаціях. Вона відрізняється від традиційної економіки тим, що враховує обмеження раціональності людей, які часто діють під впливом емоцій та культурних факторів. Ця галузь допомагає краще розуміти та передбачати реальні економічні вибори, виходячи за межі моделі «раціонального споживача».

Мета дослідження полягає у вивченні впливу штучного інтелекту та машинного навчання на поведінкову економіку та маркетинг. Воно спрямоване на покращення розуміння поведінкових закономірностей, які традиційна економіка може ігнорувати, та на розширення їх застосування у різних сферах. Машинне навчання є підгалуззю штучного інтелекту, що базується на розробці алгоритмів, здатних навчатися з даних [4, с. 3]. Ця технологія дозволяє системам покращувати свої алгоритми без прямого програмування, використовуючи статистичні методи для виявлення закономірностей в даних та їхнього застосування для передбачення або класифікації [1, с. 153]. Використання машинного навчання в поведінковій економіці надає можливість краще розуміти та передбачати поведінку споживачів, аналізуючи їхні реакції на різні стимули. Штучний інтелект (ШІ) — це ширший напрямок у сфері комп'ютерних наук, спрямований на створення інтелектуальних машин, що можуть виконувати завдання, виконання яких традиційно здавалися можливим лише людиною. ШІ включає в себе машинне навчання, обробку природної мови, комп'ютерний зір і робототехніку [4, с. 3-4]. Застосування ШІ у поведінковій економіці дозволяє аналізувати великі обсяги даних та впливати на рішення споживачів, роблячи економічні теорії більш практичними у сучасних умовах. В різних галузях, таких як цифровий маркетинг, охорона здоров'я і фінансові послуги, ШІ допомагає прогнозувати рішення споживачів та оптимізувати пропозиції продуктів чи

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

послуг, адаптовані під конкретні потреби та бажання клієнтів [5, с. 306]. Застосування штучного інтелекту в стратегіях поведінкового маркетингу відкриває нові можливості для персоналізації взаємодії з споживачами, покращуючи утримання користувачів та конверсію лідів за допомогою інтуїтивних чат-ботів, інтелектуального емейл-маркетингу та інших цифрових сервісів [3, с. 119]. Штучний інтелект дозволяє адаптувати продукти до індивідуальних потреб споживачів, підвищуючи ефективність маркетингових кампаній. Аналітика на базі ШІ дозволяє компаніям виявляти неочевидні зв'язки в поведінці споживачів, що сприяє створенню цілеспрямованих пропозицій. Поведінковий маркетинг – це стратегія, яка використовує дані про поведінку користувачів для створення більш персоналізованих та ефективних маркетингових кампаній. Один з найпоширеніших прикладів поведінкового маркетингу – це рекомендаційні системи, які пропонують товари на основі попередніх покупок або переглядів в Інтернеті. Наприклад, якщо ви додали товар у кошик на сайті інтернет-магазину, вам можуть запропонувати інші товари, які часто купують разом з обраним. Це допомагає збільшити продажі за рахунок крос-селінгу або ап-селінгу та забезпечує кращий досвід користувача, оскільки пропозиції стають більш адаптивними та орієнтованими на кожного клієнта.

Важливим аспектом поведінкового маркетингу є використання рекомендаційних систем, що засновані на ШІ. Існує два основні типи рекомендаційних систем: на основі співпраці користувачів (user-based collaborative filtering) та на основі вмісту (content-based) [2]. Перший тип використовує оцінки інших користувачів зі схожими смаками для рекомендацій, тоді як другий аналізує описи товарів та інтереси користувачів. Такі системи дозволяють компаніям як Spotify виявляти приховані зв'язки та тенденції. Дослідження показало, що системи рекомендацій на основі співпраці користувачів краще працюють для споживачів з високим рівнем знань про продукт, надаючи їм більш різноманітні та відповідні рекомендації [2, с. 7]. Навпаки, новим клієнтам, які мають менший досвід, можуть бути корисніші рекомендації на основі вмісту, оскільки вони відповідають їхнім поточним інтересам [2, с. 7]. Це дозволяє налаштовувати рекомендаційні системи відповідно до рівня знань та досвіду своїх користувачів. Дослідження існуючої літератури та аналіз можливостей практичного застосування штучного інтелекту та машинного навчання підкреслюють їх значний вплив на розвиток поведінкової економіки та маркетингу. Ці технології дозволяють глибше аналізувати великі обсяги даних, оптимізувати маркетингові стратегії і покращувати клієнтський досвід через персоналізовані рекомендації на основі аналізу попередніх покупок та переваг споживачів. Застосування поведінкових теорій в цифровому просторі відкриває нові можливості для бізнесу. Подальші перспективи можуть включати дослідження етичних аспектів застосування ШІ, розширення методологічних підходів до аналізу великих даних та інтеграцію з інноваційними технологіями, таких як блокчейн та Інтернет речей, для підвищення прозорості та безпеки даних.

Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)

Список використаних джерел

1. Broby D. The use of predictive analytics in finance. *The Journal of Finance and Data Science*. 2022. Vol. 8. P. 145–161. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jfds.2022.05.003>.
2. Chinchachokchai S., Thontirawong P., Chinchachokchai P. A tale of two recommender systems: The moderating role of consumer expertise on artificial intelligence based product recommendations. *Journal of Retailing and Consumer Services*. 2021. Vol. 61. P. 102528. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021.102528>.
3. Haleem A., Javaid M., Qadri M. A., Singh R. P., Suman R. Artificial intelligence (AI) applications for marketing: A literature-based study. *International Journal of Intelligent Networks*. 2022. Vol 3. P. 119–132. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijin.2022.08.005>.
4. Храпач В. Різновиди штучного інтелекту та можливості і проблеми його використання при стратегічному плануванні в економіці. *Економіка Та Суспільство*. 2023. Т. 54. (дата звернення: 15.04.2024). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-8>.
5. Храпкіна В., Трушкіна Н. Застосування штучного інтелекту у цифровому маркетингу. *Поведінкова економіка: від теорії до практики : між-дисциплінарний навчальний посібник / за наук. ред.: Татомир І. Л., Квасній Л. Г.; Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського ПрАТ ВНЗ «МАУП»*. Трускавець: Посвіт, 2022. Тема 7, параграф 7.1. С. 300-311.

Конюк Валерій Русланович

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

ХНУ імені В.Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Бабич Світлана Миколаївна, к.е.н., доцент

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Підвищення ефективності діяльності є одним із головних завдань системи управління будь-якого підприємства. В умовах трансформаційної економіки виконання завдань з підвищення ефективності господарювання ускладнюються через вплив безлічі зовнішніх та внутрішніх чинників, що сприяють зростанню витрат та скороченню вартості підприємства. Управління ефективністю діяльності підприємства у стратегічному аспекті доцільно узагальнити та представити системою, яка пов'язує в єдине ціле цілі, ресурси і процеси, що проходять на даному підприємстві у вигляді послідовності певних етапів, які дають змогу достовірно визначити рівень ефективності та підвищувати його [1].

Оцінка ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства формується відповідно класифікації її видів за такими ознаками: за метою і методами визначення (абсолютна та порівняльна), за наслідками отриманих результатів (економічна, соціальна та соціально-економічна), за рівнем об'єкта господарювання (економіки в цілому, галузі, об'єднання підприємств, підприємства, структурного підрозділу підприємства, виробництва окремих видів продукції), залежно від характеру здійснюваних витрат (застосовуваних ресурсів та спожитих ресурсів), за видами господарської діяльності (виробничої, торговельної, банківської, страхової та інших видів діяльності), за ступенем збільшення ефекту (первісна, мультиплікаційна та синергічна), за місцем одержання ефекту (локальна і загальногосподарська), за об'єктами визначення (діючого виробництва, капітальних вкладень для будівництва, реконструкції, технічного переоснащення, науки і техніки, зовнішньоекономічних зв'язків та охорони довкілля), за умовами оцінювання (реальна, розрахункова та умовна), за типом процесу (ефективність виробничих процесів, управління, інвестиційної, інноваційної, маркетингової чи фінансової діяльності), залежно від матеріально-технічного наповнення (ефективність використання основних засобів і оборотних засобів, нематеріальних активів, трудових ресурсів) [3].

В системі існуючих методів оцінювання управління ефективністю підприємства можемо виділити 2 концепції (рис. 1):

- концепція вартісної оцінки;
- концепція оцінки конкурентоспроможності потенціалу підприємства.

Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)

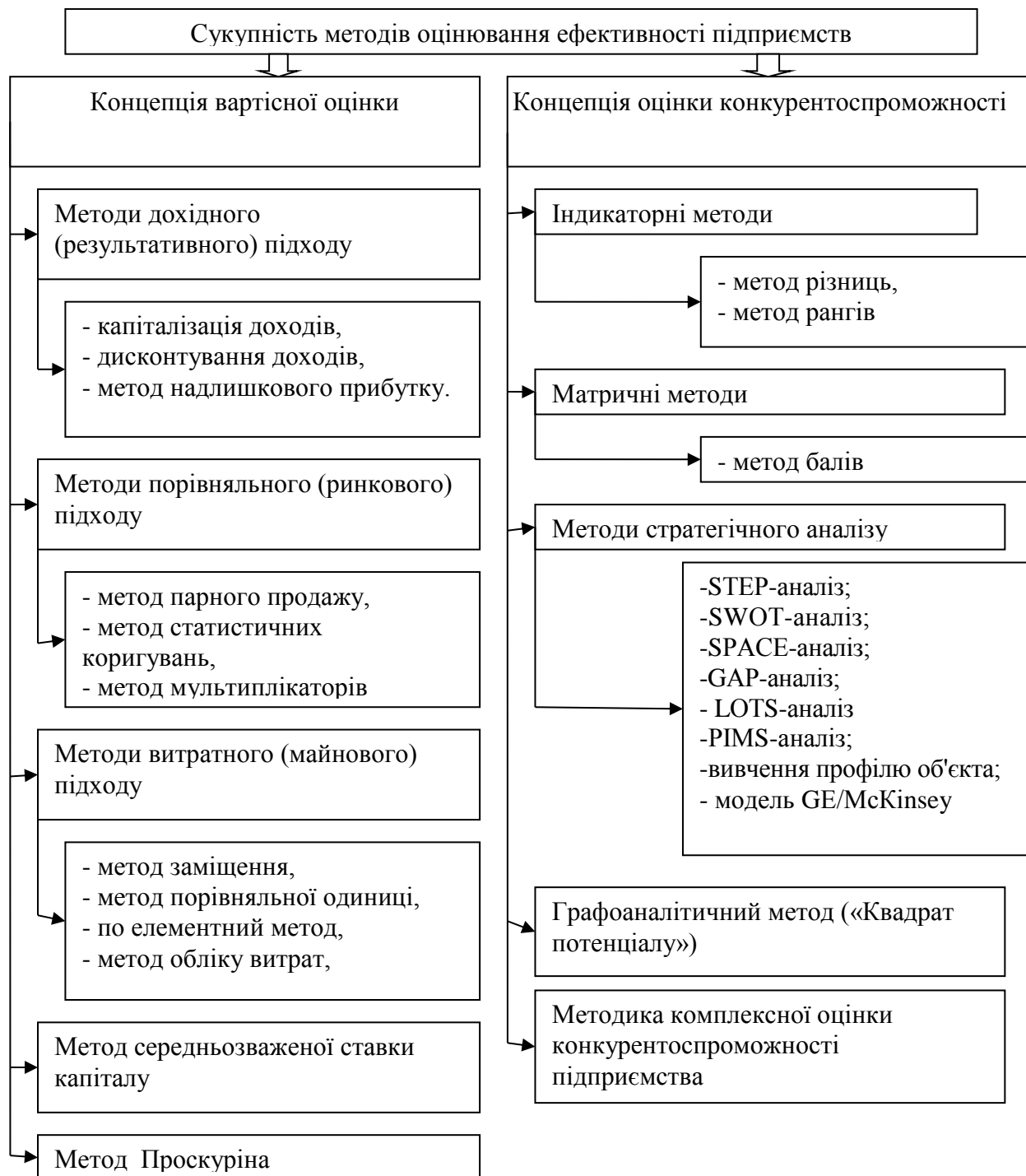

Рис. 1. Класифікація методів оцінювання ефективності підприємства

Оцінювання ефективності діяльності підприємства полягає в інтегральному відображенні поточних і майбутніх результатів використання ресурсів підприємства, його здібності трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних їй персоналу здібностей в економічні блага і таким чином задовольняти власні потреби і суспільні інтереси та досягати поставлені цілі. Головною складністю оцінювання управління ефективністю підприємства є потреба у дослідженнях та оцінці всіх елементів у взаємозв'язку та динаміці.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Оптимальний і збалансований рівень елементів і складових виробничої системи підприємства визначається основними засадами формування та управління виробничим потенціалом. [2]

На основі оцінювання та аналізу визначають основні шляхи формування системи стратегічного управління ефективності господарської діяльності компанії: підвищення результативності управлінських рішень стосовно технологічних та бізнес-процесів; впровадження інновацій, тобто прискорення трансформацій нових ідей та концепцій в успішні продукти/послуги, які б задовольняли потребам споживачів; мотивування персоналу до ефективного функціонування підприємства; з моніторингу поведінки споживачів, контрагентів, постачальників, які здійснюють значний вплив на ефективність функціонування компанії; що до вдосконалення технічної бази, від якої залежать технічне обслуговування та здатність компанії до підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Гречко А. В., Гречухін А. С. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2016/44.pdf.
2. Матвієнкова О.В. Аналіз сучасних аналітичних методів управління діяльністю підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. № 9. С. 415–420.
3. Мірошник О. Ю., Шубіна С. В. , Пічугіна Т. С.: Чернівець. Фінансовий аналіз у схемах і таблицях / уклад.: нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 326 с.

Кузнєцова Луїза Олегівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

м. Вінниця

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасний світ активно формує нові цінності, зокрема екологічні, етнокультурні та цінності людського розвитку, до яких активно долучаються компанії та держави. Соціальний вимір у розвитку територій, регіонів, громад, підприємств та населення стає пріоритетним. З огляду на зазначені тенденції, стратегічні орієнтири розвитку національної економіки наразі зміщуються в сторону фінансової підтримки соціальних інновацій, які можуть стати ефективним засобом досягнення стратегічних цілей української економіки та суспільства.

Проблема впровадження соціальних інновацій в діяльність сучасних соціальних служб широко досліджена сучасними науковцями, серед яких Красноручський О. О., Гринь Є. Л., Власенко Т. А. та інші.

Метою роботи є дослідження сучасних соціальних інновацій в Україні.

Сьогодні Україна потребує докорінної зміни концепції, підходу та орієнтирів стратегічного інноваційного розвитку: рівня інноваційності національної економіки, як це представлено в Національній стратегії розвитку інноваційної діяльності в Україні на період до 2030 року та Проекті Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року, Реалізація завдань щодо підвищення якості життя населення та побудови соціально-орієнтованої держави вимагає зміни довгострокових цілей і завдань, коригування пріоритетів економічного і соціального розвитку та підходу до вибору інструментів управління соціально-економічними процесами.

Якість життя є складним комплексом показників, що характеризують умови для життєдіяльності людини та включає в себе кілька факторів, пов'язаних з екологічним оточенням, соціальним благополуччям, політичним кліматом і психологічним комфортом, а також рівнем життя. Для вимірювання якості життя статистичних даних, навіть дуже детальних і достовірних, недостатньо.

Поряд з програмами підтримки соціальних інновацій, останнім часом все більшої суспільної актуальності набувають програми розвитку соціального підприємництва (бізнесу), до реалізації яких, окрім державних установ, бізнес-організацій та фінансових фондів, долучаються також навчальні заклади. Університети зараз розробляють нові стилі та методи навчання і підготовки фахівців у сфері соціального підприємництва та соціальних інновацій. Наприклад, Гарвардський університет отримав 10 мільйонів доларів США від Фонду К.Б. Рейнольдса на фінансування стипендіальної програми з соціального підприємництва для студентської спільноти [4].

Сьогодні в Україні існує традиційний підхід до інноваційного розвитку, коли основним джерелом фінансування інновацій є матеріальні активи (обладнання, технології та матеріали) [3]. Важливим напрямом сучасного розвитку інноваційної діяльності в Україні є збільшення кількості та підвищення якості матеріальних ресурсів і продукції. Сьогодні вітчизняні інвестори мало уваги приділяють таким напрямом інноваційної діяльності, як розвиток інтелектуального капіталу, зростання та придбання нових знань, інвестиції в програми соціального розвитку, інвестиції в охорону навколишнього середовища та програми, що створюють рівні можливості розвитку для різних верств населення.

У сучасній Україні людський капітал має бути основним об'єктом розробки та впровадження інновацій, стратегічним ресурсом, який створює великий потенціал для економічного зростання, підвищує конкурентоспроможність національної економіки та покращує якість життя населення.

Сучасний етап соціально-економічного розвитку характеризується низкою проблем, що накопичилися в соціальній сфері. Вони проявляються у погіршенні фізичного здоров'я громадян, скороченні тривалості життя, зростанні злочинності, збільшенні розриву в доходах між різними групами населення та погіршенні соціального захисту. Якість соціальних послуг не завжди відповідає потребам населення. Саме тому соціальні інновації потрібні як механізм, що допоможе українському суспільству знайти поступовий та ефективний шлях розвитку [5].

Ідея соціальних інновацій сьогодні є важливою політичною ініціативою в розвинених країнах, але тільки починає поширюватися в Україні реалізуючись через державно-приватне партнерство, корпоративну соціальну відповідальність та соціальне підприємництво. Інноваційна соціальна робота має ґрунтуватися на наданні проактивних послуг, які створюють свідомий попит на інноваційні послуги. Основною метою інновацій у соціальній сфері є вирішення соціальних проблем сучасного суспільства.

Таким чином, у нестабільному економічному середовищі України соціальні інновації можуть стати основним джерелом подолання системної кризи зважаючи на те, що соціальні інновації відіграють фундаментальну роль у вирішенні глобальних проблем, але брак фінансування стримує дані можливості. Модернізація соціального сектору, в тому числі системи закладів, що входять до його складу, повинна природно слідувати за модернізацією української економіки в цілому, і в той же час загальний стан України, тобто той факт, що значна частина населення України живе в умовах бідності, а загальна демографічна та екологічна ситуація в країні погіршується, повинен бути врахований. Соціальні інновації можуть бути як державними і цілеспрямовано впроваджуватися в суспільство, так і внутрішніми, спонтанними змінами, що відбуваються в процесі соціальної самоорганізації.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Список використаних джерел

1. Соціальні інновації як стратегічний напрям розвитку інноваційної діяльності в Україні та фінансовий механізм їх реалізації URL: <https://www.sopact.com/perspectives/social-innovation-programs-evaluation> (дата звернення: 15.04.2024).
2. Наукова та інноваційна діяльність країни. Статистичний збірник. Київ: Держ. Служба статистики України, 2019. 106 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/zb_nauka_2018.pdf (дата звернення: 15.04.2024).
4. Красноручький О. О., Гринь Є. Л., Власенко Т. А. Науково-теоретичне обґрунтування сутності стратегічних змін на підприємстві. *Економічний вісник Університету*. 2018. Вип. 38. С. 53-63.
5. Social innovation: what it is, why it matters and how it can be accelerated. URL: http://eureka.sbs.ox.ac.uk/761/1/Social_Innovation.pdf.

Курінний Данило Олексійович

магістрант МЕВ

Пересада Альона Дмитрівна

магістрант МЕВ

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Науковий керівник: Перерва Петро Григорович, д.е.н., професор

МІЖНАРОДНІ ІНВЕСТИЦІЇ НА ОСНОВІ ВЕНЧУРНОГО КАПІТАЛУ

У сучасному світі інновації стають ключовим фактором конкурентоспроможності для країн та підприємств [1, 2]. Венчурний капітал є важливим джерелом фінансування для інноваційних проєктів та стартапів. Міжнародні інвестиції венчурного капіталу відіграють ключову роль у глобалізованій економіці [3, 4]. Вони допомагають залучати капітал та технології з усього світу для розвитку інноваційних проєктів. Деякі країни активно розвивають екосистеми венчурного капіталу для підтримки інноваційного підприємництва. Дослідження цієї теми допомагає розуміти ефективність таких заходів та розробляти стратегії для підвищення їх ефективності [5]. Швидкі темпи технологічного розвитку створюють нові можливості для інновацій та венчурного капіталу. Дослідження венчурних інвестицій допомагає виявляти перспективні напрямки розвитку та ідентифікувати перешкоди на шляху досягнення успіху. Венчурний капітал часто залучається через міжнародні партнерства та інвестиційні фонди [2]. Дослідження цієї теми допомагає розуміти процеси міжнародної співпраці та розвивати стратегії для приваблення зарубіжних інвесторів [4]. Отже, тема дослідження є актуальною у зв'язку з постійною потребою у стимулюванні інновацій та розвитку у глобальному масштабі.

Венчурний капітал представляє собою форму приватного капіталу, яка зазвичай надається інвесторами (венчурними капіталістами) стартапам або молодим компаніям з високим потенціалом зростання і прибутковості [5]. Венчурні капіталісти інвестують в підприємства на ранніх стадіях їхнього розвитку, коли їм потрібні фінансові ресурси для розробки продукту чи послуги, введення їх на ринок і розвитку бізнесу, з метою отримання високого доходу у майбутньому.

Міжнародні інвестиції у венчурний капітал стають дедалі більш поширеними через глобалізацію економіки та швидкий розвиток технологій. Інвестори в пошуках найбільш перспективних стартапів не обмежуються географічними межами. Вони шукають компанії з інноваційними ідеями та потенціалом для глобального росту. Інвестиції венчурного капіталу є досить ризикованими через те, що більшість стартапів не досягають успіху [3]. Однак, якщо інвестований стартап стає успішним, потенційні прибутки можуть бути значними. Міжнародні інвестиції дозволяють інвесторам розширювати свій портфель стартапів і розподіляти ризики, вкладаючись у різні країни та ринки.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Венчурний капітал є однією з форм міжнародних інвестицій і відіграє важливу роль у розвитку інноваційного бізнесу та стартапів. Для кращого розуміння того, що таке венчурний капітал як міжнародна інвестиція, розглянемо деякі ключові аспекти. Міжнародний характер венчурного капіталу полягає в тому, що венчурні фонди можуть інвестувати у компанії, які базуються в будь-якій країні. Зазвичай це відбувається через спеціалізовані венчурні фонди, які мають міжнародний охоплення та здатність працювати з компаніями у різних країнах. Міжнародні інвестиції у венчурний капітал сприяють обміну технологіями, знаннями та кращими практиками між країнами, що сприяє загальному розвитку технологічного ландшафту [2].

Інвестиції венчурного капіталу можуть бути спрямовані на різноманітні сектори, такі як технології, біотехнології, інтернет-послуги, медіа, а також інші інноваційні галузі. Ці інвестиції можуть допомогти молодим компаніям пройти через ранні стадії розвитку, включаючи дослідження і розробку, створення продукту, ринкову стратегію та встановлення бізнес-процесів.

Однією з особливостей міжнародних інвестицій венчурного капіталу є те, що вони можуть сприяти обміну знаннями, технологіями та культурними підходами між різними країнами, що сприяє створенню глобальних інноваційних екосистем. Однак також існують виклики, такі як ризики валютних коливань, різниця в законодавстві та регулятивному середовищі між країнами, які можуть вплинути на успішність таких інвестицій.

Венчурний капітал є формою прямих інвестицій в компанії з високим потенціалом зростання, які зазвичай перебувають на етапі розвитку або початковому етапі. Це ризикований капітал, оскільки інвестори вкладають гроші в бізнеси з неявним результатом, але з великим потенціалом прибутку. Міжнародні інвестиції включають вкладення капіталу з однієї країни в активи чи проекти в іншій країні. Це може бути фінансування підприємств, інфраструктури, технологій та інших видів бізнесу за межами держави інвестора. Венчурний капітал стає все більш глобальним явищем, де інвестори з різних країн вкладають кошти в стартапи та компанії з різних куточків світу. Це дозволяє стартапам отримувати фінансування з кращими умовами та доступом до міжнародних ринків.

Для країн, що розвиваються, інвестиції венчурного капіталу можуть стати джерелом не лише фінансування, а й експертної підтримки та доступу до міжнародних мереж інвесторів і підприємців. Створення спільних інвестиційних фондів, партнерство між міжнародними інвесторами та стартапами з різних країн сприяє обміну знаннями та ресурсами, що збагачує екосистему стартапів.

Таким чином, венчурний капітал як міжнародна інвестиція є важливим фактором у глобалізації економіки та розвитку інновацій, забезпечуючи ресурси та підтримку для молодих компаній з усього світу. Міжнародні інвестиції у венчурний капітал грають важливу роль у сприянні інноваціям та розвитку глобальної економіки. Цей вид інвестування дозволяє сприяти розвитку перспективних стартапів та технологій, сприяючи взаємному обміну знаннями

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

та розвитку нових ринків. Однак він також вимагає уваги до ризиків, пов'язаних зі складністю міжнародних взаємодій і різноманітністю умов.

Результати дослідження показують стійке зростання обсягів інвестування венчурного капіталу на міжнародному рівні. Це свідчить про зростаючий інтерес до інноваційних проектів та стартапів у різних країнах. Міжнародні інвестиції венчурного капіталу мають значний вплив на економічний розвиток країн. Вони сприяють створенню нових робочих місць, розвитку інноваційних технологій та зростанню конкурентоспроможності. Успішність міжнародних інвестицій венчурного капіталу залежить від декількох факторів, включаючи якість проектів, ефективність управління та регуляторні умови. Водночас, існують певні ризики, такі як невдачі проектів або негативний вплив змін у політичному або економічному середовищі. Для максимізації вигод від міжнародних інвестицій венчурного капіталу необхідно створити сприятливе середовище для розвитку стартапів та інноваційних проектів. Це включає в себе підтримку з боку уряду, розвиток інфраструктури та створення регуляторної бази, що сприяє розвитку венчурного бізнесу.

Тема проведеного дослідження, на наш погляд, є надзвичайно актуальною у контексті пошуку ефективних інструментів фінансування та підтримки інноваційного підприємництва в міжнародному середовищі, що має стратегічне значення для стабільного та стійкого розвитку як глобальної економіки так і вітчизняних промислових підприємств.

Список використаних джерел

1. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No1/43.pdf>.

2. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. *Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.

3. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с

4. Товажнянський В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства. Харків : Віровець А.П. : Апостроф, 2012. 703 с.

5. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки)*: зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.

Куца Оксана Олександрівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

м. Вінниця

Науковий керівник: Стратійчук Вікторія Миколаївна, д-р філос. з екон., доцент

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Сучасна соціальна сфера України потребує постійної модернізації, оскільки змінювана реальність зумовлює виникнення нових завдань та викликів. Удосконалення сучасної соціальної сфери повинна відбуватися в контексті загальної модернізації економіки країни, з урахуванням соціальної спрямованості економічної політики. Врахування соціальних проблем, таких як бідність, демографічна та екологічна ситуація, є важливим аспектом у впровадженні інновацій у соціальну сферу.

Проблема дослідження ролі соціальних інновацій досить широко висвітлені в наукових працях сучасних вчених з огляду на інтенсивні темпи інноваційного розвитку країни в цілому, серед яких Болотна О.В., Костюк М.К., Рогуля О. Ю., Харун О.А. та інші.

Метою роботи є визначення ролі соціальних інновацій у підвищенні якості життя населення в Україні.

Соціальні інновації можуть включати програми соціальної підтримки для вразливих груп населення, розвиток нових підходів до освіти та підвищення доступності медичних послуг через технології, а також ініціативи з підтримки малого підприємництва та створення сприятливого середовища для розвитку місцевих громад.

Важливим напрямом впровадження соціальних інновацій, що сприятимуть підвищенню якості життя населення є створення програм підтримки для молоді, спрямованих на їх професійне та особистісне зростання, а також ініціативи з підвищення свідомості про важливість збереження довкілля та раціонального використання ресурсів. Наразі важливо розвивати механізми соціальної взаємодії та співпраці між громадянами, владою та бізнесом для спільного розв'язання соціальних проблем [3].

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку українського суспільства спостерігається значна кількість проблем у соціальній сфері, які виявляються у погіршенні стану фізичного здоров'я громадян, скороченні тривалості життя, зростанні рівня злочинності, збільшенні розриву між доходами різних соціальних груп, погіршенні рівня соціального захисту та інших аспектів. Якість надання соціальних послуг часто не відповідає потребам населення, тому виникає потреба в соціальних інноваціях як засобі, що сприятиме Україні поступово знаходити ефективний шлях розвитку.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Інновації представляють собою впровадження вперше створених моделей або елементів у різні сфери діяльності. У розвиненому суспільстві різноманітні новації виникають постійно, проте не всі вони проймають громадський «фільтр» відбору. Інноваціями стають лише ті нові рішення, які отримують «суспільне схвалення», визнання, інтегруються у загальний культурний контекст та з часом стають його органічними складовими.

Україна впроваджує різноманітні соціальні інновації для підвищення якості життя населення, зокрема:

- програми підтримки малозабезпечених та вразливих верств населення, такі як соціальні допомоги, субсидії на оплату житлово- комунальних послуг, безкоштовні медичні послуги для деяких категорій громадян тощо;
- розвиток соціального підприємництва та сприяння соціальним ініціативам, що спрямовані на розв'язання конкретних соціальних проблем у громадах;
- зміцнення системи освіти та охорони здоров'я, включаючи модернізацію інфраструктури, впровадження нових технологій та підвищення якості надання послуг;
- програми зайнятості та підтримки малих та середніх підприємств, спрямовані на створення нових робочих місць та підвищення доходів населення;
- заходи з розвитку доступності до культурних та розважальних заходів для всіх верств населення, включаючи підтримку мистецьких та культурних ініціатив [2].

Концепція соціальних інновацій на сьогоднішній день займає важливе місце в політиці розвинених країн, тоді як в Україні вона тільки починає набирати популярності та асоціюється з такими ідеями, як державно-приватне партнерство, корпоративна соціальна відповідальність і соціальне підприємництво.

Інноваційна соціальна робота має ґрунтуватися на пропозиції інноваційних послуг, що викликає усвідомлений попит на них. Головною метою інноваційної діяльності у соціальній сфері має бути вирішення соціальних проблем сучасного суспільства. Якщо запропонована нова ідея дозволяє хоча б трохи знизити гостроту соціальної проблеми, то для неї повинна бути забезпечена підтримка державних органів управління. Ці інновації є критичними, оскільки вони покращують якість життя населення.

В умовах економічної нестабільності в Україні саме соціальні інновації можуть стати ключовим джерелом подолання соціальної кризи, що свідчить про важливу роль соціальних інновацій у розв'язанні глобальних проблем, проте недостатнє фінансування обмежує їхні можливості.

Варто відзначити, що для поліпшення якості життя українського населення та підтримки концепції сталого розвитку необхідно, щоб соціальні інновації стали пріоритетом у сучасному розвитку України. На жаль, наразі в Україні відсутні необхідні умови для розвитку та впровадження соціальних підприємств на рівні законодавства, але досвід практичної діяльності свідчить про позитивну динаміку, що знову підтверджує важливість підтримки розвитку соціальних інновацій.

Соціальні інновації представляють собою новаторські рішення, спрямовані на вирішення протиріч у соціальній сфері. Вони можуть бути ініційовані державою та цілеспрямовано впроваджуватися в суспільство, або ж виникати як внутрішні спонтанні зміни у процесі соціальної самоорганізації [1].

Отже, на сучасному етапі розвитку України соціальна сфера потребує впровадження інновацій, оскільки постійно змінювана реальність постійно ставить нові вимоги до її послуг. Модернізація соціальної сфери, включаючи її складові системи, має природньо відбуватися в контексті модернізації всієї української економіки. При цьому необхідно враховувати соціальну спрямованість економічної політики, оскільки загальний стан країни, включаючи бідність значної частини населення, а також погіршення демографічної та екологічної ситуації, вимагає належної уваги.

Список використаних джерел

1. Болотна О.В., Костюк М.К. Соціальні інновації як інструмент підвищення якості життя населення України. *Економіка і суспільство*. 2017. №10. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/88.pdf
2. Харун О.А. Соціальні інновації як чинник підвищення розвитку трудового потенціалу підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. №3(65). С. 12-18.
3. Рогуля О. Ю. Соціальні інновації як основа розвитку підприємства. URL: <http://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/12925/1/176-178.pdf>.

Мацука Вікторія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та фінансів
Маріупольський державний університет
м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ

У сучасному світі наука і технології швидко розвиваються, бізнес-середовище постійно змінюється, і робота та управління компаніями також зазнають великих змін. З'являються нові методи менеджменту, а старі застарівають. Розглянемо деякі з найпопулярніших інноваційних векторів розвитку сучасного менеджменту та їх вплив на бізнес-діяльність.

1. Гнучкість і адаптивність.

Одним з найбільш актуальних векторів розвитку сучасного менеджменту є перехід від жорстких ієрархічних структур до більш гнучких і адаптивних організацій. Компанії все частіше використовують нові технології, такі як Agile та Lean, щоб швидко реагувати та ефективно адаптуватися до змін ринку. Гнучка організація дозволяє швидко реалізовувати нові ідеї, працювати в команді та забезпечувати високу якість товарів чи послуг [3, с. 88].

2. Культура співпраці.

Успіх бізнесу все більше залежить від здатності співробітників працювати в команді. Тому одним із головних трендів є розвиток культури співпраці. Компанії активно просувають методи спільної роботи та командоутворення, які допомагають покращити комунікацію та співпрацю, побудувати сильну команду. Командна робота не тільки підвищує продуктивність, але й сприяє кращим інноваціям і творчості [4].

3. Розвиток лідерського потенціалу.

У сучасному менеджменті все більше уваги приділяється розвитку лідерського потенціалу на всіх рівнях організації. Компанія впроваджує освітні та тренінгові програми для керівників і співробітників з метою розвитку їхніх управлінських, лідерських та наставницьких навичок. Важливо, щоб менеджери вміли вести свої команди до успіху, мотивувати та надихати співробітників і розвивати їхній потенціал [4].

4. Цифровізація та цифрова трансформація.

Цифрова трансформація торкається кожної сфери життя, включаючи управління. Використання таких технологій, як штучний інтелект, аналітика даних і хмарні рішення, дозволяє компаніям оптимізувати бізнес-процеси, покращити комунікацію та приймати розумніші рішення. Цифрові інструменти допомагають менеджерам ефективно використовувати ресурси, прогнозувати результати та аналізувати інформацію для прийняття стратегічних рішень [1, с. 234].

5. Роботизація і автоматизація.

Роботизація та автоматизація бізнес-процесів стають все більш поширеними в сучасному менеджменті. За допомогою автоматизованих систем можна значно знизити ризик помилок, підвищити продуктивність і оптимізувати робочі процеси. Такі інструменти, як помічники ботів, роботи та автоматизовані системи управління, звільняють час менеджерів для стратегічного мислення та прийняття важливих рішень [2, с. 215].

6. Стратегічне управління.

Компанії широко використовують стратегічне планування та управління в організаційній діяльності. Постійно коригують організаційні цілі на основі змін у зовнішньому середовищі. Досягти стратегічних і операційних цілей організації можливо шляхом оптимізації розподілу матеріальних, трудових і фінансових ресурсів в основних сферах діяльності організації.

Можна з упевненістю сказати, що різноманітність поступово набуває поширення. Звичайно, єдиної моделі майбутнього розвитку організації не існує. Але вектори розвитку звичайно можна окреслити.

У сучасному менеджменті ми спостерігаємо багато інноваційних векторів розвитку, які істотно змінюють підхід до управління бізнесом. Гнучкість, співпраця, розвиток лідерства, цифрова трансформація та робототехніка – лише деякі з них. Якщо компанії хочуть залишатися конкурентоспроможними та успішними, вони повинні бачити ці інноваційні вектори розвитку для підвищення продуктивності та адаптації до динамічного бізнес-середовища.

Список використаних джерел

1. Мацука В.М. Діджиталізація менеджменту: світові тренди. *Європейський досвід використання цифрових технологій в економіці в умовах пандемії COVID-19*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за ред. А. В. Череп, І. М. Дашко, Ю. О. Огренич, В. М. Гельман, О. Г. Череп. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2023. С.233-236.

2. Мацука В.М. Менеджмент цифровізації та розвитку бізнесу. Трансформація обліку та бізнес-консалтингу в умовах невизначеності: сучасні тренди, виклики, міжнародний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 10 листопада 2023 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2023 С.214-217. URL: <http://btu.kharkov.ua/nauka/konferentsiyi/> (дата звернення: 13.04.2024).

3. Пономарьов О. С. Інноваційні вектори управління. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2024. № 1. С. 86-95. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/76384> (дата звернення: 13.04.2024).

4. Тренди в сучасному менеджменті. URL: <https://kerivnyk.info/2024/01/trendy-v-suchasnomu-menedzhmenti.html> (дата звернення: 13.04.2024).

Мацюк Аліна Аротюнівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

м. Київ

Науковий керівник: Мельничук Ліна Володимирівна, к. е. н., доцент

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА ДОПОМОГОЮ ERP СИСТЕМ

Що таке ERP-система?

ERP-система (Enterprise Resource Planning) – це комплексне програмне забезпечення, яке інтегрує та автоматизує ключові бізнес-процеси підприємства. Її мета – централізувати та оптимізувати роботу компанії, скоротивши ручну роботу та підвищивши ефективність.

Наприклад, у галузі ланцюга поставок система ERP може автоматично виконувати фінансовий аналіз і передбачати майбутні потреби в запасах, щоб підтримувати запаси на нормальному рівні. Цей контроль процесу гарантує, що виробничий відділ працює на оптимальній потужності, а продукція, що користується попитом, є на складі. У той же час модуль CRM міг записувати дані про клієнтів, такі як історія замовлень та платіжна інформація. Така видимість може покращити стратегію продажів. Системи CRM – це власне окреме програмне забезпечення, але надійні системи ERP мають вбудовану CRM, що усуває необхідність інтеграції з одним оптимізованим продуктом. У цьому сценарії кілька можливостей ERP працюють разом, щоб гарантувати, що компанія матиме продукти, які хочуть їхні клієнти, і, зрештою, підвищить рівень задоволеності 80 клієнтів.[1]

Можливості ERP-системи: глибше занурення.

Ви вже бачили дві зручні функції ERP-системи, але це лише верхівка айсберга. Насправді, ERP-системи пропонують широкий спектр можливостей, які можуть допомогти вашому бізнесу процвітати. Система ERP може стати справжнім рятівником для:

– Вашого бухгалтерського обліку та фінансового менеджменту (Accounting/Financial Management). Завдяки автоматизації, спрощенню та вдосконаленню облікових процесів ERP здатна:

– Суттєво скоротити час на аналіз та обчислення: те, що раніше потребувало днів роботи співробітників, тепер можна виконати за лічені хвилини за допомогою ERP-рішення.

– Полегшити рутинні завдання: нарахування заробітної плати, складання бюджету, виставлення рахунків, банківські операції – все це стане значно простішим та швидкішим з ERP.

– Підвищити прозорість витрат: ERP проводить детальний аналіз витрат, надаючи вам чіткі виявлення про грошові потоки, що дозволяє прийняти кращі рішення щодо їх управління.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

– Сприяти прогнозу зростання: ERP планує прогнозувати розвиток вашого бізнесу, даючи вам можливість підготуватися до нових можливостей.

– Зменшити людські помилки: автоматизація багатьох процесів зводить до мінімуму ризик помилок, пов'язаних з людським фактором.

– Оптимізація витрат: ERP може допомогти вам знайти та усунути неефективні витрати, економлячи ваші витрати.

– Людські ресурси (Human Resources). Рішення ERP може допомогти не тільки наймати та навчати нових співробітників, але й відстежувати їх індивідуальну продуктивність. Кожен співробітник може увійти в систему і ввести відпрацьований час, а також керувати виплатами та часом відпустки. Системи ERP можуть автоматизувати процеси нарахування заробітної плати, усуваючи потребу у великому відділі нарахування заробітної плати. Він може надсилати опитування та новини співробітників, створювати онлайнспільноту для співпраці співробітників і містити політику та процедури для компанії. [1]

Безперебійний зв'язок від продажів до управління запасами та ланцюгом постачань ((Inventory Management/Supply Chain Management(SCM)).

ERP-системи забезпечують безкоштовний зв'язок між відділами продажів, управління запасами та ланцюгом доставки, створюючи чітку та ефективну систему.

Ось як ERP може допомогти:

– Управління запасами та матеріалами:

– Точне відстеження рівнів запасів у режимі реального часу.

– Автоматизація замовлень, щоб гарантувати наявність потрібних товарів у потрібний час.

– Оптимізація ціни на товари, щоб максимізувати прибуток.

– Швидкий та простий пошук товарів на складі.

– Управління ланцюгом поставок:

– Підвищення прозорості ланцюга постачання, від закупівлі сировини до доставки готової продукції.

– Автоматизація процесів замовлення, доставки та інвентаризації.

– Зниження ризику затримок, дефіциту та надлишків запасів.

– Усунення людських помилок, які можуть призвести до дорогої неефективності.

– Бізнес-аналітика (Business Intelligence(BI)) Збір даних потрібних для побудови та автотизації процесів — невід'ємна частина функцій ERP систем. Всі потреби які потребують автоматизації проходять детальний аналіз з точки зору бізнесу, і лише після можуть починати свою інтеграцію [1].

– Управління взаємовідносинами з клієнтами (Customer Relationship Management(CRM)): побудова міцних стосунків з клієнтами за допомогою ERP.

ERP-системи з вбудованими функціями CRM допоможе вам:

– Створювати та підтримувати міцні стосунки з клієнтами: Збирайте та зберігайте всю контактну інформацію про клієнтів, історію замовлень,

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

уподобання та іншу важливу інформацію в одному місці.

– Підвищувати рівень обслуговування клієнтів: Забезпечте швидке та персоналізоване обслуговування клієнтів, маючи доступ до всієї інформації про них у режимі реального часу.

– Збільшити продажі та покращити маркетинг: Використовуйте CRM для кращого розуміння потреб ваших клієнтів, розробки більш ефективних маркетингових завдань та стимулювання повторних покупок.

Підвищувати лояльність клієнтів: Завдяки кращому обслуговуванню та персоналізованому підходу ви зможете підвищити міцні стосунки з клієнтами, які роблять їх більш лояльними до вашого бренду.

– Управління розподілом (Distribution Management)

Доставка кінцевого продукту до клієнта у найбільш швидкий та найефективніший спосіб – це ключ до його задоволення. ERP-системи з можливістю управління розподілом пропонують широкий спектр функцій, такі як: планувати маршрут, відстежувати замовлення, управління запасами, обробка замовлень, управління складом.

– Управління виробництвом (Manufacturing Management)

Для виробничих компаній ERP-системи пропонують широкий спектр функцій, які допомагають керувати, синхронізувати та оптимізувати виробничі процеси, що призводить до кращої ефективності, якості та орендності. Ось кілька ключових можливостей ERP для виробництва: планування та контроль виробництва, управління якістю, аналітика витрат, автоматизація планування розподілу.

Кінцевою метою використання цього інструменту є оптимізація операцій і звільнення часу співробітників для роботи над більш потрібними завданнями. Ці цілі можуть призвести до збільшення прибутку та ефективності, одночасно покращуючи комунікацію в компанії. Вони покращують роботу вашого бізнесу, об'єднуючи та захищаючи вашу інформацію, автоматизуючи процеси та створюючи прості для розуміння звіти. Завдяки цим та багатьом іншим можливостям переваги систем ERP в організації роблять вашу повсякденну роботу та довгострокове планування ефективнішим.

Список використаних джерел

1. Нечепуренко Д. С. Особливості впровадження світового досвіду використання хмарних технологій ERP-систем підприємствами машинобудівної галузі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_23/2/20.pdf

2. Сіменко І.В. Якість систем управління підприємствами: методологія, організація, практика. Монографія. Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. 393 с.

3. Шаповал В. Л. Фактори успіху впровадження ERP-систем. Сучасний захист інформації. 2014. № 3. С. 120.

Мащенко Марина Анатоліївна

д.е.н., професор, завідувач кафедри Підприємництва, торгівлі і логістики
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків

Гудименко Вячеслав Павлович

здобувач вищої освіти ОС доктор філософії
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків

Момотков Ігор Сергійович

здобувач вищої освіти ОС доктор філософії
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків

ВИМОГИ ДО СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Вибір ефективної системи управління запасами має величезне значення для успішної діяльності будь-якого підприємства, незалежно від його типу, розміру чи галузі. Так, певні аспекти розвитку системи управління запасами в оборонній сфері було розглянуто у роботі Скуріневської Л., яка деталізує своє дослідження в системі забезпечення Зброєних Сил України під час російсько-української війни [1]. Специфіка формування запасів як роздрібних, так і виробничих підприємств в кризових умовах таких як Covid-19 та воєнний стан досліджено у праці Кривешко О., Шпарик Я., Мельник Н. [2]. Круш П. та Орлюк Ю., в свою чергу, визначили основні етапи управління запасами, що базуються на логістичному підході і передбачають використання ряду методів для оптимізації товарно-матеріальних запасів [3]. Проте зазначені дослідження не є остаточними та потребують подальшого розвитку та наукових напрацювань в цій сфері.

Метою цього дослідження є визначення основних вимог, які висуваються підприємствами під час формування сучасної системи управління запасами.

Ефективно сформована система управління запасами на підприємстві дозволяє підприємствам уникати зайвих витрат через надмірні запаси або, навпаки, недостатньої кількості товарів, що є у наявності. Це допомагає зменшити витрати на утримання запасів та збільшити загальну прибутковість підприємства. Швидке задоволення попиту клієнтів та доступ до необхідних товарів дозволяє одночасно збільшити рівень задоволеності клієнтів та зміцнити їх лояльність до бренду. Крім того, ефективне управління запасами сприяє покращенню процесів виробництва та постачання, що в свою чергу зменшує час, необхідний для виконання замовлень та виробництва продукції. В процесі формування ефективної системи управління запасами одну з головних ролей відіграє мінімізація ризиків. Правильно налаштована система управління запасами дозволяє підприємствам більш ефективно прогнозувати та управляти ризиками, пов'язаними з втратами запасів, затримками поставок або змінами на

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

ринку. Підприємства з ефективною системою управління запасами можуть реагувати швидше на зміни на ринку, адаптуватися до попиту та збільшувати свою конкурентоспроможність у порівнянні з конкурентами. Проте необхідно пам'ятати і про відносини з постачальниками: ефективне управління запасами дозволяє покращити взаємовідносини з постачальниками шляхом зменшення термінів поставок та забезпечення стабільного попиту. Тому, формування ефективної системи управління запасами є одним із ключових чинників під час розвитку будь-якого підприємства для досягнення успіху.

Під час формування власної системи управління запасами необхідно обирати відповідний до певної галузі, розміру та типу підприємства алгоритм поповнення запасів задля їх здатності забезпечити оптимальний рівень запасів товарів або матеріалів для підтримки нормального виробничого процесу або задоволення попиту споживачів. Які ж переваги надає правильно налаштований алгоритм поповнення запасів та їх адаптивності. До головних переваг можна віднести такі:

- точність прогнозування попиту – в майбутньому це дозволить уникнути надлишкових запасів або недостатньої наявності товарів за певними позиціями;
- швидкість реакції на зміни – ефективні алгоритми повинні бути здатні швидко реагувати на зміни в попиті або умовах ринку, щоб мінімізувати втрати або забезпечити підтримку виробничих процесів;
- оптимізація вартості запасів – правильно налаштований алгоритм надає пропозицію щодо оптимального рівня запасів, що дозволяє зменшити витрати на утримання запасів, не впливаючи при цьому на здатність компанії задовольняти попит клієнтів;
- робота в реальному часі – сучасні системи управління запасами мають можливість працювати в реальному часі, автоматично оновлюючи запаси на основі актуальних даних про попит та постачання;
- гнучкість та налаштування – ефективні системи мають бути здатними швидко налаштованими відповідно до потреб конкретного підприємства, його галузі, типи, розміру та існуючої стратегії управління запасами.

Проте, керівництву підприємства необхідно пам'ятати про те, що чим складніше модель алгоритму, тим точніше вона може враховувати різноманітні фактори, такі як сезонність, тенденції ринку, дії та акції конкурентів тощо, тому необхідно мати не тільки компетентний персонал, який здатний до роботи з такими системами, а й фінансові можливості для його розробки та імплементації. У цьому випадку висока адаптивність до волатильності ринку та попиту передбачає здатність системи управління запасами змінювати свої параметри або стратегії відповідно до змін в зовнішніх умовах більш ефективно у порівнянні з конкурентами.

Наступний фактор, що впливає на ефективність застосування системи управління запасами – це простота і зручність програми або CRM-системи, яка буде використовуватися. Саме це дозволить користувачам швидко її освоїти та виконувати необхідні завдання без зайвих зусиль. Також система повинна мати

інтуїтивно зрозумілі функції та легко доступні опції, що сприяє підвищенню продуктивності працівників-користувачів.

Гнучкість та адаптація до потреб підприємства системи управління запасами також значно впливає на результативність функціонування підприємства. Система повинна бути гнучкою і здатною адаптуватися до специфічних потреб та процесів вашого бізнесу без необхідності великих змін в програмному забезпеченні.

Четвертий фактор, на який необхідно звернути увагу – це можливість нескладного налаштування параметрів системи, структури даних та робочих процесів, бо вона забезпечує максимальну ефективність управління запасами. Це дозволить отримувати прозору аналітичну інформацію в режимі реального часу та відстежувати ефективність основних метрик. Можливість відстеження ключових показників ефективності (KPI) допомагає оцінювати продуктивність управління запасами та приймати обґрунтовані рішення для покращення процесів.

І останній, п'ятий фактор, який значно впливає на ефективність застосування системи управління запасами, – це розумна система сповіщень для співробітників, які працюють з запасами, бо вони відіграють вирішальну роль у попередженні потенційних ризиків та забезпеченні швидкого реагування на події.

Кожен з цих факторів є важливим для успішного вибору системи управління запасами, оскільки вони забезпечують простоту використання системи, її гнучкість у відповідності до потреб бізнесу та можливість отримання необхідної аналітичної інформації для ефективного прийняття управлінських рішень. Таким чином, застосування сучасних систем управління запасами дозволить підприємствам не тільки краще зрозуміти відхилення, що будуть визначені системою, а й швидко реагувати відповідними діями на причини надлишкових запасів або їх дефіциту.

Список використаних джерел

1. Скуриневська Л. (2023). Основні аспекти управління запасами та логістики в процесах управління оборонними ресурсами та оборонного менеджменту. *Journal of Scientific Papers Social development & Security*. 13. 230-243. 10.33445/sds.2023.13.5.22. (дата звернення: 06.04.2024)

2. Кривешко О. В., Шпарик Я. Я., Мельник Н. В. Особливості управління запасами в кризових умовах. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10301> (дата звернення: 06.04.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.93

3. Круш П., Орлюк Ю. (2017). Теоретичні основи управління матеріальними запасами підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. DOI: 10.20535/2307-5651.14.2017.108775 (дата звернення: 06.04.2024).

Мудрецький Роман Орестович

аспірант

ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІННОВАЦІЙНІ ЕКОСИСТЕМИ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Інноваційна екосистема створюється як гібридна (середовища та процесна) система, всередині якої формується під впливом низки факторів цілеспрямований процес комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, що має певний результат на ринку інновацій у вигляді деяких продуктів або послуг, що отримали статус товару, тобто є предметом попиту та пропозиції. Створення інноваційної екосистеми є складною та комплексною діяльністю, що створює умови та передумови для підвищення якості життя населення в регіоні. Доцільність їх створення та розвитку підтверджена успішним досвідом численних компаній у багатьох країнах світу. У разі створених інноваційних екосистем стає можливим застосування комплексних підходів до управління, що призводить до скорочення необхідних ресурсів.

Очікування клієнтів швидко змінюються – чи це цифровий споживач, чи цифровий працівник. Сьогодні споживачі використовують свої голоси для взаємодії з цифровими помічниками, які, у свою чергу, керують їх цифровими послугами – від потокового відео до соціальних мереж. Вони навряд чи замислюються про наслідки своїх взаємодій з погляду безпеки чи вразливості для шахрайства.

Сьогоднішнє інформаційне середовище є безпрецедентним з погляду багатства загроз, що виникають у нових формах. При цьому практично відсутні гарантії безпеки передачі даних через інтернет, включаючи і персональні дані.

Споживачі дбають головним чином про те, чи розуміють їх цифрові помічники контекст того, хто вони і що вони шукають у персоналізованому вигляді. Вони очікують на інтуїтивний досвід, де їхні голоси – це все, що потрібно, щоб отримати необхідну інформацію. Вони очікують взаємодії без затримок у реальному часі.

Так само сучасні співробітники використовують контакти для цифрової взаємодії зі своїми колегами. Вони розраховують безпечно співпрацювати та спілкуватися зі своїми колективами в режимі реального часу за допомогою голосу, відео чи тексту через будь-який додаток чи пристрій у будь-якому місці. Для підвищення якості послуг, що надаються користувачам, необхідні рішення, що задовольняють вимогам учасників інформаційного обміну та вимогам щодо забезпечення інформаційної безпеки [1].

В основі таких взаємодій можуть знаходитися інтелектуальні інноваційні екосистеми – чи то розумний дім, чи розумне робоче місце, чи розумне місто, - де учасники та «речі» можуть взаємодіяти, здійснювати угоди та обмінюватися інформацією за допомогою загальної цифрової платформи. Успішні інтелектуальні екосистеми повинні включати:

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

- інтегровану мережну та хмарну інфраструктуру, системи, програмне забезпечення та додатки, що використовують аналітику, штучний інтелект та машинне навчання для забезпечення більш персоналізованої та безпечної цифрової взаємодії;

- кілька партнерів та клієнтів, які можуть надавати спільні послуги з використанням загальної інфраструктури та додатків;

- безліч різних пристроїв та датчиків інтернету речей (IoT).

Постачальники послуг зв'язку можуть відігравати велику роль в інтелектуальних інноваційних екосистемах 5G, надаючи різні цифрові послуги – від підключення автомобілів до управління IoT. Це вимагатиме більш глибокого розуміння мережевих, сервісних і прикладних вимог по цільових вертикалях, таких як охорона здоров'я, фінанси, комунальні послуги, виробництво та уряд.

Багато структур, таких як уряд, виробничі, автомобільні та комунальні компанії, також будуть прагнути побудувати свої власні приватні мережі з використанням технологій нарізки мереж 4G і 5G, хмарних та програмно-визначуваних мереж (SD-WAN) для задоволення своїх конкретних вимог до підключення та застосування інтелектуальних екосистем. Це може забезпечити переконливі конкурентні переваги, у тому числі: поліпшення зв'язку, гнучкості та швидкості роботи мережі; підвищення безпеки та контролю; можливість швидшого аналізу та обробки даних та інформації для підвищення ефективності послуг та операцій.

Інтелектуальні інноваційні екосистеми відкриють ринок для нових бізнес-моделей і постачальників нових рішень. Три ключові інновації будуть лежати в основі успішних інтелектуальних інноваційних екосистем у тому числі:

- мережеві зрізи як послуга з використанням інтегрованої хмари та мережевої інфраструктури 4G/5G/SD-WAN;

- хмарний цифровий бізнес-движок;

- наскрізна безпека у хмарах та мережах, а також безпечне керування ідентифікацією [2].

5G привносить захоплюючі нові концепції в мобільні мережі, включаючи керовані політикою мережеві зрізи та сервісні і хмарні архітектури. У поєднанні з технологією SD-WAN, яка забезпечує безпечне, орієнтоване на додатки хмарне підключення та IT-орієнтовані хмарні сервіси, ці інновації дозволяють постачальникам послуг зв'язку та організаціям:

1. Створювати нові цифрові сервіси, що приносять дохід, використовуючи спеціально побудовані динамічні мережеві зрізи, які забезпечують інкрементний та економічний підхід до розвитку 5G та відповідають точним вимогам вертикальних додатків, пристроїв, користувачів та клієнтських сегментів.

2. Масштабувати, захищати та аналізувати мільярди транзакцій та зеттабайти даних, що генеруються цифровими сервісами з використанням штучного інтелекту та машинного навчання;

3. Керувати мільярдами пристроїв у міру того, як все більша кількість людей і «речей» підключається та спілкується один з одним;

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

4. Спростувати та автоматизувати мережеві та хмарні функції.

Сучасний, хмарний цифровий бізнес-движок буде необхідний для прибуткової монетизації 5G та хмарних інтелектуальних інноваційних екосистемних послуг та задоволення високих очікувань сучасних цифрових споживачів та працівників. Цей цифровий бізнес-движок дозволить постачальникам послуг зв'язку та організаціям здійснювати:

- монетизацію цифрових послуг та даних про клієнтів з використанням широкого спектру моделей використання, підписки, транзакцій, спонсорства та зрізу як послуги;

- модернізацію цифрової взаємодії для розширення можливості клієнтів та забезпечення диференційованого досвіду бренду;

- постачання інтегрованих вертикальних додатків для розумних міст, розумних будинків та розумних робочих майданчиків;

- застосування хмарних можливостей штучного інтелекту, машинного навчання, безпеки та блокчейн для надання персоналізованого досвіду клієнтів на основі нових ідей та бізнес-моделей;

- ефективне створення, масштабування та організація нових мережевих пропозицій на основі зрізів, що поєднують існуючі фізичні та нові функції віртуальної мережі 5G та SD-WAN;

- включення складних партнерських екосистем з загальною хмарною, мережевою, комерційною та клієнтською інфраструктурою та системами.

Використання блокчейна не має меж, і межі його використання обмежені лише винахідливістю та професіоналізмом фахівців, які створюють на його базі нові сервіси та продукти [3].

Майбутнє належить постачальникам послуг та організаціям, які зможуть захопити мережі 5G та хмарні можливості у розумних містах, розумних будинках, розумних робочих місцях. Використовуючи переваги трьох ключових інновацій – мережевих зрізів як послуги з використанням інтегрованої хмарної та мережевої інфраструктури 4G/5G/SD-WAN, хмарного цифрового бізнес-движка та наскрізної безпеки у хмарі та мережах – постачальники послуг та організації зможуть перевершити очікування своїх клієнтів щодо цифрового досвіду та розвивати свій бізнес.

Список використаних джерел

1. Gambardella A., Camuffo A., Cordova A., Spina C. A scientific approach to entrepreneurial decision making: Evidence from a randomized control trial. *Management Science*. 2020. Vol. 66. Iss. 2. Pp. 503–1004.

2. Федулова Л.І., Марченко О.С. Інноваційні екосистеми: сутність та методологічні засади формування. *Економічна теорія та право*. 2015. № 2(21). URL: http://econtlaw.nlu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/11/2_21.pdf.

3. Яремчук Р.Є., Коломієць О.Г. Формування інституційного середовища розвитку інноваційної екосистеми України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 3. С. 9-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2016_3_4.

Оленюк Кирило Сергійович

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державного торговельно-економічного університету

м. Київ,

Науковий керівник: Каховська Олена Володимирівна, д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту

ЕКОНОМІЧНІ, ЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

За останні декілька років дуже швидкими темпами почав розвиватися штучний інтелект. Таким прикладом можна назвати компанію OpenAI, яка розробила штучний інтелект під назвою ChatGPT який в свою чергу став дуже популярний по всьому світі, також компанія Google зі своїм штучним інтелектом Gemini. Що в свою чергу являється як гарні сторони, такі як точність в обробці інформації, здатність аналізувати великі обсяги інформації за короткий час, також можна використовувати штучний інтелект там, де людині небезпечно перебувати та інші переваги. Проте, є і негативні наслідки, зокрема, зростання безробіття, відсутність будь-яких емоцій у штучного інтелекту, неясність стосовно відповідальності за завдану шкоду, законодавство країн не готове до розвитку і використання штучного інтелекту, можливість зловживання штучним інтелектом та його вплив на суспільство.

Спочатку розглянемо економічні аспекти розвитку штучного інтелекту. Свої переваги штучний інтелект демонструє також у фабричному виробництві. У результаті заміни роботами 90 % працівників фабрики, яка виробляє мобільні телефони, технологічний процес було переведено на цілодобовий режим, продуктивність праці зросла на 250 %, а кількість браку зменшилася на 80%. Однак разом з перевагами штучний інтелект несе також загрозу скорочення робочих місць та зниження доходів населення. Працівників все частіше замінюють роботами, які виконують роботу на такому ж рівні, а в деяких випадках навіть краще [1].

На нашу думку, впровадження штучного інтелекту у виробництво та інші сфери нашого життя призведе до значного покращення виробничих можливостей. Також зменшить вартість цієї продукції та брак на виробництві, що в свою чергу сприяє більшому прибутку компанії. Але одночасно це приносить і негативний ефект, який відображається на тому, що ті люди, які працювали на цьому виробництві, втрачають свої робочі місця і доходи. Таким чином, впровадження штучного інтелекту у виробництво в свою чергу призводить до збільшення безробітних та зниження доходів населення. Тому ми вважаємо, що для того, щоб уникнути таких наслідків для людей, потрібно ретельно регулювати штучний інтелект і адаптувати соціально-економічну систему до роботи з ним. Що в свою чергу дозволить максимізувати його користь та мінімізувати недоліки, які він може спричинити. Це може включати в себе

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

законодавчі механізми, які забезпечуватимуть стабільність та соціальний захист для людей, які працюють у місцях, де вплив штучного інтелекту на їхню роботу стає все більшим.

Отже, штучний інтелект може стати дуже вигідним інструментом для економічного розвитку, але важливо балансувати цю перевагу штучного інтелекту з урахуванням вимог соціуму, які виникають через розвиток штучного інтелекту.

Далі ми розглянемо етичні аспекти розвитку штучного інтелекту.

Не можна сказати, що є цілі галузі, в яких використовувати штучний інтелект неетично. Є фундаментальні чинники етичних ризиків застосування штучного інтелекту, які засновані на загрозах основним правам людини. Тож є галузі, де, залежно від застосування, ШІ може спричинити істотніші ризики і потребуватиме обмежень глибини застосування та додаткового контролю [2].

Ми вважаємо, що розглядання етичного питання використання штучного інтелекту є дуже важливим для суспільства. Оскільки так чи інакше штучний інтелект буде розвиватися і впливати на наше з вами життя. Штучний інтелект може представляти етичні ризики, особливо в тих місцях де є загроза правам людини. Тому ми думаємо, вже зараз треба, щоб у деяких галузях, залежно від застосування штучного інтелекту, яке може принести ризики і вимагає, обмежувати та контролювати його застосування. Зараз у світі ідуть бурхливі дискусії, щодо визначення рівня застосування штучного інтелекту. Так, у зазначеній вище статті вказано, що на першому рівні ми можемо довірити штучному інтелекту роботу, яка є простою і де людське втручання є мінімальним. Як приклад, можна навести запис до лікаря. Але наступні рівні довіри роботи штучному інтелекту, є більш складними. Оскільки перевага штучного інтелекту в тому, що він може аналізувати велику кількість даних і виносити висновки, але остаточне слово має бути за людиною. Приклад такого методу застосування штучного інтелекту може зустрічатися у розгляданні заяви на отримання громадянства.

Так, можемо зробити висновок, що є велика потреба в збалансуванні ризиків використання штучного інтелекту на різних рівнях. Що в свою чергу вимагає систематичного підходу до нагляду, а також чіткого визначення рівня застосування штучного інтелекту у різних сферах.

Тепер розглянемо організаційні аспекти розвитку штучного інтелекту.

Як бачимо, поширення штучного інтелекту в Європі набирає дедалі більших обертів. Дуже скоро людина не зможе уявити своє життя без використання технологій штучного інтелекту. Як наголошує Ю. Тюря, «використання таких технологій дозволяє підвищити ефективність та продуктивність будь-яких процесів, сприяє зміцненню конкурентоспроможності європейської промисловості та поліпшує добробут громадян» [3].

Соціальний та екологічний вплив полягає у тиску на екологію, що проявляється, наприклад, у збільшенні викидів вуглекислого газу та використання водних ресурсів [4].

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

На мою думку у наш час, штучний інтелект активно розвивається, тому урядам та міжнародним організаціям треба працювати над тим, щоб врегулювати питання, пов'язані зі штучним інтелектом, використовуючи для цього закони, акти та рекомендації. Через стрімке збільшення використання штучного інтелекту в Європі підвищуються показники конкурентоспроможності та добробуту суспільства, але це також може мати негативний вплив, наприклад, зростання рівня безробіття через те що компанії почали використовувати штучний інтелект на виробництвах, та інших місцях. Зараз правове регулювання штучного інтелекту знаходиться на початковій стадії свого розвитку, оскільки раніше не виникало подібних ситуацій в історії. Однак вже зараз важливо створювати захисні механізми для людей, щоб забезпечити їм можливість отримувати достойний дохід та зберігати робочі місця в умовах швидкого розвитку штучного інтелекту.

Так підсумуємо, штучний інтелект має як свої переваги, так і недоліки, як і людська праця. Тому ми вважаємо, що штучний інтелект і людина мають працювати разом, щоб розвивати нашу цивілізацію.

Список використаних джерел

1. Вплив штучного інтелекту на економіку та суспільство. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/6140/1/6717p.pdf>
2. Тренди ШІ: які етичні загрози несе використання штучного інтелекту . URL: <https://speka.media/trendi-si-yaki-eticni-zagrozi-nese-vikoristannya-stuchnogo-intelektu-v4q3wp>
3. Правове регулювання штучного інтелекту у сфері репродуктивних функцій людини: сучасні виклики та перспектив реалізації. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/275558/270584>.
4. Збірник наукових праць XVII Міжнародної науково-практичної конференції «B2B MARKETING» з нагоди 125-річного ювілею КІІ ім. Ігоря Сікорського. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/44673/1/St_Vidpovidalmyi%20marketynh%20v%20dobu%20shtuchnoho%20intelektu_2023-237-238.pdf.

Погасій Дар'я Андріївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський університет ім. В.Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Бабич Світлана Миколаївна

ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПЕРСОНАЛУ

Актуальність розглянутої теми обумовлена сучасним станом ринку, що характеризується високою конкуренцією. У цьому контексті компаніям із недоліками в управлінні не вдасться знайти своє місце. Насамперед, недоліки у менеджменті персоналу виступають однією з ключових проблем, що призводять до неуспіхів підприємств, з огляду на те, що ефективний управлінський капітал, який включає у себе людський ресурс і бізнес-процеси, є надзвичайно важливим для успішного функціонування організації. Розробка та впровадження ефективної системи управління персоналом є невід'ємною складовою загальної стратегії управління організацією.

У поточному часом керівники вищої ланки в багатьох організаціях очікують від своїх менеджерів найкращим чином використовувати наявні ресурси. Іноді це створює напругу на робочому місці з якою потрібно працювати належним чином. Соціальна психологія відіграє ключову роль у роботі. Щоб отримати найкраще від своїх співробітників, менеджери повинні шукати інноваційні способи мотивації та менеджменту своєї команди. У сучасному світі, ефективне управління людьми стало, мабуть, однією із ключових заповорок успіху бізнесу.

Комунікація та кооперація. Комунікація є двостороннім процесом. Якісне прозоре спілкування створює атмосферу довіри між всіма працівниками. Менеджери з персоналу повинні ділитися своїми ідеями, рішеннями, оперативними та стратегічними планами зі своїми людьми. Як хороший слухач, менеджер із персоналу повинен зрозуміти потреби своїх підлеглих раніше, ніж почати ділитися своїми ідеями [2]. Ефективна синергія залежить від спілкування. Багато людей роблять синергію неможливою, реагуючи негативно на конструктивну критику, що є захисною реакцією психологічного стану. Важливо доносити до своїх підлеглих цілі зворотнього зв'язку – менеджер не намагається розкритикувати або само впевнитись за чужий рахунок, а намагається виправити ситуації, що потребують доопрацювання з боку підлеглого із ціллю покращити його навички, кваліфікацію та результати роботи у компанії.

Наставництво. Нам завжди потрібна допомога досвідчених людей здійснення різних проектів або завдань тощо. Менеджер з роботи з персоналом повинен бути в змозі керувати своєю командою належним чином. Однак, незважаючи на те, що керівництво з боку топ-менеджера є вимогою компанії, помірною частиною свободи дій та самоменеджменту є саме тим, що потребують співробітники, адже це те, що робить управління персоналом ефективним – можливість людей працювати самостійно. Без цієї системи наставництво,

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

людина не може розвиватися як кращий виконавець. Менеджер з персоналу повинен наставляти свою команду так, щоб співробітники намагалися долучитись до його способу мислення та генерації. Це дозволяє побудувати тип мислення, необхідний для роботи у компанії [3].

Мотивація є надзвичайно важливим аспектом в людях управління. Існують різні сучасні методики мотивації співробітників. Деякі менеджери мають думку, що підвищення заробітної плати дорівнює довгостроковому підвищенню продуктивності. Коли у реальності підвищена зарплата часто забезпечує короткострокову мотивацію, до того моменту, як співробітник повернеться знову до фази недостатньої продуктивності або демотивації. Завдання полягає в тому, щоб зрозуміти, які інші стимули можна запропонувати та що створить найбільшу мотивацію для індивіда. Зарплату можна поєднати із визнанням або певним тренінгом для підвищення кваліфікації. У ситуації, коли навіть після впровадження додаткової мотивації, співробітник досі перебуває у непродуктивному робочому стані, це є серйозним занепокоєнням. Однак якщо жоден із цих кроків не спрацює, можна зробити висновок, що організація та працівник не зможуть далі співіснувати разом [1].

Делегування. Існує багато випадків, коли менеджер з персоналу розчаровується в роботі своїх підлеглих, але не дивлячись на це, не можна ігнорувати силу делегування. Менеджер з персоналу повинен оцінювати людей у різних ситуаціях і в різні часи, перед вирішенням делегування роботи певній особі. Разом із делегуванням задачі, необхідно надати співробітнику відчуття «власництва» задачі або проекту. Завдяки цьому почуттю зростає впевненість співробітника, через відчуття власності та прямої відповідальності через належне делегування роботи.

Конкуренція за наймання кращих працівників зростає надзвичайною швидкістю серед різних організацій. Крім того, нове покоління в робочій силі здебільшого переміщується із «місця на місце». Це призводить до високого показника виснаження та ставить виклик перед утриманням талановитих робітників. У такій складній ситуації менеджери з персоналу повинні приймати діяти на випередження. Постійне навчання наявних членів команди та їх навчання тому, як виконувати багато завдань, відіграватиме ключову роль у ці складні часи. Крім того, пропонується завжди тримати напоготові буферну робочу силу, яка відіграватимуть життєво важливу роль в управлінні виснаженням робітників [2].

Керувати людьми та керувати командами може бути надзвичайно складно. Якщо менеджер з персоналу робить це правильно, весь колектив працює у синергії, що забезпечує продуктивність навіть за умов тиску. Якщо менеджер помиляється, це може додавати непотрібний тиск на всіх у команді. Керівник повинен бути взірцем для членів своєї команди у професіоналізмі, знаннях, лідерстві, прийнятті рішень здібності, спілкування, особистості і характері. Ці характеристики допомогли би йому краще керувати своєю командою, а також заробляти повагу з боку членів його команди. Менеджер повинен завжди бути

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

відкритим для постійного навчання. В сучасний час ефективний менеджер з персоналу повинен кинути виклик сам, і щоразу шукати інноваційні способи керування своєю командою.

Список використаних джерел

1. Бовкун О.А. Методи забезпечення ефективного управління персоналом підприємства. *Економіка та суспільство*. 2018. Випуск №16. С.257-263
2. Дяків О.П. Дяків А.С. Коцур В.М. Менеджмент персоналу: навч.-метод. посіб. Тернопіль. 2022. 280 с.
3. Павленко М.С. Мельнік А.О. Менеджмент персоналу в системі ефективної діяльності підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Т.31 (70), № 2. С.13-18.

Польова Наталія Миколаївна

к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін

Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»

м. Черкаси

Радченко Олександр Васильович

аспірант

ПВНЗ «Європейський університет»

м. Київ

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Основні компоненти людського капіталу можуть бути сформовані спонтанно. Але в повному комплексі всіх своїх позитивних рис людський капітал не може бути сформований, якщо свідомо і навмисно не керувати цим процесом. Однією зі світових тенденцій розвитку теорії та практики управління є перехід від управління людськими ресурсами до управління людським капіталом, що має стати головним пріоритетом. Для управління людським капіталом необхідно визначити взаємозв'язок основних елементів системи керування.

Основні інструменти та методи, спрямовані на підвищення ефективності управління людським капіталом, полягають у наступному [1]:

1. Інвестиції в якість та розвиток людського капіталу, що сприяють високій ефективності інвестицій у технології та зростання продуктивності праці.

2. Мотивація формування та проявів людських якостей, що характеризують ознаки людського капіталу. Ця мотивація веде до поліпшення управління, сприятливого соціально-психологічного клімату у колективі, прояви творчих здібностей у дії.

3. Система оплати праці, відповідно до принципів мотивації виробничої діяльності, особистісного розвитку людини та її позитивного досвіду роботи.

4. Оціночні судження, що використовуються в процесах управління.

5. Кваліфікація та компетентність, підвищення рівня професіоналізму, розвиток навичок та вміння ефективної діяльності.

6. Інформаційне поле діяльності. Надання інформації про критерії нового знання, функціонального змісту знання, освітнього та кваліфікаційного рівня співробітника, відображає фактор компетенції.

7. Культура – загальна, інституційна, корпоративна методологічна та ін.

8. Організація заходів, які можуть надати можливості для творчих підходів або стримувати їх, мотивувати особистісну освіту або ігнорувати її роль у розвитку особистості та колективу загалом.

Всі ці інструменти та методи тісно пов'язані, і лише їхнє системне використання дозволяє отримати реальний ефект від інвестицій у людський капітал. Найпростішим методом оцінки людського капіталу є метод розрахунку прямих

витрат на персонал. Він передбачає, економічні витрати на заробітну плату персоналу, податки, охорону та покращення умов праці, витрати на навчання та підвищення кваліфікації. Але це оцінка не відбиває реальної вартості людського капіталу, оскільки вона враховує мотиваційний момент творчості, самоосвіти.

Альтернативою цього методу є метод конкурентної оцінки людського капіталу. Вона включає створення кращих умов для своїх співробітників, ніж умови роботи персоналу в конкуруючій організації. Це сприяє залученню людського капіталу, його перехід від конкуруючих фірм. Але тут важливо оцінювати і враховувати не лише витрати на співробітника, а й потенційну шкоду компанії, з можливим відходом свого співробітника. Цей метод можна назвати методом управління та регулювання плинності кадрів.

Існує також метод перспективної оцінки людського капіталу, який бере до уваги динаміку вартості людського капіталу на 5, 10, 20 років наперед. Цей метод є не лише досить ефективним, а іноді просто необхідним для великих, довгострокових інноваційних проєктів. У міру досягнення важливих і значних результатів вартість певних співробітників може змінюватися, а їх можливий догляд тягне за собою великі економічні втрати, які також повинні бути взяті до уваги.

Тим не менш, всі ці інструменти та методи мають один істотний недолік: вони не дають повної картини людського капіталу і, отже, неможливо розробити найбільш релевантні компоненти підприємствам у тій чи іншій ситуації.

Розуміння людського капіталу вимагає уявлення як про комплекс характеристик окремих особистостей. Потрібна загальна характеристика конкретних груп співробітників та всього колективу організації. Таку характеристику можна назвати «інтегральним капіталом організації». Зазначена характеристика – це сукупність показників, що відображають властивості групи та колективу за такими ознаками, як загальний творчий потенціал групи, узагальнений рівень освіти персоналу, структура працівників за соціальними характеристиками (стаж роботи, вік, тривалість роботи в організації, сімейний стан і т.д.), ділової активності, здоров'я тощо.

Виділені засоби та методи підвищення ефективності управління людським капіталом компанії дозволяють зробити висновок, що необхідно виділити три відносно окремих компоненти, що забезпечують формування та застосування людського капіталу [2]:

– Особистісні чи індивідуальні, містять у собі властивості, професійно значущі для виконання трудової діяльності, формування та реалізація якої здійснюється переважно у межах підприємства і забезпечує реалізацію творчих здібностей працівників;

– Організаційні, що відображають інституційне середовище створене в організації для використання творчих здібностей співробітників в інноваційному процесі;

– Інформаційні, які є однією з форм ресурсного забезпечення людського капіталу, його зміст – це система, бази даних, мережі, технології, патенти та винаходи.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Грунтуючись на дослідженнях у сфері управління людським капіталом можна зробити висновок, що ключовими, значимими характеристиками працівника щодо виконання його професійної та трудової діяльності є його мотиви і кваліфікація. Мотиви розглядаються як окремі значення та незадоволені потреби, що спонукають співробітників для досягнення певних цілей. Виділення мотиваційного компонента обумовлено тим, що він визначає курс дій працівника стосовно інновацій. Під кваліфікацією розуміється здатність працівника виконувати трудові функції на основі застосування наявного розуміння, знань, умінь та навичок. Розуміння та знання утворюють теоретичну кваліфікацію, вміння та навички – ділову. Кваліфікація характеризує втілену у співробітника здатність до розвитку інновацій та доведення їх до отримання соціально-економічних вигід. Мотиви та кваліфікації працівника, стають частиною досягнень компанії та використовуються для цілей його розвитку - у разі, якщо застосовуються відповідні співробітнику форми та методи стимулювання, а також якщо співробітнику визначаються повноваження, необхідні для виконання трудових функцій, відповідно до його кваліфікації. Важливою характеристикою людського капіталу є освіта. Тим не менш, концепція капіталу знаходиться і змінюється в залежності від характеру та специфіки освіти, що відповідає формі практичної та професійної діяльності підприємства. Зрештою, існує можливість, коли за певної діяльності організації зайва освіта може стати «антикапіталом» та заважати професійній діяльності організації [3].

Організаційні компоненти підприємства формуються та розвиваються протягом життєвого циклу організації та підлягають постійному коригуванню. Відповідність – це коли цілі та наміри кожного співробітника узгоджуються зі стратегічними цілями організації. Для узгодження зі стратегією, як правило, потрібні два послідовні етапи: по-перше, визнання необхідності цієї стратегії і, по-друге, розвиток стимулів. Організація досягає стратегічної відповідності, пов'язуючи персональні цілі та систему винагороди з цілями корпорації загалом. Стимули, що використовуються на підприємстві, проявляються в організації цінностей та можливостей для задоволення потреб співробітників. Корпоративна культура відбиває переважаючі настрої та поведінки, які характеризують діяльність групи чи організації.

Список використаних джерел

1. Скибицький О. Розвиток людського капіталу підприємства через фінансування освітніх інновацій. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 3(14). С. 245–250.
2. Леміш К., Черемісіна Т., Буланкіна О. Удосконалення управління людським капіталом організації. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 1. URL: <http://us.bdpu.org:8080/bitstream/123456789/1564/1/Lemish%20K.%20M.%20Udoskonalennya%20upravlinnya%20lyuds%ca%b9kum%20kapitalom%20orhanizatsiyi.pdf>
3. Турило А. Концепція оцінки і управління людським капіталом підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. С. 44–50.

Попович Валентин Мар'янович

здобувач вищої освіти ОС Доктор філософії

Національний університет харчових технологій

м. Київ

Науковий керівник: Скригун Наталія Петрівна, к. е. н., доцент

ІННОВАЦІЇ В МАРКЕТИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВЗАЄМВІДНОСИН ЗІ СПОЖИВАЧЕМ

Сучасний бізнес-світ, насичений швидкими змінами та постійною конкуренцією, вимагає постійного пошуку нових шляхів для розвитку та збереження конкурентоспроможності. У цьому контексті інновації стають ключовим елементом стратегій управління та маркетингу підприємств. Інноваційні напрями розвитку маркетингу допомагають підприємствам адаптуватися до змінного бізнес-середовища та досягати успіху.

Інновації у маркетингу включають в себе впровадження нових стратегій, методів та підходів, спрямованих на ефективне управління маркетинговою діяльністю підприємства. Один із ключових векторів розвитку маркетингу – впровадження цифрових технологій. Завдяки цьому підприємства можуть автоматизувати бізнес-процеси, збільшити продуктивність та покращити якість управління маркетингом. Наприклад, системи управління відносинами з клієнтами (CRM) дозволяють збирати та аналізувати дані про клієнтів, що сприяє уточненню маркетингових стратегій та підвищенню рівня обслуговування [1]. Ще одним вектором розвитку є інноваційні методи управління проєктами. Впровадження гнучких методологій, таких як Scrum або Канбан, дозволяє підприємствам швидше реагувати на зміни та ефективніше керувати проєктами, зменшуючи терміни виробництва та підвищуючи якість продукції чи послуг.

У сфері маркетингу інновації відіграють вирішальну роль у залученні та утриманні клієнтів, створенні бренду та підвищенні конкурентоспроможності підприємства. Один із важливих векторів розвитку – це перехід до цифрового маркетингу. За допомогою інтернет-маркетингу, соціальних медіа та контент-маркетингу компанії можуть ефективно комунікувати зі своєю аудиторією, залучати нових клієнтів та підвищувати лояльність існуючих.

Також важливим напрямком є персоналізований маркетинг. Завдяки аналізу даних та використанню штучного інтелекту підприємства можуть створювати індивідуальні пропозиції для кожного клієнта, що підвищує ефективність рекламних кампаній та сприяє покращенню взаємодії з брендом. Інновації в маркетингу є запорукою успіху в сучасному конкурентному бізнес-середовищі. Здатність розробляти та впроваджувати нові ідеї та стратегії дозволяє підприємствам займати лідерські позиції на ринку та забезпечує їхню стабільність і зростання у майбутньому [2].

Таким чином, у світі бізнесу, де зміни стали не лише нормою, але і невід'ємною частиною життя, інновації у менеджменті та маркетингу

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

виявляються незамінними. Ці інновації відіграють критичну роль у розвитку підприємства, дозволяючи йому адаптуватися до змін у бізнес-середовищі та ефективно конкурувати. Від переходу до цифрових технологій у менеджменті до застосування персоналізованого маркетингу – кожен крок у напрямку інновацій має потенціал змінити підходи до управління та способи взаємодії з клієнтами. Зрозуміння та використання цих інноваційних векторів дозволить підприємствам не тільки виживати, а й зміцнювати свої конкурентні позиції в умовах постійних ринкових змін.

Список використаних джерел

1. Гордєєва-Герасимова Л. Впровадження CRM-системи на підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. Т. 2, № 6. С. 115–118. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-62-21.pdf> (дата звернення: 01.04.2024).
2. Робул Ю. В. Динаміка розвитку маркетингових систем, розвиток інновацій і завдання маркетингової політики. *Підприємництво та інновації*. 2019, № 9 С. 43–48. URL: <http://dx.doi.org/10.37320/2415-3583/9.6>. (дата звернення: 01.04.2024).

Слинько Єлизавета Олександрівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

ХНУ імені В.Н. Каразіна, м. Харків

Науковий керівник: Бабич Світлана Миколаївна, к.е.н., доцент

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Сучасні умови та фактори впливу на господарську діяльність характеризуються нестабільними умовами, посиленням глобалізації а отже і конкуренції, що передбачає більш ефективне управління витратами на підприємстві. У цьому ракурсі особливу актуальність набуває виокремлення основних рис, притаманних економічному та фінансовому потенціалу та їх зв'язку з основними складовими бізнес-процесами на підприємстві.

Для дослідження управління витратами на підприємстві використовують якісні та кількісні індикатори, що характеризують: рівень стабільності підприємства; пропускну можливість виробничої потужності випускати продукцію в оптимальному обсязі задля забезпечення попиту; позитивна динаміка результатів та співставлення одержаних та намічених показників. Система запроваджених індикаторів повинна окреслювати: ефективність виробничо-комерційної діяльності; аналіз витрат обігу; раціональність здійснення капітальних вкладень, тощо. Отримані результати та існуючі резерви зниження витрат є ознаками конкурентоспроможності підприємства [1].

До собівартості продукції включено витрати, які відповідають функціональним напрямкам діяльності підприємства: дослідження існуючого ринку продукції підприємства і виявлення потреби в ній на ринку; підготовка та освоєння нових видів продукції; процес виробництва; управління і обслуговування процесу виробництва; реалізація продукції (упакування, транспортування, реклама і т.д.); розвідка, використання та охорона природних ресурсів; підбір та подальша підготовка кадрів; раціоналізаторська діяльність на підприємстві.

Аналіз та систематизацію витрат доцільно робити за різними класифікаційними ознаками: за місцем виникнення витрат (за центрами відповідальності); за видами продукції (робіт, послуг); за характером та призначенням на виробництві; за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат; за способом перенесення вартості на продукцію; за часом виникнення; по відношенню до джерел покриття; за видами витрат (калькуляційні ознаки); за місцем здійснення контролю; за можливістю регулювання; за метою формування; від видів діяльності; за єдністю складу (однорідністю) витрат; за календарними періодами; за доцільністю витрачання; можливістю прийняття управлінського рішення; за економічною роллю; за економічним змістом (елементами витрат); за визначенням до собівартості продукції; за сферою виникнення операційних витрат [2].

Також фактори, в залежності від впливу на рівень зниження витрат класифікують за масштабом дії: загальнодержавний, внутрішньогалузевий та

внутрішньовиробничий. Загальнодержавний масштаб залежить від політики уряду в сфері економічних відносин. Внутрішньогалузевий враховує вид виробничої діяльності, цінові та тарифні, трудові або галузеві угоди, які регламентують витрати. Щодо спеціалізації та кооперування своєї діяльності підприємство вирішує самостійно. Внутрішньовиробничий масштаб витрат пов'язаний із покращенням використання матеріально-технічних, трудових і фінансових ресурсів, які є в наявності у підприємства. Це в основному залежать від результатів господарської діяльності підприємства, а іноді можуть і не залежати від них. Також в літературі зустрічається класифікація витрат як перспективних і поточних, залежно від використання, і явні та приховані залежно від способу виявлення. [3]

Класифікація відповідних факторів є підґрунтям для класифікації та обґрунтування шляхів та резервів зменшення витрат на продукцію (робіт, послуг). Враховуючи резерви зниження витрат підприємство може досягти підвищення обсягу реалізації продукції (робіт, послуг), підвищення якості продукції, оптимізації структури та асортименту продукції, що дозволяє підвищити прибутковість підприємства, підвищити рівень рентабельності та зміцнити своє фінансове становище за рахунок виробничих, економічних та організаційних факторів.

Проблема підвищення ефективності діяльності на основі виявлення та ефективного використання резервів економічного зростання носить двояке тлумачення і має два аспекти:

- цільовий (задоволення потреб на основі вибору стратегії економічного зростання, що забезпечує економічно ефективні результати);
- ресурсний (використання прихованих, обмежених, рідко використовуються ресурсів, спрямоване на диверсифікацію виробництва).

Таке двояке тлумачення визначає взаємозалежність цільового та ресурсного аспекту. Цільова ефективність, тобто досягнення стратегічних цілей і більш високих результатів діяльності, знаходиться в прямо пропорційній залежності від ресурсної ефективності, тобто ефективності залучення та використання ресурсів. Стратегія розвитку підприємств обумовлена не тільки об'ємом економічних ресурсів, а також і їх якісними характеристиками, структурою, збалансованістю та раціональним використанням.

Список використаних джерел

1. Маркіна І.А., Вороніна В.Л., Рудич А.І. Теоретичні основи управління витратами підприємства. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2020. № 4 (115). С. 140-147. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/4_2020/26.pdf
2. Трусова Н. В., Терещенко М. А. Фінансовий аналіз підприємства: методика та практика : навч. посіб. / Мелітополь : Мелітоп. Міськ. друк., 2019. 272 с.
3. Ющишина Л. О. Менеджмент ресурсів та витрат: курс лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с.

Степанець Карина Миколаївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Пенська Ірина Олександрівна, к. е. н., доцент

ПЕРЕТІКАННЯ ЗНАНЬ ЯК ОСНОВА ДИФУЗІЇ ІННОВАЦІЙ

Людство у своєму розвитку пройшло довгий шлях, і в процесі розширення території свого проживання люди освоювали комунікаційну науку для обміну наявними знаннями та отримання нових знань, що допомагало їм вижити і мати найясніше і найповніше уявлення про світ. Іншими словами, для своєї життєдіяльності людина використовувала процес поширення нових знань.

Висвітлення теоретико-методологічних питань поширення інновацій, перш за все, слід розпочати з визначення терміну, який досить часто використовують як основну характеристику поняття «дифузія інновацій» – спілловер-ефекту знань (перелив, перетікання знань).

Під перетіканнями знань розуміється процес, у рамках якого знання, створене одним підприємством (групою людей чи індивідуумом) може бути використане іншими особами (компанією, групою людей чи індивідуумами) без фінансової компенсації або з компенсацією, значно меншою, ніж вартість самого знання. При цьому ефект віддачі від нового знання на рівні регіону чи галузі в цілому буде значно вищим, ніж на рівні конкретного підприємства. З цієї причини інноваційна політика більшою мірою має бути спрямована на стимулювання впровадження інновацій на рівні суспільства, але не на підтримку окремих компаній.

У роботі ми спираємося на підхід до визначення дифузійності представлений у роботах Varesegh A., Rowley J., Sambrook S. [1, С.37]. Автори вважають, що процес дифузії - це не що інше, як процес, в результаті якого відбувається передача інновації суворо через певні канали і протягом певного проміжку часу. Тобто інновації у процесі дифузії передаються серед членів, які є учасниками будь-якої соціальної системи. Сьогодні існує безліч різноманітних за змістом теорій дифузії інновацій, багато з яких навіть охоплюють відразу кілька дисциплін.

У середині двадцятого сторіччя отримала розвиток «теорія модернізації та наздоганяючого розвитку», ідеологами якої вважають К. Кларка, П. Бауера, Л. Льюїса, Я. Тінбергена. Вони вважають, що процес «наздоганяючого» розвитку визначається, як процес розвитку, за допомогою перетікання капіталу та дифузії інновацій від «лідера» до «відомого», тобто економіка з найнижчим рівнем доходу та технології зменшує розрив у рівні з економіками, що мають найбільш досконалі технології, а також вищий рівень благополуччя. Прискорена промислова модернізація, що передбачає застосування ефективних джерел енергії, операційних та інформаційних технологій, розвиток грошового та

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

товарного ринків та поглиблення територіального розподілу праці виступає стрижнем наздоганяючого розвитку. У 80-ті роки ХХ століття економічно розвинені держави зіткнулися з тим, що більше не змогли надати довгострокового економічного зростання звичайними інструментами. Євросоюз у 2000 р. ухвалив рішення на Лісабонському саміті про побудову економіки, створеної на знаннях. За 10 років держави цього інтеграційного об'єднання зобов'язалися створити економічний простір, де основним інструментом у конкурентній боротьбі стане інновація. Цей шлях розвитку з часом обрали багато промислово-розвинених країн.

Протягом ХХ століття світ змінювався стрімко, і велику економічну роль цих змін зіграв процес перетікання знань. У суспільстві на процес появи нового знання істотно впливає комунікація. Її можна порівняти із кровоносними судинами живого організму. Функцію життєзабезпечення у державі виконують саме комунікації. Термін «communication» походить від латинського, що означає «пов'язую», «роблю спільним».

Інноваційна діяльність у вигляді науково-технічного прогресу, набуття технологій у матеріальній та нематеріальній формах, породжує так звані перетікання знань, корисні зовнішні ефекти для інших, при цьому економічні агенти безпосередньо можуть не взаємодіяти [2, 3]. Географічний фактор при дифузії та зародженні інновацій має економічне значення. Також цікавим є те, що знання оцінюється зазвичай або в неявній, або в явній формі.

Форма явного знання ґрунтується на використанні параметризованих підходів, патентів та інших наукових праць. Таким чином, оцінка перетікання явного знання можлива через виявлення «наявних слідів», до яких належать наукові роботи, публікації, патенти, посилання в мережі Інтернет. У багатьох зарубіжних працях з перетікання знання досліджується освіта молодих спеціалістів, які є активнішими агентами перетікання знання. Це і є випадком перетікання неявного знання, що пов'язане з типом міграційного поведінки. «Знання в людях» зазвичай так розглядається дана категорія неявного знання, і воно вивчається через міграції кваліфікованих фахівців, науковців та виробничо-дослідницьких, академічних мереж. Джерелами знань є фундаментальні дослідження, НДДКР та висококваліфікована робоча сила. Неявне знання може бути передано учневі від вчителя і важко формалізується; передається безпосередньо при контакті або при зустрічі «від однієї людини до іншої»; одержується через навчання або діяльність практичного характеру, але не за допомогою статті або наукових публікацій. Якби не було перетікання, знання не передалося б учневі. Перехід знання відбувається без істотної напруги, тобто як би мимохідь. Часто з використанням старих фактів відтворюються нові знання. Передача неявних знань за своєю специфікою пов'язана на місцях від частоти спілкування, яка взаємопов'язана місцевим культурним середовищем.

У ході інноваційного процесу відбуваються локалізовані перетікання неявного знання, яке потім перетворюється на явне знання. Сучасний підхід по визначення терміну «дифузія інновації» розуміє поширення широкого кола

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

нововведень з допомогою системи інформаційних, економічних пріоритетів і соціальних зв'язків між усіма компонентами системи кінцевого споживання і виробництва.

Перші нові ідеї про перетікання знання та просторової дифузії інновацій з'явилися у великомасштабних наукових дослідженнях, у концептуальних рамках нової економіки, економічної географії, менеджменту, сільського господарства. Сама ідея дифузії інновацій полягає в тому, що всі досягнення незалежно від сфери їх походження та розвитку поширюються повсюдно, по всьому світу, від місця, де інновація отримала свій розвиток, в інші країни.

Список використаних джерел

1. Barezgheh A., Rowley J., Sambrook S. Towards a Multidisciplinary Definition of Innovation. *Management Decision*. 2009. Vol. 2 (1). P. 32–56. DOI: 10.1108/00251740910984578
2. Буняк Н. М. Особливості дифузії інновацій в умовах глобалізації інноваційних процесів. *Економічний простір*. 2020. №155, С. 5-9. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/155-1>
3. Середюк Т. Б. Теоретичні основи дослідження та особливості дифузії інновацій у секторі ІКТ. *Економічний простір*. 2019. №148. С. 19-36. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/148>.

Страховецька Марина Віталіївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків

Науковий керівник: Дорошенко Ганна Олександрівна, д. е. н., професор

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Управління економічним розвитком підприємства ґрунтується на вивченні сутності об'єктів та процесів управління, тобто мети, джерел, рушійних сил та контрольованих факторів. Потенціал підприємства можна використовувати як основу його розвитку.

Термін «потенціал» запозичений з французької мови, в яку він потрапив, у свою чергу, з латинської, де «potentialis» означає «може бути». Н. Бокен визначає термін «потенціал» як «джерело, можливість, засіб, резерв, який може бути використаний для вирішення будь-якої проблеми, досягнення мети; чи можливості особи, суспільства, держави у певній сфері» [1, с. 80].

Будь-який потенціал має певні характеристики, серед яких можна підкреслити наступні:

- має часову характеристику та змінюється в залежності від періоду;
- є сукупним набором ресурсів, які використовуються у конкретних ситуаціях;
- результати реалізації потенціалу підприємства можуть бути відображені фінансовими та соціально-економічними показниками при досягненні встановлених цілей;
- його слід реалізувати та збільшити для забезпечення конкурентоспроможності та сталості розвитку підприємства.

У сучасній економіці дослідження потенціалу розпочинається з економічного потенціалу. Багато авторів доходять до консенсусу, що економічний потенціал будь-якого підприємства – це сукупність ресурсів (трудових, матеріальних, нематеріальних, фінансових, енергетичних та інших) наявних у підприємства та здібності його співробітників до використання ресурсів з метою створення товарів, послуг та отримання максимального прибутку.

Таким чином, економічний потенціал підприємства – це сукупність ресурсного, інвестиційного та інноваційного потенціалів, використання яких генерує фінансові ресурси. Виділення інноваційного потенціалу як складової частини економічного потенціалу дозволяє надати йому характеристику – найважливішого показника у визначенні темпів економічного зростання підприємства. Зростання інноваційного потенціалу свідчить про те, що політика, яка проводиться є правильною, оскільки більш ефективна інноваційна діяльність компанії дозволяє генерувати більші грошові потоки та підвищувати рівень її конкурентоспроможності.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Інноваційний потенціал визначає ефективність та результативність інноваційної діяльності підприємств, створює можливості, які можуть бути спрямовані на задоволення поточних чи майбутніх потреб, пов'язаних із створенням та розробкою інновацій [2, с. 182]. З іншого боку, щодо інноваційного потенціалу необхідно як враховувати ресурси, якими володіє компанія, так і аналізувати механізми їх використання.

Виклики, що зумовлюють необхідність урахування компанією змін попиту, кон'юнктури ринку, технологій виробництва та споживання продукції, бізнес-моделі змінюються у часі. Це зумовлює необхідність забезпечення динамічності інноваційного потенціалу як найважливішого чинника підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Компонентний підхід до дослідження інноваційного потенціалу є досить розповсюдженим. На основі узагальнення розробок, що представлені у науковій літературі з приводу складових інноваційного потенціалу, нами було визначено інноваційний потенціал як сукупність наступних елементів:

- кадровий (наявність компетентних співробітників, які здатні оперативно реалізувати необхідні інновації в ціннісній пропозиції),
- патентно-правовий (сукупність охоронних документів, що дозволяють у різних формах захищати та ліцензувати авторське право на інтелектуальну власність компанії в рамках створюваних інновацій),
- інвестиційний (розміщення капіталу компанії в необхідні інноваційні напрями розвитку нововведень),
- організаційний (гнучка структура компанії, що дозволяє при необхідності перерозподіляти функції, які дають можливість оперативно видозмінювати ціну відповідно до змін на ринку),
- матеріально-технічний (наявність основних та допоміжних матеріалів, які компанія має для освоєння та виробництва нової продукції або додавання до неї нових характеристик),
- інформаційно-аналітичний (збір інформації про стан ринку та зміну споживчих запитів, нових тенденціях).

Поєднання компонентів інноваційного потенціалу є системним рішенням, яке використовує бізнес-стимули (наприклад, підвищення залученості співробітників, якості виробничого обладнання, продукції та надання послуг; поліпшення суспільного іміджу компанії та ін.), щоб забезпечити цінність для багатьох зацікавлених сторін [3].

Інформаційно-аналітичний компонент інноваційного потенціалу є основним постачальником для компанії інформації про те, яка комбінація з перерахованих вище компонентів необхідна для формування ціннісної пропозиції. В цілому, інноваційний потенціал у динамічній бізнес-моделі є новим потоком досліджень, який допомагає підвищити здатність компаній домагатися розвитку шляхом створення необхідних інновацій, таким чином, щоб врахувати одночасно зміни ринкових умов та споживчих переваг. Зосередження уваги на аналізі та формуванні ціннісної пропозиції, в умовах зростання динамічності, відкриває

можливості для більш ретельних, довгострокових та радикальних рішень, оскільки зміна ціннісної пропозиції може мати наслідки для всіх видів діяльності, процесів та ресурсів, за допомогою яких компанія створює, постачає, отримує та обмінює цінності. Отже, збалансовано сформована ціннісна пропозиція може задіяти більшу кількість компонентів інноваційного потенціалу: кадровий, патентно-правовий, інвестиційний, організаційний, матеріально-технічний та інформаційно-аналітичний.

Компоненти інноваційного потенціалу, орієнтовані на споживчі запити, можуть принести користь інноваціям двома способами. По-перше, розробка та формування ціннісної пропозиції - це тривалий та складний процес, який може вимагати кількох ітерацій продукту та послуг, заснованих на розробці прототипів, моделюванні та аналізі взаємодії з клієнтами та іншими зацікавленими сторонами, щоб поступово знайти найбільш затребувані характеристики продукції та послуг [1]. Компоненти інноваційного потенціалу, орієнтовані на клієнта, також наголошують на важливості творчості та створення прототипів при впровадженні інновацій для отримання значних рішень для кінцевих споживачів. Практика використання інформаційно-аналітичних методів займає центральне місце у клієнтоорієнтованих інноваціях. Наприклад, практика обробки даних пошукових запитів та розбір відгуків клієнтів на ранньому етапі аналізу ціннісної пропозиції для поступової та завчасної перевірки життєздатності бізнесу дозволяє значно заощадити час та ресурси у подальшому процесі розробки інноваційних модифікацій продукції, розвиваючи її якості відповідно до тенденцій, які диктує попит на ринку. По-друге, інтегруючи орієнтацію на споживача з інструментами розвитку компонентів інноваційного потенціалу компанія впливає на формування ціннісної пропозиції з урахуванням динамічних змін ринкових умов і споживчих переваг. Таким чином, компанія зможе своєчасно відстежувати зміни моделей споживання, виявляти нові тенденції та інтегрувати в інновації, що створюються.

На підставі з вищевикладеного можемо зробити висновок, що компоненти інноваційного потенціалу є упорядкованими ресурсами компанії та допомагають відповісти на дослідницьке питання: як формується та розвивається взаємозв'язок рівня задоволеності клієнта та інноваційного потенціалу під впливом змін ринкових умов та споживчих переваг.

Список використаних джерел

1. Bocken, N. M. P. Barriers and drivers to sustainable business model innovation: Organization design and dynamic capabilities. N. M. P. Bocken, T. H. J. Geradts. *Long Range Planning*. 2020. Vol. 53. P. 79-95
2. Ілляшенко Н.С. Управління випереджаючим інноваційним розвитком промислових підприємств : монографія. Суми : Територія, 2019. 504 с.
3. Дорошенко Г.О., Давидов В. О., Фрідман О. А. Формування команд для реалізації інноваційних проєктів *Інвестиції: практика та досвід*, 2023. №6
Режим доступу: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1224/1233DOI: 10.32702/2306-6814.2023.6.52H>.

Тарасенко Анастасія Василівна

магістрант МЕВ

Болюх Ірина Олегівна

магістрант економіки

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Науковий керівник: Перерва Петро Григорович, д.е.н., професор

АУТСОРСИНГ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Багатонаціональні компанії часто зіштовхуються з потребою у спеціалізованих знаннях та ресурсах, які можуть бути недоступні у власних кадрах [1-10]. Аутсорсинг дозволяє залучити зовнішніх постачальників, які мають необхідний досвід та експертизу. Швидкі темпи технологічного розвитку ставлять перед підприємствами виклики щодо оновлення та підтримки інфраструктури [1, 4, 9]. Аутсорсинг ІТ-послуг та інших технічних послуг може допомогти компаніям бути впевненими в актуальності своєї технологічної інфраструктури. У сучасному бізнес-середовищі важливо бути гнучким та швидким у реакції на зміни у вимогах ринку [2, 6]. Аутсорсинг дозволяє підприємствам швидко масштабувати свою діяльність та забезпечити необхідні ресурси у разі потреби [3, 7, 10]. Отже, враховуючи динаміку сучасного бізнесу та вимоги глобальної економіки, дослідження ефективності аутсорсингу для багатонаціональних підприємств залишається актуальним та важливим для розвитку ефективних стратегій управління.

Аутсорсинг (outsourcing) - це практика наймання зовнішніх компаній або фахівців для виконання певних функцій або завдань замість використання власних ресурсів або персоналу компанії. Це може включати передачу певних бізнес-процесів, розробку програмного забезпечення, підтримку ІТ, обробку даних, кадрове обслуговування, бухгалтерський облік, маркетинг, логістику та інші види послуг. Аутсорсинг для багатонаціональних підприємств має ряд значних переваг, оскільки вони операційно діють у різних країнах з різними ринками, регуляторними вимогами та культурними особливостями [3, 5, 8]. Проведене дослідження дозволило виявити ряд основних переваг аутсорсингу для багатонаціональних підприємств.

1. *Глобальний доступ до талановитих ресурсів.* Аутсорсинг дозволяє багатонаціональним підприємствам отримати доступ до глобального ринку талантів і фахівців. Вони можуть наймати висококваліфікованих спеціалістів у різних країнах без необхідності будувати власні офіси або структури.

2. *Економія витрат.* Аутсорсинг дозволяє підприємствам зменшити витрати на зарплату, підтримку інфраструктури, обслуговування клієнтів та інші види послуг, особливо в тих країнах, де витрати на працю нижчі.

3. *Гнучкість і швидкість реакції.* Аутсорсинг дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни на ринку або вимоги клієнтів, оскільки вони можуть легко розширювати або скорочувати свої операції у різних регіонах.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

4. *Локалізація і адаптація.* Зовнішні постачальники можуть надати багатонаціональним підприємствам місцеві знання і досвід, що допоможе адаптувати продукти або послуги до конкретних ринків і культурних особливостей.

5. *Концентрація на стратегічних завданнях.* Аутсорсинг рутинних або менш стратегічних функцій дозволяє багатонаціональним підприємствам зосередитися на ключових аспектах свого бізнесу і стратегії розвитку.

6. *Зниження ризиків.* Використання зовнішніх постачальників може допомогти підприємствам зменшити ризики, пов'язані зі змінами регуляційного середовища, валютними коливаннями, політичними турбуленціями тощо.

7. *Технологічний розвиток.* Зовнішні постачальники можуть надати доступ до передових технологій і інновацій, що допоможе підприємствам залишатися конкурентоспроможними на глобальному ринку.

Аутсорсинг багатонаціональних підприємств може мати і негативні сторони для даних підприємств. Наведемо основні з них.

1. *Втрата контролю над процесами.* Великі підприємства можуть втратити контроль над ключовими процесами або послугами, які було передано на аутсорсинг. Це може призвести до зниження якості результатів або до збільшення ризику.

2. *Проблеми з безпекою даних.* Передача конфіденційної інформації третім сторонам може підвищити загрозу її витоку або несанкціонованого доступу.

3. *Залежність від постачальників.* Розширений аутсорсинг може зробити підприємство залежним від зовнішніх постачальників. Це може призвести до складнощів у взаємодії або до втрати гнучкості в управлінні.

4. *Проблеми з якістю і службою підтримки.* Не всі постачальники послуг гарантують однаковий рівень якості або служби підтримки. Це може призвести до незадовільних результатів або до збільшення часу на управління.

5. *Потенційні проблеми з комунікацією та часовими різницями.* Якщо постачальники знаходяться у різних частинах світу, це може викликати проблеми з комунікацією та часовими різницями, що ускладнює координацію дій.

6. *Високі витрати на управління контрактами.* Управління складними контрактами з різними постачальниками може призвести до додаткових витрат на адміністративні процеси та юридичні послуги.

7. *Потенційні проблеми з культурними або мовними бар'єрами,* що може впливати на комунікацію та розуміння.

В цілому, аутсорсинг стає потужним інструментом для багатонаціональних підприємств, дозволяючи їм ефективно управляти своїми операціями у різних країнах, знижувати витрати і збільшувати гнучкість, що сприяє їх успішному функціонуванню на глобальному ринку. Загалом, багатонаціональні підприємства повинні ретельно зважувати переваги та недоліки аутсорсингу перед прийняттям рішення про делегування певних функцій зовнішнім постачальникам. Ефективне управління аутсорсингом вимагає чіткого планування, контролю та стратегічного підходу до вибору та управління постачальниками послуг в сфері міжнародної діяльності.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

Використання залучених послуг професійних постачальників в сфері міжнародних економічних відносин може суттєво підвищити якість та швидкість виконання професійних завдань, що допомагає збільшити міжнародну конкурентоспроможність компанії. Підприємства повинні уважно оцінювати потенційні ризики, пов'язані з втратою контролю, конфіденційністю даних та іншими аспектами співпраці з постачальниками. Успішність аутсорсингового проекту в значній мірі залежить від якості вибору постачальника, його експертизи та здатності відповісти на потреби компанії. Підприємства повинні систематично оцінювати ефективність аутсорсингових відносин, щоб вчасно виявляти та вирішувати проблеми та змінювати стратегії за необхідності.

Доповідь містить огляд ключових аспектів, які впливають на успішність аутсорсингових проектів у контексті багатонаціональних компаній. Дослідження включає в себе аналіз переваг та викликів аутсорсингу, враховуючи особливості міжнародного бізнесу, а також розглядає стратегічні аспекти вибору постачальників, контролю якості та безпеки даних.

Список використаних джерел

1. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства. Харків : Віровець А.П. : Апостроф, 2012. 703 с.
2. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки)*: зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.
3. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No1/43.pdf>.
4. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проектах. *Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.
5. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с.

Томілін Олександр Михайлович

магістрант МЕВ

Стельмах Анна Сергіївна

магістрант МЕВ

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків

Науковий керівник: Новік Ірина Олексіївна, к.е.н., доцент

ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ МІЖНАРОДНИХ БІЗНЕС-СТРУКТУР

Злиття та поглинання міжнародних бізнес-структур – це процеси, коли одне підприємство приймає рішення про об'єднання з іншим підприємством або поглинає його. Ці процеси можуть мати різні мотивації, включаючи розширення ринків, отримання доступу до нових технологій, оптимізацію виробничих процесів, а також зниження конкуренції шляхом зменшення кількості учасників на ринку.

Злиття передбачає створення нової юридичної або економічної сутності, в результаті якого об'єднуються ресурси та ділові операції обох компаній, що беруть участь у процесі. Поглинання ж означає, що одне підприємство поглинає інше, і як наслідок, поглинувши компанія стає юридичною та економічною спадкоємцем поглиненої. Ці процеси можуть бути складними з точки зору фінансів, права та управління, і вимагають глибокого аналізу та стратегічного планування з боку обох сторін, щоб забезпечити успішну реалізацію та інтеграцію об'єднаних бізнес-структур.

У сучасному світі спостерігається зростання кількості та обсягу злиттів та поглинань, особливо на міжнародному ринку [1, 2]. Це створює попит на дослідження їх результатів та наслідків. Злиття та поглинання є важливими стратегічними рішеннями для бізнесу, які можуть значно впливати на їхню конкурентоспроможність, прибутковість та стан ринку. Дослідження результатів таких операцій допомагає розуміти їхній вплив та ефективність [3]. Злиття та поглинання часто супроводжуються значними фінансовими переглядами, включаючи зміни у структурі капіталу, підвищення або зниження вартості акцій, а також ризики збитків для інвесторів. Дослідження цих аспектів має важливе значення для інвесторів та фінансових аналітиків [6]. Злиття та поглинання можуть змінювати динаміку конкуренції на ринку, змінюючи концентрацію влади та долю ринку у різних секторах. Дослідження цього впливу має важливе значення для антимонопольного регулювання та збереження конкуренції [7-8]. Виходячи з цих положень, дослідження результатів злиття та поглинань міжнародних бізнес-структур є актуальною темою, яка відображає сучасні тенденції у бізнесі та має важливе значення для різних зацікавлених сторін, включаючи компанії, інвесторів, регуляторів та споживачів [4, 5].

Злиття та поглинання міжнародних бізнес-структур (або M&A - mergers and acquisitions) є стратегічними операціями, коли одна компанія (або бізнес-

структура) приймає рішення придбати або злитися з іншою компанією з метою створення більшої, сильнішої або більш конкурентоспроможної організації. Це є важливим стратегічним інструментом для розвитку бізнесу, розширення ринкових позицій та забезпечення конкурентних переваг [3]. Основні концепції злиття та поглинання міжнародних бізнес-структур включають:

а) злиття (merger): злиття - це процес об'єднання двох чи більше компаній у нову, єдину компанію. У злитті компанії стають рівними партнерами у новій структурі. Зазвичай це використовується для поєднання ресурсів, експертизи та технологій з метою створення більшої компанії, яка буде ефективнішою на ринку;

б) поглинання (acquisition) – це процес, при якому одна компанія (зазвичай велика) купує контрольний пакет акцій (або всі акції) іншої компанії (меншої або порівняної за розміром) і стає її власником. Після поглинання поглинаюча компанія отримує контроль над управлінням, активами та операціями іншої компанії;

в) стратегічне об'єднання (Strategic Alliance) - це форма партнерства, коли дві компанії об'єднують зусилля для досягнення спільних цілей, зазвичай без злиття або поглинання. Вони можуть об'єднувати ресурси, досвід та знання для спільного розвитку нових продуктів або для входження на нові ринки.

Злиття та поглинання міжнародних бізнес-структур можуть мати різні мети і переваги, такі як розширення географії та доступ до нових ринків; збільшення обсягів продажів та обсягів виробництва; отримання доступу до нових технологій, патентів або інтелектуальної власності; зменшення конкуренції шляхом утворення більш масштабної компанії; заощадження витрат за рахунок оптимізації процесів та скорочення дублювання функцій. Проте злиття та поглинання можуть також стикатися з викликами, такими як інтеграція культур і підходів управління, управління ризиками та вирішення правових питань.

Наслідки злиття та поглинання міжнародних бізнес-структур можуть бути значними і впливати на багато аспектів діяльності компаній, ринків та споживачів. На наш погляд, основними наслідками можуть бути:

- можуть призвести до формування великих та могутніх корпорацій з більшими ресурсами, ринковою потужністю та географічним охопленням;
- часто злиття та поглинання супроводжуються реорганізацією структури бізнесу, зміною управління та оптимізацією операцій;
- об'єднання ресурсів двох компаній може сприяти підвищенню ефективності виробництва, маркетингу та дистрибуції;
- злиття та поглинання можуть змінити динаміку ринку, зокрема впливати на конкуренцію, цінову політику та інноваційні процеси;
- компанії можуть переглянути свої портфелі продуктів та послуг, припиняючи неефективні або продукти, які в цей час дублюються на міжнародному ринку, та інвестуючи в перспективні напрямки;
- злиття та поглинання дозволяють компаніям концентруватися на своїх

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

стратегічних бізнес-інтересах та компетенціях;

- ці процеси можуть впливати на персонал, включаючи можливі зміни у штатному розписі, умовах праці, культурі організації тощо;
- фінансові наслідки: злиття та поглинання можуть мати важливий фінансовий вплив на акціонерів, інвесторів та фінансовий стан компаній;
- проведення злиття та поглинання може вимагати відповідності з різними регуляторними вимогами та антимонопольним законодавством;
- об'єднання ресурсів та знань може сприяти більш інтенсивному інвестуванню у дослідження та розвиток нових технологій та продуктів.

Злиття та поглинання міжнародних бізнес-структур є складними процесами, і їхня успішність залежить від багатьох факторів, включаючи правильне планування, управління змінами та адаптацію до нових умов на ринку. Враховуючи це, успішне здійснення злиття та поглинання вимагає детального планування, стратегічного підходу та дослідження.

Аналіз результатів злиття та поглинань дозволяє зрозуміти їхній вплив на фінансові показники компаній, такі як прибутковість, обсяги продажів, структура капіталу тощо. Висновки можуть включати аналіз стратегічних мотивів, які лежать в основі злиття та поглинань, а також оцінку їхнього успіху у досягненні поставлених цілей. Важливим висновком є оцінка впливу злиття та поглинань на різних стейкхолдерів, включаючи акціонерів, працівників, клієнтів та постачальників. Дослідження результатів може дати нам нові уроки та важливі висновки для майбутніх злиттів та поглинань, які можуть бути корисними для бізнес-спільноти. На основі отриманих даних можна сформулювати рекомендації для компаній, які планують або вже здійснюють злиття та поглинання, з метою максимізації їхнього успіху та мінімізації ризиків.

Список використаних джерел

1. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства. Харків : Віровець А.П. : Апостроф, 2012. 703 с.
2. Шаульська Л.В., Райко Д.В., Дюжев В.Г., Долина І.В. Моніторинг комерційного потенціалу інтелектуально-інноваційних бізнес-структур. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки)*: зб. наук. пр. – Харків : НТУ «ХПІ», 2022. № 4. С.72-78.
3. Pererva P.G., Kobieliava T.O., Shaulska L.V. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities. *Економічний журнал Одеського політехн. університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://economics.net.ua/ejoru/2023/No1/43.pdf>.
4. Косенко О.П., Кобелева Т.О., Долина І.В., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Маркетингове та вартісне оцінювання інновацій та інтелектуального потенціалу в міжнародних проєктах. *Вісник 193 Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6. С. 77– 83.
5. Кобелева Т.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення комплаєнсбезпеки промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 39 с.

Чиженко Ганна Семенівна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків

Науковий керівник: Сукрушева Ганна Олегівна, к. е. н., доцент

ЦІЛІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У загальному розумінні, фінансове планування визначається як здатність прогнозувати цілі, результати та ресурси, необхідні для досягнення цих цілей організації. Різні автори навчальних посібників та наукових статей надають різні класифікації цілей фінансового планування.

Фінансове планування відіграє ключову роль в успішній діяльності організації. Воно спрямоване на визначення обсягів фінансових ресурсів, капіталу та резервів на основі прогнозування грошових потоків.

Цілі фінансового планування включають забезпечення розвитку організації, збільшення прибутку завдяки зростанню обсягів продажів і скорочення витрат, збереження фінансової рівноваги та ліквідності, а також підвищення привабливості цінних паперів на ринку. Однак досягнення цих цілей вимагає комплексного підходу і систематичного аналізу фінансових процесів і ресурсів організації.

Основною метою фінансового планування є наукове обґрунтування стратегії розвитку організації на майбутній період з урахуванням забезпечення її економічної стабільності. Це досягається шляхом досягнення збалансованого компромісу між прибутковістю, ліквідністю та ризиком при визначенні необхідного обсягу фінансових ресурсів для реалізації стратегії [2].

Автор пропонує таку систему цілей фінансового планування, яку наведено на рисунку 1.

Фінансове планування містить у собі низку ключових аспектів, які спрямовані на забезпечення сталого розвитку організації та її успішного функціонування на ринку. Головна мета фінансового планування полягає в науковому обґрунтуванні фінансової стратегії підприємства з метою забезпечення його економічної стабільності [3]. Для досягнення цієї мети необхідно виконати наступні завдання, які наведено на рис. 2.

Можна стверджувати, що цілями фінансового планування є визначення необхідного обсягу фінансових ресурсів для реалізації стратегії підприємства в майбутньому періоді, забезпечення його економічної стабільності, конкурентоспроможності, платоспроможності та фінансової стійкості.

Цілі є основоположними для ефективного управління фінансами організації та забезпечення її успішного функціонування в довгостроковій перспективі.

В управлінні фінансовим плануванням в організації ключовим є не тільки визначення цілей і розробка стратегії, а й грамотна координація різних підсистем

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

цього процесу. Успішне фінансове планування вимагає врахування внутрішніх і зовнішніх чинників, а також застосування різних підходів і методів, таких як стратегічне, тактичне й оперативне планування [4].

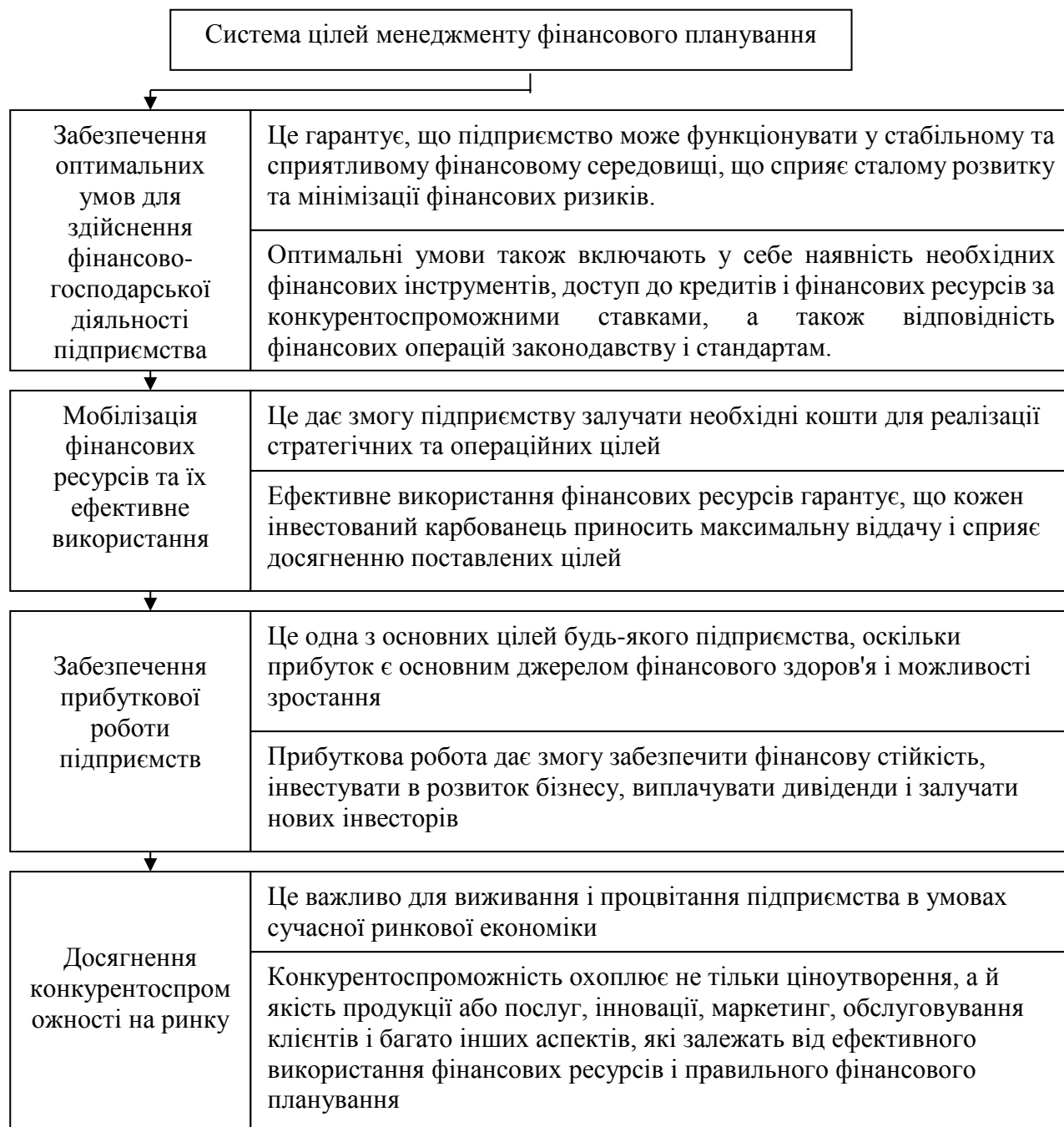

Рис. 1. Система цілей менеджменту фінансового планування

Фінансове планування необхідне для визначення не тільки поточних витрат, а й інвестицій у розвиток і технологічні оновлення, що забезпечує організацію необхідними ресурсами для реалізації своїх стратегічних планів. Крім того, воно спрямоване на забезпечення економічної стабільності шляхом управління

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

грошовими потоками та підтримання ліквідності, що дає змогу організації успішно функціонувати в різних ринкових умовах [1].

Основні цілі фінансового планування охоплюють не тільки забезпечення необхідних фінансових ресурсів для реалізації стратегії розвитку організації, а й забезпечення її економічної стабільності, конкурентоспроможності, платоспроможності та фінансової стійкості.

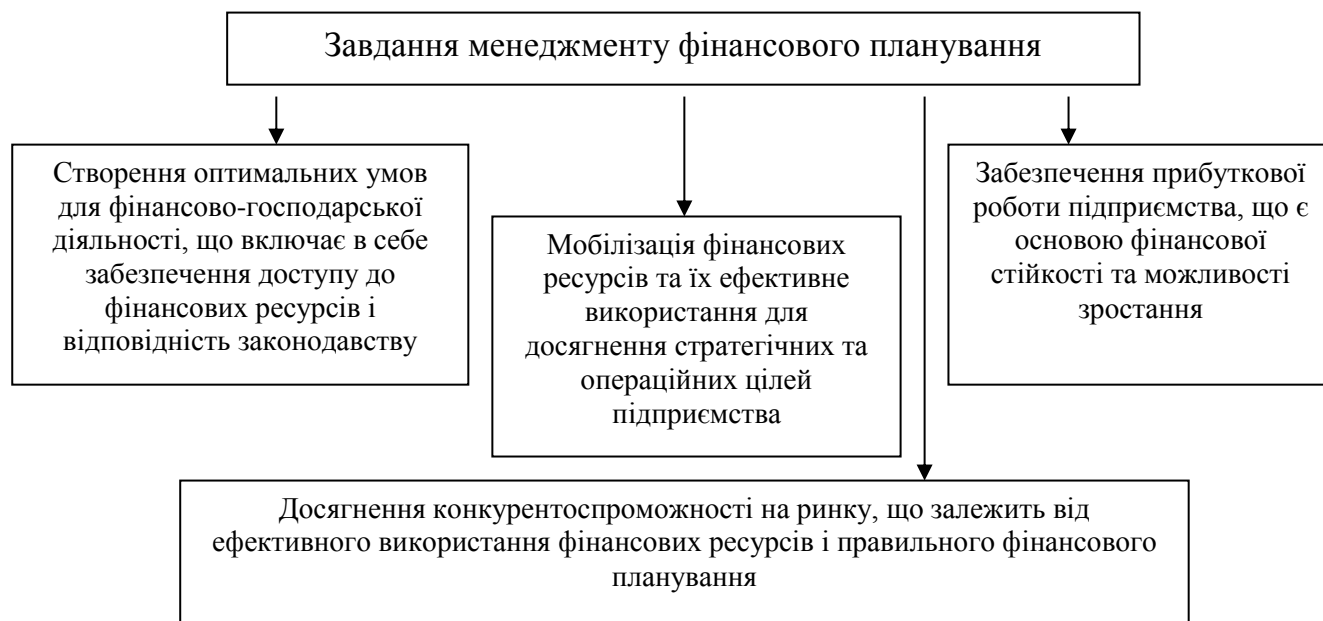

Рис. 2. Завдання менеджменту фінансового планування

Таким чином, фінансове планування сприяє підвищенню конкурентоспроможності завдяки управлінню витратами, оптимізації фінансових ресурсів і розробленню стратегій ціноутворення. І, нарешті, воно спрямоване на забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості організації шляхом управління боргами, мінімізації фінансових ризиків і підтримання хорошого кредитного рейтингу, що забезпечує стабільні відносини з кредиторами, інвесторами та постачальниками.

Список використаних джерел

1. Бойко О. О., Панасюк М. А. Фінансове планування діяльності сучасного підприємства. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/57.pdf
2. Дорошенко О. О., Сорокатиї В. М. Фінансове планування на підприємстві як метод мінімізації фінансових ризиків. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2021/97.pdf
3. Чемчикаленко Р. А., Майборода О. В., Кобзар К. А. Організація фінансового планування на підприємстві. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2017/4_04_uk/21.pdf
4. Тешева Л. В., Хохлов М. П., Петрова І. М. Роль фінансового планування в сучасних умовах господарювання. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/62.pdf>

Юрчик Вікторія Сергіївна

здобувач вищої освіти ОС Бакалавр

Державного торговельно-економічного університету,

м. Київ,

Науковий керівник: Каховська Олена Володимирівна, д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту

**ЯКІ НОВОВВЕДЕННЯ ТА ВИКЛИКИ ОЧІКУЮТЬ
НА КОМПАНІЇ У НАЙБЛИЖЧІ РОКИ**

Сьогодні дивує та далі дивуватиме нас всіма можливими новими впровадженнями. Це стосується таких сфер як: інформаційні технології, банківська система, медицина, транспорт, сільське господарство та ін. Ці нововведення допомагають нам покращити якість життя, знизити витрати, стимулювати розвиток індустрій, з ними легшим здається наше життя. Безперечно це доторкнеться і сфери бізнесу. Наприклад, великими темпами такий хороший інструмент як ШІ вкорінюватиметься у цю сферу і розвиватиме її.

Велика кількість компаній вже сьогодні використовує багато нововведень. Це вимагає постійної адаптації до змін у технологічному ландшафті та ринкових умовах. Ось, наприклад, використання штучного інтелекту є розповсюдженим явищем. Яскравим прикладом цього є використання чат-ботів, які миттєво реагують на запити й швидко відповідають на запитання споживачів. Іншими прикладами використання штучного інтелекту у підприємстві можуть бути: спам-фільтри, автоматизація рутинних завдань та процесів, класифікація електронної пошти, прогнозування продажів, комплексна аналітика даних, інтелектуальні помічники (такі, наприклад, як Siri, Cortana, Google Now тощо), спостереження та контроль за безпекою інформації та підприємства в цілому, інтелектуалізація внутрішньої та корпоративної інфраструктури тощо [1, с. 3].

Цифрова індустрія стала важливим предметом інновацій, а оцифрування компаній є розширеним застосуванням інновацій. Інтеграція технологій IoT є ключовим елементом в стратегії цифрової трансформації IT-компаній, оскільки вона забезпечує розширення можливостей збору та аналізу даних, оптимізацію бізнес-процесів, підвищення ефективності управління ресурсами та створює нові можливості для інновацій та розвитку персоналізованих послуг [2, с. 262]. На мою думку, успішне впровадження цифрових ініціатив дозволить підприємствам забезпечити конкурентну перевагу та стабільний розвиток у сучасному цифровому світі.

Ще одним прикладом може назвати застосування віртуальної реальності у підприємстві. Вона дає можливість компаніям надавати інтерактивні демонстрації продуктів, надаючи клієнтам віртуальний досвід з перших рук. Також гейміфікація стала популярною маркетинговою технікою, а AR виводить її на новий рівень. Бренди можуть створювати захоплюючі ігри, які поєднують реальне середовище з віртуальними елементами, стимулюючи залучення та

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

підвищуючи впізнаваність бренду. VR дозволяє компаніям створювати віртуальні вітрини та виставкові зали, надаючи клієнтам захоплюючий досвід перегляду, не виходячи з дому. Клієнти можуть вивчати продукти, переглядати деталі та робити покупки у віртуальному середовищі [3]. Я вважаю, що з дедалі більшим використанням цих технологій компанії зможуть отримувати гарні прибутки, перед ними будуть відкриватись небачені можливості.

Що ж щодо викликів? Залишатись, на мою думку, конкурентоспроможним завжди для компанії було великим пріоритетом. Виклик полягає в тому, що потрібно бути готовим до оновлень як і процесів, так і продуктів. Також компанії повинні інвестувати у захист від кіберзлочинності та розробляти стратегії кібербезпеки, тому, що компанія в будь-який час може зазнати кібератак, що досить часто виникають у світі.

Поведінкове уявлення організації припускає, що створення нових інформаційних систем або переустаткування старих впливає набагато більше, ніж технічна перестановка машин або робітників, що деякі інформаційні системи змінюють організаційний баланс прав, привілеїв, зобов'язань, відповідальностей і почуттів, що встановився за тривалий період часу [4, ст. 4].

Я вважаю, що виклики завжди будуть супроводжувати компанії на шляху покращення своїх можливостей, потрібно знаходити лише оптимальні варіанти і рішення, які допоможуть вивести компанії у плюс і завдати чим менше витрат.

Отже, нововведення відіграють важливу роль у процесах життєдіяльності компанії. Правильно їх використовуючи вони зможуть підвищити свою репутацію, збільшити прибуток, підготуватись до майбутнього та збільшити свою ефективність.

Список використаних джерел

1. Кузьомко В. М., Бурангулова В. В. Можливості використання штучного інтелекту в діяльності сучасних підприємств. 2021. С. 3. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-67>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/808/775>
2. Лисенко С., Маковоз О. Інтернет речей (IOT) у цифровій трансформації бізнес-процесів ІТ компаній. 2024. С. 262. URL: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/7a2ef9602a164770e04ffe11dc7a2c11.pdf#page=261>
3. Доповнена реальність (AR) і віртуальна реальність (VR) в маркетингу. 2023. URL: <https://medium.com/@a2digital/augmented-reality-ar-and-virtual-reality-vr-in-marketing-aead9a4e93c3>
4. Атанасов М., Йона О. Вплив інформаційних технологій на розвиток підприємства. 2014. С. 4. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147037361.pdf>.

*Актуальні питання сучасної економічної науки: збірник матеріалів
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 травня 2024 р.)*

**Актуальні питання сучасної економічної науки:
матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної
конференції (м. Полтава, ПДАУ, 15 травня 2024 р.)**

Підп. до друку 29.04.2024. Формат 60x90^{1/16}.

Ум. друк. арк. 19,4.

Гарнітура Times New Roman Суг.